KIRCHERI
CHINA ET
LATIVM
1667

31204 / D

IHS
TARTARIÆ PARS
Peking
JAPAN
CHI:
NA.
Nanking
Canton
INDIA.
OCEANUS CHINENSIS
ATHANASII KIRCHERI SOC
CHINA
ILLUS
AMSTELODAMI,
Apud Johannem Janssonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraet
1667.

73425

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. JESU

CHINA
MONUMENTIS

QUA
Sacris *quà* Profanis,
Nec non variis
NATURÆ & ARTIS
SPECTACULIS,
Aliarumque rerum memorabilium
Argumentis
ILLUSTRATA,

AUSPICIIS
LEOPOLDI PRIMI
ROMAN. IMPER. SEMPER AUGUSTI
Munificentissimi Mecænatis.

A Solis Ortu usque ad Occasū
Laudabile Nomen Dn̄i.

AMSTELODAMI,
Apud *Joannem Janssonium à Waesberge* & *Elizeum Weyerstraet,*
ANNO CIↃ IↃC LXVII. *Cum Privilegiis.*

JOANNES PAULUS OLIVA
SOCIETATIS JESU
PRÆPOSITUS GENERALIS.

Cum Opus, cui titulus China Illustrata, *à* P. ATHANASIO KIRCHERO *nostræ Societatis Sacerdote conscriptum, tres ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, potestatem facimus, ut typis mandetur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur: in cujus rei testimonium has literas manu nostrâ subscriptas, Sigilloque nostro munitas damus, Romæ 14 Novembris 1664.*

JOAN. PAULUS OLIVA.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

VENERABILI

ET

RELIGIOSISSIMO PATRI

P. JOANNI PAULO OLIVÆ,

Supremo Societatis JESU

MODERATORI.

SIſtit ſeſe venerando conſpectui TUO, RELIGIOSISSIME PATER, in novo hoc ingenii mei partu grande illud ac immenſum pæne Tartarorum Sinarumque Imperium, abſoluto unius Monarchæ dominio arbitrioque, id quod mirum cuipiam videri poſſit, adminiſtratum: tantæ verò amplitudinis, ut in terreni Globi ambitu, ſi potentius, ſi majus populoſiuſque quæſieris, par huic non invenias. Solum *Sinarum* Regnum videas innumeris, iiſque florentiſſimis Urbibus ità inſtructum, ut earum quamque ſi integram dixeris Provinciam, haud abſurdum dixeris: ità frequentibus excul-

tum Oppidis, Castellis, Villis, Delubris, Fanis, ut si muro illo trecentarum leucarum omnibus sæculis memorabili undequaque clausum foret, *China* tota quanta quanta non Regnum, sed una Civitas non immeritò dici posset, in qua tantam rerum omnium humano generi necessariarum ubertatem videas, ut quod sagax Naturæ industria reliquis Mundi Regnis sparsim distribuit, id totum in unico hoc summatim comprehendisse videatur. Non dicam hoc loco de summa Tartarici Regni vastitate, quæ in tantam amplitudinem sese extendit, ut nemo hucusque inventus sit, qui in eo longè latéque exporrectarum Regionum terminos detexerit. Cum itaque tale tantumque, quod in hoc Opere descripsi, sit Imperium, hoc unicè, quotquot Divinæ gloriæ promovendæ zelo ardent, summè deplorant, in tanta gentium populorumque immensitate, innumeros adhuc reperiri incognitarum partium populos, quibus densâ errorum caligine offusis, & in tenebris & umbra mortis constitutis ex operariorum paucitate via veritatis non-
dum

dum innotuerit, nondum justitiæ lumen illuxerit. Tametsi enim jam à decem lustrorum curriculis in hac vastissima vinea quovis modo excolenda, non sine insigni animarum lucro, inconfusibiles Societatis JESU operæ summo labore studioque incredibili desudaverint; parum tamen id omne censeri debet, si vineæ spinis sentibusque ubique locorum adhuc oppletæ, sylvescentem vastitatem intueamur; in qua quot incultarum partium districtus, tot vigere videas differentium Sectarum; quam curiosarum, tam superstitiosarum monstruosa instituta, quam multa, tam stulta Dæmonum commenta, quibus

Dæmonis ira premens odiis & fraudibus Orbem
Semper, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

Hinc Neophyti, qui Salutis æternæ semitam jam Superni luminis irradiatione invenerunt, tanta pereuntium animarum ruina perculsi, ad TE veluti PATREM supremum Soc. JESU Moderatorem sollicitis

citis anxiisque animis confugiunt; ad Te afflictarum animarum vota, veluti ad unicum damnorum spiritualium Instauratorem convertuntur, ut quemadmodum jam à compluribus annis Apostolico concionatoris munere functus, Euangelicæ prædicationis semitam, summo totius Urbis & Orbis applausu, quâ voce, quâ libris in lucem editis illustrasti, nec non tantæ Infidelium multitudini quid obsit, quid prosit, diuturno experimento comprobasti, ita quoque jam Divina Providentia Instituti verè Apostolici puppim clavumque adeptus, infelicium animarum sortem misertus, quæ ad eos in ovile Christi introducendos remedia congrua nosti, subministres. Quod tunc opportunè futurum speramus, si in deficientium paulatim seniorum Patrum locum, novos semper novosque (ne sylvescente paulatim Ecclesia, tot annorum fructus, tanto Nostrorum Patrum labore & sudore collectus, irritus reddatur) substituas Divinæ Legis propagatores. Interim nostrarum partium erit continuis ad Deum Optimum Maximum effusis

preci-

precibus Te apud Cœlites suffulcire, ut quæ pro Divini Nominis gloria & ad Sinicæ Ecclesiæ incrementum in ultimis illis Terrarum finibus, magnæ mentis Tuæ capacitate fieri posse cogitâsti, insigni meritorum cumulo tandem conficias. Vale Religiosissime Pater, Deo, Ecclesiæ, & toti Societati diu superstes.

Romæ 8. Decembris Anno MDCLXVI.

Religiosiss. Pat. Vr^e.

Servus humill. & obsequent.

Athanasius Kircherus.

PROOEMIUM
AD
LECTOREM.

QUod jam dudùm in meorum librorum Catalogo pollicitus sum, modò, fidem liberando, præstandum duxi, eo vel potissimum consilio inductus, quod à duobus circiter lustris ingentem rerum Sinicarum, vicinorumque Regnorum de antiquitatibus & superstitionibus, quibus dictas Gentes miserandum in modum involutas referebant, copiam coacervarim; quarum quidem primò *P. Martinus Martinius Tridentinus*, eximius ille *Atlantis Sinici* scriptor, olim privatus meus in Mathematicis discipulus, non exiguam supellectilem communicavit, qui uti ingenio acuto & perfervido, mirumque in modum curioso, Mathematicisque disciplinis ad hæc probè instructo pollet: ità quoque nil curiosarum rerum, sive mores istarum gentium, sive naturam rerum spectes, quo gratam sibi posteritatem, potissimum Geographiæ & Astronomiæ scriptores obligaret, omisit. Undè rerum inquisitione non contentus, inquisita propriis oculis examinanda, examinata in Reip. Litterariæ emolumentum conscribenda censuit, quod & in *Atlante* suo egregiè præstitit. Successit huic *P. Michaël Boim Polonus*, qui à Rege & Imperatore *Sinarum Constantino*, ejusque Matre *Helena* ad Christianam fidem operâ *P. Andreæ Xaverii Koffler Austriaci* recens conversâ ad *Innocentium* X. *Romam* missus, admiranda, & posterorum memoriâ dignissima contulit, prout in decursu hujus Operis patebit: Post quem appulit ad nos *P. Philippus Marinus Genuensis*, *Japoniæ* Procurator, ex cujus relatione partim oretenus, partim ex libro, qui *de Missionibus Patrum Societatis Jesu in* Japoniam, Chinam, Tonchinum, *cæteraque noviter detecta Regna susceptis*, inscribitur, plurima sanè accepi, queis ad spartam meam exornandam, mirum in modum mihi profuit. Subsecuti sunt

P.P. qui sua ad hoc opus scribendum contulerunt & sollicitârunt.

hunc

hunc *Romæ* adhuc ſubſiſtentem alii duo Patres Germani, quorum primus *P. Joannes Gruberus Linzenſis Auſtriacus*, alter *P. Henricus Roth Auguſtanus*, Viri ſtudiorum cultu inſignes, nec non magna rerum experientiâ docti, eam mihi rerum rariſſimarum ubertatem contulerunt, ut iis deſcribendis ingens copia pænè me inopem feciſſe videatur. *P. Joannes Gruberus* Mathematum cultu inſignis Anno 1656. ad *Sinas* abiturus, hic *Romæ* à me ad omnia & ſingula, eâ qua par eſt, fide, quæ Reip. Geographicæ nonnihil luminis adferre poſſent, obſervanda ſollicitatus: quæ obnixè ab eo contenderam, ultra quam dici poteſt, fideliter præſtitit. Abiit hic anno ſupramemorato *Româ*, & *Anatoliâ*, *Armeniâ*, *Perſide*, *Ormuzio*, *Cambajâ*, *Indiâ*, omnibuſque denique Regnis Oceano adjacentibus peragratis, tandem feliciter *Macaum Sinarum* portum attigit: ubi nonnihil viribus inſtauratis, univerſam *Sinarum* latitudinem emenſus, civitatibuſque principalibus pelluſtratis, tandem ultimam *Chinæ* Metropolim *Pequinum*, Monarchæ *Sinarum Tartarorumque* Regiam attigit, ubi biennio commoratus, ſinguliſque ſummo ſtudio obſervatis, juſſu ſuperiorum Provinciæ Sinicæ negotiorum cauſa denuò *Romam*, unà cum Ven. *Patre Alberto Dorville* miſſus, univerſam *Aſiæ* longitudinem, itinere hucuſque ab *Europæis* intentato, emenſus, quæ mira & nobis incognita obſervavit, expoſuit. Qui in *Mogorum* Regno, *Agræ* Metropoli, ſupramemorato *P. Alberto Dorville*, viro longiori vita digno, labore itinerum fracto, defunctoque, in laborum itineriſque ſocium ſibi *P. Henricum Roth*, virum prudentiâ & doctrinâ conſpicuum, *Agræ* tum rei Chriſtianæ promovendæ intentum, adſcivit, trium linguarum, Perſicæ, Indoſtanicæ, & Brachmanicæ inſtructiſſimus. Qui dum hæc ſcribo, mecum continuò morantur, eaque quæ ad Divini Numinis gloriam, & boni communis emolumentum, quovis modo profutura norunt, communicare non ceſſant. Quoniam verò Patribus continuò in ſalute animarum procuranda diſtentis, neque otium tempuſque & media, ad rariorum quarundam rerum, quas in ſuis per vaſtiſſimas illas Mundi

Iter *P. Joannis Gruberi.*

P. Albertus Dorville Agræ obiit.

Regiones ſuſceptis itineribus obſervârunt, notitias tum deſcribendas, tum in lucem edendas ſuppetat, hoc unum à me contenderunt, ut illa, quæ tanto labore & ſudore compererant, ſcriptis commiſſa blattis & tineis non cederent, ſed in unum volumen congeſta, in Reipub. Litterariæ bonum publicæ luci traderem; Quod hoc Opere me præſtiturum pollicitus ſum. Ut verò majori cum methodo procederem, id in ſex partes dividendum duxi; ac prima quidem Pars exhibet marmoreum illud monumentum toto Orbe celeberrimum, cujus cauſâ hoc Opus à nobis cœptum fuit, ante quadraginta quinque annos in *China*, in villa quadam Metropolitanæ Urbis *Siganfù* primò detectum, (in quo doctrina orthodoxa ante mille circiter annos à Sacerdotibus *Chaldæis* in *Chinam* introducta, Syro-Sinicis characteribus inſculpta videtur) plenâ interpretatione exponitur.

II. Pars oſtendit varia in *Chinam* à fidei prædicatoribus ſuſcepta itinera à *D. Thoma Apoſtolo*, ad hæc uſque tempora continuata.

III. Pars exhibet Idololatriæ in remotiſſimis iſtius terrarum finibus natæ originem, item de diverſis ritibus, & abominandis in Deorum cultu cerimoniis, ad *Ægyptiorum* ritus παραλλήλως comparatis.

IV. Pars de curioſis Artis & Naturæ miraculis, quæ in vaſto illo *Sinarum* Imperio comperta, tum quoad ſitum, civilemque gubernandi *Sinis* uſitatam rationem, tum quoad ea quæ in triplici Naturæ, id eſt, mineralium, plantarum, animalium Regno à noſtris obſervata fuerunt, explicantur: atque unà Noſtrorum de variis rebus exoticis editæ hiſtoriæ à cavillationibus multorum vindicantur.

V. Pars Sinicæ architecturæ in fabricis Ædium, Pontium, Aquæductuum, Murorum, aliarumque inventionum *Europæis* incognitarum admiranda exhibet.

VI. Demum de Litteris Sinenſibus earumque fabrica fusè tractat. Horum itaque Patrum ſubſidio fultus, hæc de origine & Antiquitatibus Orientalium *Aſiæ* Regnorum molitus ſum, in quibus ſi quid Reipublicæ Chriſtianæ dignum occurrerit, illis cumprimis adſcribas velim.

IN-

INDEX CAPITUM,

Quæ in hoc

OPERE

CONTINENTUR.

Procemium ad Lectorem.

PARS PRIMA.

Monumenti Syro-Sinici interpretatio.

CAP. I. *Causa & occasio hujus Operis* Pag. 1.

II. *Monumenti Sinico-Chaldæi ante mille circiter annos ab Euangelicis Christianæ Legis propagatoribus in quodam* Chinæ *Regno, quod* Xemsi *dicitur, erecti, & anno tandem 1625 primum insigni Christianæ Legis emolumento detecti, fida, sincera, & verbalis Interpretatio* 4.

III. *De triplici Interpretatione Lapidis seu Monumenti Syro-Sinici* 10.

IV. *De Cruce in supremo Lapidis apice incisa* 35.

V. *De Articulis fidei cæterisque ceremoniis & ritibus in Monumento contentis* 37.

VI. *Syriacorum nominum, quæ in Monumento occurrunt, Interpretatio* 41.

PARS SECUNDA.

De variis Itineribus in *Chinam* susceptis.

CAP. I. *Quâ ratione, & à quibus, quibusque Itineribus, diversis temporibus, Sacrosanctum Christi Euangelium in ultimas Orientis Regiones,* Indiam, Tartariam, Chinam, *cæterasque* Asiæ *Regiones fuerit illatum* p. 46.

II. *De propagatione Euangelii per S. Thomam Apostolum ejusque successores in universas* Asiæ *Orientalis Regiones facta* 53.

III. *De* Catajo *ejusque proprio & genuino situ* 60.

IV. *De vario habitu, moribus & consuetudinibus hominum illorum Regnorum, per quæ dicti Patres,* Albertus Dorville & P. Gruberus *transeuntes observarunt, depinxeruntque* 66.

V. *De* Mogorum *seu* Mogulum *Regno, ejusque rebus memoratu dignis, unà cum variis Itineribus in illud ex* India & China *vel ex illo in* Europam *quâ confectis, quâ conficiendis* 78.

VI. *Iter à* Marco Paulo Veneto & Haythone Armeno *in* Catajum *sive* Sinas *confectum* 87.

VII. *De Christianæ fidei in dicta* Tartariæ & Catay *Regna per*

 jam

jam exposita itinera introductione 90.
VIII. Ultima fidei Christianæ in Chinam introductio 96.
IX. De Correctione Calendarii Sinici, & quanta inde bona emerserint, & de habitu Regum Sinensium, Fœminarum Regiarum, & PP. NN. 108.
X. De modo, quo in conversione Sinensium N.N. P.P. procedere solent 115.

PARS TERTIA.

De Idololatria ex Occidente primùm in *Persidem*, *Indiam*, ac deinde in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones successivâ propagatione introducta.

PRÆFATIO Pag. 129.
CAP. I. De Sinensium *Idololatria* 131.
II. Japoniorum & Tartarorum *Idololatria Sinicæ parallela* 138.
III. *De* Indorum *Idololatria Sinicæ parallela* 147.
IV. *De* Brachmanum *institutis*, & *quomodo per* Brachmanes *superstitio* Ægyptiorum, *quave occasione in* Persiam, Indiam, & *ultimum Orientis* Sinarum Japoniorumque *Regnum*, *successu temporis propagata fuerit* 151.
V. *De ridicula* Brachmanum *Religione circa hominum originem* 154.
VI. *De alia fabulosa doctrina* Brachmanum, *& est, de decem Incarnationibus Dei, quas Gentiles* Indiani *extra & intra Gangem credunt* 156.
VII. *De Literis* Brachmanum 162.

PARS QUARTA.

China curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

CAP. I. *De mirabili situ* Chinæ, *ejusque Poltica vivendi ratione* p. 164.
II. *De Politica disciplina* Sinarum 166.
III. *De Urbibus* Chinæ, *Incolarumque moribus* 168.
IV. *De Montibus* Chinæ *stupendisque Naturæ, quæ in iis observantur, Prodigiis* 169.
V. *De Lacuum, Fluminum, Fontium admirandis* 174.
VI. *De Exoticis* Chinæ *plantis* 176.
VII. *De Exoticis* Chinæ *Animalibus* 190.
VIII. *De certis quibusdam Volucribus extra* Chinam *invisis* 195.
IX. *De Piscibus maris & fluminum Sinensium* 199.
X. *De Serpentibus* Chinæ 202.
XI. *De Lapidum Mineraliumque in* China *admirandis* 205.

INDEX CAPITUM.

PARS QUINTA.

De Architectonica cæterisque Mechanicis artibus *Sinensium*.

PRÆFATIO 212.
CAP. I. *De Pontibus, reliquisque prodigiosis* Sinensium *Fabricis* 213.

PARS SEXTA.

De *Sinensium* Literatura.

CAP. I. *Characteres Hieroglyphici* Sinensium 225.
II. *Veterum Sinicorum Characterum Anatomia* 227.
III. *Characterum antiquissimorum* Chinensium *explicatio* 228.
IV. *Differentia inter Sinenses & Hieroglyphicos* Ægyptiorum *Characteres.* 233.
V. *Et ultimum* 235.

Conclusio Operis 237.

INDEX

INDEX
FIGURARUM,

Suis locis à Bibliopego inserendarum.

Effigies P. Athanasii Kircheri	*Fol.* 1.
A. Tabula Geographica totius Regni *Chinæ*	3
B. Ectypon Monumenti Sinico-Syriaci	13
C. Syriaca Inscriptio Anni	42
E. Nomina Apostolicorum Virorum	43
F. Tabula Geographica Itinerum	46
H. Crux Miraculosa S. Thomæ	55
V. Effigies Magni Mogol	78
Aa. — Monarchæ Sino-Tartarici	113
Aa 2. Aa 3. — Habituum Regis, Reginæ & aliorum Incolarum *Chinæ*	113
Bb. — P. Adami Schall	113
Cc. — P. Matthæi Riccii & Colai Ly Pauli	114
Dd. & Ee. Habitus Fœminarum *Sinensium*	115
Ff 2. Turris Novizonia	135
Gg. Numina *Sinensium*	137
Kk. Typus Pussæ	141
Ll. Bruma	155
Yy. Elementa Linguæ Hanscreticæ	163
Zz. Combinatio Diphthongorum	163
Aaa. *Re* Breve	163
Bbb. Pater Noster *Brachmanicè*	163
Qqq. *Hian* Cervus Muscatus	191
Zzz. Pons Volans.	215

Frustrà vel Pictor, vel Vates dixerit, HIC EST:
Et vultum, et nomen terra scit Antipodum.

Jacobus Albanus Ghibbesim, M.D.
in Rom: Sapientia Eloq: Prof.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS I.

MONUMENTI SYRO-SINICI INTERPRETATIO.

CAPUT I.

Causa & occasio hujus Operis.

IAm sex circiter lustra aguntur, cum in *Prodromo Copto* monumenti cujusdam Syro-Sinici in China anno 1625. reperti expositionem adduxi, quod tametsi apud sensatioris animi Lectores, rei novitate perculsos, non exiguum plausum meruerit, ubi tamen mox iniqui rerum Censores & Aristarchi non defuerunt, qui nasutis argutiis, & nonnullis quidem asteriscis, at non nisi obtusis plumbeisque id suffigere non destitêre, Monumentum videlicet istiusmodi in rerum natura nunquam fuisse, atque adeo id purum putum Jesuitarum figmentum esse, non sibi duntaxat, sed & aliis persuadere omnibus modis contenderunt; Tales merito suo sunt & haberi debent pro iis, qui omni divina humanaque fide repudiata, nil quod ipsi non viderint, approbent, nil quod proprium ipsis cerebrum non dictaverit credendum censeant. Tales sunt, qui non secus ac importunæ muscæ, ad quamvis pinguedinem obviam advolantes, quod sincerum & integrum obfuscare, quod purum, impuro ac thrasonico quodam afflatu commaculare non desistunt. Quos inter quidam ex modernis Scriptoribus fuit, qui exiguo suo honore hujus Monumenti veritatem omni conatu, insolenti sanè scommate elidere non est verecundatus, dum id modo Jesuiticâ fraude introductum, modo purum putum figmentum à Jesuitis, tum ad Sinenses decipiendos, tum ad thesauros eruendos confictum asserit: cujus nomini partim ex Christiana charitate parco; partim quia prudentum literatorumque virorum judicio indignus, cui responderetur videbatur: cum Monumenti hujus veritas, tot illustrium Scriptorum αὐτοψία, tot libris eâ de re vel ab ipsis Sinensibus magnæ authoritatis *Colais*, & Christiana lege initiatis, *Leone* & *Paulo*, per universum Imperium evulgatis (qui in Coll. Rom. Musæo exteris passim, unà cum Monumenti autographo ex China transmisso exhibentur) stabilita, confirmata,

Censorum & Aristarchorum quorundam de hoc Monumento judicium.

mata, nec non ab Orbe Christiano approbata, parum curet, quid Thraso clancularius in ultimo Mundi angulo oblatret, qui si à calumniis & scommatis abstinuisset, remque prudenter sub dubio proposuisset, forsan melius sibi suoque operi consuluisset; sed ita justo Dei judicio fit, ut qui divini Nominis gloriam, contra conscientiam & charitatem cavillis & sarcasmis traducere nituntur, ut plurimum tandem proprii nominis laborumque naufragium patiantur.

Hisce itaque motus, ne tanti momenti fide sua destitutum monumentum, veritatis pateretur naufragium, ab imis radicibus telam rei ordiendo, hoc opusculo suscepti Monumenti veritatem, ingenti eorum qui Monumentum, non duntaxat oculis propriis ex nostris Patribus inspexerunt, sed vel ipsorum Sinensium attestatione firmatam, ita Divinâ gratiâ opitulante stabilire contendam, ut in posterum de eo nullus amplius dubitandi locus relinquatur, atque adeo vel ipsi Heterodoxi ex hujus Syro-Sinicæ epigraphes interpretatione fateri cogantur, nihil vel ante decem sæculorum decursum aliud à divini Verbi Prædicatoribus doctum fuisse, quod orthodoxæ horum temporum doctrinæ non sit undequaque consonum & conforme, imo idem; adeoque doctrinam olim in China Euangelica prædicatione sparsam, eandem quam universalis Ecclesia Catholica Romana hodierna die credendam proponit, uti postea multiplici argumentorum pondere comprobabitur.

Doctrina in Monumento tradita conformis orthodoxæ Ecclesiæ.

Ut verò res desiderato ordine & methodo peragatur, ante omnia duplicem, eamque integram & sinceram hujus Lapidis interpretationem, ex libro Sinicis characteribus impresso, ab ipsis Sinensibus literatis expositam, à P. verò *Michaële Boimo* Sinicæ linguæ peritissimo, uti ex ejus *ad Lectorem Epistola* paulò post patebit, Sinicarum vocum pronunciatione genuina verbotenus expressam, alteram verò expositionem, vitata phrasi Sinica auribus nostris non adeò assueta, ad genuinos Tabulæ sensus percipiendos aptiorem, unà cum Scholiis adjungendam duxi; ne quicquam quo hoc Monumentum illustrius evaderet, omisisse viderer. Quoniam verò meritò quispiam dubitare posset, quomodo & qua via magni illi Euangelii Christiani satores natione Syro-Chaldæi in ultimas illas terrarum oras penetraverint, certè non congruum tantum, sed omnino ad veritatem rei adstruendam, necessarium videbatur, in tenebroso illo variorum itinerum labyrintho, Lectori perplexo, hujus opusculi faculâ, id est, Geographicis ratiociniis prælucere, ex quibus, ni fallor, Lector, non Christianæ solummodo doctrinæ, sed & superstitionum fabularumque Sinensium ante salutis nostræ adventum, ex iisdem prorsus Regionibus, id est Ægypto, Græcia, Syria, Chaldæa originem quondam derivasse, luculenter intelliget. Ubinam verò vastum illud Sinarum Regnum sit, in quod Euangelium penetrasse nostrum Monumentum docet, paucis indigitabo potius, quam describam, de quo tamen si Lector plura nosse desiderabit, eum ad P. *Nicolai Trigautii*, & *Joannis Samedi Historias*, nec non *Martini Martinii Atlantem*, aliosque innumeros remitto, ubi de situ Chinæ ejusque mirabilibus, de natura, proprietate, ac feracitate Regionum, de Urbium maximarum hominumque multitudine, de politica denique disciplina, qua nulli in Mundo Monarchiæ cedere videtur, quam uberrimè descripta reperiet. Nostrum erit ea solummodo quæ uti controversa sunt, ita quoque Lectores mirè circa nominum æquivocationem dubios perplexosque reddunt, explicare, nec non rariora, & ab aliis non tacta, reconditarum rerum in eo Regno, aliisque vicinis observatarum arcana, tum naturæ, tum artis prodigia hoc opere, veluti opportuno loco, in curiosi Lectoris gratiam adducere.

Duplex hujus Monumenti interpretatio.

Unde provenerit in Chinam & lex Christi, & fabulæ superstitionesque Ethnicæ doctrinæ.

IMPERIUM
SINICUM
Quindecupartitum.
TANCHUT.
LASSA REGN.
Desertum Arenosum Loy dictum
Mare nigrū Sinus Canghai
TIBET REGN et SISAN
Kia Lacus
Occidens
Provinc. I
PEKING
Provinc. II
XANSI
Provinc. III
XENSI.
Provinc. V.
HONAN.
Provinc. VI.
Provinc VII.
SUCHUEN.
Provinc XIV.
HUQUANG.
KIANGSI.
Provinc XV
QUEICHEU
Provinc XIII
IUNNAN.
QUANGSI.
Provinc. XII.
QUANTUNG.
TUNCHING.
SAO.
Brema
Moi montes
HAINAN Insula.
OCEAN
INDI
Anno 1642 fluminis inundatione submersa in quā 300000 Hominum periere
Locus ubi inventus lapis sino Syriacus
Origo Crocei fluminis
Croceus flu.
Kiang flu.
125
130
135
140
40
35
30
25
20

Imperium Sinicum
in XV Regna seu Provincias
distributum una
cum genuino situ Urbium Metropo:
litanarum, Montium, Fluminum, La:
cum, cæterarumque rerum consi:
deratione dignarum.
Septentrio
Meridies
Oriens
150
155
160
165
40
35
30
25
20
ANIOU REG
Tartaros
LEOTUNG
Yalo flu.
CORREA
PENIN-
SULA.
Hienking
Pinggan
Kiangyuen
Kingzan
Chungcing
Civenlo
Hanghai
I. Xamuen
XANTUNG
Provinc. IV
Laicheu
Ninghai
OCEANUS CHINICUS.
JAPONIA
Meaco
Osacca
Waki
Taquixima
Firando
Gotto
Meacxima
Tanaxima
I. Fungma
Cungming
Cheuxan Ins.
Changque Ins.
I. de Fuego
I. Queso Pequin
Dos Hermanos
Mal Abrigo
Amsterdam
Dos Reys Magos
Tropicus Cancri.
I. Formosa.
I. Quemoy
Hoagan
Yangcheu
Nanking
Suchen
Kiahing
Hangcheu
Huchen
Provinc. X.
Kiang flu.
Ningpo
Hancheu ol. Quinsai
Kinhoa
Chucheu
CHE KIANG
Vencheu
Foning
Yenping
Focheu
Hinghoa
Changcheu
Provinc. XI.
OCEANUS
INDICUS.
I. Prata

Descriptio Chinæ.

CHINA Regnorum omnium maximum vastissimumque, uti ad ultimum Asiæ terminum terreni globi conditor relegavit, ita quoque veteribus prorsus incognitum usque ad annum 1220. permansit, quod M. Paulus Venetus, uti postea patebit, primus nobis sub nomine Catai detexit; ab Ortu siquidem Eoo circumdatum Oceano, à Borea Tartariam habet adjacentem muro diremptam, cujus inexplorati adhuc termini ad Mare Glaciale usque extensi, haud dubiè cum Anian sive Freto sive Isthmo, Americæ Septentrionali alicubi continuantur, quamvis in hunc usque diem (quemadmodum magno sanè conatu à nostris Sinensibus Patribus investigatum fuit) ingentium horum Regnorum terrarumque limites à nemine adhuc detecti sunt. Ab Occasu partim altissimorum montium jugis, partim arenoso deserto, cæterisque Regnis paulò post recensendis circumdatur. Ab Austro denique Oceano Meridionali, Regnisque Tonchino, Cocincina, Lao, aliisque limitatur. Latitudo incipit à 18. gradu & usque ad 43. sese extendit, id est, 1440 milliarium Italicorum intervallo à Meridie in Boream distenditur. Ab Occasu verò in Ortum, eàdem ferè intercapedine constat, unde Sinenses illud in suis mappis sub quadrati forma exprimunt, quamvis à nostris Geographis, majori Mathematum notitia instructis, illud ferè figura Lunæ tuberosæ describatur. Ad nominum confusionem quod attinet, illa tanta est, quanta est vicinarum gentium diversitas: Lusitani & Hispani Chinam: Veteres, ut est apud *Ptolomæum*, Sin & Serica, Arabes Sin, Saraceni Cataium vocant: quarum appellationum nullam apud ipsosmet Sinas non dicam usitatam, sed ne nomine quidem notam esse vel inde patet, quod Sinensibus ab omni memoria in more positum fuit, ut quoties imperandi jus ex una familia in aliam pro humanarum rerum vicissitudine transit, toties ipsum quoque Regnum novo nomine ab eo qui regnare incipit, insigniatur; quod qui facit, speciosum aliquem titulum Regno pro arbitratu & beneplacito ponit. Ita olim *Tan* appellatum legitur, quod sine termino latum dicitur. Alias *Yu*, quod quietem indicat. deinde *Hiu* sub magni Ducis nomine indigitatum. *Sciam* quoque dictum reperio, quasi diceres, Regnum ornatissimum: *Cheu* Regnum refert, quod perfectione omnia reliqua Regna excedat. *Han* quoque, qua voce lacteam viam nominant: unde fit ut singulæ propè Nationes, illud propriis differentibusque nominibus insigniant. Hodie nunc *Cium quo* nunc *Chium hoa* appellatur, quorum prius hortum ob summam amœnitatem rerumque abundantiam & ubertatem: alterum verò medium sonat, eo quod Sinæ Regnum suum in medio orbis terræ, quem pariter quadratum esse volunt, situm putent.

Termini Imperii Sinici.

China à suis sub quadrati figura exprimitur.

Nominum quâ Imperium insignitur diversitas & confusio.

Divisio Imperii Sinici.

Totum Imperium dividitur in quindecim Regna, vastissimis qua fluminibus, qua montibus disterminata, quorum novem numerantur ex parte Australi, sex ex parte Boreali. Totum hoc Regnorum complexum natura omnibus veluti inaccessum voluit. Ab Ortu & Austro Oceano æstuum vehementia vix pervio: ex Occasu ad prærupta montium juga nemini aditum promittit: à Septentrione partim immensæ vastitatis deserto, partim verò muro nongentorum milliarium Italicorum à *Xio* Rege annis circiter ducentis ante salutis nostræ ortum, operà millenis hominum millibus contra Tartarorum irruptiones, quinque annorum spacio extructo munitum, adeoque tot munimentis armatum, etiamnum sua persistit mole. Si solum murum attendas, id opus admiratione plenum est, quod Veteres haud dubiè, si ejus notitiam obtinuissent, inter septem Mundi miracula connumerassent. Sed nomina Regnorum subdamus.

Borealia Regna Imperii Sinici, ſunt
1. HONAM.
2. XEMSI.
3. XANSI.
4. XANTUM.
5. PECHIN.
6. LEAUTUM.

Auſtralia Regna Imperii Sinici, ſunt
1. CANTON, *vel*, QUANTUNG.
2. QUAMSI.
3. YUNNAN.
4. FUKIEN.
5. KIAMSI.
6. SUCHUEM.
7. UTQUANG.
8. CHEKIAM.
9. NANKIM.

Verum ut epitomicῶs omnia complectamur, hic primò univerſi Imperii in quindecim ſua Regna diviſi Geographicum Schema apponemus, ut ſingulorum ſitum propius intuearis. Et ne quicquam rerum memorabilium quoad Urbes, Montes, Flumina, Lacus, cæteraque ſcitu digna omiſiſſe videamur, Geographico hoc Schemate quod omnium Regnorum deſcriptionem continet, prælufimus, ex quo veluti unica Synopſi, quidquid in toto Imperio conſideratione dignum occurrit, reperias.

CAPUT II.

Monumenti Sinico-Chaldæi ante mille circiter annos ab Euangelicis Christianæ Legis propagatoribus in quodam Chinæ Regno, quod Xemſi dicitur, erecti, & anno tandem 1625. primum inſigni Chriſtianæ Legis emolumento detecti, fida, ſincera, & verbalis

INTERPRETATIO.

Inconſtantia rerum humanarum.

EA eſt rerum humanarum inconſtantia, ut ſicuti omnia ſuis intricata viciſſitudinibus ex bono in malum, ex proſpero in adverſa, ex alto in ima, ex optima legum conſtitutione in peſſimos rerum ſtatus, & contrà, perpetua quadam pericycloſi volvi revolvique, abunde ex Hiſtoricorum monumentis intuemur, ita quoque in hac miſeranda rerum cataſtrophe, nil nobis firmum, ſtabile, ſolidumque promittere valemus; quod vel maximè in fidei propagatione meridiana luce clarius eluceſcit. Quas Ægyptus, Græcia, univerſa denique Europa in fidei Chriſtianæ propagatione, viciſſitudines paſſa ſit, non eſt quod hic deſcribam, cum illa paſſim nota ſint. Eccleſias quas olim ſanctitate, juſtitia, & incredibili fidei zelo ferbuiſſe legimus, modo non duntaxat intepuiſſe, ſed omni fide orthodoxâ ſublatâ, partim Idololatriis, partim Mahumetanæ legis impura peſte, partim denique Hæretica pravitate contaminatas interiiſſe, cum dolore gemebundi ſpectamus; ut proinde occultam circa hæc divinorum judiciorum abyſſum non tam inveſtigare, quam eam cumprimis admirari, & proinde noſtram cum timore & tremore ſalutem operari debeamus. Scit Deus quos elegerit ex omni carne, novit quos ex univerſa humani generis maſſa ad vitam æternam præordinavit, & quemadmodum hortulanus nunc ex hac, nunc ex illa arbore melioris notæ fructus, & jam ad maturitatem perductos reliquis omiſſis neglectiſque colligit, ita inſcrutabilis divinæ providentiæ altitudo ex millibus paucos, quos ipſe ſolus novit, eligit, & nunc ex hoc, modo ex illo orbis terræ angulo, veluti fructus vitæ æternæ deſtinatos ſuis

Chriſtianæ legis variæ revolutiones.

Abdita Dei judicia.

suis quandoque reservatos temporibus & locis depromit. Patet hoc ex ipsa Euangelii semente jam vel à primævis Christianæ fidei initiis, sive ab Apostolo Sancto Thoma, de quo postea, sive à successoribus Sinarum Regno illata, cujus Ecclesia uti statim à principio summo fervore ardens, ingentia, quoad animarum lucrum, incrementa sumpsit, ita quoque intepescente paulatim fervore sive ex improbitate hominum, vitæque luxu abominando, sive illegitimis diversarum gentium ritibus divino cultui contrariis, sive denique deficientibus paulatim Pastoribus, sylvescens tandem à divinæ Legis tramite prorsus degener in conclamatum errorum enormium barathrum prolapsa fuit; donec divina Clementia tantarum ruinæ animarum miserta, certis quæ ipsa sibi suis reservavit temporibus, denuò per viros Apostolicos conculcatam Vineæ sepem sylvestribus feris tanto tempore expositam novis germinibus pampinisque instaurare sibi complacuisset: quam vicissitudinem quater in Sinarum Regno accidisse in sequentibus quam amplissimè docebitur. Quarum ultima, quando arrisit ei qui tempora & momenta posuit in sua potestate, à Societatis JESU Religiosis, optato potiùs, quàm sperato eventu (uti grandium principia moliminum difficillima sunt) accidit. Tentatus quidem sæpiùs à diversis in Regnum omnibus alienigenis sub gravissimis pœnis interdictus aditus; sed uti nec ratio, nec consilium contrà Dominum, ita quoquè ineffabili providentiæ suæ dispositione effectum est, ut nostris tandem etsi non sine summis laboribus, difficultatibus, persecutionibusque aditus concessus fuerit, eo cum fructu animarum, quo majorem non dicam sperare, sed ne vel optare quidem poterant. Dum itaque strenuè in Vinea Domini laboratur, DEUS Opt. Max. quàm grata sibi sit ea, quam spargebant, doctrina, utpotè quæ illa eadem esset, quam ante mille circiter annos alii Christianæ Vineæ cultores jam dudum introduxerant; id admirando quodam eventu, eo ipso tempore attestari sibi complacuit, ut hoc pacto doctrinâ cœlesti veluti ex profunda quadam tenebrarum caligine emergente, mox grande illud ex innumerorum gentilium conversione, Ecclesiæ Christianæ incrementum uti satis admirari, ita Divini Numinis in eo providentiam satis laudare & deprædicare non cessaremus. Res ita sese habet.

Fervor primorum in China Christianorum eorumque declinatio.

Quatuor vicissitudines Christianæ fidei in China.

Difficilis in Chinam aditus.

Divina providentia in resuscitatione perditæ fidei.

Anno 1625. cum in *Siganfù* Metropolis Regni *Xensi* pago quodam pro fundamento ædificii sustinendi apto fossa fieret, accidit, ut inter excavandum fossores in lapideam tabulam Sinicâ scripturâ spectabilem inciderent, cujus extractæ quantitatem mox mensurare aggressi, ejusdem longitudinem $9\frac{1}{2}$ nostrorum palmorum, latitudinem 5, grossitiem unius circiter palmi repererunt; in fronte in pyramidem terminabatur, Cruce affabrè sanè expressam; Ajunt, qui eam studiosè lustrarunt, Crucem in cornibus liliorum in modum repandam, cujusmodi similem Meliaporæ in Sepulchro Divi Thomæ Apostoli spectari asserunt, haud absimilem ei, quam Equites S. Joannis Hierosolymitani portant, partim collo appensam, partim vestibus palliisque assutam; sub hac Cruce sequitur Epigraphes Sinico charactere ac idiomate per totam Lapidis superficiem expressus titulus, uti ex adjecta figura patet: Et quemadmodum Sinæ naturali & veluti pondere quodam in res curiositate refertas feruntur, ita quoque vel primus hujus detecti Lapidis rumor ingentem mox Literatorum undiquaque confluentium multitudinem attraxit: cujus rei novitate permotus Loci Gubernator, venerabilis antiquitatis monumentum altiùs contemplatus, ut complures ad celebritatem Urbi hoc monumento comparandam ex universo Regno, quod jam fama complêrat, alliceret, id abaco affabrè elaborato intra

Inventio Monumenti Syro-Sinici.

Crucis figura in apice Monumenti.

Sinæ curiosi.

Monumenti inventi in universum Imperium evulgatio.

Bonziorum templi pomerium tecto ſuperimpoſito, partim ne ab injuriis temporum detrimentum aliquod incurreret, partim ut quotquot forent, hujus tam inſoliti monumenti ſpectatores id pro ſua commoditate legere, examinare & deſcribere poſſent.

Et quoniam marginibus lapidis Sinicis Characteribus intermiſti videbantur Characteres Sinis ignoti, anxiis ſuſpendebantur animis, ut quid illi referrent, cognoſcerent, quibus tandem noſtrorum diligentia plenè ſatisfactum fuit, uti in ſequentibus patefiet. Primus omnium Leo Mandarinus Chriſtiana lege jam imbutus, ob ingens Chriſtianæ fidei emolumentum, quod indè emerſurum ſperabat, illud exactè deſcriptum toti Regno evulgavit. Quo concitati & noſtri Patres primum, illud mox ubi legiſſent, Divini Numinis providentiam ſatis admirari non potuerunt, dum tempore novellæ Chriſti Vineæ, monumentum tanti ad gentilium converſionem momenti, ut emergeret ſibi complacuit; undè continere ſe neſcii, ad illud propriis oculis luſtrandum, in *Siganfù*, maximam *Xenſi* urbem Metropolitanam ſe contulerunt: quorum primus fuit *P. Alvarus Samedus* Luſitanus, cujus verba tantò libentius hîc produco, quantò majori neceſſitudinis vinculo, dum hîc Romæ Procuratorem ageret, mihi obſtrictus fuit, nec non omnia mihi oretenus, quæ circa hoc Monumentum obſervarat, recenſuit. Ita autem loquitur *Fol.* 158. *in ſua de rebus Sinenſibus Hiſtoria* Italicè edita.

(Leo Mandarinus primus id evulgavit.)

(P. Alvarus Samedus primus è noſtris illud vidit & deſcripſit.)

Doppo tre anni nel 1628. *paſſorono alcuni Padri à quella Provincia con l'occaſione d'un Mandarino Chriſtiano,* qui Philippus dicebatur, *che li andava, li detti Padri con l'autorità di detto Mandarino alzorono e Chieſa, e Caſa nella Metropoli di Siganfù, poiche Iddio benedetto, che volle foſſe ſcoperta una sì bella memoria del poſſeſſo preſo in quel paeſe della ſua divina Legge, fuſſe anche ſervito, che ſi facilitaſſe la ſua reſtitutione nell' iſteſſo luogo. Fù conceduto à me d'eſſere delli primi, e ſtimai felice quella ſtanza per l'occaſione di veder la pietra, ed arrivato d'altre coſe non mi curai. La viddi, la leſſi, e tornai à leggere e rimirarla à bell' agio, ed alla longa, e conſiderandò la ſua antichità, ammirai, come foſſe così intera, ed haueſſe le lettere così chiare, e nettamente ſcolpite. Nella ſua groſſezza ha molte lettere Cineſi, lequali contengono molti nomi delli Sacerdoti e Veſcovi di quel tempo: Vene ha però molte altre, lequali allora non furono conoſciute, perche ne ſono Hebraiche, ne Greche, e che però quanto intendo, contengono li medeſimi nomi, accioche ſe per aventura alcuno ſtraniero non ſapeſſe leggere quelle del paeſe, intendeſſe forſe le peregrine. Paſſando poi per Coccino arrivai à Cranganor reſidenza dell' Arciveſcovo della coſta, per conſultar ſopra queſte lettere col P. Antonio Fernandez della noſtra Compagnia, peritiſſimo nelle lettere di queſta Chriſtianità di S. Thomaſo, mi diſſe, che erano lettere Siriache, e quelli che li s'uſavano.* Hæc *P. Alvarus Samedus.*

(P. Samedus primus, qui Monumentum à Sinis effoſſum propriis oculis vidit.)

Verùm cum vix eſſet, qui dictarum literarum notitiam haberet, tandem Romam tranſmiſſæ in meas manus pervenerunt, quarum interpretationem in *Prodromo Copto* ni fallor, primus exhibui, uti poſteà fuſius oſtendetur; neque tamen omnes obtinere valui, utpote quarum nonnullæ in ſeparatis chartis deſcriptæ forſan ad ſpecimen ſolummodò aliquod ſumendum, ex Autographo excerptæ fuerunt; Verùm cum non ita multo poſt tempore Autographi abſolutum exemplar, quod & hodierno die in noſtro Collegii Romani Muſæo adhuc ſpectandum exponitur, ad me tranſmiſſum fuiſſet; tunc enimverò unà cum exactiori tum Sinenſium tum Chaldæorum Characterum interpretatione hoc veluti loco opportuno, omnia & ſingula conficienda duxi.

(Syriacarum literarum interpretatio.)

Pater Martinus Martinius poſt Samedum Romam veniens, non ſolùm Monumenti rationem oretenus mihi retulit, ſed & *in ſuo Atlante* ejuſdem fusè meminit his verbis, *Fol.* 44. ubi de *Xenſi* Provincia

(P. Martinius in ſuo Atlante hujus mentionem facit.)

vincia agit. *Quod imprimis celebrem hanc Provinciam facit, est antiquissimus ille Lapis partim Syriacis, partim Sinicis Characteribus exaratus de Lege Divina per Apostolorum successores ad Sinas allata; in eo Episcoporum ac Sacerdotum illius temporis nomina, & Imperatorum Sinensium in eo favores & indulta leguntur; brevis etiam, sed exactissima & planè admiranda Legis Christianæ explicatio, eloquentissimo stylo Sinico composita continetur, de his multa favente Deo dabit* secunda decas epitomes historiarum Sinensium; *Repertus est hic lapis anno* 1625. *cum in civitate* Samyun *erutâ terrâ fossa quædam fundamentis muri cujusdam collocandis prepararetur. De invento mox certior factus Loci Gubernator, cum venerandæ antiquitatis, cujus amantissimi sunt Sinæ, vestigia prorsus fuisset intuitus, continuò scripto quodam in Monumenti laudem edito, in altero ejusdem magnitudinis lapide totam inventi saxi periochen incidi curavit, iisdem characterum notarumque ductibus qua par erat fide servatis, cujus prototypon Exemplar Patres nostri Romam unà cum interpretatione transtulerunt, ubi hodiéque in Musæo Collegii Romani adservatur. Est autem lapidis figura in modum parallelogrammi extensa, quinque palmis lata, uno crassa, decem ferè longa; in fronte Crux est, qualis ferè Equitum Melitensium: hujus accuratiorem notitiam si quis desideret, inveniet rem totam fusius explicatam deductamque* in Prodromo Copto R. P. Athanasii Kircheri, & in Relatione de Sinis R. P. Alvari Samedi. *Obliteratam hanc Legis Dei notitiam longissimique temporis intervallo deletam ex hominum memoria, restaurarunt denuò Patres Societatis nostræ, pluribus* DEO *vivo & vero templis erectis, ac pietate summa administratis: Duo ibi è Patribus nostris Vineam illam Domini novellam strenuè excolunt, eorum unus in ipsa Metropoli sedem fixit, alter per Provinciam ad Dei promovendum cultum, atque animarum bonum huc illucque, ubi major exigit necessitas, subindè proficiscitur, ut omnibus ubique salutis panem petentibus frangat ac communicet.* Hæc Pater Martinus Martinius.

His demùm accessit *P. Michaël Boimus*, qui exactam præ omnibus hujus Monumenti relationem mihi attulit, omnes defectus in eo describendo, ex manuscripto Sinensi, quod penes me habeo, emendavit, novam denuò minutamque totius Tabulæ interpretationem verbotenus factam operâ socii sui Andreæ Don Sin ex ipsa China oriundi, nec non linguæ nativæ peritissimi orditus, me præsente confecit; quæ quidem omnia testata voluit, sequenti *Epistola ad Lectorem* data, qua totius rei seriem, & quicquid tandem circa hujusmodi Monumentum consideratione dignum occurrit, exactè descripsit, quamque veluti luculentum veritatis testimonium huic interpretationi, ipso annuente, ad æternam rei memoriam præfigendam censui, Lapideum verò Monumentum juxta Autographum ex China allatum, quod in Musæo meo in hunc usque diem superstes est, genuinis suis notis & characteribus tam Sinicis, quam Chaldæis, Scholiis etiam additis, incidendum curavi: *Epistola* dicta *P. Michaëlis Boimi* sequitur.

P. Michaël Boimus.

P. Michaël Boimus Polonus è Soc. JESU, *Lectori benevolo Salutem.*

INter monumenta Catholicæ fidei prædicatæ, in Sinarum Imperio reperta, præcipuum sibi vendicat locum marmoreus Lapis Sinicâ scripturâ, cum Characteribus Syriacis antiquis, Estrangelo nuncupatis, & subscriptione Chaldæorum Sacerdotum, mille ante annos circiter exaratus.

Quamvis verò à *P. Athanasio Kirchero* Soc. JESU *in Prodromo Coptico* Latina, & post illum à *P. Alvaro Samedo* Procuratore Sinarum, Italica, qui oculis inspexerat Monumentum, jam fuerit interpretatio illius impressa, quia tamen solum scripturæ lapidis sensum uterque secutus, ille quoque necdum Syriacas omnium

„ mnium Sacerdotum ſubſcriptiones in-
„ terpretandas ex China obtinuerat:
„ placuit eapropter integrè ſcripturam
„ ipſam, tam Sinicis Characteribus, quàm
„ Latinis, cum Latina interpretatione de
„ verbo ad verbum, retentâ phraſi Sini-
„ câ, fideliter evulgare, atque etiam ſub-
„ ſcriptiones omnes Syrorum Syriacas à
„ peritiſſimo Linguarum interprete *P. Athanaſio Kirchero* commentatas, cum Si-
„ nicis aliis, tanquam luculentiſſimis teſti-
„ bus Veritatis Catholicæ, univerſis pro-
„ ponere, atque ut uno verbo dicam, La-
„ pidem ipſum oculis totius Mundi Sini-
„ co idiomate, prout anno Chriſti 782.
„ exaratus fuit, exponere; ut vel ex hoc
„ antiquiſſimo teſtimonio quilibet conji-
„ ciat, quàm vera ſit doctrina moderna
„ Catholicorum, cum eadem planè in op-
„ poſito Mundo apud Sinas mille retrò
„ annis, videlicet à nato Chriſto, anno
„ 636., fuerit prædicata. Sinicum Lapidis
„ Originale habetur Romæ in Muſæo
„ Collegii Romani Societatis JESU, &
„ Exemplar aliud in Domus Profeſſæ Ar-
„ chivo. Ego verò etiam Librum attuli
„ ab Sinis Doctoribus & graviſſimis Ma-
„ giſtratibus eo ipſo tempore, quo Lapis
„ repertus fuerat, Sinicè impreſſum, in
„ quo ſcriptura Lapidis juxta archetypi
„ ſui veritatem veriſſimè & exactiſſimè
„ expreſſa exhibetur.

Originale Lapidis habetur Romæ in Muſæo Col. Rom.

„ Exhortantur illi *in* adjunctis Libro
„ *Prologis Galeatis* univerſos Sinas, ut tan-
„ dem Magiſtros magni Occidentis (ita
„ Patres Societatis JESU appellant) ad-
„ eant, & videant eandem prorſus Legem
„ apud Sinas eos prædicare, quam de-
„ cem retrò ſæculis ipſorum majores cum
„ tot Imperatoribus fuiſſent amplexati;
„ quamque Sinici libri à Patribus Socie-
„ tatis JESU impreſſi ante Lapidem re-
„ pertum exhibuerant. Reſtat nunc, ut
„ breviter, quomodò marmoreus ille La-
„ pis detectus ſit, explicemus.

„ Cum poſt obitum in Inſula *San** *cheu*
„ Sinarum S. Franciſci Xaverii, venera-
„ bilis P. Matthæus Riccius, aliique Pa-
tres Societatis JESU in Sinarum inte- “
riora Euangelium Chriſti intuliſſent, “
Reſidentiaſque & Eccleſias in nonnul- “
lis Provinciis erexiſſent, adeoque non “
exiguum progreſſum ſanctæ fidei pro- “
pagatio in Provincia *Xen-ſÿ* feciſſet; “
Anno Chriſti 1625. nonnemo è So- “
cietatis JESU Patribus à Doctore Phi- “
lippo invitatus, in patria illius *Sān yuen,* “
viginti baptizavit perſonas, & cum eo- “
dem Doctore ad videndum Lapidem, “
quem paulò ante aliquot menſes in Me- “
tropoleos *Sÿ-ngān fù* conjuncta *Cheu-che* “
villa, dum rudera pro pariete ædifi- “
cando eruerent, invenerant, abiit. Is “
ſcripſit (quod idem poſteà alii Patres, “
qui in *Sy-ngān fù* Reſidentiam & Ec- “
cleſiam conſtituerunt, cum Chriſtianis “
& ipſis gentilibus affirmarunt) Lapi- “
dem repertum, latum eſſe quinque pal- “
mis, groſſum uno palmo, longum no- “
vem & amplius palmis; faſtigium Lapi- “
dis adinſtar pyramidis oblongæ duorum “
palmorum, & latæ unius, efformatum; “
in vertice ſcalpro exſculptam Sanctam “
Crucem ſupra nubeculas, quæ brachiis “
lilia imitaretur, referre; Præter Sinicam “
ſcripturam, ad latus ſiniſtrum, & in- “
frà, videri Syriaca nomina Syrorum Sa- “
cerdotum, atque etiam alia nomina Si- “
nica eorundem Sacerdotum ſubtus ad- “
juncta. (conſuetudo eſt Sinis plura no- “
mina habere; undè etiam hodiè Chri- “
ſtiani & nomen Sanctorum in Baptiſmo “
acceptum, & aliud Sinicum retinent.) “
Admonitus Gubernator Loci de Monu- “
mento reperto, perculſus & novitate rei, “
& etiam omine (namque illi eo ipſo die “
filius mortuus fuerat) elegantem com- “
poſitionem in laudem Monumenti re- “
perti fieri, ac in alio ſimili Lapide mar- “
moreo inſculpi præcepit, utrumque verò “
in fano Bonziorum *Taù Sù* dictorum, “
milliari uno diſtante à muris Metro- “
poleos *Sÿ-ngān-fù*, ad perpetuam rei “
memoriam reponi procuravit. “

Inventio Lapidis.

Figura & forma Lapidis.

Plura alia Catholicæ fidei prædicatæ “
Sinis veſtigia ſubſequentibus annis re- “
perta

Varia Chriſtianæ fidei ve-

* Santiano.

vestigia eodem tempore reperta.

„ perta sunt, quæ planè Deus videtur non „ nisi eo tempore voluisse palam fieri, quo „ fidei prædicatio operâ Patrum Societatis „ JESU pervasit Sinas; nempe ut vetera „ & nova testimonia identitati fidei Ca- „ tholicæ astipularentur invicem, ac ma- „ nifesta perspicuaque Euangelii veritas „ prostaret universis. Similes imagines „ S. Crucis in Provincia *Fŏkień* anno Chri- „ sti 1630. In *Kiām sȳ* Provincia lumine „ etiam miraculoso emicante à gentilibus „ conspecto anno Christi 1635. Et item „ in *Fŏkień* montibus & civitate *Gyuên chĕn* „ anno Christi 1643. cruces inventæ fue- „ runt. Imò ipse venerabilis P. Matthæus „ Riccius cùm primùm in Sinas penetra- „ vit, *Xĕ tsú kiáo*, nomen Crucis doctrinæ „ reperit, quo nimirum Christiani antiqui- „ tus Crucis doctrinæ discipuli apud Sinas „ vocarentur; & omninò viguisse Chri- „ stianos in Sinarum Regnis cùm prima „ vice Tartari trecentos ante annos inva- „ sissent Sinas, conjunctosque Saracenis, „ Judæis, Nestorianis, atque Gentilibus, „ tempore etiam Marci Pauli Veneti, qui „ in *Catay* pervenerat, (quæ est ipsissima „ Sina) ibidem vixisse, mihi nullum du- „ bium esse potest.

Christiani multi in China tempore M. Pauli Veneti.

An S. Thomas Apostolus in China prædicaverit.

„ An autem S. Thomas, vel alius Apo- „ stolus Sinis prædicaverit Euangelium, „ necdum res certò comperta videtur. „ *P. Nicolaus Trigautius* colligit ex aliqui- „ bus testimoniis Ecclesiæ Malabaricæ „ Archiepiscopatus *Cranganor*, seu *de Serra* „ Christianorum S. Thomæ sic dictorum, „ quod ibi, sicut & in *Meliapor* (quæ olim „ *Calamina*, & modò à Lusitanis *San Thome* „ vocatur) prædicaverit S. Apostolus, eò „ quod ex Gaza seu thesauro in Officio „ S. Thomæ recitatur: *Per S. Thomam* „ *Sinæ & Æthiopes conversi sunt ad verita-* „ *tem; per S. Thomam Regnum cœlorum* „ *volavit & ascendit ad Sinas.* Et in Anti- „ phona: *Æthiopes, Indi, Sinæ, Persæ, in* „ *Commemoratione S. Thomæ offerunt adora-* „ *tionem nomini Sancto tuo.* Item in Canone „ Synodali antiquo: *Episcopi Magnæ Pro-* „ *vinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ Sinæ,* *Indiæ, Pases, mittant literas conscensiones.* " Adde quòd qui regebat illam Eccle- " siam *de Serra* in adventu Lusitanorum, " se subscribebat Metropolitanum totius " Indiæ & Sinæ. Verùm enimverò consi- " deratis penitiùs rebus, ex iis circum- " stantiis ac vestigiis, quæ post P. Tri- " gautium clarere cœperunt, necdum " concludi certò potest, S. Thomam " Apostolum per se apud Sinas dissemi- " nasse Euangelium; Nam licet vestigia " fidei Christi reperta, apertè ostendant " illatam fuisse fidem Christi in Sinas; ni- " hilominus tamen illa ipsa vestigia mon- " strant penetrasse fidem ad Sinas, cùm " regnaret familia *Heú haǹ* trium Regno- " rum, (quod modò est *Nán kim*, Re- " gnum tertium) nimirum in Provincia " *Kiam sȳ* ad ripam fluminis, siquidem " Crux ferrea circiter librarum trium mil- " lium pondere videtur, & legitur infixa " fuisse Sinica æra, quæ cadit in annum " à Christo nato 239. Undè fides & præ- " dicatores illius apud Sinas Australes cer- " tò evincuntur, fuisse ferè ante 1415 an- " nos. Elapsis verò annis hisce ab ortu " Christi, extinctam Legis notitiam ite- " rum renovatam per Sacerdotes de *Tá-* " *çyn* Judæa, seu Suria in *Xènsȳ* Boreali " Regno Sinarum, regnante familia Re- " gia *Tam* anno Christi 636. sicut inven- " tus Lapis testatur. Ubi relatis prædica- " toribus fidei Christi illius temporis apud " Sinas, nulla fit prorsus mentio S. Tho- " mæ, aut alterius Apostoli; quod tamen " multum conducebat ad intentionem il- " lorum, qui Lapidem erigebant ad per- " petuam memoriam, consignare; videli- " cet prædicatores fidei iterum prædicas- " se illam Legem, quam S. Thomas, aut " alius Apostolus prædicaverat apud Si- " nas. Proindè evincitur, illos de *Ta* " *çyn* prædicatores non habuisse notitiam " S. Thomam, aut alium Apostolum Si- " nis vulgasse doctrinam Christi; & si- " gnum conjecturamque fieri posse, fortè " nec S. Thomam, nec alium Apostolum " intulisse Euangelium Sinis, aut ut mode- "

1. Quo tempore fides Christi pervenerit ad Chinam.

2. Abolita fides à quo instaurata.

B ratissi-

„ ratissimè loquamur, nihil de hoc certò „ deduci posse ex vestigiis repertis; Superiora verò allata solùm probare posse, „ Sacerdotes illos ex Ecclesia S. Thomæ, „ vel Babyloniæ, quæ tum regebat Malabaricam *de Serra* Christianorum S. Thomæ (sicut posteà invenerunt Lusitani) „ missos fuisse ad erigendum Sedem Episcopalem, inferendamque fidem Sinarum populis, cùm hoc vel ipsa lingua „ Syriaca antiqua *estrangelo*, quæ in illa „ Ecclesia retinetur, & olim in Babylone „ atque Syria in usu fuerat, verosimiliter „ testetur. Orationes porrò in laudem „ S. Thomæ compositæ benè intelligi possunt, quòd nempe per merita S. Apostoli, & ex ejus Ecclesia Sacerdotes „ fidem, quam à S. Thoma acceperant, „ fortè primi in Sinas omnium intulerint, „ ideoque jure merito S. Thomæ eorum „ conversionem debere attribui. Quarè „ cùm nulla mentio S. Thomæ Apostoli „ reperiatur in hucusque vestigiis fidei „ prædicatæ detectis, asseverare certò non „ possumus, Sanctum Thomam, vel alium „ Apostolum Sinis prædicasse Euangelium; Multis verò post seculis Christiani „ Preste Joannis (quem *M. Paulus Venetus* „ *Usun Can* vocat) fuêre, quos existimo „ Crucis Doctrinæ Cultores vocatos, & „ cum Tartaris, aut paulò ante in Sinas „ penetrasse; nam illi de Judæa, vel potiùs „ Syro-Chaldæa, aut Malabarica, uti multo Tartaris Christianis antiquiores, ita „ quoque suos sequaces discipulos claræ „ Doctrinæ *Kin Kiao* appellari volebant.

Christiani sub Presbytero Joanne Crucis cultores.

Crediderim autem, Prædicatores illos " non ex Judæa venisse; nam Syros fuisse, " Syriaca lingua & nomina testantur; se " tamen de Judæa dixisse, quòd Legem, " quæ in Judæa exorta fuerat, prædicaverint. Verùm ex quonam loco venerint " illi Sacerdotes Syri, sicut & illorum subscriptiones Syriacæ, has *R. P. Athanasii Kircheri* optimè de universa antiquitate meriti Viri, industriosis Commentationibus relinquimus; quas ut majori " fide & soliditate perficeret, in hunc finem eandem quoque scripturam à nobili Juvene Sina *Don Chin Andrea*, individuo itineris mei Romam ad Sedem " Apostolicam comite, Sinicis characteribus novo labore propria manu, ex libro " (qui jam à Sinicis Doctoribus summæ " tum authoritatis tum fidei viris impressa, & in universum Imperium divulgata " fuerat) excerptam, & à me de verbo ad " verbum Latinè traductam, ac numeris " interpunctam obtulimus, Librum verò " prototypo Lapidis prorsus congruum, " in Musæo ejusdem, rariorum rerum veluti quodam promocondo, ad perpetuam " rei memoriam, unà cum facti attestatione propria manu, aliorumque è China oriundorum subscripta posuimus. " Romæ, 4. Nov. Anno 1653. "

P. MICHAEL BOIM.
ANDREAS DON SIN, SINA.
MATTHÆUS SINA.

Oculati inspectores Monumenti, nec non hujus Tabulæ ex Prototypo descriptores.

CAPUT III.

De triplici Interpretationum Modo & Ratione Nota ad Lectorem.

ANtequam ad exactam Monumenti nostri expositionem procedamus, triplicem prius interpretandi methodum hic exhibitam enucleandam censuimus, ne Lector tot verborum nominumque suis numeris signatorum divisionibus perplexus, anceps, dubiusque hæreret.

Prior itaque Interpretatio, nihil aliud docet, nisi modum, quo Characteres nomi-

nominum verborumque quæ in Monumenti Tabula continentur, Latinè pronunciari debeant.

Interpretatio II. verbalis indicat; quid Characteres nominum verborumque in Monumento contentorum propriè ſignificent.

Interpretatio III. paraphraſticam quandam Monumenti expoſitionem continet, qua vitatâ phraſi Sinicâ quantum fieri potuit, utpote Europæis auribus inuſitata, latentes Tabulæ ſenſus paulo fuſius explicantur, in Latinam linguam tranſlati.

Notet itaque Lector; Quod, ſicuti univerſus in Monumento Sinicæ ſcripturæ contextus in 30 Columnas diviſus eſt, ita quoque ſequentem Tabulam in totidem dividendam cenſuimus; ita quidem ut voces Sinicæ Latinis literis expreſſæ, iis quæ in Columnis Monumenti continentur, quoad numerorum naturalem diſpoſitionem quam exactiſſimè reſpondeant: quod ea de cauſa fecimus; ut Lector curioſus uniuſcujuſque Sinici Characteris pronunciandi modum protinus ex numerorum correſponſu cognoſcere poſſet. Exempli gratia: Si noſſe deſideres quomodo hic Character Sinicus 月, qui in tertia ſede Columnæ 10. Tabulæ continetur, Sinice pronunciandus ſit: ſic ages; quære in ſequenti Interpretationis I. Tabula 10. Columnam, & tertius in eadem locus offert vocem Sinicam (*Chun yue*) & ſic Sinicus Character 月 pronunciandus eſt. Rurſus ſi noſſe deſideres, quomodo hic Character 生, qui in Columna 7. quartum locum occupat, pronunciandus ſit; Quære in ſequenti Tabula 7. Columnam, & 4. in ea locus dabit vocem Sinicam (*Sem*) Latine expreſſam; quæ eſt genuina Characteris 生 pronunciatio. Non aliter in omnibus & ſingulis Sinicæ Tabulæ vocibus, cum Latinæ Tabulæ vocibus juxta numerorum ſeriem comparandis tibi procedendum eſſe ſcias.

Si vero quiſpiam non pronunciandi ſolummodo modum, ſed & Characteris quoque Sinici, v.gr. 月 ſignificationem noſſe deſideret; is Interpretationis II. verbalis Tabulam adibit, & in ea Columnæ 10. tertius locus offeret vocem (*Luna*), quæ eſt dicti Characteris ſignificatio. Sic in Col. 7. quartus locus dabit vocem (*vita*) quæ eſt Characteris 生 vera ſignificatio. Et ſic in cæteris omnibus pari modo procedes; quæ hoc loco Lectori inſinuanda duximus, ut quid vocibus tot numeris ſignatis vellemus, eum non lateret. Vides igitur, in Tabula Sinica 29. Columnas, præter Columnam titularem o ſignatam, eſſe; quarum ſingulas juxta naturalem numerorum ſeriem, ſuis ordine numeris aliquouſque ſignavimus: quod verò omnes numeris non ſunt ſignatæ uſque ad Col. calcem, hoc ideo factum eſt; primo ne Columnas tot numeris intricaremus; deinde, quia ſperabamus futurum, ut Lector ſeipſo facile locum deſiderati Characteris ſit reperturus. V. gr. ſi quis ſcire deſideret quomodo hic Character 大 qui in col. 18. occurrit ſine numero, pronuncietur; is à principio Columnæ 18. ordine numerorum procedet uſque ad dictum Characterem, & inveniet eum 9. loco conſtitutum. hic itaque in ſequenti Tabula Col. 18. nono loco inventus, dabit (*Tá*) pronunciationem Characteris 大, & in Interpretatione II. Col. 18. nono loco unà dabit ejus ſignificationem, quæ eſt (*inſtituit.*) Si vero ſubinde in Tabula duo Characteres iiſdem numeris ſignati occurrerint, id indicat amplificationem quandam, quam Scriptor binis Characteribus ideo expreſſit, quod unam tamen rem quoad ſubſtantiam ſignificarent.

Reſtat ut vocales ſive accentus, quibus voces Sinicæ in ſequenti Tabula ſignantur, exponamus. Eſt idioma Sinarum valde limitatum; unde quemadmodum multitudine literarum omnes

alias Mundi Nationes ſuperat, ita quoque vocabulorum paucitate cedit omnibus; Nam numerus eorum vix mille ſexcenta vocabulorum excedit: omnes quoque voces deſinunt in vocalibus, & paucæ terminatione hac privatæ, utplurimùm in *m.* & *n.* deſinunt; ſuntque cunctæ monoſyllabæ & indeclinabiles, tam nominum quam verborum; Qua de cauſa Lingua redditur valde æquivoca, ita ut ſæpe verbum in locum nominis, & nomen in locum verbi aſſumatur. Mirum tamen non immerito cuipiam videri poſſet; quid tot ac tanti Characteres, qui in eorum Onomaſtico quod dicitur *Haipien*, id eſt Mare magnum, ad ſexaginta millia numerantur, in tanta vocum uti diximus paucitate conferant: quod ut pateat; ſciendum eſt, voces Sinicas uti paulo ante oſtendimus, vix 1600 excedere. Cujuſmodi ſunt v. gr. *Ca, cau, can. Ce, che, chi, chim. Ci, co, chu. Fe, fò, fi,* &c. uti ex Dictionario eorum patet. Sed uti unaquæque harum vocum, diverſiſſimas ſignificationes habet; ita quoque illæ niſi ex accentu differenti intelligi nequeunt. Accentus itaque ſunt, tum ad ſcribendum, tum loquendum, ad intelligendas hujuſmodi voces neceſſarii. Hinc ad facilitandam linguam Sinenſem, N N. P P. juxta Muſicas notas UT, RE, MI, FA, SOL, LA, aſcenſus deſcenſuſque Sinicorum accentuum in pronunciatione obſervandorum diſpoſuerunt. Sic v. gr. unica dictio *Ya* ſcripta Latinis literis, notis quinque ſignata, ut diverſas ſignificationes exprimit, ita quoque diverſis vocibus & accentibus, quemadmodum à Sinis diverſis Characteribus exprimitur, pronunciari debet. Vocales ſunt illæ quæ ſequuntur:

ʌ — ᴗ / \ o.

Prima nota ʌ reſpondet Muſico accentui UT: ſonus verò ſeu enunciatio Sinica, quam ipſi *Chŏ pîm* vocant, idem notat, ac prima vox prodiens æqualis.

Secunda nota — reſpondet Muſico RE, & Chinicè vocatur *Pîm xim*, quaſi dicas clara vox æqualis.

Tertia nota \ reſpondet Muſico MI, & vocatur à Sinis *Xām xìm*, id eſt, vox alta.

Quarta nota / reſpondet Muſico FA, & Sinicè ſignificat *Kiú xìm*, abeuntis alta vox.

Quinta nota ᴗ reſpondet Muſico SOL, Sinicè *Gĕ xìm*, id eſt ingredientis properans vox. Reliqui duo accentus o & ɔ planam vocem indicant.

Hoc pacto uti paulo ante innuimus; hæc dictio monoſyllaba *Ya*, ex ſe indifferens eſt, ſed pro diverſitate vocalium quibus inſignitur, differentes ſignificationes exprimit, uti ſequitur:

Yâ, Deus.
Yā, Mutus.
Yà, Excellens.
Yá, Stupor.
Yă, Anſer.

Quæ omnia hic præmittenda cenſuimus, ut quid per tot notas, quibus ſequentis Tabulæ Sinicæ voces inſigniuntur, ſignificetur, Lectorem non lateret. Sed hiſce jam præmiſſis, Lapidis ſane admirandi interpretationem ordiamur.

INTER-

Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TARTARIA MAGNA
MOSCOVIÆ PARS
MARE CASPIUM
Turchestan
PERSIÆ PARS
CASMIR REG.
REG: CABUL
REGN: CASCAR
TIBET. REG:
REG: TIBET. REGN.
REG: MARANGA
Necbal Reg.
Guzarate
INDIA INTRA GANGEM
INDIA EXTRA GANGEM
BENGALA REGN.
Tropicus Cancri.
CATAIUM
CHINA
Pegu Regn.
LAO REGN.
SIAM.
Couchinchina
TSJOMPA.
Tonchin
Cambodia
MALACCA.
SUMATRA.
ZEILAN
Hainan
LOCO-LAZO-NIA.
I. Formosa
ARABIÆ PARS.
Sinus Persicus
OCEANUS INDICUS
SINUS CAMBOJÆ Sive GANGETICUS.
Vbi Asbestus lapis effoditur
Desertum
Desertum Lop infestum diabolicis illusionibus.
Deserta Belgian
Iter M.P. Veneti in Cataiam
Iter Benedict. Goes
NIGRA CATHAIA
Cambalu vulgo Pequin
Goa
Agra
Bengala
Maldiva Ins.
CATAIUM tantas apud Geographos movit
controversias, ut vix fuerit qui cum altero de
eius situ consentiret: donec complures itinere in il-
lud data opera suscepto, tandem in ipsa CHINA Ca-
taium reperirent. Quod ut pateat, itinerum a diversis
ea de causa susceptorum tractus in hac mappa
Geodoporica (in qua tum longitudinum tum lati-
tudinum circuli ad exactiorem itinerum exhibi-
tionem paralleli sunt) disponendos existi-
mavi.
TABULA GEODOBORICA
Itinerum a varijs in
CATAIUM susceptorum
rationem exhibens.

INTERPRETATIO I.

Quâ

Characterum Sinicorum, qui in Monumento Sinico continentur, pronunciatio genuina per Latinos Characteres exprimitur.

	7. *Chum̄* 8. *Kuĕ* 9. *Poeȳ.*	4. *Kiaó* 5. *Lieû* 6. *Hin̂*	1. *Tá* 2. *Cyń* 3. *Kim̀*	
4. Col.	**3. Col.**	**2. Col.**	**1. Columna.**	**0.**
1. *uû*	1. *sú*	1. *lĥ*	1. *yĕ*	1. *Kim̀*
2. *tĕ̥*	2. *xĭ* / *chī*	2. *kĭ*	2. *giû*	2. *kiaó*
3. *çyen̄*	3. *chuṃ̄*	3. *ngan̄*	3. *cham̂*	3. *lieû* / *hin̂*
4. *pĕ*	4. *kiĕ*	4. *chim̊*	4. *gen̂*	4. *chum̄* / *kuĕ*
5. *chueǹ*	5. *min̂*	5. *ý*	5. *chin̄*	5. *poeȳ*
6. *xaō̥*	6. *tum̊*	6. *lĥ*	6. *çyĕ̥*	6. *suḿ*
7. *çyĕ*	7. *yú*	7. *tien̄*	7. *syen̄*	7. *piḿ*
8. *mŏ*	8. *poý*	8. *tý*	8. *syen̄*	8. *siú*
9. *vam̀*	9. *fī* / *chī*	9. *kaỵ́*	9. *lĥ*	9. *Tá* / *çyń*
10. *tû̥*	10. *nuỵ́*	10. *gĕ*	10. *uû*	10. *xĭ*
11. *kieù*	11. *xĭ*	11. *yuĕ*	11. *yuen̂*	11. *cem̄*
12. *mî*	12. *ỳ̥*	12. *yuń*	12. *siaō*	12. *kim̀* / *çyḿ*
13. *hieū*	13. *ſan̄*	13. *lĥ*	13. *gen̂*	13. *xŏ.*
14. *fŏ̥*	14. *pĕ*	14. *cheú*	14. *lim̂* / *hiū*	
15. *yú*	15. *lŏ*	15. *yĕ*	15. *heú*	
16. *xĭ̥*	16. *xĕ*	16. *sọ́*	16. *heú*	
17. *rigò*	17. *ú*	17. *çyaḿ*	17. *lĥ*	
18. *ſan̄*	18. *chuṃ̄*	18. *chim̂*	18. *miaó*	
19. *yĕ*	19. *kien̄*	19. *tam̄*	19. *yeù*	
20. *fuen̄*	20. *ſuŷ*	20. *uẹ̆*	20. *sum̄*	
21. *xim̄*	21. *kiĕ́*	21. *gên*	21. *hiuen̂*	
22. *kim*	22. *chĕ̥*	22. *liĕ*	22. *kiū*	
23. *suń*	23. *kiḿ*	23. *sō*	23. *lĥ*	
24. *mî* / *xĭ* / *ō̥*	24. *chĕ*	24. *gin̂*	24. *saó* / *hoạ́*	
25. *çyĕ*	25. *fá*	25. *piĕ*	25. *miaó*	
26. *yń*	26. *lọ̆*	26. *sú*	26. *chum̄* / *xiḿ*	
27. *chin̄*	27. *hoĕ*	27. *leam̂* / *họ̆*	27. *ỳ*	
28. *gueý̥*	28. *chì*	28. *liḿ*	28. *yuen̂*	
29. *tûm*	29. *uĕ*	29. *chiń*	29. *suń*	
30. *gin̂*	30. *ỳ*	30. *hoá*	30. *chẹ̀*	
31. *chŏ*	31. *tŏ*	31. *haỵ̀*	31. *kĭ*	
32. *taý̥*	32. *suṃ̊*	32. *hoên*	32. *gueý*	
33. *xim̂*	33. *hoĕ*	33. *yuen̂*		

O.

1. COLUMNA.

33. rigò
34. sañ
35. yé
36. miaó
37. xim̃
38. uû
39. yueñ
40. chiñ
41. chù
42. { ō, lô, ō, yù }
43. poñ
44. { xĕ, çú }
45. ỳ
46. tym̃
47. sú
48. fam̃
49. kù
50. yueñ
51. fum̃
52. lĥ
53. sem̃.

2. COL.

34. { chī, sym̃ }
35. hiũ
36. lĥ
37. pú
38. ym̂
39. sŏ
40. { tam̃, chī }
41. syñ
42. pueñ
43. uû
44. hī
45. xĭ
46. kí
47. yú
48. { sŏ, tún }
49. xĭ
50. uám
51. chéu
52. xĕ
53. xuñ
54. cym̃
55. hiên
56. pim̂
57. tá
58. yú.

3. COL.

34. cum̃
35. yeù
36. ỳ
37. { luñ, lĥ }
38. hoĕ
39. taò
40. sú
41. ỳ
42. yaō
43. fŏ
44. hoĕ
45. fă
46. xeñ
47. ỳ
48. kiaó
49. giñ
50. chĭ
51. liú
52. { ym̂, ym̂ }
53. ngeñ
54. ym̃
55. { mim̀, mim̀ }
56. mam̀
57. gên.

4. COL.

34. tieñ
35. syueñ
36. kim̃
37. xĕ
38. nyù
39. tañ
40. xim̃
41. yú
42. { tá, cýn }
43. kim̀
44. sŏ
45. kaó
46. cyam̂
47. { pŏ, sú }
48. tú
49. hoeý
50. ỳ
51. laŷ
52. cum̃
53. yuèn
54. { lĥ, xĕ }
55. sú
56. xim̃.

5. COLUMNA.

1. yeù
2. { xuĕ, chī }
3. kieú
4. fă
5. lì
6. kiā
7. kuĕ
8. yú
9. tá
10. yeû
11. xuĕ
:
12. sañ
13. yĕ
14. cim̃
15. cheñ

6. COL.

1. çû
2. ham̂
3. ỳ
4. tem̄
5. miñ
6. cum̄
7. hañ
8. lim̂
9. yú
10. xí
11. yú
12. kĭ
13. cý
14. nem̂
15. sú
16. sú

7. COL.

1. tum̄
2. lĭ
3. seú
4. sem̄
5. { yum̂, chī }
6. lú
7. sûn
8. siû
9. { sò, ỳ }
10. yeù
11. uaý
12. hiñ
13. cyŏ
14. tym̃

8. COL.

1. sýen
2. sỹ
3. sym̄
4. fañ
5. sŏ
6. chiñ
7. { cham̂, chī }
8. taó
9. miaó
10. lĥ
11. nañ
12. mim̂
13. cum̀
14. yum̃
15. chaó

9. COL.

{ lô, pueǹ }
1. cheñ
2. cym̄
3. yuñ
4. lĥ
5. saý
6. chiñ
7. kim̄
8. vám
9. fum̄
10. liŏ
11. ỳ
12. chî
13. kieñ
14. hieǹ

9. Col.

15. cheń
quoñ
kieú
sù.
16. chǐ
17. yú
18. chaḿ
ngán.
19. tý
20. sù
21. çaỳ
22. chiṇ̂
23. fam̂
cum̄
yueñ̂
lim̂.
24. çum̄
25. chaḿ
26. sȳ
27. kiaó.
28. piñ
29. ym̂
30. gẻ
31. nuý.
32. fań
33. kim̄
34. xū
35. tień.
36. ueñ̂
37. taó
38. kiń
39. guey̑.
40. xiń
41. chī
42. chiḿ
43. chiñ.
44. tĕ
45. liḿ
46. chueń
47. xeú.
48. chén
quoñ
49. xẻ
50. yeù
51. lĥ
52. nieñ̂.

8. Col.

16. ym̂.
17. kiaḿ
18. chiḿ
19. kim̀
20. kiaó.
21. guéy
22. taó.
23. fī
24. xiḿ
25. pú
26. cuḿ.
27. xiḿ
28. fī
29. taó
30. pú
31. tá.
32. taó
33. xiḿ
34. fû
35. kiĕ.
36. tieñ
hiá
37. ueñ̂
38. mim̂
39. taý
suń
ueñ̂
40. hoâm
tý
41. kuām
42. hoâ
43. kí
yuń
44. miñ̂
45. xiḿ
46. lim̂
47. gîn.
48. tá
cyń
49. kuĕ.
50. yeù
51. xam̀
52. tĕ
53. yuĕ.
54. ō.

7. Col.

15. sò
ỳ
16. uû
17. nuý
18. cym̄.
19. pú
20. hiŏ
21. çam̂.
hoĕ
22. kiuñ
23. kuéy
24. cyeñ̂
25. yú
26. giñ̂.
27. pú
28. syú
29. hŏ
çaŷ.
30. yĕ
31. kiḿ
32. ỳ
33. yú
34. ngò
35. chaȳ
36. ỳ.
37. fo
38. chĕ
39. lĥ
40. chim̂.
41. hoĕ
42. ỳ
43. cyḿ
44. xiḿ
45. guéy
46. kú.
47. cyĕ
48. xî
49. lĭ
50. çań.
51. tá
52. pí
53. çuñ̂
54. uam̂.
55. cyĕ
56. gĕ
57. yĕ.

6. Col.

17. pủ.
18. tyḿ
ú
19. xiñ
20. chiñ.
21. kim̄
22. leû
23. lĥ
24. xĕ
25. cyĕ
26. pú.
27. nam̄
28. yueñ̂
29. hoâ
30. ỳ
31. fă
32. lim̂
33. pień.
34. fă
35. yŏ
36. xuỳ
37. fūm.
38. tiĕ
39. feú
40. hoâ
41. lĥ
42. kiĕ
43. hiū
44. pĕ.
45. yǹ
46. xĭ
47. xé
48. çú
49. yum̂
50. sú
51. chaó
52. ỳ
53. hŏ
54. uû
55. kiū
56. kiĕ
57. mŏ
58. chiń
59. giñ̂
60. hoéy
chī
61 yñ.

5. Columna.

15. fum̄
16. uû
17. yeñ̂
18. chĭ
19. syñ
20. kiaó.
21. taô
22. leam̂
23. yuḿ
24. yú
25. chiḿ
26. syñ.
27. chĭ
28. pá
29. kim̀
30. tú.
31. lieǹ
32. chiñ
33. chim̂
34. chiñ.
35. kĭ
36. sañ
37. cham̂
38. chī
39. mueñ̂.
40. kaỷ
41. sem̄
42. miĕ
43. sù.
44. hiueñ̂
45. kim̀
46. gĕ
47. ỳ
48. pŏ
49. ngań
50. fù.
51. mŏ
52. uaḿ
53. yú
54. xí
55. yú
56. syĕ
57. çuý.
58. chaó.

14. Col.

1. *xĭ*
2. *mum̃́*
3. *pĕ*
4. *chim̂°*
5. *kiā*
6. *ym̃́*
7. *kim̀*
8. *fŏ°*
9. { *xim* / *liĕ* }
10. *mien̂*
11. { *sĕ* / *çú* }
12. *yum̃́*
13. *choam̃́°*
14. *tem̃́*
15. *kẽù*
16. *yŭ́*
17. { *tum̄* / *cheū.* }
18. { *syen̄* / *tien̄* }
19. *mŏ°*
20. *hiá*
21. *sú*
22. *tá*
23. *siaó*
24. *xañ́*
25. *pam̃́*
26. *yú*
27. { *sȳ* / *kaó°* }
28. *yeù*
29. *giŏ*
30. *cem̄*
31. *xeú*
32. { *lŏ* / *hán°* }
33. *tá*
34. *tĕ*
35. { *kiĕ* / *liĕ* }
36. *pim̃́*
37. *kin̄*
38. *fam̄*
39. *kueý*

13. Col.

1. *kẽú*
2. *taó.*
3. *gin̂*
4. *yeù°*
5. *lŏ°*
6. *kam̃̈*
7. *fă*
8. *fĭ*
9. *kim̀*
10. *pú*
11. *him̀.*
12. *chù*
13. *fĭ*
14. *tĕ*
15. *pú*
16. *liĕ°*
17. *tú*
18. *yù*
19. *quam̀*
20. *quŏ.*
21. { *vên* / *uĕ* }
22. *cham̄*
23. *min̂*
24. *kaó*
25. *çun̄́*
26. *tá*
27. *tý*
28. *kĕ*
29. *cum̃́*
30. *cyen̄́*
31. *çù.*
32. { *giun̂* / *sĕ* }
33. *chin̄*
34. *çun̄́°*
35. *lh̆*
36. *yú*
37. *chū*
38. *cheū°*
39. *kŏ*
40. *chĭ*
41. *kim̀*
42. *xĭ°*
43. *gêm*
44. *çun̄́*

12. Col.

1. *xim̃́*
2. *cyĕ*
3. *tem̂*
4. *yam̂.*
5. *yûm*
6. *hoeý*
7. *fá*
8. *kiaý.*
9. *ngañ́*
10. *sȳ*
11. *yŭ*
12. *tú*
13. *kĭ°*
14. *kiĕ*
15. *han̂*
16. *gueŷ*
17. { *sú* / *sum̃́* }
18. { *tá* / *cyn̄́* }
19. *kuĕ*
20. *nân*
21. *tum̀*
22. { *xan̄* / *hû* / *chī* }
23. *haỳ.*
24. *pĕ*
25. *kiĕ*
26. *chum̄*
27. { *paò* / *chī* }
28. *xan̄.*
29. *sȳ*
30. *uam̃́*
31. *cyen̄*
32. *kim̃́*
33. *hoā*
34. *lim̂°*
35. *tum̄*
36. *cyĕ*
37. *cham̂*
38. *fum̄*
39. *niĕ*
40. *xuỳ.*
41. *kĭ*

11. Col.

1. *uĕ*
2. *lĭ*
3. *gin̂°*
4. *siuen̄*
5. *hin̂*
6. { *tien̄* / *hiá°* }
7. *sò*
8. *sú.*
9. *cyĕ*
10. *yú*
11. *kim̂*
12. { *ý* / *nym̃́* / *fam̂.* }
13. *çaó*
14. { *tá* / *cyn̄́* / *kuĕ* }
15. *xí*
16. *yĕ*
17. *sò°*
18. *tú*
19. *cem̄*
20. { *lh́* / *xĕ* }
21. *yĕ*
22. *gin̂°*
23. *çun̄́*
24. *cheú*
25. *tĕ*
26. *vam̂.*
27. *cym̄*
28. *kin̄́*
29. *sȳ*
30. *xim̃́.*
31. *kiú*
32. *tam̃́*
33. *taó*
34. *kuam̄*
35. *kim̀*
36. *fum̄*
37. *tum̄*
38. *xen̄́°*
39. *siuen̄*
40. *lim̃́*

10. Columna.

1. *cyen̄*
2. *cyĕ.*
3. { *chūn* / *yue°* }
4. *taó*
5. *uû*
6. *cham̂*
7. *mim̂°*
8. *xim̃́*
9. *uû*
10. *cham̂*
11. *tý.*
12. *suŷ*
13. *fam̃́*
14. *xĕ*
15. *kiaó*
16. *miĕ*
17. *cý*
18. *kiun̂*
19. *sem̄.*
20. { *tá* / *cyn̄́* }
21. *kuĕ*
22. *tá*
23. *tĕ*
24. { *ō* / *lŏ* / *puen̄̀.* }
25. *yuèn*
26. *cyam̄*
27. *kim̄*
28. *syam̃́.*
29. *laŷ*
30. *kien̄́*
31. *xam̃́*
32. *kim̄.*
33. *cyâm*
34. *kĭ*
35. *kiaó*
36. *chī.*
37. *yuen̂*
38. *miaó*
39. { *uû* / *gueŷ.* }
40. *quon̄*
41. *kî*

14. Col.

40. *suì.*
41. *uĕ*
42. *uaý*
43. *kaó*
44. *cem̄.*
45. *cum̄*
46. *chin'*
47. *yueñ*
48. *uam̂.*
49. *kiú*
50. *gueý*
51. *çyuĕ*
52. *nieù.*
53. { *yueñ* / *çuń* / *chĭ.* }

13. Col.

45. { *ò* / *lŏ* / *pueǹ* }
46. *gueý*
47. *chiń*
48. *kuĕ*
49. *tá*
50. *fă*
51. *chù.*
52. { *fă* / *leû* }
53. *xĕ*
54. *taó.*
55. *kuĕ*
56. *fŏ*
57. *yueñ*
58. *hieú.*

12. Col.

42. *tú.*
43. *chŏ*
44. *hŏ*
45. *uon'*
46. *pú.*
47. { *taǹ* / *hoeñ* / *hiam̄* }
48. *miñ*
49. *yuĕ*
50. *chū*
51. *yĕ*
52. *kuam̄*
53. *piĕ.*
54. *sŏ*
55. *uû.*

11. Col.

41. *yeù*
42. *sū.*
43. *cyam̀*
44. *tý*
45. *syĕ*
46. *chin̄*
47. { *chueń* / *mó* }
48. *xĭ*
49. *piĕ.*
50. *tien*
51. *sū*
52. *fañ*
53. *saỳ.*
54. *ym̀*
55. *lam̀*
56. *kim̀*
57. *muên.*

10. Columna.

42. *yueñ*
43. *çuń.*
44. *sem̄*
45. *chim̂*
46. *liĕ*
47. *yaó.*
48. *sû*
49. *uû*
50. *fañ*
51. *xuĕ.*
52. *lì*
53. *yeù*
54. *uam̂*
55. *syuen̄*
56. *cý.*

19. Col.

1. *yueñ*
2. *kú*
3. *nem̂*
4. *tym̀*
5. *tŏ.*
6. *ngò*
7. { *kień* / *chum̀* / *xim̀* / *xim̂* / *vên* / *uû* }
8. { *hoâm* / *tý.* }
9. *pí*
10. *pâ*
11. *chim̀*
12. *chŭ*
13. *chĕ*
14. *yeú*
15. *miñ.*
16. *heñ*
17. *kieú*
18. *cheû*
19. *ỳ*
20. *gueý*

18. Col.

1. *xĭ.*
2. *yueñ*
3. *xeń*
4. *çu*
5. *lŏ*
6. *fô*
7. *çŏ*
8. *kaÿ.*
9. *tá*
10. *kim̂*
11. *lim̂*
12. *lŏ*
13. *hoam̂*
14. *yĕ*
15. *kieǹ.*
16. { *taý* / *çuń* / *ueñ* / *uû* }
17. { *hoâm* / *tý* }
18. *kueÿ*
19. *cham̄*
20. *xim̀*
21. *yuń.*
22. *çûn*

17. Col.

1. *paô*
2. *cyam̀*
3. { *çuỳ* / *çuý.* }
4. { *xŏ* / *xŏ* }
5. *tan̄*
6. *hiâ.*
7. { *siŏ* / *chă* }
8. *hum̂*
9. *cum̂.*
10. *tem̂*
11. *hiam̄*
12. *cyaō*
13. *gĕ.*
14. *chum̂*
15. *laý*
16. *pĕ*
17. *nan̂*
18. *xan̄*
19. *siuń*
20. *kiĕ.*
21. { *poeý* / *çĕ* }
22. *yù*

16. Col.

1. *cum̄*
2. *kień*
3. *kô*
4. *pan̈.*
5. *gĕ*
6. *kiŏ*
7. *xū*
8. *quam̂.*
9. *tieǹ*
10. *yeñ*
11. *chì*
12. *chê.*
13. *san̄*
14. *çaỳ*
15. *tá*
16. *cýn*
17. *kuĕ*
18. *yeù*
19. *cem̄*
20. { *kiĕ* / *hŏ* }
21. *chén*
22. *sym̀*
23. *hiam̀*
24. *hoâ.*
25. *uam̀*

15. Columna.

taó
1. { *hoam̂* / *tý* }
2. *lim̀*
3. *nym'*
4. *kuĕ*
5. *tem̀*
6. *ŭ*
7. *uam̀.*
8. *cyn̄*
9. *lim̂*
10. *fŏ*
11. *yù.*
12. { *kień* / *liŏ* }
13. *tam̀*
14. *tam'.*
15. *fă*
16. *tum̀*
17. *çań*
18. *yaò*
19. *lŏ*
20. *kim̀*
21. *çun'.*
22. *taó*
23. *xĕ*

19. Col.

21. syn̄
22. kim̀
23. miń.
24. hoá
25. tuḿ
26. yueń
27. lì.
28. chŏ
29. uû
30. quéy
31. syn̄.
32. chĭ
33. yú
34. fam̄
35. tá
36. lĥ
37. hiū.
38. chueń
39. cyḿ
40. lĥ
41. xŏ.
42. quam̀
43. çû
44. kieú
45. chum̄
46. kú.
47. xeń
48. taý
49. pí
50. kiuń
51. sem̄ / chĕ.
52. ngò
53. sieū
54. hiâ.

18. Col.

23. sú
24. uû / gueỳ.
25. mùy
26. yú
27. kiań
28. tań / chĭ
29. xiń.
30. yâm
31. tiēn
32. hiam̄
33. ỳ
34. haó
35. chim̂
36. cum̄.
37. fueń / yú
38. chuèn
39. ỳ
40. kuań
41. kim̀
42. chum̄.
43. cyĕ
44. kień
45. ý
46. muý
47. lĭ.
48. kú
49. nem̂
50. quam̀
51. sem̄.
52. xiḿ
53. ỳ
54. tý.

17. Col.

23. tum̄
24. haỳ
25. cŷ
26. chiń.
27. taó
28. uû
29. pú
30. kó
31. sò
32. kò
33. kò
34. mim̂
35. xiḿ
36. uú
37. pù
38. çó.
39. sò
40. çó
41. kò
42. xŏ.
43. sŏ / çuń / ueń / miń
44. hoam̂ / tý
45. yú
46. lim̂ / uû
47. tem̀
48. ú
49. kiuń.
50. chuń
51. liĕ
52. kim̀.

16. Col.

26. gĕ
27. chaó
28. çuń.
29. chaó
30. cem̄
31. lŏ / han.
32. cem̄
33. pú / luń
34. tem̀.
35. yĕ
36. cyĕ
37. giń.
38. yú
39. tá
40. tĕ
41. kiĕ / hŏ.
42. yú
43. kiḿ / kiḿ
44. cum̄
45. syeū
46. cum̄
47. tĕ.
48. yú
49. xí
50. tiēn
51. tú
52. xí
53. pań.
54. ngĕ
55. lý
56. tum̂
57. xū..

15. Columna.

24. xî
25. kim̄
26. lĥ
27. tô
28. chiḿ.
29. tūn / paó
30. çō.
31. liḿ
32. tá
33. cyam̄ / kiuń
34. kaó / liĕ / sú.
35. suḿ
36. ú
37. xiḿ
38. syĕ
39. chīn
40. xĭ
41. nuý
42. ngan̄ / chĭ.
43. sú
44. kiuén
45. pĕ
46. piĕ.
47. fuḿ
48. kiḿ
49. gmý
50. tâ
51. lun̂
52. geū
53. suȳ
54. yueń..

24. COL.

1. sú
2. muý
3. pĕ
4. ȳ
5. kim̀
6. sú
7. kin̄
8. kień
9. kî
10. gin̂
11. yueń
12. kĕ
13. kum̄
14. poeý
15. ỳ
16. yaḿ
17. hieū
18. liĕ
19. sú
20. yuĕ
21. chin̄
22. chù
23. uû
24. yueǹ
25. xiń
26. syĕ
27. cham̂
28. gen̂
29. kiueń
30. yú
31. cyaḿ
32. hoá
33. kĭ
34. tý
35. liĕ
36. tiĕn̄
37. fueǹ
38. xim̄
39. chŏ
40. taý
41. kieú
42. tú
43. { uû / pien̄
44. gĕ
45. xiń

23. COL.

1. tâm
2. çuń
3. xĕ
4. lam̂
5. yû
6. giû
7. { hoeȳ / sú
8. fī
9. kem̀
10. hiaó
11. kim̀
12. muên
13. ȳn
14. gin̂
15. xĭ
16. lĭ
17. muỳ
18. suý
19. cyĕ
20. sú
21. xĭ
22. { cem̄ / tú
23. { kień / sú
24. cym̄
25. cuḿ
26. liŏ
27. chū
28. { ú / siuń
29. gueý
30. chĕ
31. laŷ
32. lĥ
33. fam̀
34. chī
35. hân
36. chĕ
37. laŷ
38. lĥ
39. ȳ
40. chī
41. pím
42. chĕ
43. leaó

22. COL.

1. çum̂
2. giun̂
3. yú
4. { sŏ / fam̄ / yĕ
5. { sŏ / çuń
6. pĭ
7. chī
8. maý
9. suȳ
10. kień
11. cyn̄
12. yú
13. ngó
14. nuý
15. pú
16. çú
17. ý
18. yú
19. hin̂
20. kien̄
21. gueý
22. cum̄
23. chaò
24. yă
25. çó
26. kiuń
27. lĥ
28. mŏ
29. nêm
30. san̄
31. lŏ
32. sú
33. pú
34. cyĕ
35. yú
36. kiā
37. yén
38. { lîm / ngēn
39. chī
40. { pŏ / lí
41. pú

21. COL.

1. { sú / xí / tiĕn̄ / chum̄ / kień
2. sú
3. { çú / kiā / xā
4. cem̄
5. { ȳ / sú
6. hŏ
7. lĥ
8. haó
9. hoeý
10. uen̂
11. taó
12. tuḿ
13. hin̂
14. yuen̂
15. çú
16. { uam̀ / xĕ / chī / chim̂
17. { cýn / laŷ
18. chum̄
19. hin̄
20. xŏ
21. kaó
22. san̄
23. taý
24. yó
25. chueń
26. xĕ
27. cyuen̂
28. chĭ
29. kiaó
30. cyĕ
31. yú
32. tan̂
33. tyḿ
34. naỳ
35. cĕ
36. num̂

20. COLUMNA.

1. chī
2. tá
3. { yeû / kiĕ
4. { yń / chī
5. kiaȳ
6. { çán / yĕ
7. giŏ
8. sú
9. fam̄
10. yû
11. xî
12. { tien̄ / hiá
13. cyḿ
14. gin̂
15. nem̂
16. lĭ
17. uĕ
18. nêm
19. cyḿ
20. çun̂
21. nem̂
22. cham̄
23. 24. çan̂
25. nem̂
26. lŏ
27. tĭen
28. { sem̄ / hiam̄
29. ym̀
30. cym̈
31. fă
32. çú
33. chiḿ
34. chĕ
35. ngò
36. kim̀
37. liĕ
38. nem̀
39. { sú / chī
40. cum̄

20. COLUMNA.

41. { yuń / yĕ.
42. tá
43. xí
44. chù
45. { kiñ / çú / kuam̄ / lŏ / tá / fú
46. tum̂
47. { sŏ / fam̄ / cyĕ / tá / fŏ.

21. COL.

37. yú
38. uam̀
39. chamí.
40. chum̄
41. { xū / limí
42. { fueń / yam̂
43. { kiuń / uam̀ / kuŏ
44. { cum̄ / çú. / ý
45. çō.

22. COL.

42. { çû / kí
43. chī
44. { kiñ / tan.
45. hoĕ
46. gem̂
47. kî
48. kieú
49. xĭ.
50. hoe
51. chum̀
52. quam̀
53. fă.

23. COL.

44. lĭ
45. kí
46. chī.
47. sù
48. chĕ
49. çamí
50. lĭ
51. ngañ
52. chī.
53. cymí
54. cyĕ
55. { tá / sŏ
56. uĭ
57. ueñ.

24. COL.

46. ngań
47. miĕ.
48. kién
49. chim̄
50. chiñ
51. yueñ.
52. { chĕ / chĕ
53. uên
54. hoâm.
55. taó
56. quom̄
57. cyên
58. uam̀.

25. COLUMNA.

1. ximí
2. xî
3. fă
4. lumí.
5. kieñ
6. quŏ
7. queń
8. cham̄.
9. { mîn / miñ
10. kim̀
11. kiaó.
12. yeû
13. queý
14. ngó
15. tamí
16. fañ
17. kim̄
18. kień
19. xĭ
20. çuñ
21. çań
22. { chueñ / ham̂
23. pĕ
24. fŏ
25. kiaý

26. COL.

1. uú
2. çaŷ
3. kú.
4. { yueñ / çuń / kĕ
5. ximí
6. kĕ
7. syeū
8. chiñ
9. chimí.
10. yú
11. pañ
12. yamí
13. hoeý.
14. tiēñ
15. xū
16. hoeý
17. ymí.
18. hoâm
19. tú
20. çuý
21. çañ.
22. çuý
23. tú
24. kaó
25. kiń.

27. COL.

1. tymí
2. chim̂.
3. çaó
4. ngò
5. kiú
6. hiā.
7. taý
8. çumí
9. hiaó
10. ý.
11. tĕ
12. hŏ
13. tiēñ
14. tý.
15. kaŷ
16. taý
17. sem̄
18. chim̂.
19. uĕ
20. çú
21. muý
22. lí.
23. hiam̄
24. ỳ
25. paò
26. cum̄.
27. giñ

28. COL.

1. { lŏ / hŏ
2. chaŏ
3. sú.
4. pĕ
5. mań
6. cyù
7. cĕ.
8. taó
9. gueý
10. { quam̀ / ý
11. ymí
12. gueý
13. miĕ.
14. kiám
15. mim̂
16. yeñ
17. { ý. / yñ
:
18. sañ
19. yĕ.
20. chù
21. nem̂
22. çó
23. ý

29. COL.

32. tá
33. tam̂
34. { kień / chum̄
lĭ
nieñ
suý
çaý
çó
niŏ
taý
ceú
yuĕ
cyĕ
tá
hoeý
señ
ueñ
gĕ
kień
lĭ
xî
fă
chù
cem̄
nym'
xú

chī

29. COL.

chī
tum̄
fam̄
chī
kim̀
chum̄
yĕ
chaô
ý
lam̂
cyên
hîn
táy̆
cheū
sú
sú
çañ
kiuñ
liù
sieū
hień
xū.

28. COL.

23. chiñ
24. nem̂
25. xŏ°
26. kień
27. fuḿ
28. { gueý / ý
29. súm
30. yueñ
31. kiĕ.

27. COL.

28. ỳ
29. çó
30. xĭ°
31. sú
32. sŏ
33. laŷ
34. gueý.
35. yuĕ
36. kiuĕ
37. piĕ
38. sŏ°
39. { kień / chūm
40. tuḿ
41. kiĕ.
42. cyń
43. sieū
44. miñ
45. tĕ.
46. uû
47. sò
48. sú
49. yñ.
50. uên
51. cyḿ
52. uaḿ
53. yû°
54. chŏ
55. liñ
56. :
57. yń
kiḿ
kień
uĕ
sĕ°.

26. COL.

26. xŏ
27. cyĕ
28. kieñ
29. hĭ°
30. giñ
31. laŷ
32. kĭ
33. kiḿ.
:
34. { sŏ / çuń
35. laŷ
36. fŏ°
37. tieñ
38. gueý
39. uĭ
40. kiā°
41. xiḿ
42. gĕ
43. yú
44. cyḿ.
45. cyâm
46. fum̄
47. { saò / yĕ°
48. çó
49. queý
50. hoañ
51. xĕ
52. cyeū
53. kĭ
54. yum̂
55. syĕ°
56. chì
57. foĕ.

25. COLUMNA.

26. çó°
27. uaḿ
28. { pañ / chī
29. kam̂
30. { kaó / çuń
31. cyeń
32. çû°
33. kem̀
34. chŏ
35. cym̄
36. yû°
37. hŏ
38. cum̂
39. pí
40. lam̀°
41. { pién / muoń
42. { chum̄ / tú
43. chiñ
44. taó
45. syueñ
46. miñ°
47. xĭ
48. fum̄
49. fă
50. chù°
51. gîn
52. yeù
53. lŏ
54. kam̂°
55. uĕ.

PRÆFATIO.

Expoſitis in præcedenti Tabula terminis Sinicis, ſeu quod idem eſt, quomodo Characteres Sinici in Lapide comprehenſi, Latinè pronunciandi ſint; jam in ſequenti Interpretatione, voces in præcedenti expoſitas, pari numerorum correſponſu, exponemus. Ita autem res ſe habet.

INTERPRETATIO II.

Verbalis Latina Monumenti Sino-Chaldaici.

Lin. 1. Tab. titulus. De magnâ *Cyn* (Judæa videlicet) clariſſimæ Legis promulgatæ in *Cium kuë* (id eſt, Sinarum Imperio) Monumentum.

o. Clariſſimæ Legis promulgatæ in Sina Lapis æternæ laudis & prologus. *Ta cyn* (id eſt, Judææ) Eccleſiæ Sacerdos, *Kim cym*, retulit.

Columna prima. 1. PRincipium fuit ſemper idem, verum, quietum, primorum primum, & ſine origine, neceſſario idem, intelligens & ſpirituale, poſtremorum poſtremum & excellentiſſimum exiſtens, ordinavit cælorum polos, & fecit ex nihilo excellentiſſimè; perfecti omnium Sanctorum, pro origine adorant, quem ille ſolus perſonarum trium unica perfectiſſima ſubſtantia non habens principium, veritas Dominus *holooy* ſtatuit Crucem per pacificare quatuor partes Mundi, commovit originis ſpiritum & produxit.

Col. 2. 2. Duas mutationum cauſas (Sinicè dicuntur *ym* & *yam*, hoc eſt, materia & forma) obſcurum vacuum mutavit, & cœlum, terram aperuit, Solem, Lunam circumvolvit, & diem noctem fecit, Artifex operatus univerſas res. idem erigere voluit hominem, ornato donavit amabiliſſimam pacificæ unionis ſubordinationem (id eſt, juſtitiam originalem) præcipiebat quietem fluctibus maris, integra originis natura vacua humiliſque & non plena ſuperbaque, ſequi appetituum fluctuationem corde, de ſe, neque leviſſimè deſiderabat, promanavit à *Sotan* (id eſt, Diabolo) extenſus dolus, clam ornavit naturam puram & ſimplicem otioſa pace magnificam in

3. Illius permanentiæ medio odium Col. 3.
occultavit ſimul per laudem malitiæ ad intra, iſtud cauſavit ter centum ſexies decem quinque ſectas, humeri hominum ſequebantur ordinem veſtigiorum contendentes texere regularum retia, aliqui monſtrabant res creatas pro credendo princi-

principio, aliqui vacuum habebant pro origine duarum causarum, aliqui præstabant sacrificium ad accersendam fortunam, aliqui conquirebant falsa bona ut deciperent homines, prudentiæ cogitationum inventiones dolosæ, amoris passione, gaudentes laborabant sic

Col. 4. 4. Absque eo, quod possent consequi, torrebantur arctissimè revolutique cremabantur; aggregantes tenebras sine via; à multo tempore deperdentes excellentem beatitudinem; in hoc tempore personarum trium una communicavit seipsam clarissimo venerabilissimoque *Mi Xio*; operiendo abscondendoque veram majestatem; simul homo prodiit in sæculum; Spiritus de cœlis, significavit lætitiam, Virgo fœmina peperit Sanctum in *Tacyn* (hoc est, Judæa) clarissima constellatio annuntiavit felicitatem; *Po su* (Reges ex illa terra Orientali) viderunt claritatem, & venerunt offerre munera subjectionis completa bis decem quatuor sanctarum.

Col. 5. 5. Est prophetiarum antiqua Lex; gubernavit familias, regna (id est, omnes) cum magna doctrina, locutus trinæ unitatis puram, spiritualem sine verborum strepitu, novam Legem; perfecit bonos mores cum directa fide; ordinavit octo finium & beatitudinum loca & gradus; Locum igneum purgandi pulveris, perficiendæ integritati, aperuit trium virtutum scholam; reseravit vitam, extinxit mortem; appensus claro die, ut destrueret inferni tenebrosi civitates, & regionem; diaboli dolos cum hoc totaliter destruxit, directo

6. Pietatis navigio, ut subirent illustrissimas mansiones, animabus spiritualibus in illo tempore cum jam succurrisset; potentiæ negotia hîc consummasset; seipso elevatus medio die ascendit in cœlum; Scripturarum remanserunt bis decem septem tomi; aperta est originalis conversio, ut possent homines rationales ingredi; Lex lavacri aquæ spiritûs abluendo superficiem exornat, & purificando, spiritum interius dealbat; signaculo Crucis dispersi in quatuor partes Mundi, ad congregandos & pacificandos sine labore pulsant ligna, timoris, pietatis, gratitudinisque voces personando. Col. 6.

7. Orientem sacrificando, respiciunt vitæ gloriosæ iter, nutriunt barbas, quia habent extra conversari cum aliis; circumradunt summitatem verticis capitis, quia carent ad intra affectibus passionum; non fovent satellitia servorum, æquales nobilibus ignobilibus cum hominibus; non coacervant divitias, etiam pauperibus erogant, cum, nobis; jejunant, ut subjiciant intellectui scientiam, & perficiant; vel ut quietent timoris passiones propter fortitudinem; septem vicibus Col. 7.

cibus offerunt laudis orationes magno adjutorio vivorum & mortuorum, ſeptem dierum primo.

Col. 8. 8. Sacrificant, purificant corda, averſiones peccatorum abſolvendo; vera virtutum Lex excellit & difficillimè nominari poteſt; operibus actionibuſque illuminat tenebras umbraſque, cogimur vocare illam claram Legem; ſola Lex ſine Imperatoribus non magnificatur, Imperatores ſine Lege non ingrandeſcunt; Legem Imperatores edictis dilatando Mundum exornant claritate; *Tay çun-uen* Imperatoris clariſſimi Sinarum Regni, temporibus ad illuſtriſſimum ſapientiſſimum Imperatorem venit homo de *Tacyn* (id eſt, Judææ) regno, habens ſupremam virtutem, nuncupatus

Col. 9. 9. *Lo-puen*, directus à cæruleis nubibus & deferens veræ doctrinæ ſcripturas, contemplando ventorum regulam ad decurrenda laborum pericula; *Chen quon Kien sú* (eſt nomen Sinici anni cadentis in Chriſti annum 636.) pervenit in aulam Imperator, præcepit Colao Vaſallo, *Fam cum yuen lim* (eſt nomen Colai) mittere regios ſcipiones (iſti ſunt rubri, & cum Imperator aliquid mandat, ſemper deferuntur) ad Occidentis ſuburbana hoſpiti obviam recipiendo, ingredientem intra palatium fecit transferri doctrinæ Legis libros, in palatio inquiſivit de Lege diligentiſſimè, in penetralibus profundiſſimæ doctrinæ, rectæque veritatis, de propoſito mandavit illam promulgari dilatarique; *Chen quon* (anni ſic dicti) decimus erat ſecundus annus, (hoc eſt, Chriſti 639.)

10. Autumni ſeptima Luna edictum Col. 10.
Regis poſitum inquit Lex non habet ordinarium nomen, ſancti non habent ſemper eundem locum, decurrunt Mundum proponendo Legem, creberrimè ſuccurrentes multitudini populorum *Ta cyn* (Judææ) Regni magnæ virtutis, *Lo puen* de longè portans Legis ſcripturas imagineſque, venit illas offerre in ſupremam Regiam, inquirendo ſigillatim illius Legis intentum reconditum, excellens ſine ſuperficie; vidimus ſuæ originis radicalis principium, à mortalium creatione ſtatutam neceſſitatem, verborum ſine ſuperfluitate doctrinam, rationem habentem oblivionis ſuſtentaculum proficuam

11. Rebus, utiliſſimam hominibus, Col. 11.
extendente operâ in Mundo, ideò præcipio Magiſtratibus, ut in Regia, *ynym fam* ædificent *Ta cyn* (Judææ) Regni Eccleſiæ unum locum, ponant Sacerdotes bis decem & unum homines. *Cun cheu* (eſt cujuſdam antiqui viri nomen) virtute extincta, in nigro curru ad Occidentem receſſit, verum Regiæ familiæ *Tam* doctrinæ claritas clariſſimo ſpiritu Orientem perflavit, vulgata edicta ſunt à Magiſtratibus, repoſuerunt Imperatorum pictas vera effigies, in templi parietibus Imperatorum figuræ exuperantes, quinque coloribus cumulata luce illuſtrabant portas.

12. Sanctis

Col. 12. 12. Sanctis exemplis advenit felicitas, æternùm ſplendentis Legis terminus, examinando Occidentis terrarum deſcriptionum monumenta, & *Han guey* familiarum Regiarum Hiſtoriographos, *Tacyn* Regnum ab Auſtro unitur coralli rubri maribus (id eſt Rubro Mari) à Septentrionali polo omnium pretioſorum lapidum montibus; ab Occidente immortalium hominum loco floridiſſimarum arborum, ab Oriente unitur loco *Cham ſum* mortuæque aquæ; ex illius terra prodit igne * lavanda tela, balſamum odoriferum, lucidæ Lunæ †gemmæ, noctu lucentes lapides pretioſi, conſuetudinem non habent.

* Albeſtus in deſerto *Arabiæ.*
† Selenites lapis.

Col. 13. 13. Ratiocinandi populi, habent lætitiam pacificam, legem præterquam charitatis nullam aliam ſequuntur; Reges ſine virtutibus non conſtituunt; terræ mundus largus amplus, moribus florent illuſtriſſimis; *Cao çun* magnus Imperator ſcivit reverenter imitari majores ſuos; expreſſit factis ſuum parentem, & in omnibus Regnis ubilibet ordinavit fieri claræ Doctrinæ Eccleſias; & ſicut anteà venerabatur *Olo puen*, ſic fecit illum cuſtodem Regni magnæ Legis dominum; Lex dilatata per decem *tao*, (id eſt, per omnia Regna) felicitatis radice cumulatiſſima;

Col. 14. 14. Eccleſiæ implebant centum civitates (id eſt, omnes) familiæ Regiæ fulgebant felicitate; *Xim lie* anno Bonzii uſi viribus erexerunt ora (id eſt, Legem vituperaverunt) in *tum Cheu* (eſt Civitas in *Honan* Provincia) *Sien tien* (anno Chriſti 713.) finiente. Vulgares viri valdè etiam illam irriſerunt, calumniatique ſunt in *Sy Kao* (antiqua eſt Regis *Uen uam* aula in *Xen ſy* Provincia) erat *Gio* (Joannis eſt Sinico more vocabulum) Sacerdos. Caput *Lo han* magnæ virtutis *Kiĕ liĕ*, & *Kim* terrarum nobiles diſcipuli, rebus exterioribus ſuperior ille Sacerdos unà cum aliis, pietatis cœleſtis retia & fila dirupta reſarcivit *Iuen çun-chi-*

15. *Tao* Imperator mandavit *Nym* Regni aliorumque quinque Reges perſonaliter deſcendere ad felicitatis manſionem (id eſt in Eccleſiam) erigere altaria, aulaſque Legis, trabes columnaſque conciſas ſolidavit, & magis radicavit; Legis petra tunc inclinata etiam iterum rectificata fuit. *Tien pao* (anno Chriſti 747.) anno inchoato mandavit magnum Generalem *Kao lie ſu* (Eunuchus fuit) deferre quinque Imperatorum effigies veras, Eccleſias intra reponendas, dedit ſerici centum telas offerendas feſti lætitiæ augendæ gratia, Draconis barbæ licet longæ ſint Col. 15.

16. Arcus armaque ex illo pendentes poſſumus attingere tamen manu (hoc eſt, abſens quamvis ſit Imperator, tamen ſui memoriam in dictis rebus reliquit) Col. 16.

liquit) Solis cornua dilatabantur clarissimè, cœlorum color vicinus exæquabat omnia; Tertio anno *Tacyn* Regni erat Sacerdos *Kie ho*, qui iter dirigens per stellas pervenit in Sinas respiciens Solem, Imperatorem reveritus est ex illius mandato Sacerdos *Lo han*, Sacerdos *Pu lum* atque alii septem viri cum magnæ virtutis *Kie ho* in *Nim kim* Palatio exercuerunt opera virtutum; in illo tempore Regia edicta in templorum tabulis (seu portis) in ipso frontispicio deferebant draconum Imperialium picturas.

Col. 17. 17. Pretioso ornatu splendore petrarum fulgentes illustrissimæ minii rubicantis, nubes, scripturam conspicuam reddebant, in vacuo ascendebat claritas irrigando diem, Amor beneficiaque Boreæ Austrique montibus exæquabantur altissimis, exundantiaque cum Orientis maris comparari poterat profundo; Lex non nisi consentanea rationi est, quod est autem tale convenit nomen optimum & famam habere, Imperatores absque illa non operantur, quod autem illi operantur, consentaneum est promulgari; *So çum uen min* Imperator in *Lim uû* & aliis quinque civitatibus multas erexit claræ Doctrinæ

Col. 18. 18. Ecclesias, Antiquam bonitatem adjuvit & felicitatem cœpit aperire maximum festum lætitiæ descendit & Imperatorum operâ suscitata sunt, *Tay çun uen uu* Imperator lætitiæ reseravit sanctum circuitum, prosecutus negotia non frustranea, quolibet in Dei incarnati Natalis diei tempore mandabat incendendum Imperialem odorem per hoc admonens alios operari meritoria opera, mittebatque convivia ad illustrandum clarissimæ Legis populos; nempè cœlorum habuit pulcherrima lucra, ideoque potuit dilatare mortales, Imperatorium habuit locum & dignitatem

19. Originariam, ideò noverat su- Col. 19.
perare venena noster *Kien chum xim xin uen uu* Imperator, instituit octo modos regiminis ad renovandam substituendamque tenebris lucem, aperuit novem ordines ut solum renovaret claræ Doctrinæ mandatum dirigendæ penetrandæque illius excellentissimæ rationi, orat sine verecundia cordis, pervenit ad Mundi supremum, & humilis est, promulgat pacem & veniam dat aliis, illustrissimæ est clementiæ & auxilio est omnibus afflictis, bona elargitur multitudini populorum, & nostrorum componendorum operum

20. Maximè studiosus, profudit di- Col. 20.
rectionis gradus decurrendos, obsequi fecit ventorum pluviarumque tempora, Mundum pacificavit, homines sciunt se regere, res possunt disponere, vivi noverunt florere, mortui possunt lætari, operibus mortalium bona fama respondet,

Natura

Natura profudit ex ſe perfectionem, quia noſtræ clariſſimæ Doctrinæ Lex poteſt negotiorum opera perficere, magnos largitus (titulos) Dominus; *Kin su Kuam lo ta fu* (eſt titulus Officii intra aulam) & ſimul *So fam cye tu fo su* (Officii extra aulam eſt titulus.)

Col. 21. 21. *Xi tien chun Kien* (alius titulus Officii in aula) donavit purpuream veſtem Sacerdoti *Y su* pacificatori, aliiſque deſideranti benefacere, bonum nomen & famam Legis promulganti, de longe in *Vam xe chi chim* venienti medio vere, virtutibus ſuperabat tres generationes, ſcientias dilatabat decem perfectiſſimè, à principio ſervierat in palatio Regis, poſteaque ſcriptum fuit nomen illius in Regio libro ex *Xu lim de fuen yan* Regulum cum *çu y* in principio.

Col. 22. 22. Adjuverat armigerantem in *So fam, So çun* (Imperator) miſerat illum, ut ſequeretur præeuntem, etiamſi videretur ſua perſona cum dormientibus intra, nunquam ſe mutavit in operibus exterioribus, fuit Rex Reipublicæ pro unguibus dentibuſque, fuit Exercitui pro auribus oculiſque, ſciebat repartiri redditus beneficiaque, nunquam aggregabat pro ſua domo, obtulit *Lim ngen* ex Poli (vitrum pretioſum) dedit *Çu Ki*, ex, aureos tapetes, interdum reſtaurabat antiquas Eccleſias, interdum multiplicabat ampliſſimas Legis

23. Aulas, honorando exornandoque domiciliis Mundum, ſicut volatilium quibuſdam alis, diligenter exercuit opera; clariſſimæ Legis diſcipulus obſequens caritati, diſtribuebat lucra; quolibet anno convocabat quatuor Eccleſiarum Sacerdotes, inſerviebat affectuosè & reverenter ad minimum omnibus quadraginta diebus, famelici qui veniebant, etiam paſcebat illos, frigore algebant qui venientes veſtiebat illos, ægrotabant qui, curabat & erigebat illos, moriebantur qui, ſepeliebat & quieſcere faciebat illos, temporibus *Ta-so* non audiebatur Col. 23. Opera miſericordiæ.

24. Iſta pulchritudo (ſolebat hic ſuſcipere hoſpites & peregrinos lautiſſimè) albis veſtiebantur claræ Doctrinæ viri, & modo videntur iſti homines volui ſculpere univerſis perennis memoriæ Lapidem, ut divulgentur felicia opera, Sermo inquit, verus Dominus ſine principio, puriſſima quies ſemperque eadem, omnipotens totius Mundi artifex Creator ſtatuit terram, erexit cœlum, communicando ſeipſum, prodit in mundum ſalutem inſtituit infinitam, ut Sol reſplendens aſcendit, tenebras extinxit, totam verificavit veritatis excellentem profunditatem, Sereniſſimus *Ven* Imperator Legis diadema tulit ante alios Reges Col. 24. Diverſitas veſtium inter Regulares.

25. Uſus benè tempore, abolevit turbas, Col. 25.

turbas, cœlos dilatavit, terras extendit, clariſſimæ illuſtriſſimæ doctrinæ Legis verbis reduxit noſtrum Sinarum Imperium *Tam*, traduxit Scripturas, erexit Ecclesias, vivis mortuis fuit inſtar navis centum felicitatum gradus fecit decem millium Regnorum pacem, *Cao çun* imitatus majores, etiam ædificiis perfecit. Mundum, Pacis palatia humili luce impleverunt Sinarum terras, veram Legem extendit clariſſimè, contulit titulos Legis domino, mortales habebant lætitiam, pacem, res

Col. 26. 26. Carebant infortuniis calamitatibuſque, *Yuen çun Ki* Imperator ſcivit ſe componere ad veritatem rectitudinemque, mandavit tabulas erigere lucidiſſimas Regiis ſcripturis florentiſſimè fulgentes, Imperatorum imaginibus clariſſimorum reſplendentes, illas omnia Regna valdè venerabantur, populi omnes renovabantur, homines geſtiebant illa felicitate *So, Cum*, rediit iterum Imperatoriæ Majeſtatis dirigere curſum Imperialis Sol pepulit tenebras, felicitatis aura eliminavit noctem, fecit illam redire Imperiali domui, felicitatiſque odore æternum extinxit ſtititque impetus furentium.

Col. 27. 27. Pacificavitque pulverem rebellantium, fecit noſtrum magnum *Hia* (ita etiam Sina vocatur) Imperium, *Tay cum hiao y* virtutibus univit cœlos & terram, aperuit beneficiis vitæ opera rebus auxiliatus pulcherrimo incremento, odores dedit in gratiarum actionem piiſſimus ad faciendas eleemoſynas beneficentiâ faciebat deſcendere Majeſtatem, Luna, Sol perfectiſſimè conjunctæ in illo (id eſt omnia ſubjecta habuit) *Kien chun* gubernavit polos (id eſt Mundum) perfecit compoſuitque intellectus virtutem, robore pacificavit quatuor maria, exornavit adunavitque decem millium terminos, candelæ inſtar deſcendit in hominum ſecreta, ut ſpeculum repræſentans rerum colorem.

28. Mundum illuminavit reſuſcitavitque, centum barbaris dedit leges, Lex ſola ampliſſimè reſpondet unicè perfectioni, coacti nomen illius dicemus, Lex eſt Trinitatis unius, Imperatores ſciebant operari, Vaſallus debuit referre. Erigo florentiſſimum Lapidem monumentum æternæ laudis originalem felicitatem magni Imperii Sinarum familiæ Regiæ *Tam* Imperatoris *Kien chun* ſecundo anno, cum eſſet principium Autumni menſis ſeptimo die magni luminis florentiſſimi ornatus die, (hoc eſt, Dominico) erectus Lapis. Col. 28.

29. Illo tempore Legis Dominus (Epiſcopus) Sacerdos *Nym Xu* regebat Orientalium terrarum clariſſimæ Legis populos. *Chao y lam*, qui anteà fuerat *Tay chen su su çan Kim*. Vocatus Officialis *Liu ſieu* propria manu ſcripſit. Col. 29.

Sacerdotum eſt dare & explicare Legem.

INTER-

INTERPRETATIO III.

Seu

DECLARATIO PARAPHRASTICA

Inscriptionis Sinicæ, primùm è Sinico in Lusitanicam, ex hac in Italicam, & demùm ex Italica in Latinam linguam de verbo ad verbum translata, ut sequitur.

Declaratio *del Xiù Più*, vel ut Commentator ait, facta à Sacerdote Regni Judææ, qui vocabatur *Kim Lim*.

I. DIco itaque hoc modo, ille qui semper verus fuit & quietus, omnis expers principii, intellectus profundissimi, & semper duraturi, excellente potentiâ suâ ex nihilo creavit res omnes, infinita majestate sua & sanctitate fecit Sanctos. Hæc est essentia Divina, trina in personis, & in substantia una, Dominus noster, verus sine principio, *Olò, ò yu* (quod in Chaldæo idem ac *Eloha* significat) in figura Crucis fecit quatuor Mundi partes, commovit Chaos, fecit duo *Kis* (hoc est, duas virtutes, seu duas qualitates dictas *Inyam*; Commentator habet, duo principia) fecit mutationem in abysso, id est, mutavit tenebras, comparuit cœlum & terra, fecit ut Sol & Luna motibus suis noctem & diem causarentur, res omnes fabricatus est. Verùm creando primum hominem ei prætereà justitiam largitus est originalem, dominum eum constituendo totius Universi, qui de sua natura primò vacuus erat & vilis, seipso plenus, intellectu plano & æquali, & sine mistura nullum habens appetitum inordinatum.

Creatio rerum.

Kis, quid in Sinensi lingua.

II. Postquam verò Satanas fraudibus suis usus, effecit; ut Adamus id quod ex se & sua natura purum erat & perfectum, inficeret; hoc est, fecit ut malitia in ipsum intrare inciperet perturbatura pacem, & hujus suæ simplicitatis æqualitatem & discordiam illa fraude introduxit. Idcircò trecentis sexaginta quinque sectis unâ post alteram obortis, unaquæque earum maximum quem poterat numerum ad se trahebat. Aliqui creaturam Creatoris loco habebant. Alii principium rerum omnium vacuum ponebant, & ens reale (alludit ad hoc secta Pagodûm & Literatorum Sinensium) quoniam illi asserunt, quod principium, è quo omnia prodiêre, sit vacuum; quod idem illis est, ac subtile, sensibus imperceptibile, etiamsi in se reale sit & positivum principium. Literati verò dicunt, quod principium rerum non solùm reale sit & positivum, sed prætereà quod talis sit figuræ & corpulentiæ, ut sensibus comprehendi queat. Quidam sacrificiis quærebant beatitudinem. Quidam bonitate quadam gloriabantur ad decipiendos homines, qua in re omnem suam scientiam & industriam collocabant, omni diligentia & intentione suis affectibus servientes. Verùm frustra laborabant & sine profectu, semper in pejus progredientes, quemadmodum contingit iis, qui è vase cretaceo ignem elicere volunt, obscuritatem addentes obscuritati, & hoc ipso veram semitam perdentes ad viam vitæ reverti nescientes.

Lapsus Adami.

365. sectæ.

III. Tunc una de Divinis personis sanctissimæ Trinitatis dicta Messias restringendo tegendoque Majestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando homo factus est. Quam ob rem

Incarnatio Filii Dei.

ad hoc gaudium annunciandum Angelum ablegavit, & de Virgine in Judæa natus eſt. Stella magna felicitatis hujus fuit annunciatrix. Reges ejus claritate perſpecta munera oblaturi venerunt, ut Lex, & Prophetiæ viginti quatuor Prophetarum adimplerentur. Gubernavit autem Mundum Lege magna, condidit Legem Divinam, ſpiritualem ſine verborum ſtrepitu, fide vera conſummavit: octo diſpoſuit beatitudines: res mundanas mutavit in æternas: aperuit portam trium virtutum (Theologicarum) vitam dedit deſtruendo mortem. In perſona ſua ad inferos deſcendit, & omnia confudit dæmonia; nave pietatis ſuæ ad cœlum conduxit bonos, & juſtorum animas in ſalutem vindicavit. Hiſce denique finitis ſua potentia circa meridiem in cœlum aſcendit, relinquens viginti ſeptem Doctrinæ tomos ad portam magnæ converſionis Mundi aperiendam. Baptiſmum ex aqua & ſpiritu inſtituit ad abluenda peccata, & Mundum ad puritatem reducendum. Cruce utitur, ut omnes abſque exceptione comprehendat, excitat omnes voce charitatis, reverentiam exhibere jubens verſus Orientem, ut pergant in via vitæ glorioſæ.

Apoſtolorum, Sacerdotum ſeu Miniſtrorum Chriſti vita.

IV. Miniſtri ejus ornamenti exterioris cauſa barbam alunt, & coronas in capite faciunt (id eſt verticem radunt) ut oſtendant ſe nullo intus affectu malo teneri. Mancipiis non utuntur: in alto & baſſo (id eſt, in proſpero & adverſo) ſeu humili omnibus ſe faciunt æquales: divitias non congregant, ſed eas omnibus faciunt communes: jejunia colunt cùm ad mortificandas paſſiones, tum ad præcepta Divina ſervanda: magni faciunt homines ſupra ſe elevatos & (à rebus mundanis) abſtractos: ſepties in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt: ſeptenis diebus ſemel ad animam à peccatis purgandam, puritatemque ei reſtituendam ſacra faciunt. Quia Lex vera, & conſtans excellens eſt, difficile eſt ei congruum nomen reperire, cum ejus effectus ſit illuminare, & omnia claritate perfundere; undè neceſſarium fuit eam appellare *Kim kiaò*, hoc eſt, Legem claram & magnam.

Legis Chriſtianæ excellentia.

V. Lex ubi perſonæ Regiæ deſunt, non extenditur, nec dilatatur: perſonæ verò Regiæ abſque Lege nequaquam magnificantur. Lege itaque, & Regibus concordantibus, & in unam veluti rem coëuntibus illicò Mundus illuminatur. Igitur Rege dicto *Taì cùm veũ huamti* tempeſtate illa celebri, ſingulari prudentia & ſanctitate (Chinam) adminiſtrante, venit ex Judæa ſummæ virtutis Vir vocatus *Olò puen*, qui à nubibus deductus veram Doctrinam importavit: deductus etiam per ventos, & chartas hydrographicas multa pericula & labores ſuſtinuit, & tandem anno *Chiñ quoñ* & *ieù ſiè* (erat ille annus Chriſti ſexcenteſimus trigeſimus ſextus) ad Curiam Regiam appulit. Rex verò famoſo *Colào*, qui *Fam Kieù lym* dicebatur, præcepit, ut accepto jumento obviam novò hoſpiti verſus Occidentalem partem procederet, hoc eſt, verſus Suburbium Civitatis, eumque omni benevolentia exceptum in Regiam introduceret. Juſſit Rex traduci Doctrinam in Palatio, ibidemque unà inveſtigavit veritatem Legis. Intellexit Rex eſſe veram Legem, & ſeriò per totum Regnum cum efficacia & honore juſſit divulgari & dilatari, & in hoc anno 12. *Ciñ quoñ* 7 menſe Autumni (erat is annus Domini 636.) reſcripſit in hunc modum. (Promulgationis tenor eſt iſte, qui ſequitur) Lex vera non habet nomen determinatum, nec ſancti locum habent, ubi conſiſtant, determinatum: excurrunt ad omnes partes, ut Mundum doceant, ad Mundo laboranti ſuccurrendum, velis, remis ad utilitatem afferendam intenti. Ex hoc Regno *Tanciñ* (ſive Judæa) *Olò puèn* magnæ virtutis homo de locis adeò diſſitis Doctrinam, & imagines Regiæ noſtræ Curiæ præſentaturus aſportavit.

Lex in Chinam apportatur.

Per Chinam divulgatur.

Imaginum SS. cultus.

Cujus

Cujus nos intentum docendi à fundamentis examinantes, invenimus doctrinam ejus admodum excellentem, & sine strepitu exteriori, fundatam principaliter in Creatione Mundi. Doctrina ejus non est multorum verborum, nec superficietenùs suam fundat veritatem, salutem hominibus adferens & profectum: Undè congruum est, ut toto nostro Imperio divulgetur. Mandarinis quoque, qui *Nim fam* dicuntur, in eo Curiæ loco præcepit, magnam ut Ecclesiam exstruerent, eidemque viginti & unum Ministros deputarent. (Author *Kìm Cìm* laudat hìc Regem) scilicet ad vires Monarchiæ *Cheù Olad iù* (caput hoc est sectæ *Stai iù*, alii *Tausu*) debilitandas. In curru nigro versus Occidentem discessit, (hoc est extra Chinam.) Verùm ubi magnus *Tam* illustris factus est cum *Taô*, sanctum Euangelium Chinæ illatum est. Paulò indè Rex effigiem illius (*Olò puèn*) qui, ut diximus, primus Euangelium attulit, depingi curavit, & muro appendi; excellens ejus figura resplenduit portis Ecclesiæ, & memoria semper fulgebit in Mundo.

Ecclesiam exstrui curat.

Effigies *Olo puen* primi Sinensium Apostoli.

VI. Juxta Geographos, qui partium Occidentalium mentionem faciunt, & juxta Historicos duorum Regnorum *Han* & *Guei*, Regnum *Tan cin* (id est Judæa) ab Austro confine est Mari rubro, ab Aquilone relinquit Montes gemmarum, ab Occidente *Boco das fullas* (quod quid sit, difficile est conjicere, ego Carmelum suspicor esse) in prospectu versus Sanctos. Ab Oriente denique contermina est huic loco *Ciam fam* & aquæ, quam mortuam dicunt. Hæc terra cineres eructat igne calentes (fortè intelligit Lacum Asphaltitim) producit balsamum, gemmas minutas & carbunculos (quibus insinuat Ægyptum cum reliqua ora Rubri maris, in qua prædicta reperiuntur) Latronibus caret & Assasinis, populus in pace vivit & gaudio; in Regnum non admittunt nisi Euangelium; dignitates nulli, nisi virtute meritis conferuntur: ædificia sunt grandia: (verbo) Regnum celebre est poësi, alii ordine, & bonis moribus.

Descriptio situs Judææ juxta Sinensium Geographos.

VII. *Docdo*, alii *Caozum*, *Cìm*, filius *Taì çùm*, gubernacula Regni adiit anno Domini 651. (continuando Author *Kìm cìm* hæc dicit) *Caò vìm*, alii *Caozum*, magnus Imperator minimè virtutibus Avi sui degener, novit cum honore continuare intentum Avi sui, & dilatare & honorare res patris sui, præcipiens in omnibus Provinciis fieri Ecclesias, unàque honorans *Olò puèn* titulo Episcopi magnæ Legis, quæ gubernat Regnum Chinæ. Tum lex Dei promulgata est per decem Provincias (quibus Sinense Regnum continebatur) & Regnum summa pace fruebatur, Ecclesiis replebantur omnes urbes, & domus felicitate Euangelii florebant.

In decem Provinciis Chinæ prædicatur Euangelium.

VIII. In hoc anno dicto *Ximliè* (qui tum annus Domini 699.) Bontii Pagodum sectatores suis usi viribus extulerunt voces, (id est blasphemarunt nostram sanctam Legem) in loco qui dicitur *Tum Cieü* (erat is fortè in Provincia *Honan*) & in fine hujus alterius anni dicti *Sien tien* (qui respondet anno Domini 713.) quidam privati homines in *Sieno*, quæ erat antiqua Regia *Veñ vam*, (Commentator vult esse *Siganfù*, in Provincia *Xeñsi*) ausi sunt nostram sanctam Legem sannis, ludibrio & vituperio proscindere.

Persecutio movetur contra legem.

IX. Hoc tempore erat quidam princeps Sacerdotum (videtur fuisse Episcopus) nomine Joannes, & alius magnæ virtutis Vir, nomine *Kie Lie*. Hi duo cum aliis nobilibus popularibus suis non famâ minus, quàm rerum mundanarum contemptu celebribus, cœperunt iterum ritè Euangelium suum excellens explicare continuando, & fila (malitiâ Cacodæmonis) pridem rupta reficere. Rex dictus *Hiuen cum chi tao* (cœpit hujus Imperium anno 719.) quinque Regulis præcepit, ut in persona adirent felicem domum (hoc est Ecclesiam) & erigerent altaria. Tum columna Legis, quæ

Lex revixit.

quæ ad breve tempus jacuit proſtrata, cœpit rurſum erigi, & incrementa ſumere. In hoc principio anni *Tieñ pao* (quod erat anno Domini 743.) præcepit Rex *Ota Ciam Kuen* (nomen tituli) dicto *Cuolié ſiè* (erat is Eunuchus ſummâ apud Regem gratiâ valens & authoritate) ut effigies veras quinque Regum prædeceſſorum Avorum ſuorum deportaret, & in Eccleſia collocaret, unaque centum pretioſarum rerum cimelia in Eccleſiam deferret ad ſolemnitatem hanc celebrandam (dicit author *Kim Cim* in laudem ipſorum Regum) Barbæ longæ Draconis etiamſi longè ſint, nihilominus arcus & enſes ejus manibus apprehendi poſſunt (alludit ad hiſtoriam quandam antiquam ejuſdem Regis) qui fingebatur aſcendiſſe in aëra Draconi inſidens, quem ſervi, qui ſe dicebant ituros cum Rege, variis armorum generibus inſtruxerant; qui verò remanſerant, barbam Draconis vellicantes, arma quædam tulerunt, in memoriam Regis, in iis veluti præſentem eum intuentes. (Alludit itaque Author hujus ſcripturæ ad hanc hiſtoriam, ut declaret effigies memoratorum Regum, Regi præſentium & viventium loco fuiſſe; ideò ſubjungit, Claritudo, quam reddunt hæ imagines, oſtendit eos nobis præſentes adeſſe.)

Fabula Sinenſium.

Anno 745. appulit alius Prædicator ex *Judæa.*

X. Anno tertio *Tieñ pào* (annus is erat Domini 745.) fuit in Judæa, alii in India, Sacerdos quidam *Kiehò*, qui ſtellarum ope ductus in Chinam appulit, & reſpiciens Solem, (erat hæc cærimonia eorum, qui ad Regis admittebantur colloquium) ad conſpectum noſtri Imperatoris intromiſſus eſt. Rex autem juſſit, ut Sacerdos Joannes & Paulus cum aliis ejuſdem profeſſionis viris, & cum præſente tantæ virtutis Viro *Kie hò* ad palatium *Hiñ Kiñ* vocatum, ad adorandum, & ad ſancta (devotionis) opera exercenda ſeſe conferrent. Hoc tempore literæ Regiæ in tabellis Eccleſiæ ſervabantur, pretiosè ſecundum ordinem ornatæ, ſplendentes colore rubro & cæruleo, & penna Regia replebat vacuum, aſcendens, & ad Solem uſque pertingens: favor ejus & dona altitudini montis Auſtri comparantur, & abundantia beneficiorum profunditatem æquat maris Orientalis. Ratio non poteſt non probare approbatum, & memoratu dignum. Ideò Rex dictus *Sa Çum neñ meñ* ſive *Veñ min* (qui regere cœpit anno 757.) in hoc *Liñ sui seũ*, & quinque urbibus recenti mandato Eccleſias fieri juſſit. Erat hic Rex eximiæ indolis, ſub quo porta felicitatis toti Regno aperta eſt, hac felicitate, gaudio, & plauſu exiſtentibus, res gubernationis Regalis maximè elevatæ ſunt.

Anno 757. Rex *Sa çum neñ, meñ*, & ejus virtutes.

XI. Rex *Tai çuñ veñ vu* (adiit Imperium anno 764.) bonorum temporum particeps factus, negotia Regni ſine difficultate adminiſtrabat: Feſto naſcentis Chriſti ſingulis annis in gratiarum actionem mittebat odoramenta cœleſtia, & ad honorandos hujus ſanctæ Legis miniſtros, rerum omnium, & annonæ Regiæ aſſignabat proviſionem; Certè cœlum Mundo tribuit pulchritudinem & perfectionem, & ideò liberaliter res producit; Hic Rex imitabatur cœlum, idcircò noverat alere & ſuſtentare ſuos.

Anno 764. Regis *Tai çum* virtutes.

XII. Rex *Kieñ cium xiñ veñ vu*, (regnans anno 781.) octo utebatur modis ad præmiandos bonos, & caſtigandos malos. Novas rationes ad Euangelii ſtatum inſtaurandum, promovendumque inſtituit. Regimen ipſius erat admodum excellens; Rogamus Deum pro ipſo, non verecundantes in hoc. Magnæ virtutis erat, humilis, pacificus & doctus, tolerabat proximum, abundabat charitate ad omnes juvandos, & benefaciebat omnibus viventibus. Hæc eſt vera via, & ſcala ſanctæ Legis noſtræ, facere ut pluvia & venti ſolitis temporibus revertantur, Mundus ſit quietus, homines benè gubernati, res ſingulæ rectè diſpoſitæ, viventes benè vivant,

Anno 781.

Euangelii & Legis Chriſtianæ effectus.

vivant, defuncti gaudio perfruantur. Hæc habere in promptu, & rationem reddere, in veritate procedit ex nostra sancta fide, & omnes effectus sunt fortitudinis & potentiæ sancti Euangelii nostri.

XIII. Rex Sacerdoti dicto *Usù* magno Legis promulgatori hosce titulos dedit *Kin iù, quàm lò tai fù* (officium est in Regia aula) & *Soù fum ciè tù fù lèi* (officium extra aulam) *Xi tien thum Kien* (officium quoque aliud est, quorum explicationem non inveni in Exemplari.) Item dicto Sacerdoti magnæ Legis promulgatori vestimentum Ecclesiasticum coloris cærulei (Italicè *di color pavonazo*) donavit. Erat Sacerdos iste pacificus, aliis benefacere gaudebat, virtutis opera summo studio peragendo. Advenit ille in Chinam regione remota è loco dicto *Vam xi ciù chim* regionis Pagodum, quod idem ac regio longè dissita India. Ejus res gestæ tres generationes famosas Chinæ superarunt, & reliquas scientias perfectè dilatavit. In principio Regi in aula serviebat, post ejus nomen Libro quoque Regio illatum.

Dona Regis facta prædicatori Verbi DEI.

XIV. Regulus *Fuen yam*, dictus quoque *Cò çù y*, titulo *Chum Xulim* illustris, in principio bellicis studebat negotiis in partibus *Sofam*. Rex verò dictus *Sò çùm* præcepit *Ay sù*, sive *Y sù*, ut *Cò çù y* favorabiliùs cæteris promoveret (videtur quod Rex jusserit eum esse Consiliarium *Cò çù y*) etiamsi vehementer à Capitaneo amaretur, non curavit tamen stylum ejus ordinarium procedendi; erat enim ungues & dentes Reipublicæ, oculi & aures Exercitus (phrasis Sinica) sciebat distribuere reditus suos, non domi accumulare. Obtulit Ecclesiæ rem preciosam dictam *Poli* (videtur fuisse ex vitro) hujus loci (*im reguen*, alii *Lintiguen*. Præterea tapetes auro intertextos hujus loci, (*iè Kì* dictos: refecit Ecclesias veteres de novo fundans, & stabiliens atrium & domum Legis: adornans domus, & hospitia splendentia instar phasianorum volantium, præter exercitia sanctæ Legis nostræ operibus studebat charitatis, quotannis quatuor Ecclesiarum Sacerdotes congregando, quibus toto corde inserviebat, de rebus omnibus necessariis providebat spatio dierum quinquaginta, adhuc famelicos satura-bat, nudos cooperiebat, infirmos curabat, mortuos sepeliebat.

Regis opera charitatis.

XV. Tempore *Tà sò* cum omni parsimonia sua similis non est audita bonitas (erat hic *Tà sò* Bontius secta Pagodus) qui in maxima quadam Congregatione Bonziorum, in qua agendum erat de rebus sectæ suæ, officio fungebatur hospitum excipiendorum, & procurandarum rerum unicuique necessariarum. (Ideò Author tractando de operibus charitatis *Oy siè* hunc *Tan sò* anteponit.) Sed tempore hujus Euangelii similes homines videmus sanctis operibus vacantes. Idcircò, ut in lucem irent opera tam heroica, Lapidi huic magno ea insculpere volui.

Felix Ecclesiæ Sinensis status Lapidi inciditur.

XVI. Dico itaque, DEUS verus, expers principii, purus, quietus & immutabilis est, ille fuit primus Creationis artifex, aperuit terram, elevavit cœlum; Una ex personis pro æterna mortalium salute factus est homo, ascendit in altum Solis instar, destruens tenebrosum, & in omnibus profundam veritatem stabiliens.

XVII. Splendidissimus ille Rex, qui verissimè primus primorum Regum fuit, opportunitate usus omnem sustulit difficultatem, cœlum dilatatum est, terra extensa. Clarissimum est Euangelium nostrum, quod Regno *Tam* illatum est, afferendo doctrinam, Ecclesias erigendo, pro vivis & defunctis loco fuit navigii: omnem felicitatem exaltans, quietem dedit universo Mundo.

XVIII. *Caò çum* insistendo vestigiis Avi sui denuò ad novas Ecclesias exstruendas animum adjecit. Templa pacis alta & magnifica terram repleverunt omnem. Lex vera induit pulchritudinem.

Ecclesiarum erectio.

Titulus Episcopi & ejusdem æstimatio.

nem. Titulo honoravit Episcopum, tranquillitate & gaudio populi sine laboribus potiti.

XIX. Sapiens Rex *Ni uen çum* novit ingredi vias veras & rectas: tabulæ Regiæ erant magnificæ & illustres, literæ Regiæ in iis florebant & resplendebant. Figuræ Regiæ elucebant: Omnis populus profundè eas venerabatur, omnia dilatabantur, & homines ex eo gaudio summo perfruebantur.

XX. Hic Rex *Sò çum*, regnando in propria persona venit ad Ecclesiam; Sol sanctus resplenduit: nubes felices omnem caliginem & obscuritatem noctis dispulerunt. Felicitate in Regia domo aggregata, mala cessarunt, sublatisque dissensionibus Imperium nostrum restitutum est.

XXI. Hic Rex *Tai cum fù* obediens fuit, virtute cœlum æquavit & terram; dedit vitam populo, & rebus singulis progressum. Odoramenta in gratiarum actionem misit Ecclesiæ, exercuit opera charitatis. Sol & Luna in ejus uniebantur persona, hoc est, omnes ad obedientiam ei præstandam advolabant.

Splendor Ecclesiæ.

Illustrata fidei articulis.

XXII. Hic Rex *Kien cum* in regimine constitutus claram reddebat virtutem: armis quatuor maria pacificavit: literis decem millia confinium illustravit: instar candelæ secreta hominum illuminavit, & velut in speculo detecta cernebat omnia, totum resuscitavit orbem: cuncti Barbari regulam vivendi acceperunt.

XXIII. Lex, ô quanta, quam perfecta, & quam ad omnia sese extendit! volens eam nuncupare non potui non Legem Divinam appellare. Reges noverant res suas disponere, ego Vasallus eas possum enarrare, ideò erigo hunc Lapidem prædivitem, in præconium magnæ felicitatis.

Lex Divina.

XXIV. In nostro Potentatu magni *Tam*, anno secundo hujus *Kien cium* (videlicet anno Domini 782.) die septimo mensis Autumni, die Dominica, hic Lapis erectus fuit, Episcopo *Him ciù* Ecclesiam Sinensem administrante; Mandarinus nomine *Liu sieci yen*, tituli erat *Ciao y cum*, alii *Chio y lam*, in quo Officio ante eum fuit *Tai cieù siè su Can Kiun*, hanc sua manu confecit inscriptionem.

Lapis erectus anno 782.

Atque hæc est explicatio inscriptionis saxo insculptæ, in qua illud sanè summa admiratione dignum est, adeò variam & multiplicem rerum, quam hoc saxum continet, relationem, tam arcto spatio, & characteribus non nisi mille octodecim comprehendi potuisse: Fuit autem hujus scripturæ duplex facta interpretatio; præsens admodum conformis est illi, quæ facta fuit *Pequini*, deindè etiam à *P. Michaële Boimo* denuò ex Sinico Exemplari exposita, quæ & elegantior est, & magis propria, Sinicæque phrasi magis conformis; & quamvis ob eandem causam appareat minus elegans in nostra lingua, est ea nihilominus elegantissima, & quoad stylum & phrasim Sinicam maximè ab omnibus iis, qui se dictæ Linguæ magistros profitentur, laudata. Colligitur autem ex hoc Monumento, primò Legis Christianæ in Regnum Sinicum, quæ ante mille circiter annos contigit, introductio. Item quanto cum honore & veneratione ab Imperatoribus ea fuerit recepta; quomodo & per quantas Provincias fuerit promulgata; quantum 150. annis, quibus maximè floruit, fuerit dilatata: quales denique persecutiones bis sustinuerit; ita iis paulatim suppressa, ut nisi ejus in hoc Monumento remansisset notitia, nulla ejus vestigia amplius superessent. Certè in *Chronicis Sinensibus*, de ejus in Chinam introductione præter memoratorum Regum & Mandarinorum nomina, vix quicquam invenitur. Inventus autem est hic Lapis paucis ante annis, quam Patres Societatis JESU in Chinam appellerent; Undè apparet tam eximiarum & sublimium rerum interpretationem

Quo tempore Lex Christiana Chinæ fuerit illata.

Divina providentia in detecto Monumento.

tionem non fuisse reservatam, nisi iis, qui divinarum humanarumque rerum scientiâ egregiè instructi, ejusdem Doctrinæ Legisque vetustate temporum obliteratæ, futuri erant annunciatores propagatoresque. Atque hæc quidem quoad inscriptionem Sinico Charactere factam sufficiant. Quoniam verò multa in hac interpretatione obscura sunt, ea Scholiis illustranda duxi, unà cum consensu doctrinæ omnium Orthodoxorum Orientalium, quæ in ea continetur.

CAPUT IV.

De Cruce in supremo Lapidis apice incisa.

ITa Divinæ providentiæ comparatum est, ut cum insignior in Regno quopiam aut Reipublicæ statu rerum imminet immutatio, illam, priusquàm contingat, veluti prodigiis quibusdam ostentorumque monstris exprimere soleat. Quanta paulò ante adventum Christi prodigia in Imperio Romano visa sint, plena sunt omnium Historicorum monumenta. Quanta excidium Hierosolymitanum portenta præcesserint, legat, qui volet, *Ægesippum*, *Josephum*, aliosque. Quæ uti in omnibus Rerumpublicarum revolutionibus irrefragabili Scriptorum testimonio confirmantur, ita in Japonia quoque & vasto Sinarum Imperio jam ad conversionem maturo, de nova sacrosanctæ Crucis inventione verificata sunt. In Japonia findentibus arborem Crux inventa rei novitate omnes in admirationem traxit. Legimus in *Historia Indiarum Occidentalium* fuisse in Mexicano Regno virum Sacrificiorum præsidem, quemque Prophetæ loco habebant; hic dicitur paulò ante Americæ sive Novi Mundi inventionem dixisse, venturum ac jam propè imminere tempus, quo peregrina gens ex Oriente appulsa totum Regnum eorum subjugaret imperio, atque idolorum statuas vel ad primum Crucis, quam secum portabant, conspectum fugituras; quod eo prorsùs modo, quo prædixit, evenit; Siquidem Ferdinandus Cortesius vixdum incogniti Regni oram appulerat, cum eccè Vexillum nigrum rubea Cruce signatum expandens, virtute ejus mirifica atque unà rerum benè gerendarum in Deum fiducia fretus, gentilibus sibi subjectis, universo Regno potitus est; Non dicam hìc de arbore in Crucis formam paulò ante fidem Christi in Regnum Chilense introductam excrescente; cum hisce *Annalium Indicarum Societatis nostræ* monumenta plena sint, quemadmodum in *Opusculo nostro de prodigiosis Crucibus in vestibus hominum anno* 1660. *Neapoli visis* fusè à me tractatum fuit. Sed ut ad Sinas revertamur, varia Crucis signa in China reperta fuisse suprà in *Præfatione ad Lectorem* innuit *P. Boimus*. Ad *Chiang* fluvium in Provincia *Honan* eodem propè tempore, quo hoc Monumentum, ingens Crux ferrea reperta fuit: In nonnullis quoque Provinciis Cancri reperti sunt antehac nunquam visi, qui albæ Crucis schemate in dorso insigniebantur. Imò in ipsa Provincia *Xiamsi* nonnullos homines, quos Crucis adoratores dicebant, inventos esse, ab Hebræo quodam Sinensi Mandarino primum didicit P. Matthæus Riccius. Verùm quoniam res consideratione digna est, eam ex *P. Trigautii historia* paucis perstringemus.

Conversiones rerum ut plurimum prodigia solent præcedere.

In Japonia Crux inventa in scissa arbore.

Prophetia de inventione Americæ.

Crux Regni Chile.

Crux ferrea ingens in Honan inventa.

Cancri cruce insigniti antea nunquam visi.

Nunc ad Christianæ veritatis reliquias colligendas & persequenda vestigia eò me libentius accingo, quòd in Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Judæo aliisque indiciis id annis superioribus accepimus. Cum jam apertè P. Matthæo Riccio constitit Li-

P. Nicolaus Trigautius de Crucis adoratoribus.

centiatum illum Sinenſem eſſe Legis antiquæ Profeſſorem, ad aliquod apertius, quàm quod eatenus habebamus rei Chriſtianæ veſtigium deprehendendum animum applicuit. Et quidem quamdiù hoc eos nomine appellavit, nihil aſſecutus eſt, ſed paulatim variis eos Legis dogmatis deſcribens, ubi de Cruce ſermonem miſcuit, quod maximè optabat, aſſecutus eſt. Apud Sinas Crucis nullus eſt uſus, & ideò neque nomen, quamobrem noſtri nomen illi Sinicum impoſuerunt, illud à charactere, qui denarium numerum ſignificat, & perfectam Crucem hoc ſigno + exprimit, mutuati. Et fortaſsè non ſine numine accidit, ut idem hodiè noſtri Cruci nomen imponerent, quod veteres olim apud Sinas, eadem ſermonis penuria compulſi jam antè indiderant: utrique enim Scie-cu, *id eſt denarii numeri characterem appellarunt; nec in eo ſacrarum literarum exemplo, à quibus litera* T *deſignatur, diſceſſerunt, perfectiorem etiam Crucis figuram mutuati. Cum igitur de Cruce hoc nomine appellata ſermo illatus eſſet, Iſraëlita ille narravit, in Metropoli* Caï fum fù *ejus patria, & in alio Emporio celeberrimo* Lincino *nomine Provinciæ* Sciantum, *& in* Scianſi *Provincia externos quoſdam vivere, quorum majores è Regnis Occiduis advenerant, eos eſſe Crucis adoratores, eamque ſolere in cibo potuque digito exprimere, ſed neque ſe, neque illos arbitrari ſcire, cur eum ritum adhibeant. Hoc Iſraëlitæ teſtimonium cum eo conſentiebat, quod jam diù Patres ex variis audierant, de eodem Crucis exprimendæ ritu variis in locis uſurpato. imò infantibus in fronte Characterem eundem ſalutaris ſigni atramento exprimi contra puerilia infortunia. Cum his quoque conſentit id, quod* Hieronymus Ruſellus in Commentariis ad Coſmographiam Ptolomæi, *cum de Sinis loquitur, annotaverat. Et quoniam de Cruce apud Sinas agimus, omitti minimè debet aliud ejus veſtigium. Vidit unus è noſtris Patribus in antiquarii manibus venalem nolam ex ære Campano perelegantem, in cujus apice ſacra ædicula inſculpta erat, & ex adverſo ædiculæ Crux, in circuitu verò Græci aliquot Characteres. Comparare ſibi eam voluit, qui vidit, ſed in pretio minimè conventum, nec unquam poſteà ad exſcribendos illos Characteres antiquarius ille comparuit. Addebat idem ille Iſraëlita, illos ipſos Crucis adoratores, Doctrinæ partem, quam ipſi precationum loco recitabant, è ſuis ipſorum libris deſumi, & utriſque eſſe communem, fortaſsè Davidicum Pſalterium intelligebat. Hos aſſerebat fuiſſe permultos in Aquilonaribus maximè Provinciis, & literis & armis ita floruiſſe, ut ſuſpicionem Sinis naturâ facillimis rerum novarum fecerint. Eam ſuſpicionem arbitrabatur ab Saracenis Chriſtiani nominis hoſtibus toto terrarum orbe acerrimis excitatam ante annos non amplius ſexaginta. Ea ſuſpicio eo pervenit, ut cum à Magiſtratibus manus injici ſibi timerent, omnes hac illac diffugerint, & alii ſe Saracenos, alii Judæos, plerique idolorum cultores mortis metu profeſſi ſint: eorum templa in idolorum fana commutata ſunt, & templum quidem Crucis apud ſuos ipſe ſuo nomine, quo nunc ex quo fanum eſt, dicitur, appellabat. Et ex eo tempore tanto ſunt metu conſternati, ut nihil aliud occultent, quàm ſe ex ea gente prognatos. Undè factum eſt, ut cum frater noſter eò ſe contuliſſet, ad Chriſtianorum reliquias explorandas, & familiarum nomina ab Judæo commemorata ſecum deferret, nemo ex iis fuerit, qui ſe talem profiteretur, ideò fortaſsè quod frater noſter ex vultu Sina eſſe noſceretur, & ſuſpicarentur fortaſsè eum exploratorem eſſe ab Magiſtratibus tranſmiſſum, nec hactenus per noſtrorum paucitatem Europæus eò Sacerdos mitti potuit, quanquam opus erit per otium ibi ſedem figere ad varios metus eximendos, quod aliquando Deo benè volente præſtabitur.* Hæc Trigautius.

Crucis figura Sinæ denarium numerum notant.

Alia veſtigia Chriſtianæ fidei.

Latent Crucis cultores.

Certè tempore *M. Pauli Veneti* anno 1286. in Tartaria uti plurimi Chriſtiani fuerunt, ita Crucis quoque venerationem & uſum maximè floruiſſe, ipſe αὐτόπτης teſtatur: “Cum enim *Naiam* religione Chriſtianus *Cublai* magni *Tartarorum* Imperatoris Regnum ambiret, & jam alterius Regis *Caydu* auxiliariis copiis exercitum quadringentorum millium comparaſſet, eum *Cublai* necdum

Hiſtoria *Naiam* Chriſtiani ex *M. Paulo Veneto.*

„ necdum ad pugnam paratum ex impro-
„ visio, æquo ferè exercitu in vastissima
„ planitie adortus, totum penè *Naiam*,
„ exercitum delevit. Et quoniam *Naiam*,
„ uti suprà dixi, religione Christianus
„ erat, non tamen more Christiano vive-
„ ret, nihilominus Vexillum suum prin-
„ cipale signo Crucis instruxerat, nec
„ paucos secum habebat Christiani nomi-
„ nis professione claros; Judæi verò &
„ Saraceni exercitus *Cublai* post fœdam
„ hostis acceptam cladem Christianis im-
„ potentiam Christi, Vexillo suo, cui
„ *Naiam* Crucis signum imposuerat, *Cu-*
„ *blai* potentiam superare non valentis
„ exprobrare cœperunt: Qui injuriam
„ Christo arrogatam non ferentes apud
„ Imperatorem querelas contra Judæos &
„ Saracenos deponere non destiterunt.
„ Qua de causa Imperator convocatis Ju-
dæis, Saracenis & Christianis, ad hos „
conversus ita dixit: *Deus noster & Crux* „ Testimonium Regis Cublai de Christo ejusque cruce.
ejus noluit quidem Naiamo *præsidium ullum* „
afferre, verùm vos proindè propterea nolite „
erubescere, quia Deus bonus & justus iniqui- „
tati & injustitiæ patrocinari minimè debuit: „
Naiam *domini sui proditor extitit, atque* „
contra omnem æquitatem rebellionem excita- „
vit, & quidem Dei vestri auxilium in sua ma- „
litia imploravit; sed ille ut Deus bonus & re- „
ctus illis criminibus favere noluit. Undè & „
Judæis Saracenisque Christiani nominis hosti- „
bus interdictum, ne Christianorum Deum „
aut Crucem ejus amplius blasphemiis proscin- „
dere præsumerent, atque hoc pacto illis silen- „
tium impositum est. Hæc ex *M. Paulo Vene-* „
to. Ex quò patet, Christianam Religionem maximè iis in regionibus floruisse, de quibus posteà fusius.

CAPUT V.

De Articulis fidei cæterisque cerimoniis & ritibus in Monumento contentis.

TRinitas Sacrosancta adeò expressis verbis in Monumento continetur, ut ejus fusiorem expositionem minimè necessariam ducam; postquam enim essentiam naturamque Dei in secundo puncto diligenter per attributa convenientia exposuisset, addit posteà: [*Hæc essentia Divina, trina in personis, & in una substantia.*] quod sufficit innuisse. Hæc triuna substantia *Olo oy*, quod in Chaldæo ܐܠܗܐ *Eloho* indicat forsan. In figura Crucis fecit quadripartiti Mundi partes. Commovit chaos, alludit ad primordialem rerum creationem ex chaotica massa peractam. [*Fecit duo Kis,*] id est, principia, quæ Commentator *Sina* nil aliud esse dicit, quàm materiam & formam, vel ut alii, cœlum & terram, quorum illud activum, hoc passivum rerum principium est. [*Idcirco* 365. *sectis, obortis.*] quæ ad literam minimè intelligenda sunt, sed per quandam catachresin seu hyperbolen, tot nimirum sectas, quot dies in anno sunt, exortas, id est, quasi omni die nova secta, post primi hominis lapsum, & originalis justitiæ jacturam, prodierit.

Sacrosancta Trinitas.

ܐܠܗܐ

In IV. puncto docet Incarnationem Filii Dei, ex Virgine in Judæa; Stellam præviam Magis cum muneribus ad Christum adorandum exponit. [*Ut Lex & Prophetiæ* 24. *Prophetarum adimplerentur.*] alludit ad quatuor Prophetas majores, minores quatuordecim, quibus si jungas Abraham, Isaac, Jacob, Job, Moysen, Samuel, David & Zachariam, patrem S. Joannis Baptistæ, habebis 24. Prophetas. Deinde prosequitur Christi post mortem descensionem ad inferos, ascensionem ad cœlos, relictis post se 27. Libris, qui sunt Testamentum novum; id est quatuor Euangelia, Actus

Incarnatio Filii Dei.

24. Prophetæ qui.

27. Libri novi fœderis qui.

Apoſtolorum, quatuordecim Epiſtolæ S. Pauli, tres S. Joannis, una S. Jacobi, duæ S. Petri, una Judæ Thadæi, & Apocalypſis, qui faciunt 27. Libros novi fœderis.

Sacerdotum habitus.

In V. puncto exponit primò Sacerdotum habitum, utpotè qui barbam alebant, verticem in formam coronæ radebant, quod uſitatum fuiſſe Sacerdotibus & Epiſcopis animarum, Eccleſiaſticæ primorum temporum cærimoniæ ſatis oſtendunt, atque hic mos in hunc uſque diem, atque à multis tum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſiæ ſervatur.

Mortificatio paſſionum, & paupertatis voluntariæ votum.

Commendat prætereà in ſancti Euangelii teſtimonium mortificationem paſſionum & perturbationum animi, æquanimitatem, contemptis divitiis paupertatem voluntariam; communem in omnibus vivendi rationem, ut in primitiva Eccleſia, & moderno tempore in communi Religioſorum convictu uſu venit. Extollit prætereà jejunium tum ad præceptorum Divinorum obſervationem, tum ad carnis ſtimulos compeſcendos remedium opportunum, imò neceſſarium.

Communis victus.

Jejunia.

Septem horarum Canonicæ preces.

Purgatorium.

Septies in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt. Alludunt autem, tum ad ſeptem horas Canonicas, tum ad orationes pro animabus in Purgatorio detentis inſtitutas, in quibus è pœnis liberandis, ſuffragia Eccleſiæ Catholicæ multa poſſe, tota Eccleſiaſtica antiquitas luculenter docet; fruſtra autem orarent pro animabus jam cœleſti beatitudine fruentibus, cum jam finem ſuum ſint conſecutæ; fruſtra pro in inferno detentis, cum in inferno nulla ſit redemptio poſſibilis; ergò pro animabus in purgante igne exiſtentibus; ut proindè vel ex hoc Monumento Heterodoxi veteris Eccleſiæ cum moderna conſenſum diſcere non erubeſcant. Atque hæc fuit doctrina primorum Chriſtianorum & Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, uſque in hæc uſque tempora continuata: Quod ut luculenter innoteſcat Heterodoxis, hîc nonnulla teſtimonia Chaldæorum, ſive Syrorum adducam, ex quibus doctrina propagatorum Syro-Chaldæorum Euangelicæ Doctrinæ intra Sinas, ſenſus de Purgatorio apertè oſtenditur. Primò Syro-Chaldæi in ipſo Miſſæ pro defunctis hymno, ita cantant:

ܗܘܡܐ ܕܢܘܪܐ ܘܫܠܗܒܝܬܐ ܐܥܒܪ ܡܪܝ
ܒܚܢܢܟ ܡܢ ܥܢܝܕܐ ܕܗܝܡܢܘ ܒܟ
ܘܫܟܒܘ ܘܐܬܬܢܝܚܘ ܥܠ ܣܒܪܟ

Oratio pro defunctis.

id eſt, *Impetum ignis & flammæ diſſipa Domine clementiâ tuâ à defunctis, qui in te crediderunt, & obdormierunt, & quieverunt in ſpe tua.* Atque hujuſmodi haud antiquiori carent authoritate, traditione ſcilicet Apoſtolicâ, quæ tam in diverſarum Orientalium nationum Conſtitutionibus inſerta, quàm in Conciliorum prooemialibus cum hujuſmodi titulo legitur: *De defunctis, & quomodò facienda pro iis commemoratio eſt, & eſt præceptum Pauli Apoſtoli: ſunt tamen qui dicant eſſe præceptum Jacobi.* Verba ipſa ſunt apud *Melchitas & Maronitas* c. 39. apud *Coptitas* c. 22. apud *Jacobitas* c. 5. *ſect.* 1. Sic autem Conſtitutio incipit:

اعمل في اليوم الثالث ذكران
الذين رقدوا بامزامير والصلوة
من اجل ان المسيح مات وقام
للثلاثة ايام ويصير لهم ايضا تسعة
ايام لتذكرة الاحيا والاموات
واعمل لهم الثلاثين مثل السنة
العتيقة لان بنوا اسرايل حزنوا
على موسي ثلاثين يوما ويعمل
لهم ايضا ذكران السنة به لهم
ويعطوا من مالهم صدقة للمسا
كين واننا نامن ان يفعل
ذلك باهل الصفاف والايمان
والصلاح فاما من اجل اصحاب
الكبار والكفار فانه لو
صدق

صدقت عنهم بكلما في الدنيا من المال لم ينفعهم ذلك شي ❀

id eſt, *Facito tertia die commemorationem pro iis, qui obdormierunt, in pſalmis & precibus, quia Chriſtus mortuus eſt, & tertia die reſurrexit. Fiat quoque commemoratio pro illis nona die in memoriam vivorum & defunctorum; facito quoque pro eis trigeſimum diem juxta antiquæ Legis ritum, quoniam filii Iſraël luxerunt ſuper Moſe 30. diebus. Item fiat pro iis anniverſarius, & erogetur de illorum bonis eleemoſyna pauperibus. Et ſanè credimus id fieri pro iis, qui ſunt præditi continentiâ, fide & juſtitiâ; Nam pro majorum criminum patratoribus & infidelibus etſi in eleemoſynam erogetur, quicquid in Mundo hoc bonorum eſt, nil illis proderit.* ubi expreſsè diſtinguunt peccatum veniale à mortali; ita ut, qui venialibus peccatis contaminati ex hoc Mundo abierint, ignis purgationem uſque ad exactam omnium peccatorum venialium emaculationem ſuſtineant: qui verò mortalibus aggravati hinc exceſſerint, pro iis nulla amplius ſpes reliqua ſit ex inferno liberationis. Quæ omnia fuſiùs pertractata vide apud *Abrahamum Ecchelenſem* Syriacæ linguæ in Romano Athenæo Profeſſorem, in *Catalogo librorum Chaldæorum Hebedjeſu.* Certè eò tendunt omnia defunctorum Officia & Liturgiæ non ſolùm Syrorum, Chaldæorum, ſed & Coptitarum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, Armenorum, Latinorumque Officia, eleemoſynæ & ſuffragia inquam tendunt, ut animas juſtas ex pœnis purgantis ignis liberarent. Imò vel ipſos Mahumedanos id credere, ex *Libro*, quem *Subtilitatum* inſcribunt, patet, in quo pro defunctis orare ſolent, hoc verborum contextu:

Mahumedani Purgatorium credunt.

اللهم روّح ارواحهم ونوّر قبورهم وغسلهم بالماء والثلج وبرّد حرارتهم ونقهم من

الخطايا كما نقيت الثوب الابيض من الدنس ❀

id eſt, *O Deus, requieſcere fac animas eorum, & illumina ſepulchra eorum, & ablue eos aqua & nive, & refrigera calores eorum, & purga eos à peccatis, ſicuti purgatur alba veſtis à ſordibus.* Ut vel ex hiſce paucis pateat omnium Eccleſiarum Orthodoxorum de Purgatorio conſenſus; precari verò pro defunctis, idem eſt ac Purgatorium credere, ut in eo animæ ob leviores maculas detentæ, piorum ſuffragiis adjutæ à pœnis liberentur.

De Sacrificio Miſſæ.

Septenis diebus ſemel ad animam à peccatis purgandam ſacra faciunt. Innuunt hæc verba, Sacrificium Miſſæ ſingulis ſeptenis diebus, id eſt, Dominicis peractum. Sacra autem, quæ hîc nominantur, idem in lingua Sinenſi, ac Sacrificium ſignificat; undè rectè inferre poſſumus, Divini verbi propagatores in Sina, Miſſæ Sacrificium ſingulis ſeptenis diebus, id eſt Liturgiam, ſive incruentum corporis & ſanguinis Sacrificium peregiſſe, juxta ritum omnibus Orientalibus Eccleſiis vel à primitiva Eccleſia uſitatum, quarum (teſte *Ecchelenſi citato Libro*) ſupra quinquaginta, apud Orientales, partim communes, partim ſingularum gentium propriæ numerantur: quarum prima & ſemper ſummè æſtimata fuit S. Jacobi Apoſtoli, ad cujus normam reliquæ poſteà inſtitutæ ſunt, partim ab Apoſtolis reliquis, SS. Petro & Joanne, Marco, Dionyſio, Romanis Pontificibus & Eccleſiæ Doctoribus. De Liturgia S. Jacobi ita *Maro Syrus*, qui inter quintum & ſeptimum ſeculum vixit, ſcribit:

Sacrificium Miſſæ ſemper oblatum in Orientali Eccleſia.

ܗܢܐ ܐܠܗܘܢ ܩܘܪܒܐ ܕܡܪܢ
ܡܫܡܫܝܢ. ܡܫܝܚܐ ܕܩܕܝܫ ܠܟܠܗܘܢ
ܥܡܡܐ ܘܟܠܗ ܗܘ ܒܟܠܗܘܢ
ܡܠܟܘܬܗܘܢ

ܗܢܘ ܕܥܡܡܐ

id eſt,

id eſt, *Hoc eſt principium Liturgiæ Divi Jacobi Apoſtoli, quæ omnium Liturgiarum antiquiſſima eſt, ideóque juxta illius ordinem ſuas inſtituerunt reliqui.* Quoniam verò in Sacrificio verum corpus & ſanguis Chriſti offeruntur, ſequitur ſanè hoſce Orthodoxos in Sina Euangelii propagatores, dum ſingulis ſeptenis diebus Sacrificium peregerunt, in eo pariter, juxta Orthodoxæ Eccleſiæ Orientalis, vel ab ipſis Apoſtolis continuatum ritum, verum corpus & ſanguinem Chriſti obtuliſſe; cum nulli unquam ex Orientalibus Eccleſiis, de hujuſmodi, niſi hæreticis, dubium fuerit: quæ omnia quàm fuſiſſimè ex *Liturgiis Syrorum*, *Chaldæorum*, *Arabum*, *Coptitarum*, *Æthiopum*, *Armenorumque* comprobari poſſent, ſi res Orientalium rituum peritis non pluſquàm notoria foret, aut inſtituti mei ratio id permitteret. Certe *S. Petrus Epiſcopus Sebaſtes* Baſilii Magni & Gregorii frater, qui rogatus ab infidelibus, quod dum ſacra faceret, id eſt, Sacrificium Miſſæ, verum putaret Chriſti corpus & ſanguinem ſe efficere? Reſpondit his verbis: *Cum ſtat Sacerdos orans coram Altari, ſeu Miſſam ſacram faciens, tunc formâ verborum dictâ, quam Chriſtus Apoſtolos ſuos docuit, præcepitque ut eam traderent ſuis ſucceſſoribus: tunc, inquit,*

ونزل روح القدس الى ذلك
القربان وتصير الخبز لحما
بقدسها وقوتها وتصير مزاج
الخمر ۞

id eſt, *Deſcendit Spiritus ſanctus ſupra oblationem iſtam, efficitque panem carnem ſua ſanctificatione & virtute, ac vini & aquæ temperamentum efficit ſanguinem.* Et paulò poſt:

ولكن يصير كله لحما
ودما مقدسا بروح القدس ۞

id eſt, *Sed fit caro & ſanguis ſanctificatus in Spiritu ſancto.* Hiſce aſtipulatur *Dionyſius Barſilibi Epiſcopus Amed Syrus, c. 1. Comment. ad Liturgiam S. Jacobi*, poſtquam de variis Sacrificiorum generibus locutus eſt, his verbis:

ܡܟܝܠ ܐܡܪܝܢܢ ܕܠܚܡܐ ܫܡܝܢܝܐ
ܒܫܪܪܐ ܘܒܡܣܥܪܢܘܬܐ ܐܝܬܘܗܝ ܦܓܪܗ
ܕܒܪܗ ܕܐܠܗܐ ܘܗܘ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ
ܦܓܪܐ ܕܦܪܨܘܦܗ ܗܘ ܕܢܣܒ ܡܢ
ܡܪܝܡ ܘܗܘܐ ܕܒܚܬܐ ܒܨܠܝܒܐ
ܡܛܠܬܢ

id eſt, *Dicimus itaque panem hunc cœleſtem in veritate & effectu eſſe corpus Filii Dei, & illum eundem eſſe corpus perſonæ illius, quod aſſumpſit ex Virgine Maria, & factum eſt ſacrificium in Cruce pro nobis.* Quæ omnia approbat *Abedjeſu Chaldæus Babylonius tract. 4. Margaritarum c. 5. de Sacrificio* apud *Petrum Strozam, lib. de Myſteriis Chaldæorum & Babylonicæ Eccleſiæ cum Romana unione.* Sed hæc de Sacrificio Miſſæ dicta ſufficiant.

De Regum, quorum hoc Monumentum mentionem facit, ſucceſſione.

1. Annus, quo propagator Euangelii *Olo puen* ex *Judæa* in *Chinam* primò appulit, fuit juxta *Sinarum* computum annus 636. circiter, quo tempore Rex *Tai çum ven hoam*, illuſtri cum fama Imperio *Sinarum* præerat. 1. *Tay çun* Rex *Sinarum* Euangelii promotor.

Anno 651. defuncto patre *Tai çum ven hoam*, ſucceſſit *Sinarum* Rex filius ejus *Caozum*, *Olo puen* Epiſcopum conſtituit magnæ Legis, qua Regnum gubernabatur. 2. *Caozum* Rex.

2. Anno 699. quo *Xim liè* ſucceſſor *Caozum*, Imperium *Sinarum* adminiſtrabat, primò in Legem ſacram Bonzii Pagodum Sacrificuli in *Honam* Provincia inſurrexerunt, & altero anno 713. privati quoque homines in *Sieno*, antiqua Regia *Van vam*, quam quidam *Siganfu* fuiſſe dicunt, Provinciæ *Zenſi*, Legem proſecuti ſunt. 3. *Xim liè.*

3. Anno 719. regnante poſt *Xim liè*, fuit

4. Rex Hiuen çum chi taō.

fuit Rex *Hiueñ çum chi taō*, qui Legem ab improbis perſecutoribus oppreſſam per Joannem Epiſcopum, cujus nomen in margine Tabulæ inſcriptum quoque ſpectatur, & alium magnæ virtutis virum *Kiè liè*, reſtauravit.

Quid verò hoc loco per *Draconis barbam*, intelligat, exponendum eſt. Refert *Interpres & Commentator hujus Sina*, hoc loco alludi ad antiquam hiſtoriam

Fabula de Dracone Sinarum.

Regni, ſeu potius fabulam; ajunt enim, unum è ſuis Regibus ex aëre volatu Draconem inſediſſe, quem comites Regis armis ſuis ad procedendum inſtimulabant, ii verò qui bellum ſequebantur, evulſis pilis circa barbam Draconis eos tenebant pro memoria Regis ſui; qui eventus tantas in ſuperſtitioſorum hominum mentibus radices egit, ut in hunc uſque diem non aliis inſignibus utatur *Sinarum* Imperium, niſi Draconum, quos non ſolùm ubique depingunt, ſed & veſtes, libros, picturas, & quæcunque tandem publicæ utilitatis monumenta fuerint, Draconum figuris adornent.

5. Rex Ca çum neñ meñ.

4. Anno 757. Imperium *Sinarum* moderatus eſt Rex *Ca çum neñ meñ*, ſumma cum totius Regni felicitate, & ſancti Euangelii propagatione; ſub hoc Rege alia in *Chinam* virorum Apoſtolicorum ex *Judæa* expeditio contigit per Sacerdotem quendam *Kie hò* nomine, qui ope ſtellarum, id eſt, maritimo itinere in *Chinam* appuliſſe dicitur.

Alia expeditio ex Occidente in Chinam per mare.

6. Rex Tai çum ven vũ.

5. Anno 764. Imperiale ſolium aſcendit Rex *Tai çum ven vũ*, eximius pariter Legis Divinæ propagator, uti ex contextu patet.

7. Rex Kien cium xim veñ vũ. ſub hoc nova expeditio ex Indoſtan in Chinam.

6. Anno 781. *Sinarum* Imperium rexit *Kien cium xim veñ vũ*; Rex juſtus, pius, beneficus in omnes, Divinæ Legis zelotes: Sub hoc ex Regionibus *Pagodum* remotiſſimis, id eſt ex *India*, hodiè Regno *Magoris*, novus Sacerdos Euangelii propagator in *Chinam* appulit, à Rege ſummo cum honore exceptus, prout ex contextu ſcripturæ patet; ſub hoc quoque Lapidis inſcriptio facta fuit.

Atque hæc eſt Regum ſancti Euangelii Chriſti in *Sinarum* Imperio ſucceſſio.

CAPUT VI.

Syriacorum nominum, quæ in Monumento occurrunt, Interpretatio.

NUnc ad eam, quæ marginibus inſculpta eſt, inſcriptionem progrediamur: quæ quidem, cum ob hominum peritorum hujus ſcripturæ in *China* penuriam hucuſque manſerit inexplicata, atque ea de cauſa à Patribus noſtris Luſitanis in *Europam* à peritis Syræ linguæ explicanda fuerit transmiſſa; ego primus ejus interpretationem fructu non pœnitendo aggreſſus, ea tandem, qua par eſt fide & diligentia expedivi.

Quid contineant Syriacæ voces Lapidi incisæ.

Eſt autem literis antiquis Syriacis, quas *Eſtrangelo* ܐܣܛܪܢܓܠܐ vocant, marginibus Lapidis inciſa, continetque annum, nomina & officium eorum, qui tunc temporis, quo hic Lapis ſcriptus eſt, erectuſque, ex Apoſtolicis viris, & Legis Divinæ Promotoribus in *China* verſabantur. Meminit hujus Lapidis inſcriptionumque memoratarum *Pater Emanuel Dias* in *quadam Epiſtola Luſitanica Macao data* 23. *Aug.* 1625. quam hìc Latinis verbis referre viſum eſt.

In Provincia, inquit, Xenſi Sinarum, *ubi modò eſt* Trigautius, *effoſſus quidam Lapis magnitudinis* 24 *palmorum, aut circiter, in quo patet disertè ante* 1243 *annos fuiſſe illic Chriſtianos raſo vertice, qui myſteria Trinitatis & Incarnationis prædicarent*, ac Sinarum *Reges multos illis impendiſſe favores. Doctor Leo Chriſtianus rem totam imprimi voluit, ac de myſteriis eo in Lapide*

 oſtenſis

ostensis à Mandarinis Christianis scribi, ut res magis innotesceret. Id agitur modò, ut in Regis notitiam res tota deveniat, vertat Deus omnia in gloriam suam.

Confirmat hoc ipsum *P. Franciscus Hurtado*, è Provincia *Nancheu*, additque hoc anno apertam fuisse portam in novas Regni Sinensis Provincias *Xensi, Xansi, Fohum*, quæ ultimæ *Conchinchinæ* contermina est, & exteros facilè admittit. In fine autem ita dicit: *His adscripta erant decem, vel duodecim lineæ Syriacæ, quas interpretari non potui. Adjunctæ etiam erant gratiæ à Regibus Sinarum factæ Sacerdotibus illius Legis. Versio hæc ad verbum è Sinico idiomate facta est. Aliæ extant versiones, sed omnes conveniunt in essentialibus. In Libris Regum Sinarum habetur, ante 994 annos pervenisse ad Sinas fidem nostram, & 140 annis post ingressum, hanc inscriptionem factam esse.* Hæc *P. Emanuel Dias.* In aliis verò literis paulò recentioribus 21. Novembris 1627. *Macao* datis, ita de hoc Lapide scribitur: *Annis præterlapsis inventa est scriptura quædam longa, & antiqua, Lapidi prægrandi incisa linguâ Sinensi, & Chaldaicâ, vel Syriacâ; ex qua constat Legem Domini Dei nostri jam quasi abhinc mille annis pervenisse in Sinam, anno scilicet Domini 636. Lapis autem ille erectus & inscriptus fuit anno Domini 782. hoc est, 146 annis post Legis ibidem prædicationem, qua ingens conversio ad fidem facta est, Ecclesiæ ædificatæ, Episcopi constituti. Reges, qui tempore illius vixerunt, numerantur octo, quorum nomina Lapis ille exprimit, qui Christianis favebant omnes; Prædicatores verò Legis venerunt ex Palæstina, aliisque vicinis locis; continet autem præcipua fidei nostræ mysteria &c. quæ ex inscriptione patent.* Quæ omnia fusè patent ex suprà adductis *P. Boimi* & *Martinii Danielis Bartoli*, ex Archivio Soc. nostræ inde collectis testimoniis. Verùm operæ pretium faciam, si hoc loco Syriacam inscriptionem iisdem *Characteribus Strangelicis* quibus in *China* expressa fuit, unà cum interpretatione ejus exhibeam; præsertim cum Patres nostri Sinenses, eam ideò particulari folio in *China* impresso in *Europam* ejus linguæ magistris (uti paulò antè diximus) ad eam meliùs explicandam transmiserint: hac enim explicata, spero futurum, ut & annus, & nomina, & patria, officiaque Divinæ Legis Prædicatorum, & scopus quoque noster melius patefiant.

Syriacæ inscriptiones.

Anno Christi 636. Evangelium *Chinæ* illatum.

Inscriptio nominum Syriacorum duplex est; una in margine, altera in calce Monumenti incisa; & quoniam hæc annum erectionis factæ continet, ab eadem expositionis nostræ telam ordiemur, uti sequitur.

Inscriptio Syriaca.

Adam Kasiso Vcurapiscupo Vpapasi dizinstan. Bejume Abo dabohotho Mor Hanâ Jesua Kataliko Patriarchis. Besanath alf utisaain vtarten diavanoiè. Mor Jibuzad Kasiso Vcurapiscupo de Cumdan medinah malcutho bar nihh napso Milis Kasiso dmen Balehh medintho Tahhurstan Akim Lucho hono Papa dictabon beh medabarnutho dpharukan Vcaruzuthon dabhain daluat malche dizinio.

Adam meschamschòno Bar Jidbuzad Curaphiscopo.

Mar Sargis Kasiso, Vcurapiscupo.

Sarnischua Kasiso.

Gabriel Kasiso Varcodiacun, Vrisch aihto de Cumbdanudasrag.

Explicatio ejus hæc est.

Adam Sacerdos, seu Presbyter, & Archiepiscopus & Papalis *Zinostan* seu Regionis Sinarum (ubi nota, *Stan* Indicâ linguâ Regionem significare, unde *Hindostan*, sive *Indostan*, *Sinostan*, *Turkistan*, seu *Turchestan* & similia nomina idem significare, ac Regionem Indorum, Sinarum, Turcarum, non secus ac Germanica nomina sequentia *Friesland, Franckeland* &c. Frisonum, Franconum regiones significant, & innumera alia hujusmodi, quæ omnia ex Germanico *Land*, ut Indica ex *Stan*, ex loci scilicet seu regionis proprio nomine compo-

Inscriptio Syriaca annum erecti monumenti exponens.

ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ ܡܪܝ ܝܙܕܒܘܙܝܕ
ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܟܘܡܕܢ ܡܕܝܢܬ
ܡܠܟܘܬܐ ܒܪ ܢܝܚ ܢܦܫܐ ܡܝܠܝܣ ܩܫܝܫܐ ܕܡܢ
ܒܠܚ ܡܕܝܢܬܐ ܕܛܚܘܪܣܬܢ ܐܩܝܡ ܠܘܚܐ ܗܢܐ
ܕܟܐܦܐ ܕܟܬܝܒܢ ܒܗ ܡܕܒܪܢܘܬܗ ܕܦܪܘܩܢ
ܘܟܪܘܙܘܬܐ ܕܐܒܗܝܢ ܕܠܘܬ ܡܠܟܐ ܕܨܝܢܝܐ

INTERPRETATIO

Anno Millesimo Nonagesimo Secundo Græcorum Jsdabusaid Sacerdos et Vicarius Episcopi Cumbdam Civitatis regni Orientalis Milis Sacerdos, et Balah Civitatis Tahurstan Constituit Tabulam hanc Papa, et Scriptum est in ea administratio Redemptoris nostri, et prædicationes Patrum nostrorum apud Reges Sinarum.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܒܪ ܝܙܕܒܘܙܝܕ ܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ

Adam Diaconus Filius Jsdbusaid Vicarij Episcopi.

ܡܪܣܪܓܝܣ ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ

Morsargis Sacerdos, et Vicarius Episcopi.

ܣܒܪܝܫܘܥ ܩܫܝܫܐ

Sbar Jesua (id est Spes Iesu) Sacerdos.

ܓܒܪܐܝܠ ܩܫܝܫܐ ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ ܘܪܝܫ ܥܕܬܐ ܕܟܘܡܕܢ ܘܕܣܪܓ

Gabriel Sacerdos, et Archidiaconus, et Caput Civitatis Cumbdam, et Disrag.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܘܟܘܪܐܦܝܣܩܘܦܐ ܘܦܐܦܫܝ ܕܨܝܢܣܬܢ

Adam Jo Diaconus Vicarij Episcopi Papasi Sinarum.

ܒܝܘܡܝ ܐܒܐ ܕܐܒܗܬܐ ܡܪܝ ܚܢܢܝܫܘܥ ܩܬܘܠܝܩܐ ܦܛܪܝܪܟܝܣ

In diebus Patris Patrum Ananiesua Catholicï Patriarchæ.

W: vander Laegh scripsit et sculp.

Nomina Apostolicorum Virorum, quæ margini Lapidis Syriacis literis incisa spectantur.

Ordo 1.

Aaron
Petrus
Job
Lucas
Mattheus
Joannes
Sabar Jesua. id est Spes Jesu
Jesuadad
Lucas
Costantinus
Noè

Ordo 11

Atdaspha
Joannes
Anusc
Marsargis
Jsaac
Simeon
Jsaac
Joel

Ordo 111

Mar Juhanon
Episcopus
Jsaac Sacerdos
Jael Sacerdos
Mahet Sacerdos
Georgius Sacerdos
Mahada Gunesph
Sacerdos
Maschadad Sacerdos
Andreas Sacerdos
Andreas Sacerdos
David Sacerdos
Moses Sacerdos

Ordo IV

Jsaac Sacerdos
Elias Sacerdos
Moses Sacerdos
Abad Jesua. 1. Servus Xpi
Simeon Sacerdos
Gabriel
Joannes
Simeon
Jsaac
Joannes

Ordo V

Jacob Sacerdos
Marsargis Sacerdos
et vicarius Episcopi
Aggeus Sacerdos Archi-
diaconus Civitatis
Cunden
Paulus Sacerdos
Simeon Sacerdos
Adam Sacerdos
Elias Sacerdos
Jsaac Sacerdos
Joannes Sacerdos
Joannes Sacerdos
Simeon Sacerdos

Ordo VI.

Jacob Sacerdos
Abad Jesua. 1. Servus
Xpi Sacerdos
Jesuadad Sacerdos
Jacob
Joannes
Subcho lmoran. 1.
laus Dño nostro
Mor Joseph
Simeon
Ephrem
Ananias
Cyriacus
Cus
Amiun

W: vander Laegh scripsit et sculp.

componuntur. Quæ ideò hìc apponenda duxi, ut causam, cur China *Zindostan* dicatur, non ignorares.) In diebus Patris Patrum Domini *Hanan Jesua*, sive *Joannis Josue* Catholici Patriarchæ (subintellige Alexandrinum, Antiochenum, aut Babylonium, qui propriè dicuntur universales seu Catholici Patriarchæ.) Anno millesimo nonagesimo secundo juxta Græcos; Dominus *Jidbuzad* Sacerdos & vicarius Episcopus *Cumdan* civitatis Regni (scilicet Metropolis.) Filius *Milis*, requies sit animæ ejus, Sacerdotis *Belehh* civitatis *Tahurstan* (lege *Turchestan*) erexit Tabulam hanc Papa (sic supremos in aliquo ordine Ecclesiastico vocant) & scripta sunt in ea administratio, seu gubernatio Salvatoris nostri, & prædicatio Patrum nostrorum, qui sunt apud Reges Sinarum.

Adam Diaconus filius *Jizdbuad* Episcopi Vicarius.

Mar Sargis Presbyter & Episcopi Vicarius.

Sarnischua Presbyter.

Gabriel Presbyter & Archidiaconus, caput Ecclesiarum Civitatum *Cumdan* & *Dasrag*.

Atque hæc in folio in *China* impresso reperiuntur, quæ & in saxo insculpta cernuntur.

Verùm antequam ulteriùs hic progrediar, una adhuc difficultas, quæ circa annum erectionis hujus Lapidis occurrit, restat dissolvenda. Annus enim hujusmodi in Sinica inscriptione adeò à Syriaca diversus reperitur, ut non pauci ea diversitate perplexi, mecum de vera & fideli hujus Lapidis interpretatione dubitarent. Nam ex Sinico Lusitanica versio, & ex hac Italica erecti Lapidis annum ponunt post Christum 782. Syriaca verò juxta Græcorum computum statuit annum 1092. qui quàm ab altero diversus sit, quis non videt? Verùm ut exactius hæc omnia reconcilientur, & hic nodus quoque dissolvatur, prius inscriptionis dictæ translationes hìc verbotenus proponendas duxi.

Lusitanica versio sic habet.

No nosso Potentado do grande Tam, *segundo anno deste* Kieñ Cium, *que eram do Senhor* 782. *no mes de Autuno, no settimo dia, dia de Domingo, foy allevantada esta pedra; sendo Bispo* Nim ciu, *que governa à Igreia da* China. Lusitanica.

Italica ita habet.

Nel nostro Potentato del gran Tam, *secondo anno di questo* Kieñ Cium, *che erano del Signore* 782. *nel mese di Autunno, nel settimo giorno, giorno di Domenica, fù inalzata questa pietra; essendo Vescovo* Nim Ciù, *che governa la Chiesa della* China. Italica.

Utriusque Interpretatio hæc est.

« In nostro Potentatu magni *Tam*, scilicet Regis, anno secundo hujus *Kieñ ciuni*, qui erat annus Domini 782. mense Autumni, septima die, die Dominica, exaltatus fuit hic Lapis, Episcopo *Nim ciù* Ecclesiam Sinensem administrante. » Latina.

Syriaca Inscriptio ita habet.

Syriaca. ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ

Bisnat alf ve tissain ve tarten diunoio. D.

Hoc est, *In anno millesimo nonagesimo secundo, qui Græcorum.*

Cum ergò Orientales, seu Græca Ecclesia, magna ex parte in computu annorum conveniat cum Latina, quæritur, qua ratione hi anni conciliandi sint?

 Dico

Annorum Græcorum ad annos Chriſti accommodatio.

Dico itaque duplici annorum dictis Divinæ Legis promulgatoribus uſitatorum computus genere hunc Lapidem fuiſſe inſignitum, uno Eccleſiaſtico annorum Chriſti, quo fideles in *China* Chriſtiani paſſim utebantur; altero Politico, ſeu civili, qui erat communis Syris, Chaldæis, Arabibus, Ægyptiis, ac toti propè Orienti; quem ut melius intelligas, notandum eſt, annos Regni Græcorum, quorum meminerunt *Libri Machabæorum*, eoſdem eſſe, qui aliàs dicuntur Seleucidarum, Syro-Græcorum, aut Syro-Macedonum à Chaldæis; ab Hebræis verò, anni Contractuum; ab Ægyptiis anni Alexandræi, ſive à morte Alexandri; ab Arabibus ذو القرنين *Dhulkarnain*, quod idem eſt, ac Alexandri duo cornua tenentis (vocantque eum ideò, vel (ut *Chriſtmannus* vult) ob utraque Orientis ſcilicet & Occidentis Mundi cornua à ſe ſubacta, vel ut ego exiſtimo veriſimilius ab Ammone Arietino, cujus filium ſe appellabat, aut etiam ob hircum illum caprarum, cum quo eum *Daniel* comparavit) aut denique anni Philippi. (quem تاريخ القبطي ſuprà *Albitegnium* vocaſſe diximus) Atque horum æra incipit annis 12 exactis, ab obitu Alexandri Magni, ut ex *Euſebio in cap. 9. Daniel. S. Hieronymus* notat; Quem ſequitur *Ribera, Torniellus* & alii. Etſi verò ante Julium Cæſarem hi anni aliam formam, aliud ſuorum menſium initium habuiſſe videantur, communi tamen ſupputatione ſumunt à Calend. Octobribus exordium. Nomina menſium aut Græca ſunt, aut Syro-Chaldaica, in cæteris cum anni Juliani quantitate & forma congruunt, niſi quod dies intercalaris in hac æra adjiciatur ad finem menſis *Sabath*, qui Februario noſtro reſpondet.

Cur Alexander Magnus dictus ſit Dhulkarnain.

Tarich alkupti.

His prænotatis, primordia Regni Græcorum ſtatuimus cum *Euſebio, Scaligero*, aliiſque anno ante Chriſti æram trecenteſimo decimo fluente, quo acta eſt Olympias 117. juxta *Chronicon Alexandrinum*; ſiquidem in confeſſo eſt, Alexandrum Magnum mortuum eſſe eo anno, quo cœpit Olympias 114. poſtremis diebus menſis Hecatombæonis, ut *Plutarchus* ſcribit, nempè ante æram Chriſti 322. (natus enim eſt Chriſtus tertio anno excluſivè Olympiadis 194.) Differunt igitur anni Regni Græcorum ineuntes ab annis Chriſti labentibus 310, ita ut primo anno Chriſti inierit annus Regni Græcorum 313. Undè fit, ut ſi ad annum Chriſti propoſitum adjiciantur 310, exurgat annus Alexandræus illo Chriſti anno labente exoriens; ſi anno Alexandræo detrahantur 310, remaneat annus Chriſti, quo Alexandræus ille aperitur. Si deniquè annus Alexandræus ſubtrahatur à 310, numerus relictus indicabit annum ante æram Chriſti, quo cœpit annus ille Græcorum; ſivè quo initium fuit æræ Alexandri, تاريخ ذي القرنين, uti Arabes & Ægyptii eam appellant.

Annus Alexandræus.

Tarich Dhulkarnain.

His igitur ita demonſtratis; Si ab anno Alexandræo, ſive Græcorum 1092. Syriacis literis Lapidi inciſo, 310 (quæ eſt differentia annorum inter annum Chriſti & Alexandrinum) ſubtrahas, remanebunt 782, qui eſt annus Chriſti Lapidi Sinicis numeris inciſus, anno Syro-Græcorum, ſive Alexandræo exactè reſpondens.

Paradigma Computus.

Perioche computus annorum hujus Lapidis.

Mortuus eſt Alexander Magnus, *Plutarcho* teſte, Olymp. —— 114. A.
Poſt cujus mortem *B. Hieron.* teſte, annis 12. exactis, incipit æra Alexandræa, videlicet Olymp. —— 117. B.
Natus verò eſt Chriſtus anno tertio excluſivè, videlicet Olymp. — 194. C.
Lapis erectus eſt anno Alexandræo —— —— —— 1092. D.
Anno verò Chriſti —— 782. E.

His

His positis subtrahe numerum B. à numero C. & habebis differentiam dictarum Olympiadum, videlicet Olympiades 77, quæ ductæ in 4 annos, quibus singulæ Olympiades constant, producuntur 308. his adde 2 annos completos Olympiadis Christi nati, & facies 310. quæ subtracta à 1092, relinquunt E. numerum annorum Christi, quo hic Lapis erectus est. Studio itaque duplici annorum genere hunc Lapidem consignarunt, ut qui annum Christi non intelligerent ex advenis, annum saltem Alexandræum, utpotè latiùs patentem, cognoscerent.

Difficultate itaque proposita jam quoque dissoluta, nunc ad Lapidem revertamur, in cujus margine præter ea Syriaca, quæ hîc paulò ante proposuimus, multa adhuc alia nomina propria, quæ in folio dicto desunt, quorum numerus ad 70 ferè excurrit, videntur; quæ hic apponenda duximus.

* * *

Ex hisce patet, Linguam Syriacam seu Chaldaicam, primis istis temporibus *Syriæ*, *Palæstinæ*, *Ægypti*, *Babyloniæ* Ecclesiis communem fuisse, imò tempore Christi quoque vernaculam; ut proindè mirum non sit, ex dictis locis Euangelium Christi à verbi Dei administratoribus non solùm in remotissimas Orientis Regiones, sed & in vicinas Regiones, *Babyloniam*, *Ægyptum*, *Æthiopiam*, immediatè post Apostolorum in omnem terrarum orbem ambitum translatum fuisse, ubi veluti in primogeniis Ecclesiarum sedibus, eas radices egit lingua Syriaca seu Chaldæa, ut proinde eam etiam per universas *Indiæ* oras, uti dictum fuit, in ultimam Regionum *Chinam* proseminaverint. Sed de hisce in sequentibus amplius.

ATHANASII KIRCHERI
CHINÆ ILLUSTRATÆ
PARS II.
DE VARIIS ITINERIBUS IN CHINAM SUSCEPTIS.

CAPUT I.

Qua ratione, & à quibus, quibusque itineribus, diversis temporibus, Sacrosanctum Christi Euangelium in ultimas Orientis Regiones, Indiam, Tartariam, Chinam, *cæterasque* Asiæ *Regiones fuerit illatum.*

CUm in *India*, *China*, cæterisque *Asiæ* Regionibus frequentia in hunc diem adhuc extent Christianæ Religionis vestigia, ut jam ostensum fuit, operæ pretium faciam, si declarato jam Syro-Chaldaico in *China* reperto Monumento, hoc loco quoque monstrem, qua occasione & via hi Apostolici viri in hujusmodi remotissimas plagas penetrârint; hoc enim præstito, *Syriam*, *Ægyptum* & *Græciam* non Christianæ tantùm Religionis, in exteris Regionibus promovendæ; sed & ante Christum omnis superstitionis per Orbem universum propagatæ seminarium nullo non tempore fuisse, clarè patebit. Verùm ut in re abstrusa clariùs procedam, primò sententias quorundam hîc de iis proponere visum est; ut illis discussis, quid circa rem propositam statuendum sit, luculentiùs patefiat.

Palæstina, Ægyptus & Græcia.

Primò itaque non desunt, qui hujusmodi Colonias Christianorum in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones penetrasse asserant, primò ope magni illius Imperatoris Asiatici, quem Authores passim Presbyterum Joannem vocant; sed cum maxima sit inter Authores de hoc Imperatore ejusque Regnorum situ, qualitate ac conditione, controversia, ante omnia nonnulla de ipso ejusque Regnis ad clariorem rerum explicationem, adferemus, quamvis hanc materiam etiam in *Prodromo Copto* discussserimus.

Quis

TABULA GEODOBORICA
Itinerum a varijs in
CATAIUM susceptorum
rationem exhibens .
CATAIUM tantas apud Geographos movit controversias, ut vix fuerit qui cum altero de eius situ consentiret: donec complures itinere in illud data opera suscepto, tandem in ipsa CHINA Cataium reperint. Quod ut pateat, itinerum a diversis ea de causa susceptorum tractus in hac mappa Geodoporica (in qua tum longitudinum tum latitudinum circuli ad exactiorem itinerum exhibitionem paralleli sunt) disponendos existimava .
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TARTARIA MAGNA
MOSCOVIÆ PARS
MARE CASPIUM
PERSIÆ PARS
ARABIÆ PARS
Turchestan
Kircassi
REG: CABUL
REGN: CASCAR
TIBET REG:
REG: TIBET REGN.
REG: MARANGA
CASMIR REG.
Guzarate
INDIA INTRA GANGEM
INDIA EXTRA GANGEM
BENGALA REGN.
NIGRA CATHAIA
CATAIUM
CHINA
Tropicus Cancri
LAO REGN.
SIAM
Couchinchina
TSIOMPA
Hainan
I. Formosa
LOCONIA
ZEILAN
SUMATRA
MALACCA
OCEANUS INDICUS
SINUS CAMBOJÆ Sive GANGETICUS
Sinus Persicus
Deserta Belgian
Desertum Lop
Cambalu nunc Pequin
Iter M.P. Veneti in Cataium
Iter Benedicti Goës
Iter S. Thomæ Apost:
Iter ex Mogor In Persidem et contra Ini
Iter P. Henrici Roth ex India in Mogor
Iter in Chinam
Maldiva Ins.
Goa
Agra
Samarcand
Bucara
Candahar
Ormus
Macao
Canton
Manila

TABULA GEODOBORICA
Itinerum a varijs in
CATAIUM susceptorum
rationem exhibens.
CATAIUM tantas apud Geographos movit controversias, ut vix fuerit qui cum altero de eius situ consentiret: donec complures itinere in illud data opera suscepto, tandem in ipsa CHINA Cataium reperirent. Quod ut pateat, itinerum a diversis ea de causa susceptorum tractus in hac mappa Geodoporica (in qua tum longitudinum tum latitudinum circuli ad exactiorem itinerum exhibitionem paralleli sunt) disponendos existimavi.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TARTARIA MAGNA
MOSCOVIÆ PARS
MARE CASPIUM
Turchestan
PERSIÆ PARS
ARABIÆ PARS
Sinus Persicus
OCEANUS INDICUS
INDIA EXTRA GANGEM
INDIA INTRA GANGEM
SINUS CAMBOJÆ Sive GANGETICUS
CATAIUM
CHINA
NIGRA CATHAIA
REGN: CASCAR
TIBET. REG
REG: MARANGA
BENGALA REGN.
CASMIR REG.
LAO REGN.
SIAM
Couchinchina
ZEILAN
SUMATRA
MALACCA
Hainan
Tropicus Cancri
Iter M.P. Veneti in Cataium
Iter Benedict. Goes
Iter in Chinam

Quis fuerit famosus ille Presbyter Joannes, & an unquam fuerit?

Quemadmodum igitur *Ægyptiorum* Reges primùm Pharaones, deindè Ptolomæi; *Mauritanorum* Seriphii; *Persarum* Xerxes quondam, & Artaxerxes, nunc Sophi dicuntur; ita Presbyteri Joannis nomen quorundam Christianorum Principum à longo jam tempore denotat dignitatem. Quos quidem non apud *Æthiopes*, aut in ulla alia *Africæ* parte, ut perperàm multi opinantur, sed in *Asia* imperasse peritiores conveniunt; Quo tamen loco imperium habuerit, non est omninò compertum. Presbyter Joannes ubinam habitaverit. Nam quod quidam scripserunt, eos fuisse Reges *Cathaiæ*, magis dubiam rem facit, cum hisce proximis annis cognitum sit, quicquid *Cathaium* est, ad *Sinas* pertinere, nec urbem esse ullam, aut Regnum hac voce dictum, quod nunc extra *Sinarum* terminos reperiatur. Et in hoc conveniunt omnes è Societate nostra Patres in *China* multis annis commorati, nec non Geographicarum rerum notitiâ instructissimi; *Matthæus Riccius*; *Nicolaus Trigautius*; *Alvarus Samedus*; *Michaël Boimus*; *Martinus Martinius*; *Joannes Gruberus*; *Joannes Adamus*, magnus ille Sinensis Regiæ Mandarinus; & denique *Benedictus Gois* ejusdem Societatis ex Regno *Mogor* jussu superiorum profectus, *Cathaium* terrestri itinere ex industria investigaturus, satis exploravit. Non crederem ego procul à vero dissitum, præter illam terræ partem, quæ *Cathai* nomine intra *Sinarum* limites à nostris reperta est, aliam esse Orbis plagam multò ampliorem, *Sinarum* Regno à Borea & Occidente conterminam, cui & olim *Cathai* nomen fuerit. Verùm cum tota illa extra muros Sinenses Regio ad bimestre ferè spatium desertum, incultum & habitatoribus destitutum fuerit, verisimile est, *Sinarum* Regionem posterioris temporibus, utpotè cultissimam & rerum omnium feracissimam, propriè *Cathaium* appellatam fuisse; Desertum verò hodiè *Kalmuk* dictum, extra muros confinesque eidem regiones olim *Cathai deserti* nomen meruisse, in cujus finitimis Regnis is, de quo nunc agitur, Presbyter Joannes majorum nostrorum ætate principatum tenuerit, *Paulus Marcus Venetus* Imperium magni Cham, sacræ verò paginæ, teste *Aria Montano*, Gog & Magog appellant; de quibus & *Sibylla*,

> Αἲ αἴ σοι Γὼγ, καὶ πᾶσιν ἑφεξῆς
> ἅμα Μαγώγ,
> Μαρσῶν ἢ δ' Ἄγγον ὅσα σοι κακὰ
> μοῖρα πελάζῃ.
>
> *Heu tibi Gogque Magogque aliisque ex*
> *ordine cunctis,*
> *Marson atque Angon tibi quot mala fata*
> *propinquant.*

Hanc autem *Scythiam Cathaiam* esse *Geographia Arabica* per quatuor integra climata posteriora docet, traditque hominibus, animalibus, minerisque refertam, Christianis florentem, ac immensis *Caucasi* districtibus circumvallatam, dictam *Jagog* & *Magog*. Ita tradit *Geographia Arabica, parte* 9. *climate* 5. *linea* 21. verba ex Arabico à nobis in Latinum translata, sic sonant: *A diversorio* Garada *ad civitatem* Tahamet *è latere Australi quatuor conficiuntur leucæ (quarum videlicet una in* 25 *millia passuum) à civitate* Garada *usque ad montem, qui* Caucasus *dicitur, septem dierum iter est. Atque hic mons Regiones* Jagog & Magog *circumdat; mons verò lateribus constat adeò arduis, ut nemo ea transcendere possit, & si ascenderit, nunquam tamen ad fastigium montis perveniet, nivium inveteratarum, & in glaciem concretarum copiâ impeditus; & quoniam eæ nunquam dissolvuntur, in vertice montis nebulæ cujusdam jugis Caucaseis perpetuò insidentis similitudinem exhibent. Post montem verò multæ urbes* Jagog & Magog. *Et contingit*

Geographia Arabiana.

Caucasus ejusque altitudo.

git non rarò, ut homines hujus Regionis curiositate ducti aliquousque ascendant, visuri quid in supremitate montis sit, & quid à tergo ejus, & non revertuntur, & impossibilis est reditus eorum, vel quia à feris sylvestribus dilaniantur, vel quia à reliquis populis post montem commorantibus capiuntur; Qui verò subindè redeunt incolumes, narrant, quod in transmontana regione nocturno tempore multi ignes, diurno verò nil aliud, quàm nebula mixta caligine cernatur. Iterum *in part.* 7. *climatis dicti lin.* 34. In his regionibus plurimos quoque Christianos, seu Nazaræos habitare. Et *part.* 8. *lin.* 18. magnam dicit vim auri ex hujusmodi montibus colligi, & lapidum pretiosorum varia genera, item ferarum venationes; demum magnum hisce regionibus Principem præesse. Quæ omnia Imperio Magni Cham, seu *Cathaio* convenire, oculatus inspector *Paulus Marcus Venetus lib.* 1. *cap.* 64. his verbis tradit: *Ab* Egrigaia *Provincia eundo versus Orientem, iter ad* Tenduc *(meliùs* Tanchut*) ducit, (est autem* Tanchut *Regnum* Tartariæ, *quod multa alia Regna implicat, uti Regnum* Lasa, *seu quod* Barantola Tartari *vocant, Regnum* Necbal, Tibeth, Maranga *&c. uti posteà ostendetur, unà cum deserto* Kalmack, *quod muri Sinenses terminant: atque hoc Regnum plerique* Geographi *cum* Cathaio *confundunt) in qua sunt civitates, & castra multa, ubi etiam manere consuevit Rex ille magnus, & toto Orbe terrarum nominatissimus, vulgò Presbyter Joannes dictus. Modò autem Provincia illa tributa pendit Magno Cham, habens Regem de progenie Presbyteri Joannis. Et licet ibi sint aliqui Idololatræ & Mahumetani, tamen major pars Provinciæ fidem observat Christianam, & hi Christiani primas tenent in hac Provincia; præsertim est ibi gens quædam Provincia* Argon *vocata, quæ reliquis populis sagacior est & eloquentior; sunt etiam hìc Regiones* Gog & Magog, *quos illi nominant* Lug & Mongug; *in his locis reperitur Lapis* Lazuli, *de quo fit azurum optimum: Sunt etiam in montibus hisce Provinciæ magnæ, mineræ argenti, & multiplices sylvestrium animalium venationes.* Quæ omnia aptè conveniunt paulò ante allegatæ Arabicæ descriptioni. De montium verò *Jagog* & *Magog* altitudine, ita *lib.* 1. *cap.* 37. scribit: *Hinc si discedas ad Orientalem plagam, ascendendum tibi erit per tres continuos dies (videlicet arduas* Caucasi *rupes) quousque pervenias ad Montem altissimum, & quo altior non est in Mundo; nulla quoque ibi apparet avis propter frigus, & nimiam terræ elevationem, quæ pabulum nullum administrare potest animalibus. Ignis si quandoque ibi accendatur, obstante nimia regionis frigiditate, non est ita lucidus, nec adeò efficax in sua actione, ut in locis demissioribus.* Et paulò post: *Vocaturque hæc Regio* Belor, *omni tempore hyemis effigiem præseferens, donec viator* 40 *dietas absolvat.* Hæc *Marcus Venetus.* Quæ omnia monti illi, quem hodiè *Langur* vocant, omnium altissimo in *Lasa* Regno existenti conveniunt; de quo *P. Joannes Gruberus*, quem & pedestri itinere dimensus est, refert summitatem ejus æstivo tempore pertransire, periculo non carere, tum ob aëris maximam subtilitatem, quæ vix viatores respirare permittit, tum etiam ob venenosæ herbæ cujusdam evaporationem, quæ halitu suo, & homines & jumenta enecat. Atque circa hoc Regnum *Belor*, antiquam scilicet *Sacarum* stationem, *Thebeth* principale Presbyteri Joannis in *Cathaio* Regnum situm esse tum *Geographus Arabs*, tum *tractatus* ארחות עולם ארם dictus *R. Abraham Pizol* clarè demonstrant. *Nubiana Geographia* id *Begarger* vocat, in qua & maximam urbem esse sequentibus verbis asserit: *In Orientali parte illius est Regio* Begarger, *cujus urbs maxima nominatur* Centaba, *duodecim portis è ferro instructa. R. Pizol* cum *Veneto* id *Belor* vocat, in quo & Regnum *Thebeth* recens detectum ait: verba ejus hæc sunt,

מלכות

Marcus Paulus Venetus.

Tendus, Lassa, Barantola, Necbal, Maranga, Tibeth, Regna *Tartariæ.*

M. Paulus Venetus.

Belor mons altissimus.

Ignis inefficacia in monte.

Langur mons idem qui *Belor.*

R. Abraham Pizol.

מלכות באלור הגדולת
העליון לכל אלה אשר כתבו
הספרים אצלו שיהודים
רבים סגורים בו והוא
בצר המזרחי הצפוני גם
נתגרשועור ישובים אחרים
בחדש הגלילות האלת
המזרחים ביבשה יקראו
בשם יושביהם בטיבט
צינבא בוקטארי עדרי
אוראבאום וקרוב לזה
למעלה מהכל עיר גדולה
לאלהים אין במוה תחת
השמים אשר מכל טוב
להם הדברים היקרים
ומתנהגים בפי הטבע:

Regnum, inquit, Belor *magnum & excelſum nimis juxta omnes illos, qui ſcripſerunt, Hiſtoricos, ſunt in eo* Judæi *plurimi incluſi, & illud in latere Orientali & Boreali, & ſunt adhuc populi alii Orientales non ita pridem detecti in eodem Regno, vocant eos indigenæ* Tebeth; *huic vicina urbs eſt, omnes alias urbes magnitudine ſuperans, penè divina, non eſt ſicuti illa ſub cœlo, in qua omnia bona reperiuntur.* quæ ſanè alia eſſe non poteſt, niſi urbs *Chaparangue* in Regno *Tebeth* ſita, de cujus monumentis Religionis à Chriſtianis quondam ibi relictis, mira refert *P. Antonius Andrada* Luſitanus è Soc. JESU, qui cum incolas ejus Religione Chriſtianos inaudiſſet, è Regno *Mogor* anno 1624. plenam laboris difficultatiſque in id expeditionem ſuſcepit; qua etiam *Gangis* & *Indi* detectis fontibus, plurima conſideratione & admiratione digniſſima obſervavit, uti & ex ejuſdem itineris comite Joſepho Mogulenſi Chriſtiano, mihi conſtitit, qui dum hæc ſcribo, cum P. Henrico Roth Neophytorum in *Mogore* Chriſtianorum moderatore, *Romam* adhuc robuſtus & vegetus, quamvis 85 annorum, cuncta & ſingula oretenus mihi retulit. Eſt in altiſſimis montibus *Thebeth*, perpetua nive candentibus, ingens lacus, maximorum totius *Indiæ* fluminum hydrophylacium, ex quo *Indus*, *Ganges*, *Ravi*, *Athec* natales ſuos ducunt; *Ganges* per rupes altiſſimas horrendo ſtrepitu præcipitatus in profundiſſima valle ſui curſus primordia ducit: *Indus* cæteraque flumina per radices montium ſuum ſortiuntur exitum, ut ex mappa patet. Hoc autem Regnum, unum è Magni *Catai*, tam extra quàm intra Sinenſium muros contentis aſſerit, quamvis hæc itineri à Benedicto Goëſio noſtro datâ operâ, & ſuperiorum juſſu in *Cataium* ſuſcepto, uti poſtea videbitur, non uſquequaque conformis ſit.

Caparangue urbs.

Origo Gangis in montibus Thebeth.

Atque in hiſce vaſtis *Cathaiæ* Regionibus longè latéque potentiſſimum iſtum Imperatorem Presbyterum Joannem dominatu Reges 72, partim Chriſtianos, partim Ethnicos ſuæ ditioni ſubditos habuiſſe, teſte *Paulo Marco Veneto*, comperio; quamvis ſimilitudo Regnorum in vaſtis illis Regionibus, nominumque ex diverſis gentium revolutionibus, bellorum tumultibus, cæteriſque viciſſitudinibus rerum, diverſa denominatio talem tantamque confuſionem pepererit, ut in hunc uſque diem nemo ſit, qui indè ſe extricare poſſit. Quidam enim paſſim eum cum Magno Cham confundunt: Alii *Aſcid* vocant, origine *Perſam*; ita *Almachin lib.* 3. *c.* 4. *hiſt. Sar.*

Nominum queis Regna appellantur confuſio.

كل من ملك فرغانة لقب بلا
خشيد كما يسمى ملك
الروم قيصر الفرس كسري ✿

Omnis Rex Pharganæ *(ita urbem* Sogdianæ *vocant) dicitur* Aſcid, *quemadmodum Romanorum Imperator* Cæſar, *aut Perſarum* Coſrai. Sunt qui cum *Æthiopibus* eum recenti nomine, verius quàm antiquo

quo ዮሐንስ : ብሉል : id est, *Juchanes Belul*, id est, pretiosum Joannem nuncupent. Nonnulli in honorem Jonæ Vatis dictum apud suos Joanam, omnibus qui Imperium illud tenebant, communi nomine haud improbabili conjectura asserunt. In his tamen Occiduis Ecclesiæ Latinæ partibus Joannem solitum appellari addito Presbyteri vocabulo, non quod is Sacerdos esset, sed quia Archiepiscopi primatis more Crucem erectam, quo Religionis Christianæ defensorem se prædicabat, sibi præferri curabat. Unde *Scaliger* eum à Persica voce فرشتكاني *Prestegiani*, quod Apostolicum sonat, ita dictum putat, quas voces Occidui perperam intelligentes, pro voce *Prestegiani* (Presbyter Joannes) scripserunt. Verba ejus subjungo. *Sanè non semel mirati sumus, gentem nauticæ rei penitus ignaram adeò terra marique potentem fuisse, ut ab Æthiopia ad Sinas usque Imperii fines propagârit; ab illis enim temporibus ejus Imperatoris notitia ad nos pervenit, sed nomine* Prestegiani, *quod Persica lingua, quæ tota* Asia *ferè locum habet, ut in Occidente Latina, significat Apostolicum, quo nomine Christianum Regem & Orthodoxum intelligi constat. Nam Persicè* فرشتكاني Prestegiani, *numero plurali* Ἀπόστολοι; فرشتكاني Prestegiani *verò Apostolicus, velut* پادشاه فرشتكاني Padischa Prestegiani, *Rex Apostolicus, Arabicè* ملك الرسولي Melek Arresuli, *Æthiopicè* ንጉሥ : ሐዋርያዊ : Negus Havarjavi *dicitur. Magnum & latum ipsorum Æthiopum in* Asia *Imperium fuisse indicio sunt Cruces Æthiopicæ, quæ in* Japan, Sina *& alibi visuntur; quin & Templum Thomæ Apostoli in Regione* Maabar *situm, non nisi Æthiopicum habet, Cruces, structuram, & multa alia, & quod mireris nomen.* Hucusque Scaliger. E quo discursu bene quidem colligitur, ex *Æthiopiâ* in *Indiam*, *Chinam* & cæteras *Asiæ* Colonias quasdam, quæ fidem Christianam illis in locis propagarent, traductas, quod & nos modò nitimur ostendere: At quod Presbyterum Joannem origine Afrum, aut ex *Asia* pulsum in *Æthiopia* rerum potitum postmodum resedisse dicat, omninò confictum est, & omni fundamento ut posteà videbimus, caret; diversos enim fuisse Imperatores Africanum & Asiaticum, magna meliorum Authorum pars mecum consentit. Atque Asiatici quidem Imperium multos annos floruit, donec ad Davidem quendam perventum, qui ut *Paulus Marcus Venetus* tradit, à quodam Duce *Cinge* dicto (qui in Imperatorem electus à *Scythis*, pro Presbytero *Uncam* & *Naiam* cœpit appellari) prælio cum ingente rei Christianæ detrimento à *Cublai* patruo victus, & Imperii gloriæ, & Presbyteri Joannis nomini finem imposuit, uti ex *historia* supra ex *Paulo Marco Veneto* relata ostendimus.

Presbyter Joannes nunquam fuit in *Africa*.

Quo tamen errore Presbyteri Joannis nomen *Abassino* Imperatori datum sit, rem apertam facio. Eo tempore quo novas terrarum plagas maritimo cursu *Lusitani* inquirebant, magna per *Europam* celebritate ferebatur Presbyteri Joannis nomen; dicebatur enim esse Imperator potentissimus, multorum Regnorum Dominus, Religione Christianus; quo tamen esset loco, erat incognitum. Ergò cum *Petrus Covillanius*, quem Joannes II. *Lusitaniæ* Rex ad eum Principem per mare Mediterraneum primum, terrestri deinde itinere investigandum miserat; in *Asiatica India* ad quam devenerat, audisset in ea *Æthiopia*, quæ sub *Ægypto* est, Principem quendam esse longè potentissimum, qui Christianam profiteretur Religionem, ad ipsum se contulit; cumque multa apud ipsum reperisset, quæ de vero Presbytero *Joanne* constanti fama apud Europæos percrebuerant, credidit illum esse, qui Presbyter Joannes dicebatur. Hic igitur primus fuit, qui *Abyssinum* Imperatorem eo cœpit nomine, id est, *Preste Jean*, appellare;

Cur Imperator *Abassinorum* vocatus sit Presbyter Joannes.

pellare; eum deindè cæteri imitati, qui conſequentibus annis *Æthiopiam* ſunt ingreſſi, eundem errorem in *Europam* facilè invexêre. Quæ omnia eruditè docet *P. Balthaſar Tellez* in *Hiſtoria Æthiopiæ*, polito Luſitanico ſtylo conſcripta: quibus quoque ſubſcribit ſapientiſſimus Patriarcha Æthiopiæ *Alphonſus Mendes*, magnum Societatis noſtræ lumen, *in quadam Epiſtola de rebus Æthiopicis operi Patris Tellez præfixa.* Cum itaque de Presbytero Joanne loquimur, *Abaſſinum* Imperatorem nequaquam intelligimus, cum præterquam, quod ab Aſiatico, toto cœlo ejus Imperium ſit diſſitum, nulla quoque in *Chronologia Regum Æthiopiæ*, ut ex ea patet, quæ in Vaticano Latina habetur, de ejus aut ex *Africa* in *Aſiam*, aut ex hac in illam transmigratione fiat mentio, imò expreſsè negat *Damianus à Goes l. de Æthiopum moribus*, eum Presbyterum Joannem dici, aut unquam dictum eſſe, quod & Sacerdotes Æthiopes ſupracitati aſſerunt; ſed intelligimus maximum illum *Aſiæ* Principem, de quo in præcedentibus hactenus dictum eſt. Et certè vel in hunc uſque diem magni iſtius olim Presbyteri Joannis veſtigia reſtare in *Tanchutico* Imperii Regno, quod *Barantola Tartari*, *Saraceni Boratai*, incolæ *Laſſa* vocant, Patres noſtri *Albertus Dorville* & *Joannes Gruberus* (qui illud ex *China* in *Europam* redeuntes anno 1661. tranſierunt) ſatis teſtantur, qui & mira de Regis iſtius ſuperſtitioſa adoratione referunt: Sunt & in hoc Regno duo Reges, prior adminiſtrationi Regni totius incumbit; alter, quem & Deum patrem ſive cœleſtem, aut etiam Magnum *Lamam*, ſive ſacrificulorum Pontificem vocant, in ultimis Palatii ſui receſſibus Numinis inſtar reſidens, ab omnibus divini cultus recipit cerimonias; tantoque eum in honore habent, ut vel ipſius ſordes & excrementa ad omnes infirmitatum adverſitates plurimum conducere ſtultè ſibi perſuadeant; undè non medicamentis duntaxat illa permiſcent, ſed & collo pyxide incluſa portare non erubeſcant. Quoniam verò homo corruptibilis mortis vincula evadere non poteſt, hinc cultores ejuſdem, ne eum cæterorum hominum inſtar interiiſſe, dici poſſit, docente eos magiſtro Satana, tale conſilium repererunt, ex univerſo Regno *Lamam* illi quàm ſimillimum inquirunt, quem ubi repererint, in thronum æterni Patris clandeſtina machinatione evehunt, ut quemadmodum hoc fictum numen priori ſimillimum eſt, ita quoque verè à morte reſuſcitatus videri poſſit, qui & ſepties jam reſurrexiſſe dicitur; Ritus & cerimonias, quibus eum ſtultus populus perpetua veneratione proſequitur, intelliget Lector in ſequentibus fuſius; ajuntque præterea, haſce cerimonias cultumque non aliundè, quàm ab eo Rege, quem Presbyterum Joannem Authores paſſim nuncupant, profluxiſſe; quemque in Regno *Tanchut*, quod *Laſſæ* Regnum ſuo dominio includit, reſediſſe certo ſibi perſuadent: ſicuti enim ad illum ex univerſa *Tartaria* veluti ad Oraculum tendebant, ſic etiamnum ad hunc ridiculum Deum patrem *Lamarumque* caput undique ad ejuſdem benedictionem obtinendam confluere non ceſſant, adeò ut anno 1629. vel magnus ille *Sinarum* Monarcha *Tartarus*, mox ubi Imperio potitus Sinico, more à Prædeceſſoribus recepto, à *Tartariæ* Magiſtratu ad Magno *Lamæ*, id eſt Sacerdoti homagium, ceu ſupremo Tartaricæ Religionis Antiſtiti præſtandum ſollicitatus fuerit; Et eò jam res devenerat, ut Rex ſuorum inductus conſilio, Magno *Lamæ* jam verſus *Chinam* moventi vel uſque ad ipſos Sinenſis Regni muros bimeſtri ferè itinere occurrere prorſus conſtitueret, niſi à P. Joanne Adamo, intimo Regis Aſſecla à tanta rei indignitate, magno rationum adductarum pondere fuiſſet averſus, tantumque dicti Patris inſtructione profecit, ut Imperator tantum abeſt,

Presbyter Joannes, *Aſiæ* Rex potentiſſimus.

Rex *Barantolæ* ut Deus adoratur, Pater cœleſtis dictus.

Monarchæ *Tartaro*-Sinici Imperii erga hunc Patrem cœleſtem veneratio.

abest, ut extra urbem murosque eidem procedere dignatus fuerit, ut ne quidem, nisi in palatii *Pequinensis* horto eidem ad se aditum fecerit, tandemque more solito variis onustum muneribus, neglectis verò omnibus ei dari solitis cerimoniis ad suum Regnum dimiserit, & qui suo adventu suaque benedictione Imperium *Sinarum* putabatur repleturus, contrarium prorsus secum accidit; adeò ut post discessum ejus famem, pestem & bellum, omne maledictionis genus ridiculus ille Archisacrificulus ab omnibus passim maledictus post se reliquisse visus sit. Sed ut ad institutum nostrum revertamur; dico itaque in hoc *Tanchutico* Regno Presbyterum Joannem resedisse, à vero non abludere. Illo enim ejusque successoribus longè latéque in *Asia* imperantibus, fidemque Christianam egregiè promoventibus; Verbi divini prædicatores aut vocatos, aut sponte sua fama istorum Regnorum & promovendæ fidei zelo, aut quod probabilius est, diræ illius persecutionis tempore, quæ cœpit primùm sub Diocletiani & Maximiani Imperio, qua in *Syriæ*, *Ægypti*, vicinisque *Æthiopiæ* locis ad supplicia sævissima Christianæ vitæ sectatores, passim inquirebantur, compulsos formidine è dictis locis fugientes, in media *Persia*, *Bactria*, *Turchestane* substitisse, deindè in extremas *Asiæ* Regiones, paulatim longo exilio pervenisse, omninò verisimile est, ac deindè anno post Christum 600. sub Imperio Heraclii, perfido Mahumete rerum potiente, novas semper novasque Christianorum Colonias in dictas Orientis Regiones traductas fuisse. Certè Sacerdotes Syros seu Babylonios furori infidelium cedentes, Christianam Religionem successu temporum propagare non destitisse, superius adducta Syriaca inscriptio luculenter docet, ubi *Jizbuzad* Episcopus Sinensis dicitur filius *Noë* Sacerdotis cujusdam oriundi ex civitate *Balech* Regni *Turchestan*; quemadmodum è Syriacis verbis supradictis & hoc loco repetitis constat: *Anno millesimo nonagesimo secundo &c.* Jydbuzad *Sacerdos & Episcopi vicarius* Cumdan *civitatis Regiæ filius Noë Sacerdotis oriundi ex* Belech *civitate Regni* Turchestan *&c.* *Turchestan* Regionem eam esse, quam *Usbec Persæ* vocant, magnæ *Cathaiæ* initium, & civitatem *Belech* in ea sitam, clarè *Geographus Arabs part.* 8. *clim.* 4. *lin.* 34. ostendit, ubi de *Corasmiorum Turchestenis* peculiari Provincia agens, civitatis *Belech* situm, non procul à *Samarcanda* Regia Magni Tamburlanis Curia, celebratissima quondam urbe constituit his verbis à me ex Arabico in Latinum translatis: *Est autem hæc Climatis quarti octava pars, & continet portionem Regionis* Corasinæ, *& à* Karman *usque* Kasaralkamat 15 *milliaria; hinc* Samarcandam 6 *milliaria, & venientium è* Samarcanda *in civitatem* Belech *via est.* Ex quo sanè luculenter apparet *Jydbuzadum* Episcopi vicarium dictum origine Syrum, patria *Turchestanum* seu *Corasinum* fuisse; Multos quoque ex Pagodum regione cæterisque *Asiæ* regionibus in *Chinam* Euangelii propagandi causâ penetrasse, ex superiori Syro-Sinica Lapidis inscriptione ostenditur, quæ omnia curioso Lectori ulterius scrutanda relinquimus. Atque hæc de Coloniis in Regna Presbyteri Joannis, & in *Chinam* traductis sufficiant.

Sedes Presbyteri Joannis in *Tartariæ* Regno *Tanchut.*

Persecutionis metu exulare coacti in *Chinam* tandem pervenerunt.

Izbuzad Sacerdos & vicarius Episcopi natione *Turchestanus* fuit ex civitate *Belech* oriundus.

Porrò qui Euangelicos hosce viros plerosque primùm è *Syria*, *Ægypto*, *Æthiopia* in *Indiam* appulisse, eaque ad fidem Christi eorum operâ conversa, indè in *Chinam*, ob frequens, quod tunc temporis *Indis* cum *Sinis* maritimo itinere intercedebat commercium, è suis Colonias quasdam submisisse arbitrantur, uti verius, ita certius sentiunt, cujus expeditionis factæ seriem brevibus apertam facio.

CAPUT II.

CAPUT II.

De Propagatione Euangelii per S. Thomam Apostolum ejusque successores in universas Asiæ Orientalis Regiones facta.

NOtum est, inter cæteras *Asiæ* Regiones S. Thomæ Apostoli prædicatione Christo subactas, unam quoque esse, ingentem illum *Indiæ* transmontanum districtum, qui à Promontorio *Comorino* *Narsingam*, & *Bengalam* usque excurrens, *Zeilanum* Insulam celeberrimam è latere respicit; in qua dictus Apostolus innumerabili hominum (qui in hunc diem à S. Thoma Christiani Thomæi vocantur) multitudine ad Christum conversa, sanguinem quoque suum fudit, quod *Meliaporæ* urbe Regia, & *Narsingæ* Metropoli contigisse, *Malabarum Annales* tradunt, etsi quidam eum (*Calaminæ*) distincta *Indiæ* urbe, vel ut perperam alii, *Salaminæ* in *Cypro* passum velint; quem quidem errorem ex mala vocis *Calamina* intelligentia irrepsisse, tum patebit, ubi, quis locus propriè *Calamina* fuerit, aperuerimus.

Nota itaque, nullam hujus nominis urbem, teste *Malabarum Chronico*, nec hodie reperiri in *India*, nec olim repertam esse, sed loco *Calaminæ*, *Calurmina* legendum esse, quam vocem constat Malabaricam, compositam ex *Calur* & *mina*, quarum hæc (*supra*) illa (*petram*) significat, quasi dicat (*Supra petram.*) Est autem *Meliaporæ* eo in loco, ubi S. Apostolus martyrio affectus traditur, ingens quædam petra, quam in hunc diem, *Calur* Malabaricâ Linguâ vocant. Dum igitur *Malabarum Fasti* eum *Calurminæ* passum esse tradunt, ea voce nequaquam urbem quandam particularem, sed vicinam *Meliaporæ* petram *Calur* dictam, quam Apostolus orandi gratiâ quotidiè ascendere solebat, & supra quam dum orationi incumberet, posteà quoque occisus est, intelligebant. Unde si à Thomæis quispiam, ubi S. Apostolus occubuerit, interrogârit, aliud non respondebunt quàm *Meliaporæ calurmina*, id est, *Meliaporæ supra petram.* Ita oretenus mihi retulit vir fide dignissimus *P. Petrus Paulus Godignus Lusitanus* Collegii Soc. JESU *Cocini* in *India* Rector, qui dum hæc scriberem Malabaricæ Provinciæ Procurator in urbem advenit; Atque ita *Annales Malabarum* habere, & unanimi consensu ab omnibus Christianis ita credi asseveravit: ita Crux ipsa mirabilis, quæ dum S. Apostolus sanguinem funderet, ex ipsius sanguinis fluxu expressa in lapide quodam miraculosè comparens, in hunc diem *Meliaporæ* in Ecclesia S. Thomæ, summa devotione indigenarum conservata testatur. Quin & id clarius docet insolito Characterum genere circa ipsam Crucem ad perpetuam rei memoriam incisa perigraphe, quam ex *historia Xaveriana P. Joannis Lucenæ* deceptam unà cum mysticis Brachmanum Characteribus hîc adnectere visum est.

Locus martyrii S. Thomæ.

Characteres myſtici in circuitu Crucis ſcripti.

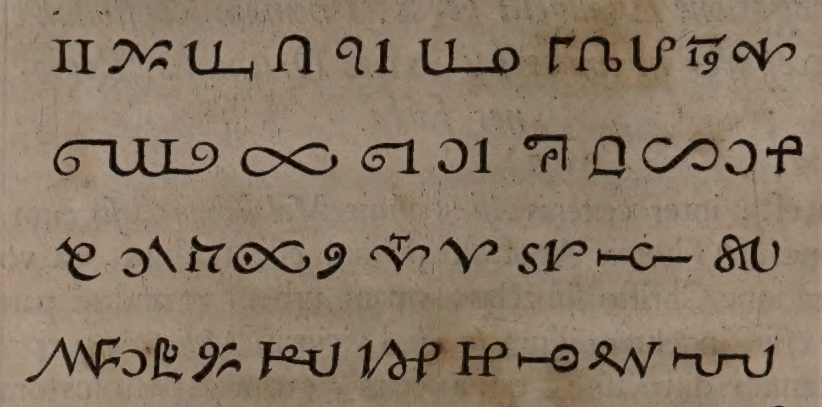

G

Hoſce Characteres myſticos veterum Philoſophorum fuiſſe, ſinguloſque ſingulis dictionibus reſpondere, non ſecus ac Ægyptiorum myſticas notas *Brachmanes* aſſerunt; quamvis alii veriſimilius exiſtiment ſingulis ſyllabis ſingulos reſpondere, uti ex Alphabeto Linguæ *Tamul*, atque earundem literarum Syllabario conſtat. Explicationem verò à *Brachmane* quodam factam & ex Malabarica Lingua in Luſitanam traductam ſupracitatus *Lucena* ſequentibus verbis refert.

Interpretatio ſcripturæ ex *P. Joanne Lucena.*

Depois que appareceo à ley dos Christianos em o mundo, dali à trinta annos à 21. *do mes de Dezembro morreo o Apoſtolo S. Thome em* Meliapor, *onde ouve concheimento de Deos & mudanza da ley, deſtruiceam do dæmonio. Naceo Deos da Virgem Maria, eſtene em ſua obedientia trinta annos, & era hum Deos eterno. Eſte Deos inſinou à doze Apoſtolos ſua ley, hum delles veyo à* Meliapor *com hum bordam na nam, & fez hũa igreia, & el Rey de* Malabar, *& o de* Choromandel, *& o de* Pandi, *& outras diverſas nacões, & leitas ſe determinaram todos de boa vontade, concertandoſe entreſi de ſe ſogeitar à ley de S. Thome varam ſancto & penitente. Veyo tempo, que S. Thome morreo per mam d'hum* Brachmene, *e de ſu ſangue ſe fez hũa Cruz.*

„ Anno trigeſimo, vigeſima prima die „ Decembris, poſt legis Christianæ fa- „ ctam toto Orbe promulgationem, S. Apoſtolus Thomas in *Meliapora* mortuus „ eſt; à quo etiam tenet cognitionem Dei, „ mutationem Legis, & deſtructionem „ Dæmonis. Natus eſt Deus ex Virgine „ Maria, & ſub ejus obedientia 30 annos „ morabatur, & erat Deus ſine fine. Hic „ Deus ſuam Legem 12 Apoſtolos docebat, „ è quorum numero unus advenit „ *Meliaporam* manu tenens baculum (alii „ dicunt regulam fabri lignarii & palum: fertur hic palus è mari in littus rejectus ejus fuiſſe vaſtitatis, ut complures Elephantes ad eum loco movendum non fuerint ſufficientes, quem tamen S. Apoſtolus pro Eccleſiæ conſtituendæ fundamento à Rege donatum, cingulo proprio alligatum, in virtute Chriſti & S. Crucis non ſecus ac paleam leviſſimam traxiſſe traditur) fecit Eccleſiam. „ Rex *Meliaporæ* & *Coromandelis* & *Pandorum* aliique diverſarum nationum & ſe- „ ctarum (Principes) prompta omnes vo- „ luntate ſeſe Legi S. Thomæ certatim ſub- „ mittere (maximo viſo miraculo) con- „ ſtituerunt. Venit tempus, quo S. Tho- „ mas occumberet *Brachmani* cujuſdam „ manu, & de proprio ſuo ſanguine hæc „ Crux expreſſa fuit. Hactenus *Lucena*. „

Porrò hæc Crux 18. Decembris, feſto videlicet B. Virginis quod expectationem partus *Hiſpani* vocant, quotannis tempore Miſſæ ſolennis in varios ſe colores mutare ſolet, quin & ſubindè

Miracula Crucis.

Crux miraculosa S. Thomæ Apostoli
Meliaporæ in India.
H

indè sanguinem cum sudore copiosissimo emittere; quod tamen semper magnæ calamitatis imminentis prognosticum fuisse experientia docuit. Crucis veram effigiem unà cum Characteribus hic apponendam duximus.

Crux miraculosa S. Thomæ Apostoli Meliaporæ in India.

Pavonis figura Cruci imminens insigne est Regis *Narsingæ*. Cætera quæ circa hanc Crucem certis temporibus contingere solere diximus omninò mirabilia, lege apud dictum *Lucenam* & *Osorium*, quem citat *Baronius tom.* I. *anno Christi* 57.

Extra scopum forsan hæc videri possent; sed cùm in eo nescio quo casu inciderim, ea præterire hoc loco nolui, cùm ut eximiæ antiquitatis monumentum *Europæ* haud ita forsan notum, tum ut, quomodo Breviarium & Martyrologium circa locum passionis S. Thomæ intelligendum esset, hoc digressu Lectori forsan haud ingrato patefacerem. Quare ad derelictam semitam revertamur.

Hæc itaque *Indiæ* transmontanæ Regio à S. Thoma Apostolo ad Christum conversa, cum multos annos in susceptа fide constanter perseverasset, tandem deficientibus operariis, & Verbi Dei ministris, Regio à pristino paulatim fervore deficiens, varios gentilium errores imbibit; undè tota Religio in extremum periculum deducta, parum abfuit, quin pessum iret, & iisset sanè, nisi Divina providentia tot deficientis Ecclesiæ miserta malorum, operâ devoti cujusdam viri, natione *Syri*, qui *Martome* vulgò dicebatur, hoc est, Dominus Thomas, maturè subvenisset; hic enim singulari Dei instinctu è *Syria* in *Indiam* profectus, dum vineam hanc adeò incultam, squalidam & tribulis spinisque horridam intueretur, pro summa cura, qua Christianæ fidei propagandæ tangebatur, eam sibi excolendam ratus,

ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ *Martome Syrus labascentem instaurat Ecclesiam.*

primò indigenarum animis cùm benevolentiâ, tum authoritate, qua pollebat, maximâ (erat enim non natalium minus, quàm doctrinæ eruditionisque splendore famaque insignis) lucrefactis, mox coadjutores Episcopos è *Syria* & *Babylone* sive *Chaldææ* sive *Ægypti* accersitos, per diversa Regni loca constituit, Syriacam Linguam, qua in eadem Regione Apostolus sanctum Euangelium quondam, ut traditio tenebat, prædicârat, introduxit; nihil denique eorum, quæ ad Ecclesiæ incrementum conferre possent, intermisit: Hac ratione vinea Christi in pristinum statum reducta, eos paulatim progressus fecit, ut non jam propriis contenta finibus, uberrimas propagines suas in omnem *Indiam*, & in *Chinam* usque extenderit. Verùm contigit tandem successu temporum, ut hi Suriani Sacerdotes Nestorianæ hæreseos labe infecti, quicquid proavi eorum in *India* laudabiliter in Christianæ Religionis propagatione confecerant, ipsi pravis dogmatis turpiter destruxerint. Ita testantur dicti *Malabarum Annales*; ita *Lusitani Annalium Indicorum scriptores*, *Joannes de Bairres*, & *Didacus de Coutto*; ita denique refert *P. Ludovicus Gusmanus in sua de Indicis expeditionibus historia* Hispanico sermone conscripta *l.*2. *c.*27. cujus formalia verba ad majorem fidei attestationem hîc adjungenda censui. Sic enim scribit:

Suriani Sacerdotes hæresi Nestoriana infecti.

Son muchos los Christianos que ay en la India con este nombre de S. Thome, que passaran de ciento y cinquenta mil, aunque repartidos per diversos reynos, y subjectos à diversos Reyes gentiles y Moros. Tienen estos Christianos su Arçobispo, Obispos y Sacerdotes, que vienen de la Suria, y comunemente los provee el Patriarcha Oriental de Babylonia *(o* Alexandria*) y porque los Obispos no pueden venir à visitar esta gente, sino de tarde en tarde, paraque non les falten Sacerdotes, ordenan à los niños, siendo muy pequeños, de todas ordines, aunque no las exercitan hasta ser grandes. La causa de aver entrada estos Obispos y Sacer-*

y Sacerdotes Surianos en la India, *y tener tanta mano, y autoridad con los Christianos de S. Thome fue un hombre llamado* Martome Suriano, *que en lengua Suriana vale tanto, come en la Española Don. Era* Martome *hombre muy rico, y principal, y à este causa tuvo entrada con los Reyes de* Caranganor, *y* Colon; *y con ocasion del nombre, que tenia de Thome, y su autoridad en aquella tierra, fueron sele pegando los Christianos, que descendian del Apostol S. Thome y el se hizo como cabeça dellos, amparandolos y favoreciendolos, y por esta via les fue ganado las voluntades, y como el era* Suriano *facilmente les persuadio, que recibiessen, y admitiessen los Obispos de quella tierra, haziendolos creer que aquella era la lengua, en que avia predicado Christo nuestro Señor en* Hierusalem; *y per consiguiente, que los Obispos Surianos enseñavan la verdadera Doctrina del Euangelio, y la que el Apostol S. Thome avia predicado à sus antepassados. Desta manera entraron los Obispos Surianos lo primero en los Reynos de* Caranganor, Colon, *y* Cochin, *y poco à poco se fueron estendido à todas las partes hasta à* China.

„ Hoc est, Multi in *India* Christiani, „ quorum numerus ultra centum quinquaginta millia fere excurrit, Christiani „ Thomæi dicti, per varia Regna divisi, „ diversis Regibus Gentilium & Maurorum subjecti reperiuntur. Habent ii „ suum Archiepiscopum, Episcopos & „ Sacerdotes, qui omnes è *Syria* veniunt, „ plerumque eos ad hujusmodi expeditionem Patriarchâ Babylonio seu Alexandrino designante. Cum verò Episcopi „ non possint terras adeò remotas nisi admodum tardè & raro invisere, ne Sacerdotibus destituantur parvos adhuc pueros ordinibus initiari solent, etiamsi non „ nisi provectiori ætate functiones suas „ exerceant. Causa verò cur Episcopi & „ Sacerdotes Suriani *Indiam* ingressi, tantam sibi apud dictos Christianos authoritatem conciliarint, fuit homo quidam „ natione *Surianus*, *Martome* nomine, quod „ in nostra lingua Dominum Thomam significat: hic *Martome* erat admodum „ dives & excellens, & ob hanc causam intrarat cum Regibus *Caranganor*, & *Colon*, & cum occasione nominis Thomæ, „ & magnæ, qua pollebat, authoritatis, „ Christiani Thomæi ei se jungebant. Ita „ *Martome* veluti caput eorum factus benevolentiâ suâ ita omnium animos sibi „ devinxit, ut difficile non esset, iis de solis Episcopis *Syriæ* in *Indiam* recipiendis „ admittendisque persuadere. Multum ad „ hoc iis persuadendum poterat lingua „ Syra, quam eandem esse demonstrabat, qua Christus Salvator noster *Hierosolymis* quondam esset usus, & qua „ S. Apostolus Thomas suis majoribus sacrum olim promulgasset Euangelium. „ Hac igitur ratione Episcopi Suriani primùm Regnum *Caranganor*, *Colon* & *Cochin* ingressi paulatim omnes circa Regiones in *Chinam* usque occuparunt. „ Hæc *Gusmannus*. Quæ omnia confirmat supra citatus *P. Paulus Godignus*, aitque eos in hunc diem aliam doctrinalem, præter Syriacam linguam nescire; hac omnia monumenta, omnes sacros & Ecclesiasticos codices conscriptos tenere, omnes denique literatos sacris potissimùm initiandos ad hanc non secus, ac apud nos ad Latinam addiscendam teneri. Addit *Vai pocatæ* in Collegio Soc. Jesu, eam ex professo veluti ad *Brachmanes* convertendos necessariam doceri. Hæc maximè sunt, quæ tum in *India*, tum in *Sinarum* Regno vestigia deprehendimus; certè rei Christianæ in his Regnis originem altius referre possumus ex iis, quæ ex oræ Malabaricæ *codicibus Chaldæis* colligi curavimus, quam oram Divi Thomæ Apostoli opera Christo adjunctam clarius est, quàm ut in dubium etiam à pertinacibus Criticis revocari possit. In iis ergò codicibus legimus clarissimè ab eodem Apostolo Christi fidem invectam, & plures eo in Regno Ecclesias constitutas. Et ne cui res tanta, dubia fortassè videatur, testimonia ipsorum codicum è Chaldæo ad verbum Latinè

Codices Syriaci multa in *India* de S. Thoma tradunt.

Latinè reddita hìc adſcribam, quæ *Pater Joannes M^a. Campori* è noſtra Societate ejus vineæ cultor annos jam plures, & Sermonis Chaldæi oppidò peritus, juſſu Reverend. Archiepiſcopi P. Franciſci Roits ejuſdem Eccleſiæ Paſtoris è noſtra Societate tranſtulit, & propriâ manu noſtrorum rogatu tranſcripſit, ut in hos Commentarios infererentur, ne quando periret tam inſigne antiquitatis monumentum. Id igitur ita ſe habet.

Breviarium Chaldaicum Eccleſiæ Malabaricæ.

In Breviario Chaldæo Eccleſiæ Malabaricæ Divi Thomæ, quod Gaza, *id eſt*, Theſaurus *vocatur, in officio D. Thomæ Apoſtoli in ſecundo Nocturno, in una Lectionum ſic habetur ad verbum:*

Verba ex Autographo Chaldæo extracta, ſunt ſequentia.

I. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܐܬܒܛܠ ܛܘܥܝܐ
ܕܦܬܟܪܐ ܡܢ ܗܢܕܘܝܐ

II. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܨܝܢܝܐ
ܘܟܘܫܝܐ ܦܢܘ ܠܫܪܪܐ

III. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܩܒܠܘ ܐܪܙܐ
ܕܡܥܡܘܕܝܬܐ ܘܣܝܡܬ ܒܢܝܐ

IV. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܗܝܡܢܘ ܘܐܘܕܝܘ
ܒܐܒܐ ܘܒܒܪܐ ܘܒܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ

V. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܕܢܛܪܘ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܩܒܠܬܐ ܕܚܕ ܐܠܗܐ

VI. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܙܠܝܩܐ
ܕܝܘܠܦܢܐ ܡܚܝܢܐ ܕܢܚܘ ܒܟܠ
ܒܟܠܗ ܗܢܕܘ

VII. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܡܠܟܘܬܐ
ܕܫܡܝܐ ܦܪܚܬ ܘܣܠܩܬ ܠܨ
ܝܢܝܐ

id eſt,

1. *Per Divum Thomam evanuit error Idololatriæ ab* Indis.

2. *Per Divum Thomam* Sinæ & Æthiopes *converſi ſunt ad Veritatem.*

Codices Syriaci multa in Indis de S. Thoma tradunt.

3. *Per Divum Thomam Baptiſmi Sacramentum acceperunt & filiorum adoptionem.*

4. *Per Divum Thomam crediderunt & confeſſi ſunt Patrem & Filium & Spiritum Sanctum.*

5. *Per D. Thomam acceptam ſervaverunt fidem unius Dei.*

6. *Per D. Thomam Doctrinæ vivificæ ſplendores orti ſunt univerſæ* Indiæ.

7. *Per D. Thomam Regnum Cœlorum volavit & aſcendit ad* Sinas.

Deinde in quadam Antiphona ſic habetur: Indiæ, Sinæ, Perſæ & *cæteri Inſulani, & qui in* Syria, Armenia, Græcia & Romania *in commemoratione Divi Thomæ offerunt adorationem nomini tuo Sancto.* In ſumma verò Canonum Synodalium part.2. ſerm.6. c. 19. de Canonibus conſtitutis ſuper Epiſcopos & Metropolitanos, ſimul habetur Canon Theodoſii Patriarchæ in hæc verba: *Hæ ſex ſedes capita provinciarum & Metropolitæ, videlicet* Hilam, Nziviñ, Prath, Aſſur, Bethgarmi, & Halah, *qui digni habiti ſunt, ut ordinationi Patriarchæ interveniant, nec abſint, ut alii quarto quoque anno apud Patriarcham conveniant: Sic etiam Epiſcopi magnæ Provinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ* Chinæ, Indiæ, Pales, Mauſæorum, Xan, Raziguæorum, Herionæ (*hæc eſt* Cambaia) & Smarcandiæ (*hæc eſt*, Usbec & Mogor) *qui longiſſimè abſunt, nec vaſtiſſimi montes, & turbulentiſſima maria permittunt eis tranſitum ad libitum, mittant litteras conſenſionis (id eſt, communionis) ad Patriarcham ſexto quoque anno.* Quando verò *Luſitani Cocinum* appulerunt, regebat hanc Eccleſiam Malabaricorum montium D. Jacobus, qui ſic ſcribebat:

ܡܝܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܗܢܕܘ ܘܨܝܢ

METROPOLITA INDIÆ ET CHINÆ,] ut conſtat etiam ex ejuſdem manuſcripto Novi Teſtamenti codice, ubi in calce ſic habetur: *Scripſit hunc Librum D. Jacobus, Metropolita* Indiæ & Chinæ. Eodem modo D. Joſeph poſt prædictum D. Jacobum, qui *Romæ* diem obiit, ſic ſubſcribebat: *D. Joſeph Metropolita totius* Indiæ & Chinæ,] & hic eſt antiquiſſimus titulus Epiſcoporum hujus Eccleſiæ.

Undè indubitatè colligo, tam eximiarum in ultimos *Asiæ* fines expeditionum authores alios non fuisse, quàm dictos Episcopos Syriacos Thomæorum. Dicebantur autem hi omnes promiscuè Suriani, vel quod totum illum tractum, qui est ab *Eufrate* ad *Mare Erythræum* usque, unà cum extimis & citimis dicti maris littoribus *Syriam* sive *Assyriam* latè dicerent, vel ob linguam Syram aut Chaldaicam, quam omnes Doctiores profitentur, quemadmodum de *Arabibus*, *Ægyptiis* & *Æthiopicis* Monachis suprà ostendimus, & de Sinaitis Monachis monstrat *Benjaminus* in *suo Itinerario* his verbis:

Episcopi Ecclesiæ S Thomæ erant ex *Chaldæa* & *Syria*.

ומשם שני ימים רופידים
ויושבים שם בני ערב ואין
בו מישראל ומשם יום הר
סיני ובראש ההוא במת
לכומרים הנקראים
סורואניים ובגי ההוה מצבר
נקרא טור סיני ויושביו
מדברים בלשון תרגום והם
תחת עול מצרים

Undè in Raphidim *duorum dierum iter est, ubi* Arabes *habitant, nullusque ex Israëlitis est; hinc verò ad* Sinai *montem una die itur, in cujus cacumine fanum est Monachorum, qui* Suriani *dicuntur; in montis autem radicibus castrum magnum est, quod* Tor Sinai *appellant, hujus Incolæ Chaldaicè loquuntur, hoc est lingua targum: Suntque hujus loci Incolæ Ægyptiorum subditi*: hos autem Monachos Coptitas fuisse, Librorum Coptorum in hujus *Arabiæ Desertæ* Monasteriis factæ testantur inscriptiones, quas in *Catalogo Librorum Coptorum* propositas considera. Patet igitur Ecclesiam Copto-Æthiopicam, (quæ totam dicto modo *Syriam* comprehendebat, atque uni Patriarchæ Alexandrino seu Cairano eam subdebat) in *Indiam* primo, atque hinc in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones, novas nullo non tempore Colonias traduxisse. Nam cum *Ægyptus* optimos quosque & commodissimos *Maris Erythræi* portus obtinuerit, ex *Erythræo* verò *Mari* in *Æthiopiam*, *Persidem* ac reliquam denique *Indiam* non incommodus trajectus fuerit, frequentissimam nullo non tempore ultrò citròque fuisse commeationem, præter alias, celeberrima quoque illa Salomonis ex *Asion Gaber maris Rubri* portu in Regionem *Ophir* facta maritima expeditio satis declarat. Verùm quid *Ophir* hoc loco propriè sit, inter Interpretes admodum controversum reperio. Scio quosdam *Ophir* pro ipso auro obrizo accipere, verùm horum opinio jam dudum explosa est; Alios verò per *Ophir* eam Regionem *Americæ* designare, quam *Peru* vulgò dicunt, quæ cum duplex sit Borea & Austrina, eas numero duali *Parvaim* dictas ex illo colligunt, והזהב זהב פרוים. & aurum illud *aurum Parvaim*. Ita *Arias Montanus*, verùm cum non videam quomodò dicta Classis in Antipodum *Palestrinæ* prorsùs & è diametro oppositum, disjunctum, ignotumque Mortalibus Orbem, absque magnete, cujus tunc temporis usum ignorabant, aliisque subsidiis, quibus freti nostri Archinautæ eum Orbem detexerunt, destituti, securè & tam exiguo tempore pervenire potuerint. Prætereà quo animo aurum, gemmas, ligna pretiosa cum tanto periculo in Regionibus adeò dissitis, quibus in vicinioribus, utpote *Chersonesus aurea* & *Æthiopia* abundat, quærere attentarint? Hæc, inquam, quomodo fieri potuerint, cum non videam, meritò eam opinionem veluti incongruam, explodendam censeo. Certius itaque & securius iter arrepturus dico, *Ophir* vocem Coptam esse, seu Ægyptiacam, qua *Ægypti* veteres eam *Indiam* appellabant, quæ continet Regna *Malabar*, *Zeilanum*, *auream Chersonesum*, & ad eam spectantes *Sumatram*, *Moluccas*, *Javas* quas

Commoda navigatio ex *Erythræo mari* in *Indiam*.

Ophir qualis propriè Regio.

Ophir non est *Peru*.

Ophir vox Ægyptiaca *Indiam* notat.

aliasque vicinas Insulas Auriferas, in quas Hiram classem Salomonis statutis temporibus expedivisse legimus, non aurum tantùm, gemmæ, lapides & ligna pretiosa, sed & pavones, simiæ, similiaque, quæ è dictis Regionibus, rebus hujusmodi refertis Classis Hiram secum attulit, abundè testantur. Quin *Onomasticon nostrum (Copto-Arabicum Capite de Nominibus Gentium* id clarè docet; ubi ⲟⲩⲥⲟⲫⲓⲣ هند *Hend*, quod & *Indiam* explicat, ⲟⲩⲥⲟⲫⲓⲣⲟⲥ verò هندي seu *Indum*. *Ophir* igitur nihil aliud est, quàm *India*; Aurum verò *Parvaim* ego existimo fuisse ex יאוים *Javaim*, hoc est è *Javis* Insulis; ita enim has Insulas binas dici, apud *Rabbinum Benjaminum* ni fallor me legisse memini. Cum itaque ex *Erythræo Mari* in *Ophir* seu *Indiam* adeò frequens fuerit expeditio, certè hac usos opportunitate, non Christianæ tantùm Religionis propagatores, sed & veteres Ægyptios, eorumque *Hieromantas* & Philosophos cum dictis Regionibus ingens habuisse ultrò citròque commercium, varia Ægyptiorum in iis relicta testantur monumenta. Inter ea *Ormus* seu *Hormuz* nobilissima Persici sinus Urbs, prima Ægyptiorum in *Persia* colonia, & commoda iis, qui in *Indiam* trajicere volunt, statio, quamque ab Hermete Ægyptio (à quo & nomen habet, هرمز *Hormoz* enim *Arabibus*, idem est quod *Græcis* Ἑρμῆς *Mercurius*) ædificatam, *Haithon* tradit *l. de Tartaris c. 6.* Iterum Reges *Persiæ Ælius Spartianus*, ab Osiride, *Psammosires* dictos asserit; nec imperitè; Osiridem enim primùm in eas partes, & dein in *Indiam* concessisse, urbibusque extructis populos ad meliorem vivendi normam redegisse, *Diodorus* sequentibus verbis tradit: Ἐπεὶ δὲ ποιήσασθαι τὴν πορείαν δι᾽ Ἀραβίας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἕως Ἰνδῶν καὶ τοῦ πέρατος τῆς οἰκουμένης, κτίσαι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν Ἰνδοῖς, ἐν αἷς καὶ Νύσαν ὀνομάσαι, βουλόμενον μνημεῖον ἀπολιπεῖν ἐκείνης καθ᾽ ἣν ἐτράφη κατ᾽ Αἴγυπτον. Φυτεῦσαι δὲ καὶ κιττὸν ἐν τῇ παρ᾽ Ἰνδοῖς Νύσῃ καὶ διαμένειν τοῦτο τὸ φυτὸν ἐν ἐκείνῳ μόνῳ τῷ τόπῳ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν ὅμορον χώραν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἀπολελοιπέναι κατ᾽ ἐκείνην τὴν χώραν, δι᾽ ὧν προσαχθέντας τοὺς μεταγενεστέρους τῶν Ἰνδῶν ἀμφισβητῆσαι περὶ τοῦ Θεοῦ, λέγοντας, Ἰνδὸν εἶναι.

Ex Ægypto & Æthiopia per Mare Rubrum in Indiam expeditio.

Hormoz.

Hinc per Arabiam, *secus* Mare Rubrum *ad* Indos *usque & orbis habitabilis fines perrexit. Nec paucas* Indis *urbes condidit, è quibus unam vocavit* Nysam Ægyptiæ *illius, ubi nutritus fuerat, monumentum relinquere volens. In hac* Indorum Nysa *hederam plantavit, quæ præ omnibus* Indiæ *& finitimæ terræ locis tantùm crevit & permanet. Multa insuper alia sui in terras illas adventus signa reliquit, quibus* Indi *posteriores inducti, controversiam movent super hoc Deo, & natione* Indum *esse contendunt*; Hujus secutos vestigia posteros frequentius postmodum hujusmodi plagas Ægyptias adiisse verisimile est. Imò *Persarum* Magos, *Indorum Brachmanas*, uti & cæteros *Asiæ* sapientes omnem philosophandi rationem, omnes circa Deorum cultum ritus & cærimonias ab *Ægyptiis* non aliter quàm reciproco commercio accepisse, præterquam quod clarè in *vita Apollonii* id doceat *Philostratus*; ipsa sanè dictarum gentium mores & consuetudines, id luculenter indicant; cum in hodiernum diem in *India*, *China*, *Japone*, *Tartaria* seu *Cathaia*, quin etiam in ipsa *America*, Solis, Lunæ, Siderum, Terræ, animalium omnis generis cultum, non secus ac in *Ægypto* ab immemorabili tempore vigere intueamur. Polymorphas Osiridis & Isidis statuas, Apides quoque, Anubides, Canopos, & similia *Ægyptiorum* monstra, ibi passim coli reperias: Pyramides mysticas, & magnifi-

Cultus Deorum in Orientalibus *Asiæ* Regionibus ab *Ægyptiis*.

gnificentissima Templa Geniis ad *Ægyptiorum* normam erecta; Verbo Ægyptiacam rerum faciem ubique videas. Quæ omnia hìc fusiùs declararem, nisi ea in *primæ Oedipi nostri partis Syntagmate quarto* (quam Simiam Ægyptiacam voco) fusissimè & particulatim pertractassem, quarè Lectorem eò remittimus. Atque hæc sunt, quæ de Coloniis Coptitarum sive *Ægyptiorum* hucusque dicenda existimavi; de quibus non ignoro alios aliter forsan sentire posse. Verùm ista mihi visa sunt verisimiliora, potuissemque rei propositæ alias non contemnendas in medium rationes afferre, si aut instituti mei ratio id modò postulasset, aut mea interesset, assensum à Lectoribus violenter extorquere. Sufficit nobis, ex *Ægypto* factas in totum Orbem expeditiones, qui unicus noster scopus erat, dilucidè, & si fusiùs forsan, quàm par erat, hoc loco demonstrasse.

CAPUT III.

De Cataio *ejusque proprio & genuino situ.*

QUamvis in præcedentibus varia ex variis *Authoribus*, *Latinis*, *Hebræis*, *Arabibus*, *Persis*, de *Catai* situ adduxerimus, hìc tamen ad meliorem rerum elucidationem, quodnam tandem *Cataium* sit Regnum, ubi situm, per varia hac de causa assumpta Itinera exponemus.

Cataium nil aliud quam China est.

Chinam potissimam *Cataii* partem esse, non solùm nostrorum Patrum assidua exploratione innotuit, sed & ex *Marco Paulo Veneto* clarissimè patet, siquidem vastam illam urbem, quam hic *Cambalù*, vel ut vera *Tartarorum* lingua sonat, *Cambalek*, *Magni Cham* Regiam dicit; nostri Patres aliam non fuisse ajunt, nisi modernam *Sinarum* Regiam, quam *Pekinum* vocant, & vastitas murorum in quadro positorum urbisque incredibilis amplitudo sat superque demonstrant. Teste M. Paulo, *Civitas* Cambalù *in Provincia* Cathai *juxta flumen magnum sita ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis*; *sonat autem* Cambalù *Civitas Domini*; *Hanc* Magnus Cham *transtulit in aliam fluminis partem*; *didicerat enim ab Astrologo, quod Imperio rebellis futura erat: Civitas in quadrum constructa, in gyro complectitur* 24. *milliaria, quolibet quadrati latere sex habente milliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis* 20. *passuum, latitudinis decem, spissitudo tamen illa ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in universum duodecim sunt, constitutis juxta singulas magnificis palatiis. In angulis quoque murorum sunt egregia palatia, ubi Civitatis conservantur arma. Transeunt per hanc Civitatem vici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per Civitatem ad portam oppositam, domibus elegantissimis palatiorem instar utrimque constructis.* Et paulò post. *Extra Civitatem* Cambalù *duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus jugiter mercatores inveniuntur & advenæ homines.* Hæc omnia ita *Pequino* Regiæ urbi quadrant, ut in nullo ferè differant, uti *P. Martinus Martinius* testatur *Atlantis sui folio* 29. Nomina quoque urbium *Tadinfu*, *Caçanfu*, *Quelinfu*, *Cingianfu*, *Sianfu*, quæ & etiamnum *Siganfu* dicitur, non procul à croceo fluvio sita, quam post triennem obsidionem *Magnus Cham Catapultarum* ope, quas machinas in *China* adhuc incognitas per fabros Christianos extrui curaverat, Paulus Marcus Venetus (qui unà cum patre suo Nicolao & patruo tunc temporis cum Imperatore morabantur.) anno 1268. tandem expugnavit. Vide *Paulum Marcum Venetum l.* 2. *c.* 58. Siquidem *fu* in lingua Sinica nihil aliud, quàm urbem magnam, sicuti *ceù* aliis nominibus

Descriptio urbis Cambalù.

Siganfu obsessa à Tartaris.

bus

bus additum, mediocrem urbem notat, quæ quidem voces nulli alteri Regioni, ſed ſoli *Chinæ* notæ ſunt & propriæ. Nihil tamen ita luculenter *Chinam* pro *Cathaio* ſemper habitam fuiſſe demonſtrat, ac *Perſarum* monumenta tum Aſtronomica, tum Botanica, quæ ex *Naſirodim Perſæ* Mathematici toto Oriente celeberrimi *Tabulis aſtronomicis* nobis aperuit eruditus Vir *Jacobus Golius in Appendice Atlantis Sinici* adjuncta; ubi apertè videtur duodecim horarum, in quas dies naturalis apud *Sinenſes* ſeu *Cathaios* dividitur, nomina Cathaica ita Sinicis reſpondere, ut in nullo diſcrepent, quod & teſtantur quotquot ex Patribus noſtris huc *Romam* advenæ exiſterunt. Sed ut hæc luculentius pateant, hìc nomina apponam.

Aſtronomia *Cathaiorum* cui *Sinis* correſpondet.

Golius in App. Atl. Sin.

Nomina horarum, in quas dies naturalis apud Cathaios, *id eſt* Sinas, *dividitur.*

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sinica.	*Cu*	*cheù*	*yin*	*mao*	*xin*	*su*
Arabica.	زه	خيو	يم	ماو	جن	صو
	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Sinica.	*v*	*vi*	*xin*	*yieu*	*siò*	*hai.*
Arabica.	وو	وي	شن	يوو	سيو	حاي

Si quis verò 60. annorum Cyclum, quo *Cathaios* in calculo dierum, hebdomadum, annorumque ſolarium *Naſaradinus* uti dicit, cum Sinico contulerit, eandem prorsùs, ſive rationem computus, ſive nomina, quibus illum appellare ſolent, eſſe comperio: idem eſto judicium de anno Cathaico, quem uti & Zodiacum in 24. partes dividunt, anni initio facto à 15. gradu Aquarii. Verùm de hiſce fuſiùs vide *citato loco* ſupra memoratum *Golium*, qui & teſtem *Vlug Begum* Aſtronomum *Perſam* adducit, ex cujus tabulis quæcunque hucuſque tradita ſunt, clarè ex calculorum *Cathaiorum*, ſive quod idem eſt, *Sinarum* harmonia oſtendit. Lego & ego apud *Medicos Arabes*, Muſcum qui in *China* reperitur, paſſim vocari مسك كطاي *Muſcus Cataicus*, potus quoque ille qui ex *Cha* herba quadam *Cataio* propria conficitur, plerumque چا كطاي *Cataium cha* dici: *Mogores* verò, qui origine *Tartari* ſunt, & ex magni *Cingis can*, cæterorumque ſuccedentium potentium Imperatorum proſapia originem ſuam ducunt, à Sinici Imperii expugnatione, *Mogulo-Sinas* ab Hiſtoricis eorum مغوله سين dici lego. Quæ verò de *Quinſai*, urbe admirandæ & penè incredibilis magnitudinis ſcribit, illa omnia vera eſſe comperta ſunt hodiè de Civitate *Hancheu* metropoli, de qua P. Martinus Martinius eximii Atlantis ſcriptor, ita diſſerit fol: 109. *Nè diutius* Europæi *Coſmographi in Marci Pauli* Quinſai *inquirenda ac ridiculè delineanda aberrent, hìc ipſiſſimam illam dabo, cujus ne umbram quidem aſſecuta eſt* Archontologia *illa* Coſmica, *& ſi Deus votis faverit, tranſmittam fortaſſe cum tempore ipſum* Sinicarum urbium *ab ipſis* Sinis *longè ante* Europæos *impreſſum* Theatrum *nunquam hactenus viſum* Europæ *quod quidem ſciam. Verùm ut quod nunc inſtat agamus, certiſſimis inprimis argumentis probo, hanc urbem ipsam eſſe* Quinſai *Pauli Veneti; hæc enim illa eſt, quæ à* Singui, *hoc eſt,* Sú Cheú *qinque dierum ſpatio diſtat: ſi loquamur de progreſſu ac itinere exercitus, in quo conſtat M. Paulum Venetum fuiſſe, aliàs enim vix quatridui iter eſt; hæc illa eſt, quæ illius tempore regia erat* Sinarum, *quam* Sinæ *lingua erudita litteratorum* Kingſu, *Communi hominum vulgarium minus exactè loquentium* Kingſai *dicunt, unde Veneti nomen* Quinſai *fluxit. Notandum porrò hìc* Kingſu *dignitatus nomen eſſe urbibus regiis commune, non autem uni proprium ac ſingulare, ſiquidem verè regiam ſignificat, quamvis ſæpè eadem urbs proprium alioquì habeat nomen, uti hæc urbs* Hancheu *dicitur, quæ ſub* Sunga *familia dicta eſt* Lingan, *quia ejus familiæ*

Quinſai quænam fuerit ingens ejus vaſtitas.

Deſcriptio *Hamcheu* ſive *Quinſai*.

Etymon *Quinſai*.

liæ decimus Imperator Caoçungus Kin Tartaros *fugiens hîc Regiam statuit, atque idcircò Veneti tempore* Kingsu *vocitata est, quodcunque demùm hîc alii sentiant; hæc autem acta sunt ad annum à partu Virginis* 1135. *In eadem quoque urbe* Sunga *familia Regnum tenuit, donec magni* Hàn Tartari *Occidentales*, Kin Tartaros *Orientales è* Catayo *ejecerunt, hoc est, ex Borealibus Provinciis, atque ita tum debellati sunt, moxque victricia arma in Regnum* Mangin *invexerunt, Australium Provinciarum scilicet occupatione cœpta. Sed ut propius ad rem ipsam accedamus, hæc illa urbs est, quæ altissimos ac innumeros penè habet pontes, tum intra ipsa mœnia, tum extra in ipsis suburbiis, nec à vero aberunt multum decem etiam millia, quæ Venetus enumerat, si pontibus arcus triumphales accenseas, quos ob fornicis similitudinem, potuit etiam Venetus in Pontium habuisse loco, eodem modo, quo Tigrides Leones dixit, cum tamen ii minimè hic, uti ferè in tota* Asia, *non reperiantur; nisi velis eum non eos tantummodò qui intra aut extra urbem sunt, sed totius hujus Territorii pontes esse complexum, ac tum quidem numerum illum suum, qui aliàs* Europæis *creditu videtur difficilis, facilè augere potuisset, tanta ubique pontium & arcuum triumphalium copia. Accedit ad hujus rei confirmationem Lacus* 40 *Italicorum milliarium*, Sihu *vocant, qui quamvis intra mœnia non sit, illa tamen ab Occasu in Austrum longo tractu lambit, ex eoque inducti sunt in ipsam urbem complures canales; ejus porrò ripæ ita templis, monasteriis, palatiis, musæis, ac privatorum domibus, omni ex parte sunt obsitæ, ut intra amplissimam urbem, non ruri versari te credas. Ad hæc ripæ undique quadrato sectoque lapide erectæ sunt, latissima ambulantium commodo relicta via; viæ etiam quædam per ipsum Lacum transeunt, pluribus iisque altioribus pontibus, sub quibus naves trajiciant, instructæ, quibus inambulantes totum Lacum ultro citroque possunt circuire, unde Urbi accenseri à Veneto facilè potuerunt. Hæc est illa Urbs, quæ intra mœnia montem habet ad Australem partem* Chinghoang *dictum, in quo turris illa cum custodibus, ubi horarum spatia clepsydrâ metiuntur, & quot horis tabella exponitur aureis sesquipedalibus litteris inscripta: hæc ipsa urbs est, cujus plateæ omnes quadratis sunt stratæ lapidibus: hæc quæ in paludoso jacet loco, pluribusque canalibus navium capacibus dividitur; hæc demùm, ut reliqua prætereăm, ex qua Imperator ad mare fugit per fluvium ingentem* Cientang, *cujus latitudo Germanicum excedit milliare, fluitque ad Australem urbis partem, ut nec hîc omninò desit fluvius, quem Venetus* Quinsai *suæ adscripsit, indè in mare versus Ortum prorumpit, à quo tantum omninò distat hæc urbs, quantum eam distare Venetus voluit. Addo urbis ambitum centum eoque amplius occupare milliaria Italica, si maxima suburbia annumeres, quæ ab omni parte latissimè excurrunt; undè ad quinquaginta Sinica stadia conficies à Borea in Austrum rectà obambulando per frequentissimas plateas, in quibus nihil à populo domibusque vacuum reperturus sis, eodem ferè modo ab Occasu in Ortum pergere licet. Cum ergò ex* Sinica historia *tempus, nomen, descriptio, magnitudo cæteraque omnia hanc urbem esse* Quinsai *demonstrent, nullus amplius relinquitur dubitandi locus.* Hæc P. Martinus Martinius cit. loco.

Urbs innumeris pontibus referta.

Lacus *Sihu*.

Lacus littora cultissima.

Quinsai seu *Hamcheu* Urbis circuitus.

§. I.

Iter in Cataium *sive* Chinam Benedicti Goës *Soc.* Jesu, *ex* P. Nicolao Trigautio. *Vide* Mappam Itinerum.

Undè itaque tanta circa *Cataii* genuinum situm opinionum confusio nata sit, paucis explico. Notum est tum ex *Historia Pauli Marci Veneti, Haythonis Armeni* aliorumque, tum vel ex ipsa *Chronologia Sinarum, Magnum Cham Tartarorum* Imperatorem, quem *Cublai* alii, nonnulli *Ulcam* aut *Uncam* vocant, anno 1256. irruptione per muros factâ, universum *Sinarum* Imperium (quod tum in duo Imperia divisum, quorum unum versus Boream *Catai*, alterum versus Meridiem *Mangi* vocabatur) occupasse; undè uti jam aliàs pars Borealis *Chinæ* cum cæteris

China à Tartaris Cataium dictum.

extra

extrà muros Regionibus ſub nomine *Cathay* paſſim vocabatur, ita quoque occupato jam *Sinarum* Imperio, univerſum Regnum per *Tartaros* & *Saracenos* circumvicinos introducto, nomine *Cathai* vocabatur, nomine cæterorum circumjacentium Regnorum extrà muros deleto, ità ut ab illo tempore illud ſolum, quod intra muros concluſum vaſtum *Sinarum* Imperium ab iis qui ex *Indoſtan*, *Usbec*, *Camul*, aliiſque Mediterraneis Regionibus negotiandi cauſa illuc quotannis proficiſcerentur, *Cataium* appellatum ſit; & ex Itinere Fratris noſtri *Benedicti Goëſii* luculenter patet. Verùm quia illud non ſolùm Superiorum Societatis noſtræ, ſed & Proregis *Indiæ Ariæ Saldagna*, imò Imperatoris *Mogorum Acabar*, juſſu conſilioque, tum ad *Cataium* explorandum, tum ad incolas intermediorum Regnorum Chriſtiana Lege imbuendos decretum erat; Certè illud ea quoque qua fieri potuit diligentia & ſollicitudine à *Benedicto Goëſio* viro prudenti & cordato, nec non linguâ Perſica, quam longâ morâ in Regno *Mogorum* ipſique *Acabar* Regi familiaris optime didicerat, peractum fuit.

Iter *Benedicti Goës* ad *Cataium* detegendum.

Benedictus itaque diplomate Regis *Mogorum* nec non Proregis *Indiæ* ſupra memorati neceſſariis ſubſidiis tanto itinere congruis affatim inſtructus, *Armenorum* aſſumpto habitu, nomine quoque *Benedicti* in *Abdulla*, quod *ſervum Dei* notat, mutato; *Armeno* homine Iſaac in itineris individuum comitem adſcito, anno 1603. per ſolennes jejuniorum dies ex *Lahor* Regia *Mogorum* movens iter verſus Regnum *Caſcar* unà cum 500 hominum congregatione, quam *Caravanam* vocant, magno jumentorum, camelorum & curruum numero orditus eſt, menſtruo itinere in urbem *Athec* ſub juriſdictione *Mogoris* appulit; trajectoque flumine *Indo*, poſt bimeſtre ſpacium urbem *Paſſaùr* attigit, ubi ab Eremita inſtructus audivit menſtruo ſpatio verſus Boream Regionem *Caphurſtañ* eſſe, id eſt *terram infidelium*,

عبدالله

Adoritur iter anno 1603. Ex *Lahor*.

Athec.

Paſſaùr.

A Paſſaùr.

de qua infrà, pluribus, Chriſtianis refertam eſſe, quam tamen *Caravanâ* impeditus tranſire non licuit. Hinc 25 dierum curriculo in urbem pervenit, cui *Ghideli* nomen eſt, ubi à latronibus multum periculi ſubiit. Hinc movens intra 20 dies *Cabul* urbem tenuit, urbem *Mogoris* juriſdictioni adhuc ſubjectam. Hinc *Chiaracar* urbem ferro divitem, & ex ea decem diebus in *Parvàn* ultimum *Mogolici* Regni oppidum pervenit.

25 dierum. *Ghideli* 20 diebus. *Cabul.* *Chiaracar* 10 diebus. *Parvàn.* 20 diebus.

Poſt quinque dierum quietem, 20 dierum ſpatio per altiſſimos montes in Regionem cui *Ancheran* nomen eſt, & poſt alios 15. *Calciâ* urbem appulit, & decendio peracto in locum quendam *Gialalabath* dictum venit, *Brachanum* teloniis celebrem; poſt quindecendium in *Talhan*, & hinc in *Chaman* progreſſus ingentia latronum pericula incurrit, quibus evitatis, tandem *Ciarciunor* tenuit, & poſt decendium *Sarpanil* deſertum locum tranſeuntes per altiſſimum montem viginti dierum itinere in *Sarcil* provinciam pervenit, poſt biduum ad pedem montis *Cecialath*, in quo ob nivium multitudinem multi frigoris vehementia periêre, pervenit, ſex diebus in nive peractis in *Tamgheran* Regnum *Caſcar*, & poſt 15. dies *Jaconich*, & poſt dies quinque *Hiarcham Caſcaris* metropolim & finem *Cabulenſis* pervenit; Regio tota *Mahometis* legem ſectatur.

Ancheran 15 diebus. *Calcia* 10 dieb. *Gialalabath.* 15 dieb. *Talhan.* *Chaman.* *Ciarcinur.* 10 dieb. *Sarpanil* 20 dieb. *Sarcil* 20 dieb. Mons *Cecialath* 6 dieb. *Thamgeran* 15 dieb. *Jaconich.* 5 dieb. *Hiarchan.*

Atque hinc ex *Hiarcham* in *Cataium* per *Caravanam* expeditionis initium eſt, eorum tamen qui certò ſe intra Regnum admittendos fore norunt; Negotiatio quaſi tota conſiſtit in Jaſpidis pretioſi fragmentis, quæ in *Cataio*, id eſt, *China* plurimi fiunt, & duplicis generis eſt: prius è flumine *Cotan* non procul à Regia, à piſcatoribus inſtar craſſiorum ſilicum educitur: Alterum è montibus erutum in ſaxeas laminas duabus fere ulnis longas diffinditur. Diſtat hic Mons *Canſangui* à Regia vicendio circiter, & mons Lapideus dicitur, in Chartis Geographicis paſſim notus. Hinc itaque iter poſt longam moram

Mons Lapideus.

moram denuò orditus Benedictus, primùm *Iolcì-Telonium* Regni appulit, hinc 25 dierum itinere sequentia loca peragravit: *Hancialix*, *Alceghet*, *Hagabathet*, *Egriar*, *Mesetelec*, *Thalec*, *Horma*, *Thoantac*, *Mingieda*, *Capetalcol*, *Zilan*, *Sarogne betal*, *Cambaso*, *Aconserfec*, *Ciacor*, *Acsu*. *Acsu* oppidum est Regni *Cascar*, à quo per desertum, quod *Caracatai*, id est *nigra Cataia* dicitur, laborioso itinere profectus, in *Oitograch*, *Gazò*, *Casciani*, *Dellai*, *Saregabadal*, *Ugan*, ac tandem *Guciam* pervenit: Hinc abiens 25 dierum itinere in urbem *Cialis* pervenit, quæ est sub jurisdictione Regis *Cascar*, ubi Saraceni ex præteriti anni *Caravana* ex *Cataio*, id est, *Pekino Sinarum* Regia redeuntes, Benedicto nostro mira de P. Matthæo Riccio ejusque sociis narrarunt; Atque proindè hic Noster primo *Sinarum* loco se *Cataium* reperisse, miratus est. Hinc 20 diebus in *Pucian* ejusdem Regni oppidum, & hinc *Turphan* & *Aramuth*, ac tandem in *Camul* munitam urbem appulit. Ex *Camul* novendio ad Borealis tandem tantoperè desiderati Regni *Sinensis* muros, ad locum, qui *Chiaicum* dicitur, appulit, ubi & intra muros admissus diei unius itinere *Socieu* urbem primam Sinensem ingressus, aliud præter *Chinam*, *Cataium* non reperit; ut proinde omnem imposterum de genuino *Catai* situ, quod à *Saracenis* cum *China* passim confunditur, scrupulum deposuerit. Nota tamen hoc iter ex *Laor* versus Boream longius protractum, cum ex *Laor* per multò compendiosiorem viam, terminum suum attingere potuisset; Verùm uti hoc per *Thebeticos montes* iter nondum detectum erat, ita quoque illud in *Usbec* & *Samercandam* tunc temporis usitatius, etsi per ingentes ambages devium & vias undique & undique latrociniis infame, negotiatorum consuetudini se accommodans tentare coactus fuit. Est Regnum *Usbeck* vasto regionum intervallo ex Occasu in Ortum extensum, tribus maximis Regnis conflatum, quorum prius Regnum *Samarcanda* ortu *Tamberlanis* celebre; Alterum *Tarphan*; Tertium *Turphan* dicitur; omnia *Mahumedis* legibus infamia; homines, quod de *Scythis* historiæ memorant, crudeles, latrones, sanguinarii, & capitales Christianorum hostes; unde Regnum istud Christianis prorsus modò impervium est, nisi iis forsan qui negato Christo, impio *Mahumeti* adhærere velint. Atque hoc est ex *Usbeck* in *Cataium* iter.

Iolcì. — *Hancialix.* — *Acsu* per desertum. — *Gucia* 20 dieb. — *Pucian.* — *Turphan.* — *Camul* 9 dieb. — Muri *Sinensis* Regni. — *Socieu.* — Regnum *Usbec.*

Iter verò quod P. Antonius Andrada Lusitanus in Regnum *Thebet* aggressus fuit, tale est: Ex *Labor* *Gangem* trajiciens primò in *Scrinegar* & *Ciapharangam* urbes ingentes populosissimasque, ex hisce per altissimum montem transgressus in summitate ejus ingentem lacum, commune *Indi*, *Gangis* cæterorumque *Indiæ* majorum fluminum hydrophylacium detectum observavit; & hinc multorum dierum itinere per altos pariter montes in *Redoc* frigidissimam Regionem Borealem, ejusdemque nominis urbem pervenit; ex qua per Regnum *Maranga* & *Tanchuticum Tartarorum* Regnum bimestri spatio facilè *Cataium*, id est, *China* attingi potest.

Iter P. Andradæ. — Ex *Labor*, *Scrinegar*, *Ciapatangue*. — Mons *Gangis* & *Indi*. — *Redoc.* — *Marangæ*. *Tanchut*. *China*.

§. II.

Iter aliud è China *in* Mogor *à nostris Patribus* P. Alberto Dorville & P. Jo. Grubero *expeditum. De quo vide Mappam.*

1. Ex *Pequino* itaque hi Patres anno 1661. mense Junio, in *Siganfù* triginta dierum, & hinc *Sining* sive *Siningfù*, totidem ferè dierum decursu transacto bis croceo flumine, quod *Hoang* vocant, transito, confecerunt iter. Est autem *Sining*, sive *Siningfù* urbs magna & populosa ad vastos istos Regni *Sinarum* muros exstructa, per quorum portam primus in *Cathaium* sive *Chinam* aditus patet ex *India* negotiantibus, ubi & commo-

Iter *Pekino* ad *Siningfù* urbem ad muros sitam.

commorari coguntur uſque dum ulterior à Rege introitus concedatur. Urbs hæc ſub elevatione poli 36. grad: min. 20. conſtituitur.

Iter à Muris per deſertum Kalmack uſque ad initium Regni Laſſa.

2 A *Sining* trimeſtri ſpatio per *Kalmack Tartariæ* deſertum uſque ad initium Regni *Laſſa*, quod & *Barantola Tartari* vocant, pervenerunt: Deſertum verò partim montoſum, partim planum, ſabulo areniſque conſitum, ſterile prorſus & infœcundum, cui tamen ſubindè natura providit nonnullis rivis, quorum ripæ jumentis herbarum virentium paſcuorumque ſufficientem copiam deſtinant: cæterum deſertum uti ab intimis *Indiæ* mediterraneis originem ducit, ità quoque ex Meridie in Boream rectà extenſum, qui ejus terminum in hunc uſque diem exploraverit, inventus eſt nemo: Putant multi illud ad mare uſque glaciale extendi, de quo pluribus in *Mundo Subterraneo*: Habet autem varia nomina; *Paulus Marcus Venetus* illud deſertum *Lop* vocat, diabolicis illuſionibus ſpectorumque paſſim comparentium multitudine infame, de quo tamen nihil noſtri Patres memorant, cum ſemel atque iterum hujuſmodi ſpectra comparuiſſe, non comprobet perpetuum eorundem omnibus ſemper comparentium continuationem; *Tartari* olim deſertum *Belgian*, modò *Samo*, aut *Sinenſes Kalmuk*, alii *Caracathai*, id eſt, *nigram Catajam* vocant, ubi præter ingentis magnitudinis Tauros Sylveſtres nullum cæteroquin animal reperias: *Tartari* tamen deſertis aſſueti, illud nullo non tempore vagabundi peragrant; Hordas quoque ſuas, ubi rivum paſcuis commodum repererint, ibidem fundant; Hordæ *Tartarorum* ſunt caſæ, hominibus pecoribuſque recipiendis aptæ, uti Figura indicat.

Deſertum Arenoſum, & varia ejus nomina.

29 alt. poli.

3. E *Laſſa* ſive *Barantola* ſub 29. grad. 6. min. elevat. Poli conſtituta, uſque ad radicem montis *Langur* quadriduo venerunt; Eſt autem *Langur* mons omnium altiſſimus, ità ut in ſummitate ejus viatores vix reſpirare ob aëris ſubtilitatem queant; neque is ob virulentas nonnullarum herbarum exhalationes æſtivo tempore, ſine manifeſto vitæ periculo tranſiri poſſit. Per hunc montem ob horrenda præcipitia & ſcopuloſos tractus, neque currus, neque jumentum tranſire poteſt, ſed pedeſtri itinere totum iter conficiendum eſt, ſpacio ferè menſtruo uſque ad *Cuthi* primam Regni *Necbal* urbem: quamvis autem hic montoſus tractus ſit tranſitu difficilis, providit tamen natura de magna aquarum undique ex montium cavernis erumpentium tam calidarum, quàm frigidarum copia, nec non piſcium pro hominibus, paſcuorumque pro jumentis ubertate: hunc ego tractum eundem eſſe puto, quem *Ptolomæus* ſub Caucaſeorum montium ſerie catenam, longè latéque in Ortum ſuiſque fimbriis in Meridiem & Boream protractam *Parapaniſum* vocat. *Paulus Marcus Venetus Belor*, alii aliis nominibus pro diverſitate nationum per quas tranſit, nuncupant.

Mons altiſſimus Langur dictus.

Cuthija urbs regni Necbal.

Belor.

4. Ex *Cuthi* quinque dierum itinere pervenitur ad urbem *Neſti*, Regni *Necbal*, in quo omnes idololatriæ tenebris involuti ſine ullo Chriſtianæ fidei ſigno vivunt; abundat tamen rebus omnibus ad vitam ſuſtentandam neceſſariis, ita ut 30 aut 40 gallinæ pro uno ſcuto paſſim vendantur.

Neſti urbs Regni Necbal.

5. Ex *Neſti* in urbem metropolitanam Regni *Necbal*, quæ *Cadmendu* dicitur, ſub elevat. Poli 27. grad. 5. min. conſtitutam, 6 dierum itinere pervenitur, ubi Rex potens, etſi gentilis, Chriſtianæ tamen legi haud contrarius reſidet.

Metropolis Necbal Cadmendù 27 gr.

6. Ex *Cadmendu* medii diei itinere ad urbem *Necbal* totius Regni ſedem, quam & *Baddan* vocant, pervenitur.

Badda.

7. Ex *Necbal* quinque dierum itinere urbs *Hedonda* occurrit, Regni *Marangæ* colonia, ſub altitudine Poli 26. gr. 36. min. conſtituta.

Urbs Hedonda Regni Marangæ Colonia 26 grad.

8. Ex *Hedonda* octiduo pervenitur uſque in *Mutgari*, quæ eſt prima Regni Mogorici civitas.

Mutgarija Mogoris urbs.

9. Ex *Mutgari* decem dierum iter

Battana urbs Bengalæ 25gr. eſt uſque in *Battana*, quæ eſt civitas Regni *Bengalæ* ad *Gangem*, ſub elevat: poli 25. gr. 44. min: conſtituta.

Benares urbs 24gr. 10. Ex *Battana* octo dierum ſpatio pervenitur in *Benares*, urbem populoſam ad *Gangem*, & ſub elevat: poli 24. gr. 50 min. conſtitutam, eſtque celebris ob *Brachmanum* Academiam, quæ ibidem floret, in qua & omnes ſcientiæ regioni propriæ, veriùs ſuperſtitiones inauditæ docentur.

11. Ex *Benares* ad *Catampor* undecim dierum, & ex hac in *Agran* ſeptem dierum iter eſt. *Catampor.* *Agran.*

Ex *Peckino* itaque *Agram* uſque, iter eſt continuatum, 214 dierum; Si moram ſpectas *Caravanarum*, iter eſt unius anni & duorum menſium circiter. Atque hæc oretenus à ſupramemoratis Patribus accepi, qui illud, uti deſcripſimus, iter confecerunt.

CAPUT IV.

De vario habitu, moribus & conſuetudinibus hominum illorum Regnorum, per quæ dicti Patres, Albertus Dorville *&* P. Gruberus *tranſeuntes obſervarunt, depinxeruntque.*

VTi Regna, quæ dicti Patres, itinere hucuſque à nemine Europæorum tentato tranſierunt, Geographis ignota fuerunt, ita quoque multa, haud indigna conſideratione circa habitus, mores & conſuetudines gentium obſervarunt, quæ quà picturis, quà ſcriptis conſignata mihi datâ operâ, ut confecto ab ipſis itineri infererentur, reliquerunt, quod modò oportunè præſtandum duxi.

Ex *Pekino* itaque Metropoli Sinarum, & Imperiali Sede moventes, bimeſtris temporis ſpatio ad muros famoſiſſimos pervenerunt; ad quos urbs ingens *Siningfù* ſita, murorum veluti præſidium quoddam contra Tartaros tutiſſimum, ubi murorum tam celebrium ſtructuram, quantum iſtius loci ratio ferebat, diligentiſſimè ab ipſis obſervatam delineatamque in *Fine Libri* exhibuimus; addideruntque, muros tantæ latitudinis eſſe, ut ſex equites eam commodè abſque eo quod unus alterum impediat, in uno ordine conſtituti percurrant; undè ab indigenis *Siningfù* eos frequenter viſitari ajebant, tum ad aëris ſaluberrimi, qui ex arenoſo adjacente deſerto perflat, fruitionem, tum ad exercitia alia relaxandæ mentis gratia, peragenda, mirè opportunos; eſt enim adeò altus, ut proſpectu undique & undique patentiſſimo, nec non amœniſſimo facilè indigenas ad ſe eliciat, tum ob dictas cauſas, tum ob ſummam ſcalarum, quæ ad eum aſcenſum præſtant, commoditatem; Longitudinem verò latiſſimi muri uſque ad alteram portam, per quàm in civitatem *Sucien* tranſitur ex deſerto, tantam eſſe, ut octodecim ferè dierum ſpacio vix tranſiri poſſit, quos multi non tam negotiorum conficiendorum neceſſitate, quàm curioſitate ducti, obtentâ prius à Gubernatore *Siningfù* facultate, nec non commeatu ſufficienti inſtructi conficiunt; ajunt enim innumeras ex eo habitationes intra murum obvias veluti ex alto monte ſpectari; extra verò in adjacente deſerto, uti oretenus ab Indigenis ſibi narrari audierant, omnis generis ferocium belluarum (uti ſunt Tigrides, Leones, Elephantes, Rhinocerotes, Leopardi, Sylveſtres Tauri, Monocerotes, (eſt ea Aſinorum cornutorum ſpecies quædam) miris, inſolitiſque ſpectaculis ex alta veluti turri ab omnibus inſultantium beſtiarum periculis immunes recreari, potiſſi-

Murorum Sinenſium deſcriptio.

Omnis generis belluæ in arenoſo deſerto certis anni temporibus ſtabulantes ex muri ſummitate ſumma voluptate à curioſis impunè ſpectantur.

potissimum ex ea muri parte, quæ in Austrum tendens ad regiones magis habitatas, ut *Quamsi, Junnam* & *Tibet* appropinquat; hinc enim ad fluvium croceum, murisque vicina loca dumetis senticetisque conferta certis anni temporibus, tum pabuli, tum venationis causa agminatim se conferre solent.

Egressi itaque hanc stupendi muri vastitatem dicti Patres, statim rivum piscibus refertum obvium invenerunt, quorum non exiguam copiam cœnæ in subdiali tentorio apparatæ reservarunt; transito quoque flumine croceo extra muros, statim vastissimum illud desertum *Kalmak* desertum montibus & campis sterile, horridum & formidabile ingressi, ad *Barantolæ* Regnum usque trimestri spacio confecerunt. Hoc desertum quamtumvis squalidum sit, à *Tartaris* tamen, quos *Kalmuk* vocant, constitutis anni temporibus, ubi ad ripas fluminum major pascuorum copia est, per hordas quæ portatiles non incongruè civitates dici merentur, habitatur; *Tartaris* desertum hinc indè longè lateque latrocinandi causa divagantibus; undè ad *Tartarorum* insultantium violentiam propulsandam valida manu *Caravanam* instructam esse oportet. Patres uti sæpè in eorum habitacula per hoc desertum sparsa inciderunt, ita quoque singulorum habitus, eo modo, quo hîc exhibentur, delinearunt.

Desertum Kalmack.

I. *Lama Tartarus.* III. Fœmina ex *Kalmak.* II. *Tartarus* ex *Kalmak.*
A. Habitatio *Tartarorum.* IV. Rota volubilis.

Habitus Tartarorum Kalmack.

Tartarus, quem Figura I. exhibet, habitum gerit *Lamæ*, qui sunt Tartaricæ gentis *Kalmak* Sacrificuli, seu sacrorum præsides, pileo utuntur rubro colore

tinſto, toga alba retrò contorta, baltheo rubro, & tunica flava induuntur, ex cujus cingulo burſa dependet, uti I. Figura exhibet.

Fig. II. II. Figura Tartarum *Kalmak* exhibet, veſte pellicea & cappa flava indutum. Fig. III. Figura III. fœminam Tartaram è *Kalmak* exprimit, veſte ex pelle, vel ex viridi aut rubra materia indutam; ſingulæ verò pentaculum quoddam ſeu amuletum collo appenſum, utique ad malorum averruncationem geſtant. Habitationem eorum Figura A. exprimit, Fig. A. eſtque tentorium Tartaricum intrinſecùs ex parvis plicatilibus bacillis confeſtum, exterius verò rudi ex certæ lanæ materia funibuſque conſtriſta conteſtum. IV. Figura exhibet inſtrumen- Fig. IV. tum, & eſt rota volubilis in ſceptri formam, quæ tempore, quo *Lamæ* orant, ab adſtantibus ſuperſtitioſis circumagitur.

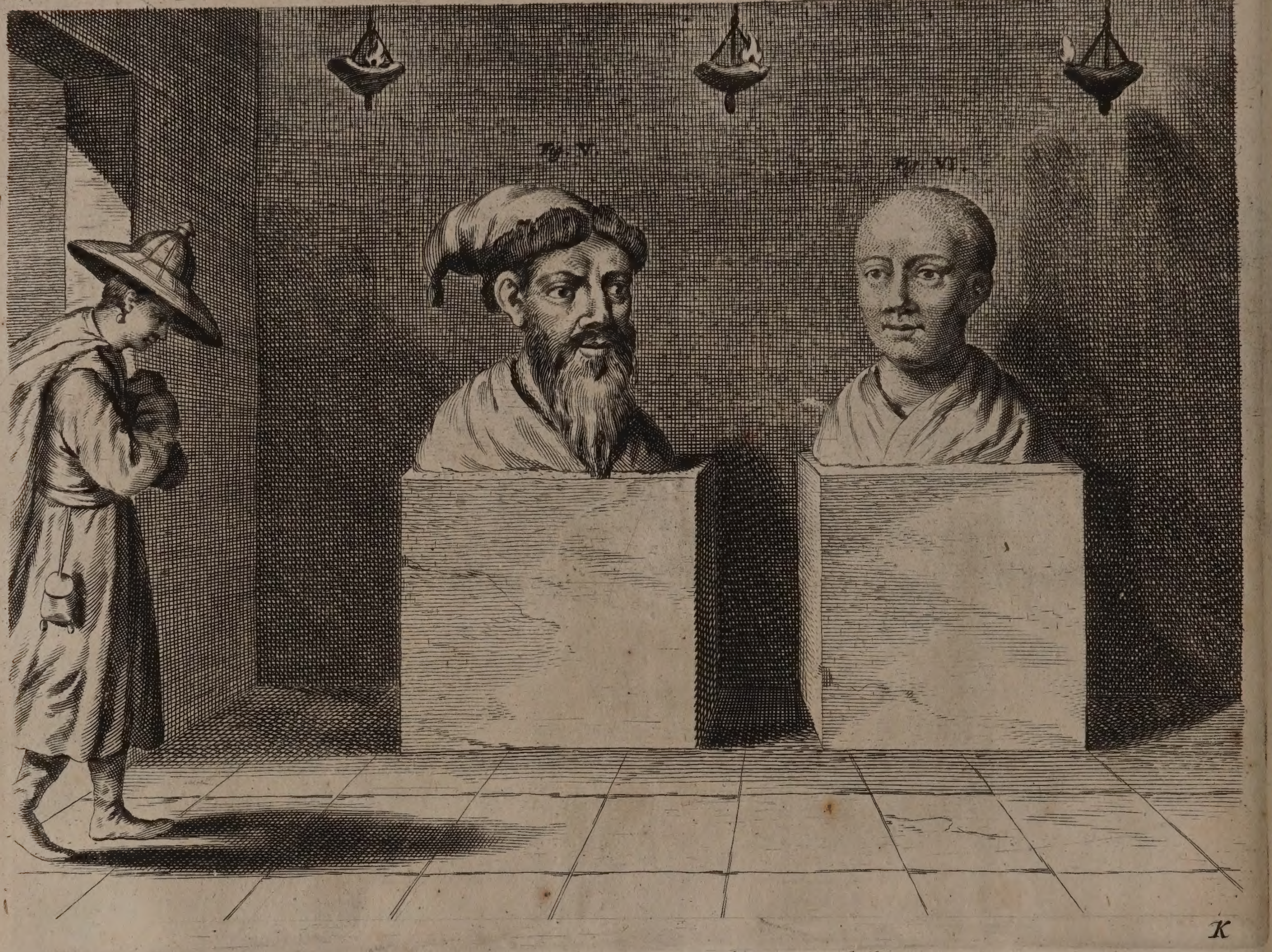

V. Effigies *Han* Regis *Tanguth* mortui qui pro Deo colitur.

VI. Effigies *Devæ* Regis *Tanguth*.

Fig. V. Effigies Regis *Tanguth*. V. Figura veram effigiem exhibet *Han* Regis *Tanguth* demortui, quem dicunt quatuordecim habuiſſe filios, & ob inſignem bonitatem & juſtitiam adminiſtratam, omnes indigenæ eum veluti ſanſtum, cultu Deis ſuis proprio venerantur; fuſca dicitur fuiſſe facie, barba caſtanei coloris & miſta canis, oculis protuberantibus; Eſt autem *Tanguth* ingens Tartariæ Regnum, *Tanguth* Regnum Tartariæ. cujus non exiguam partem tranſierunt Patres, Regemque quem *Devam* vocant

Fig. VI. cant ibidem sub ea forma, quam Figura VI. indicat, ipso Rege jnbente, delineavit P. *Joannes Gruberus*: facies fusca est, cæterum vestitui ejus *Lamæ*, quem I. Figurâ exhibuimus, prorsus similis est.

VIII. Ejusdem pars posterior.

VII. *Tartara* Septentrionalis anterior pars.

Tanguth Regnum Tartariæ. Erat tum temporis in Aula *Devæ* Regis *Tanguth* fœmina ex *Tartaria* Septentrionali oriunda, quæ uti insolito habitu ornabatur, ita quoque non indigna visa fuit, quæ à Patre ad vivum delinearetur, plexos gerit in modum funiculorum Capillos, conchis marinis in capite & cingulo exornata; vide Figuram VII. & VIII. anteriori, posteriorique parte exhibitam. Fig. VII. & VIII.

Erant & in eadem Regis curia Aulici quidam, quorum si habitum considéres, is totus fœmineus est, nisi quod rubri coloris pallio *Lamarum* more utantur; vide Figuram X. & XI. cæterùm popularem gentis Tanguticæ utriusque sexus habitum exhibent Figuræ XII. & XIII. Fig. X. & XI. Fig. XII. & XIII.

XI. Alius habitus Viri Aulici.

IX. Trophæa, quæ in summis Montium cum adoratione magno *Lamæ* eriguntur, pro conservatione Hominum & Equorum.

X. Habitus Viri Aulici sub Habitu Fœmineo.

Execrandus mos in Regno *Tanchut* introductus.

Est in istiusmodi Regnis *Tangut* & *Barantula*, astutia & fraude Satanæ horrendus & execrandus mos introductus, is videlicet, qui sequitur: Puerum eligunt viribus robustum, cui potestatem dant, ut constitutis diebus anni, quemcunque obviam habuerint hominem cujuscunque sexus & ætatis, nullo respectu aut discrimine habito, armis quibus instruitur, conficiat; hoc enim pacto interfectos, mox veluti à *Menipe* Deastrâ quam colunt consecratos, æternos honores & felicissimum statum consequi, stolidè & amenter sibi persuadent. Puer mirè variegato amictu, gladio, pharetra, sagittisque instructus, nec non vexillorum trophæis aggravatus, constituto tempore à dæmone, cui consecratus dicitur, obsessus, maxima furia domo elapsus per compita & plateas divagatur,

XII. Habitus communis in Regno *Tanchuth*.

XIII. Habitus ejusdem Gentis.

XIV. Effigies Pueri dæmoniaci, dum mactat homines, *Phut* nomine.

tur, omnes sibi obvios, nulla resistentia facta pro libitu interficit; hunc patria lingua *Buth*, quod *interfectorem* significat, vocant, undè Patres eum eo prorsus modo, quo ipsi, dum eodem tempore ibi morarentur, viderant, depinxerunt, ut XIV Figura docet.

Sunt intra vastissimum *Tanguticum* Regnum alia Regna inclusa, & sunt primò *Barantola*, quam etiam *Lassa* vocant, cum cognomine Metropoli Regni; Regem proprium habet, totum fœdis gentilitatis erroribus intricatum, differentia Numinum Idola colit; Inter quæ principem locum obtinet, quod *Menipe* vocant, & novemplici capitum discrimine in conum monstroso fastigio assurgit, de quo in sequentibus, de Numinibus seu Idolis Sinensium πολυκεφάλοις uberius loquimur; Ante hoc stulta gens insolitis gesticulationibus sacra sua facit, identidem verba hæc repetens: *O Manipe mi hum, O Manipe mi hum*; id est, *Manipe salva nos*. Quin & stulti homines varia ad Numen propitiandum cibaria ei apponunt, similiaque εἰδωλομανίας abominanda specimina peragunt. Nostri Patres ad cæcitatem harum gentium commiseratione & deplorationem dignam demonstrandam, Idolum sub ea forma, quâ viderant ipsi, & quam Figura XVII exhibet, quamvis illa quoque sub eo habitu, quem XXI Figura, exhibeatur.

Menipe Numen *Tangutorum* πολυκέφαλον.

Fig. XVII.

Exhi-

XVII. Idolum *Manipe* in urbe *Barantola* Regni *Laſſa*.

XXI. Aliud Idolum *Manipe*.

Exhibetur & aliud in *Barantola* falſæ divinitatis ſpectaculum, quod uti fidem ferè humanam excedere videtur, ità quoque ſingulari curâ dilucidandum eſt. Narrant Patres, dum *Barantolæ* ad integros duos menſes opportunitatem *Caravanæ* operturi commorarentur, multa ſeſe circa gentis mores & inſtituta obſervaſſe, quorum aliqua ridicula ſunt, alia etiam execranda occurrunt. Duo hoc in Regno Reges ſunt, quorum prior Regni negotiis rectè adminiſtrandis incumbit, & *Deva* dicitur, cujus effigiem VI. Figura refert; Alter ab omni negotiorum extraneorum mole avulſus, intra ſecretos Palatii ſui receſſus otio indulgens, Numinis inſtar adoratur, non

Magni *Lamæ* inauditus & ridiculus cultus.

Deva Rex.

ſolùm ab indigenis, ſed & ab omnibus *Tartariæ* Regibus ſubditis, ſuſceptâ ad eum voluntariâ peregrinatione; hunc veluti Deum verum & vivum, quem & Patrem æternum & cœleſtem vocant, magna munerum, quæ eidem offerre ſolent, atteſtatione adorant. Sedet is in obſcuro Palatii ſui conclavi, uti Fig. XIX monſtrat, auro argentoque ornato, nec non multiplici ardentium lampadum apparatu illuſtrato, in eminenti loco ſupra culcitram, cui pretioſi tapetes ſubſternuntur; ad quem advenæ capitibus humi proſtratis advoluti, non ſecus ac Summo Pontifici pedes incredibili veneratione oſculantur; ut vel indè Dæmonis fraudulentia luculenter appareat, qua

Cerimoniæ Patri æterno fieri ſolitæ.

XIX. Effigies Magni *Lamæ* ſeu *Patris æterni.*

XX. *Han* mortuus Rex *Tanguth* divinis honoribus colitur.

qua venerationem ſoli Vicario Chriſti in terris Romano Pontifici debitam, ad ſuperſtitioſum barbararum gentium cultum, uti omnia cætera Chriſtianæ Religionis myſteria, inſitâ ſibi malignitate, in abuſum tranſtulit; Undè uti Patrum patrem Pontificem Romanum Chriſtiani, ita Barbari hunc Deaſtrum *Magnum Lamam*, id eſt, *Sacerdotem Magnum*, & *Lamam Lamarum*, id eſt, *Sacerdotem Sacerdotum* appellant, eò quod ab eo, ceu à fonte quodam tota religionis, ſeu potius εἰδωλομανίας ratio profluat, undè & eundem, Patrem quoque Æternum vocant. Veruntamen ne moriturus æternitatis duratione exutus videri poſſit, hinc *Lamæ*, ſeu Sacrificuli, qui ſoli ipſi perpetuò adſiſtunt, ejuſque neceſſitatibus ſummâ curâ & ſollicitudine ſerviunt; Oracula ex ore ejus excerpta ſimplicioribus advenis mira fucatæ divinitatis ſimulatione exponunt, hi, inquam, poſt mortem ejus, ex univerſo Regno hominem, ipſi quoad omnia ſimillimum, inquirunt, quem inventum in Solium ſurrogant; atque hoc pacto toti Regno doli fraudiſque neſciis, Patris Æterni ab inferis ſepties jam à centenis annis reſuſcitati, perpetuam durationem evulgantes, adeò firmiter Barbarorum animis diabolica illuſione excæcatis perſuadent, ut de ejus fide nullus amplius illis ſcrupulus inhæreat; Undè tantis venerationis inditiis ab omnibus colitur, ut beatum ille ſe reputet,

Modus reſuſcitandi *Lamam.*

Fig. XVIII.

putet, cui *Lamarum* (quos summis & pretiosis muneribus eum in finem, non sine magno eorum lucro corrumpere solent) benignitate aliquid ex naturalis secessus sordibus aut urina Magni *Lamæ* obtigerit; ex hujusmodi enim collo portatis, urina quoque cibis commixtâ, ô abominandam fœditatem! contra omnium infirmitatum insultus tutissimos ac probè munitos se fore, stolidissimè sibi imaginantur. Hæc ab Incolis urbis *Barantolæ* Patres magno animi mœrore, ex harum gentium cæcitate concepto, audierunt; & quamvis Magnum *Lamam* (eò quod Christianæ Religionis professione prohiberentur, neque ullus alius, nisi præviis cæremoniis Idololatris propriis Magno *Lamæ* prius exhibitis, admitti posset) videre non potuerint, ejus tamen effigiem in vestibulo palatii Regii expositam (in quo accensis lampadibus ficto pictoque non minus, quàm vivo solitæ cærimoniæ exhibentur) exactè depinxerunt, sub eo habitu, quem Figura XIX. exprimit; Fig. XIX.
Arcis quoque, quam *Bietala* vocant, ad finem urbis *Barantolæ*, in qua Magnus *Lama* residet, schenographiam, quam Figura XVIII. refert, unà apponendam censuerunt: Figura XVIII.
Tantæ autem authoritatis est in tota *Tartaria*, ut nullus Rex alicubi inauguretur, qui non prius missis Legatis cum inæstimabilibus muneribus à Magno *Lama* benedictionem pro felici Regni auspicio postulet. Vide quæ in præcedentibus *C. VI.* de honoribus huic *Lamæ* ab Imperatore Sino-Tartarico exhibitis, fusius exposuimus, ubi & totum hunc superstitiosum Magni *Lamæ* cultum, originem sumpsisse à celebri

lebri illo presbytero Joanne, quem ſedem ſuam in hoc *Tangutico* Regno habuiſſe, ibidem demonſtravimus. Sed hæc de Magno *Lama* ſufficiant.

XV. Vetula. Mulieres ex Regno *Cain*. XVI. Juvenis.

Viderunt & *Barantolæ* ex vicino Regno *Còin* advenas mulieres, Juvenem & Vetulam hoc habitu, quem Figuræ XV. & XVI. exhibent; mulieres verò nobilitate conſpicuæ, omnes capillos per modum faſciculorum plectunt, & retrò contorquent, in fronte rubram faſciam perlis exornatam geſtant; in ſummitate coronam argenteam per modum pyxidis Turcheſiis & Coralliis diſtinctam portant; vide Figuram XXIII.

Fig. XV. & XVI.

Relicto Regno *Laſſa* ſeu *Barantola*, per altiſſimum montem *Langur*, quem paulò ante deſcripſimus, menſtruo itinere ad Regnum *Necbal* pervenerunt; ubi nihil ad humanæ vitæ ſuſtentationem rerum neceſſariarum deeſſe repererunt, exceptâ fide in Chriſtum, utpotè omnibus gentilitiæ cœcitatis caligine involutis. Sunt hujus Regni præcipuæ urbes *Cuthi* & *Neſti*. Mos hujus gentis eſt, ut mulieribus propinantes, potum *Chà* vel vinum alii viri aut fœminæ ter eiſdem infundant, & inter bibendum tria butyri fragmenta ad amphoræ limbum affigant, unde poſteà bibentes accepta fronti affigunt. Eſt & alius in hiſce regnis mos immanitate formidandus;

Mons *Langur* altiſſimus.

quo ægros ſuos jam morti vicinos, & deſperatâ ſalute, extra domum in camporum plenas morticinorum foſſas projectos, ibidemque temporum injuriis expoſitos, ſine ulla pietate & commiſeratione interire. Poſt mortem verò partim rapacibus volucribus, partim lupis, canibus, ſimilibuſque devorandos relinquunt; dum hoc unicum glorioſæ mortis monumentum eſſe ſibi perſuadent, intra vivorum animalium ventres, ſepulchrum obtinere. Fœminæ horum Regnorum adeò deformes ſunt, ut diabolis ſimiliores quam hominibus videantur, nunquam enim religionis causâ aquâ ſe lavant, ſed oleo quodam putidiſſimo; quo præterquam quod intolerabilem fœtorem ſpirent, dicto oleo ita inquinantur, ut non homines, ſed lamias diceres.

XXIII. Habitus Mulierum nobilium Regni *Tanguthici.* XXIV. Habitus Fœminæ prope *Cuthi* urbem Regni *Necbal.* XXV. Habitus Regni *Necbal.*

Fig. XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Habitus hujus gentis exhibent Figuræ XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Cæterum Rex inſignem Patribus benevolentiam exhibuit, præſertim ob tubum Opticum, de quo nihil iis unquam innotuerat, aliamque curioſam Matheſeos ſupellectilem ipſi exhibitam, quibus adeò captus fuit, ut Patres prorſus apud ſe retinere conſtituerit, neque diſcedere indè paſſus ſit, niſi ubi fide datâ illuc ſe reverſuros ſpopondiſſent; quod ſi facerent, domum inibi in Noſtrorum uſum & exercitium ſe exſtructurum ampliſſimis redditibus inſtructam, unà cum plena ad Chriſti Legem in ſuum Regnum introducendam facultate conceſſa, pollicitus eſt.

Ex

XXII. *Tartarus* Septentrionalis. XXVI. & XXVII. Habitus Regni *Necbal*.

Ex *Necbal* discedentes ad confinia Regni *Marangæ*, quod Regno *Tebet* insertum est, appulerunt; cujus Metropolis *Radoc*, ultimus itineris in Regnum *Tebet* olim à P. d'Andrada suscepti terminus, ubi multa Christianæ fidei olim inibi plantatæ indicia ex nominibus Dominici, Francisci, Antonii, quibus appellabantur homines, repererunt. Atque ex hinc tandem ad primam Mogolici Regni jam Orbi noti urbem *Hedonda*, & hinc *Battanam*, *Bengalæ* ad *Gangem* sitam urbem, & *Benares* urbem Academiâ *Brachmanum* celebrem, ac tandem *Agram Mogoris* Regiam pertigerunt; ubi P. Albertus Dorville itinerum fractus laboribus, intra paucos dies meritorum cumulo plenus, relictâ terrestri, in Cœlestem patriam, uti piè credimus, abiit, mediâ *Europam* inter & *Chinam* viâ.

CAPUT V.

De Mogorum *seu* Mogulum *Regno, ejusque rebus memoratu dignis, unà cum variis itineribus in illud ex* India *&* China, *vel ex illo in* Europam *quà confectis, quà conficiendis.*

RESIDET in vasto illo *Mogulum* Imperio Monarcha potentissimus ex *Tamnerlani* familia oriundus, decimus ordine, *Gelal Edim Mahumed*, magni illius Regis *Accabar* pronepos, qui fuit ex dicta *Tamnerlani* prosapia septimus, vir non minus armis, quam ingenii perspicacitate toto Oriente celeberrimus. Hic primus nostros Patres in Regnum *Mogorum* evocavit ex *India*, non tam curiositate, quam amore Euangelii, & pronitate quâdam naturali, quâ in Christi fidem ferebatur: de qua tametsi P. Rudolphum Aquavivam datâ operâ *Goâ* accersitum, differentem libenter audiret, ut tamen veritati palmas daret, impetrari non potuit: unde & morte præventus, quæ abdita sunt Dei judicia, salutem æternam consequi non valuit. Fuit acerrimi judicii Princeps, quamvis ἄμυσος, nulloque litterarum genere excultus esset; de variis tamen Religionum statibus, solo rationis dictamine optimè disserebat & Mahumetanam quidem Sectam, prædecessorum exemplo colebat, at tantum abest ut eam magni fecerit, ut potius jocis sannisque eam subinde excipere sit solitus Brachmanicam verò eo in pretio habuit, ut quemadmodum hanc, ita Turcicam æstimare quidem videretur, at revera verbis & factis rideret utramque. Et quemadmodum viribus potens, robustus corpore, armisque erat exercitatissimus; ita quoque quatuor vasta Regna suo Imperio subjugasse scribitur. In publico auditorio eâ majestate refulgebat, ut pauci ex Monarchis simili forma habitûs, quâ Numinis instar radiante diademate, ex auro, perlis, lapidibusque inæstimabilis pretii se spectandum præbet, in sede pari apparatu exornata; in manu globum tenet, quo se Orbis dominum, summamque potentiam exprimit: nudis pedibus more Majorum sedet, qui à suis sæpe sæpius interdiu pretioso liquore lavantur: habet & appositum vas pretiosum liquorem continens, quo æstivo calore, aut cæteris temporibus, ubi placuerit, se reficiat. Verum cum ejus ectypon seu effigiem sub eo habitu, quo publico consistorio comparere solebat, nostri Patres Romam transmiserint, operæ pretium me facturum existimavi, si hoc loco eam ex authographo depromptam, in gratiam Curiosorum apponerem. Non tamen semper hoc habitu, sed pro diversitate personarum ad solium suum admissarum, alio & alio habitu se exhibere solebat. Cum P. Rudolpho Aquavivæ ad se aditum concederet, in solita eum majestate comparuisse scribit nobilis Societatis nostræ historicus *P. Daniel Bartholus*. Numerus Principum præter 20 Reges suos vassallos, qui eum stipabant, non erat. Saracenorum more sedebant supra culcitram holosérico, auroque contextam, de qua meritò illud dici poterat, *Omnis Lapis pretiosus operumentum ejus*: Capitis integumentum erat fascia aureis filis inæstimabilis pretii, lapidibus gemmisque *Indorum* more Regum intorta: vestimentum ad genu usque protensum auro coruscum, nec non opere phrygio floribus foliisque intertextum; cingulum non dispari ornatu concinnatum, nudis quidem pedibus, more Majorum, sed femora subtilissima carbaso ad instar byssi variis striis, perlisque innexis incrispato,

ſpato, ſpectabantur. Ad unum latus acinacis, ad alterum Ephebis, arcubus, pharetris, cæteriſque exoticis armis inſtructis, circumdabatur. Loquenti gemmæ quaſi ex ore, tum ad recordationem eorum quæ dixerat, tum ad Majeſtatis magnitudinem demonſtrandam, decidere videbantur: Verba quæ dicebat arrectis auribus ab adſtantibus magno ſilentio excepta, palimpſeſtro committebantur. Et cum tantus fuerit, cum Patribus tamen privato colloquio, omni depoſita majeſtate converſabatur; quanta clementia, benignitate & munificentia eos proſequeretur, diſputationibus quoque cum *Brachmanis* & *Saracenis* habitis, Lector apud *Bartholum in opuſculo de vita & morte P. Rudolphi Aquavivæ* quam prolixiſſimè deſcripta reperiet.

Si quandoque Rex ad ſolitas animi relaxationes ſe confert, ingenti equitatu aſſociatus, ipſe Elephanto magnitudinis inſolitæ vehi ſolet, cui tapes aureus inſternitur, una cum throno inæſtimabilis pretii apparatu inſtructo. Bellua verò ſe Regia Majeſtate onuſtam ſentiens, proboſcide, auribus, pedibus, annulis, armillis aureis ornata, dici vix poteſt quam ſuperbiat, quam ſibi ex hujuſmodi ornatu complaceat. Ubi verò ad locum recreationi deſtinatum pervenit, ibi complures Elephantes ad pugnandum dextrè inſtructi, prius genu flexione in debitæ reverentiæ honorem Regi exhibitâ, quaſi rationis compotes, varia promuſcidis agitatione ſalutem & felicitatem imprecari videntur, deindè ad pugnam dato ſigno committuntur; ubi ad ſtuporem omnium belluarum in pugnando dexteritatem, atque plenam ſollicitamque ob Regis præſentiam in victoria obtinenda ambitionem, quadam cum admiratione videre eſt. Pugnâ verò, ne acrius pugnando ſe interimant, ſigno dato finitâ, pacis fœdus, reciproco quodam proboſcidum complexu ineuntes, ſe ad quietem componunt. In proemium verò concertationum, mox illis ingentes arundinum ſaccaracearum faſces, quibus libenter veſcuntur, cum cæteris pabulis, ipſis gratis, apponuntur: ſpiritum quoque vini, quam *aquam vitæ* vocant, ex ſaccharo elicitum ad bibendum, quo ipſis nil gratius accidere poteſt, porrigunt.

Contigit autem non ante multos annos in hujuſmodi ludis Elephantum inſignem, & Regi maximè carum, arundinum eſu ſtomachum ita oneraſſe, ut gravem indè infirmitatem incurrerit, quam Medici curaturi, ſolitis ſuis medicamentis, nihil profecerunt; bellua interim proboſcide intra fauces adacta, apertè aliquid ſibi in ſtomacho quod ipſam moleſtaret, latere demonſtrare videbatur. Quod Medicus Europæus advertens, brachio pariter in fauces ejus adacto, belluâ id haud illibenter permittente, tandem invenit arundinem in fundo ſtomachi radicatam, in folia efflorui ſſe; undè materiam prius catarcticis magnæ efficaciæ medicamentis præparatam, tandem radicitùs evulſam, foliis virentibus conſpicuam extraxit, & una belluam priſtinæ ſuæ ſanitati reſtituit, magno Regis gaudio, nec non pari Medici lucro. Dicitur habere ad quinque millia Elephantorum, in quorum ſuſtentatione, redditus quaſi unius Regni inſumuntur. Innumera hoc loco de ſimilibus dici poſſent, ſed ne limites inſtituti noſtri tranſeamus, ad argumentum nobis propoſitum revertamur.

Agra Regni *Mogolici*, *Indiæque intra Gangem* & *Indiam* intermediæ Caput & Metropolis, à Rege *Accabar* ob amœnitatem loci, quâ capiebatur, poſt devictam *Gazaratam* fundata, qui prius in *Lahor* Boreali Regia ſedem ſuam fixerat; Regnum Mogoricum inter *Indum* & *Gangem* ab Occaſu & Ortu, quod *Indoſtan* vulgò dicitur, concluditur; à Meridie partim Oceano, partim Regno *Decan*; à Borea *Uſbec* Tebeticis montibus & Regnis *Srinagar*, *Caparangue*, *Radoc*, ab Ortu *Necbal* Regno terminatur; ob ampli-

Mogoris ſitus.

amplitudinem & potentiam Regum, Imperii nomine haud indignum, omnibus ad vitam deliciosè sustentandam egregiè instructum; idiomate triplici utitur: Persico, Indostanico, & Brachmanico; quorum primum Regium, eò quod Aula Regia eò potissimum utatur; alterum Plebejum; tertium Sapientum dicitur, quo non nisi sapientes Gentilium, quos *Brachmanes* vocant, utuntur; tantaque sub veneratione tenent, ut vix sit, qui ejus addiscendæ etiam multis promissis & persolutis pecuniis copiam faciat; etsi P. Henricus Roth eam à *Brachmane* Legi Christianæ valdè addicto Magistro usus, intra sexennium perfectè didicerit, ejusque Grammaticam conscripserit, quæ utinam suo tempore lucem videret, multum sanè ad obstinatos *Brachmanum* in superstitiosis suis dogmatis animos convertendos iis, qui in istiusmodi Regiones mittuntur, Apostolicis viris profuturam censeo; sed de hac Lingua in sequentibus fusiùs.

Triplici lingua utuntur.

Regnum innumeris Elephantis, Camelis, Equis, Gazellis, Simiis cæterisque *Europæ* etiam consuetis animalibus refertum est; oriza, frumento, saccharo abundat; vino ut plurimum utuntur ex sacharo destillato; solo vino ex vitibus destituti, quo tamen Senior Rex unicè delectatur, magno *Batavorum*, *Lusitanorum*, *Anglorumque*, qui illud ex *Europa* advehunt, lucro. Fodinis auri & argenti, cæterorumque metallorum sine tamen cultura, naturaliter turget; undè sive inscitia, sive laborum tædio perculsi, nullam in auro eruendo operam dant, solis arenis aureis fluminum & frustulis jam à natura decoctis intra montium convallia repertis contenti. Ex *Gangis* fundo omnis generis pretiosi lapides extrahuntur, quorum nonnulli omnis generis animalia, plantarum, aliarumque rerum figuras exhibent; quamvis etiam magna Adamantum vis ex *Bengalæ* vicinorum Regnorum montibus erutorum copia advecta, vili pretio exteris divendatur. Clima à Tropico Cancri incipiendo in Boream extensum, maxima ex parte constitutum, calidum est; Sol æstivus ita noxius est, ut nemini sine manifesto febris pestiferæ periculo, illum sub meridiem sustinere queat; Aquæ fictilibus inditæ vasis, non secus ac si in cacabo igni supposito ebulliunt. Undè venenosorum serpentum, scorpionum, aliorumque insectorum ingens nascitur copia, tantæ virulentiæ, ut vix eo imbutis destruendo antidotum reperiatur congruum.

Quæ animalia in Regno *Mogor*.

Fodinis metallicis abundat.

Ganges ferax pretiosis lapidibus.

Adamantes ex *Bengala*.

Sol noxius.

Virulentia Serpentum.

De miris virtutibus Lapidis Serpentini, quem Lusitani la Piedra della Cobra *vocant.*

Inventus est Lapis quidam à *Brachmanibus*, partim naturalis in Serpente concretus, quem *Lusitani Cobra de Capelos*, id est, *Serpentem* seu *Colubrum pilosum* vocant; partim artificialis, ex variis venenosorum animalium potissimum hujus Colubri pilosi portionibus confectus, qui lapis solis intoxicatis antidotum præstat tempestivè adhibitum; remedium ferè toti *Indiæ*, nec non *Chinæ* usitatum: & sanè non credidissem, nisi dum hæc scribo, experimentum Lapidis fecissem in cane à vipera morso; hic enim Lapis vulneri à vipera cani inflicto mox appositus, protinus ita agglutinabatur, ut vix amplius distrahi posset, manebatque tamdiù affixus vulneri, donec exucto omni veneno hirudinis adinstar jam satur sponte sua decideret; quo peracto canis paulatim jam liber à veneno, etsi aliquanto tempore torpidus, ad se tamen tandem rediit, pristinæ sanitati propediem restitutus. Hoc eodem tempore eximius Physiologus *Carolus Magninus* Romanus in homine quoque à vipera morso hujus rei summâ effectus felicitate experimentum ad veritatem explorandam sumpsit. Lapis verò intra lac conjectus, omni mox veneno deposito, suo nitori, non dicam virtu-

Antidotum mirabile quod lapis Serpentinus præbet.

virtutis attractivæ robore diminutus, ſed & eo auctus, redditur, lacte in flavo-viridem colorem ob veneni vim degenerante. Figura Colubri, hæc eſt.

Forma Lapidis & quantitas vera.

Serpens Capillatus, Luſitanis *Cobra de Cabelo.*

Narravit mihi ſupracitatus *P. Henricus Roth*, qui tres ejuſmodi lapides mihi dono dederat, ſe multiplex in *Mogoris* Regno hujus lapidis experimentum feciſſe; primò in ſuo famulo, à ſcorpione in manu percuſſo, cujus vulneri cum vix dum lapidem applicuiſſet, cum eccè totum venenum jam intra brachii longitudinem diffuſum, retroagi cœptum, & à lapide tantâ proportione attractum fuit, ut ſervus veneni jam ad hunc, modò ad viciniorem plagæ locum, affluxum digito monſtraret, & cum jam vulneris locum attigiſſet, tunc lapis veluti ſuo jam officio probè functus, qui plagæ inſeparabiliter fixus hæſerat, ſuâ ſponte delapſus hominem perfectæ ſanitati reliquit. Alterum probavit in hominis peſtifero bubone, cui primò inciſo cum lapidem applicuiſſet, hominem intra breve tempus exucto veneno liberum ab omni infirmitate reſtituit. Præſtat hoc non ſolùm naturalis, ſed & artificialis lapis, ex contuſis hujuſmodi intra

Artificialis lapis quomodo fiat.

ſerpentes lapideis fruſtulis, vel etiam vitalium ex capitis, cordis, hepatis, dentiumque unà miſtis portionibus terræ ſigillatæ, ut equidem puto; arte ſingulari (quam nemo adhuc à *Brachmanibus* aut *Joguis* etiam magna pecuniæ vi oblata impetrare potuit) confectus. Undè ſi quis habuerit ſimilem lapidem, qui dictos effectus non præſtet; is pro ſpurio & falſo meritò habendus eſt, quod Lectorem notare velim. Facit hujus lapidis mentionem quoque P. Michaël Boimus in ſua Flora Sinenſi fol. ſignato litera M. hiſce verbis: *In* India *&* *Regno* Quamſi *in quorundam certi generis ſerpentum (quos* Cobras de Cabelo, *id eſt, Capillatos Serpentes* Luſitani *vocant) capitibus lapis reperitur contra morſus ibidem à ſerpentibus inflictos homini alias ſpacio 24 horarum interituro. Lapis hic rotundus (lenticularis utplurimum Figuræ) coloris in medio albi, & circum circà glauci aut cærulei; vulneri applicatus per ſe ipſum hæret, veneno verò jam plenus decidit; poſt lacti immerſus per aliquam moram ad ſtatum naturalem ſe reducit. Lapis hic non omnibus communis, ſi iterato vulneri adhæreat, virus omne exhauſtum non fuit; ſi non adhæreat, moribundo indigenæ de ſuperato mortis periculo congratulantur. Reperta quoque radix quæpiam contra venenum hujus morſus vocata à* Luſitanis Raiz de Cobra, *id eſt*, radix ſerpentis, *quam maſticare opus eſt, quoaduſque bis aut ter eructet homo.* Hæc de Lapide Serpentino ſufficiant, quæ, ut ſuprà dixi, nunquam crediidiſſem, niſi ipſe hujus rei in câne experimentum omnium ſpectantium admiratione ſumpſiſſem.

P. Boim hujus lapidis meminit in ſua *Flora.*

Quænam verò ſit vis illa magnetica, quæ tam ſollicitè ad ſe venenum cujuſcunque tandem generis, attrahat, tantâ zelotypiâ ambiat, tantâ fame alliciat, ut eo ſatiari vix poſſe videatur, neque ſe à vulneris loco amoveat, donec exſucto omni viru tandem veluti ſatur ſuapte ſponte decidat; certò determinare vix audeam, neque difficultas aſſumendæ cauſæ, niſi ex magneticis noſtris, in *Arte Magnetica* traditis principiis, uti ex iis, quæ in *Libro Nono Mundi Subterranei de venenorum ſympathia & antipathia* tradimus, ſolvi poſſe videtur, ad quæ Lectorem curioſum remitto: addam hoc loco de potenti veneno, quod in ſe continent pili barbæ Tigridis: Tigris animal aſini ferè magnitudinis, & αἰλυρόμορφον curſu velociſſimum, uti dentium acutiſſimorum multitudine, tum unguium robore quàm inſtructiſſimum eſt, ita omnes ferocioris naturæ belluas crudelitate & truculentia longè ſuperat, felis quoad membrorum conſtitutionem in omnibus ſimilitudinem exprimit, uti in ſequenti Figura apparet. Circa labra prælongos emittit pilos, quos adeò venenoſos experientia docuit, ut ſi quispiam ſive homo, ſive ipſamet bellua, illorum vel unicum incautius ſuſceperit, irremediabili ſui ipſius toxico intereat; undè à Bengalenſibus, apud quos ingens in ſylvis hujuſmodi animalium multitudo ſtabulatur, obſervatum fuit, quod quandò in *Gange* vel alio aliquo flumine ad bibendum ſe confert, id faciat ore admoto ad ſecundum fluminis curſum, nunquam ex adverſo, ne aqua pilorum veneno infecta ſibi ipſi interitum cauſet, neque ex lacu aut foſſis aquiſve immotis eadem de cauſa bibere ſolet: Unde Regio edicto cautum eſt, ne quiſpiam hujuſmodi pilos occiſa Tigride retineat, ſed ſub pœna vitæ omnes ad curiam *Mogolis* mitti debent, ubi à Medicis Regiis pilulæ conficiuntur exitiali veneno turgidæ, quæ iis, quos Rex clandeſtinæ morti deſtinat, exhiberi ſolent. Addam huic eventum exoticum & admiratione dignum, qui ſequitur: Ferebatur in urbe *Agra* puer ſeptennis ὀφιόφαγος *Brachmani* cujuſpiam filius, qui tanta aviditate in cibum ſectabatur venenoſa animalia, araneos, ſcorpiones, ſerpentes omnis generis, ut iis vix ſatiari poſſe videretur. Quam rem cumprimum intellexiſſet jam ſæpius ſupranominatus *P. Henricus Roth*, hujus rei à ſe experimentum ſumendum cenſuit: præcepit ſuis, quibus

In quo conſiſtat vis attractiva hujus lapidis.

Pili in barba Tigridis venenoſi.

Uſus pilorum in curia *Mogoris.*

De puero ὀφιοφάγω Serpentivoro mira.

bus præerat Neophytis, ut puerum quæſitum ſibi ſiſterent, atque unà ſerpentes quos poterant, magis peſtiferos, eâ tamen cautela abſconditos adferrent, ne puer primo ſtatim intuitu in eos nimio appetitu perculſus incurreret, quod uti præceperat, factum fuit: Sed deſideratæ tametſi ſtudio abſconditæ letheæ delitiæ puerum minimè latere potuerunt: ingreſſi ſiquidem cum caniſtro nonnullis ſerpentibus, iiſque omnium exitioſiſſimis referto, vix dum ei ſe ſtiterant, cum ecce ſive ex odore, ſive ex naturali quodam ſympathici affectus conſenſu puer ὀφιόφαγος moram non ſuſtinens, in caniſtrum veluti impetu facto irruit, & mirum dictu, ruptis caniſtri clauſtris, ſine ullo delectu unum poſt alterum manu ereptos, ſine ulla virulenti fellis inteſtinorumque exemptione, à capite ad caudam uſque famelici canis adinſtar, ad unum omnes devoravit, tanto cum guſtu & voluptatis ſenſu, ut non peſtiferum quid, ſed delicioſum cibi ſuaviſſimi edulium devorare videretur; quæ res uti præſentes ſummâ admiratione affecit omnes, ita quoque protinus de rei inſolitæ eventu, uti fieri aſſolet, de prodigioſa hujus ὀφιοφαγίας cauſa, diſquiſitio nata eſt. Verùm cum nemo eſſet, qui nodum ſolveret, ego à Patre, dum hìc *Romæ* adeſſet de hujus effectus portentoſi cauſa rogatus, dixi, id non aliundè provenire potuiſſe, niſi ex pica matris, quam κίτταν Græci vocant, videlicet heteroclito gravidarum mulierum ſordidiſſimas paſſim res ſine noxa comedentium appetitu proprio; hæc enim prægnans, ſerpentem intuita, vehementis imaginationis vitio

Mira ſympathiæ vis.

Unde hic appetitus in puero Serpentivoro.

carnem anguillarem rata, anxie appetiit, avidè comedit, & unà ſimilium rerum appetitum fœtui impreſſit. Verùm cum de hiſce quàm fuſiſſimè in *IX. Libro Mundi Subterranei de Venenorum origine* diſcuſſerimus, eò Lectorem remittimus. Addidit autem Pater Puerum, ob tam abominabilium rerum appetitum comeſtionemque à *Brachmane* patre ſuo, domo ejectum proſcriptumque, vitam ſuam in campis, ſerpentum cæterorumque animalium virulentorum venatu, nulla aliorum ciborum ſolitorum alimonia ſuſtentaſſe.

Veſpertilio qui ob corporis molem Cattus Volans dicitur.

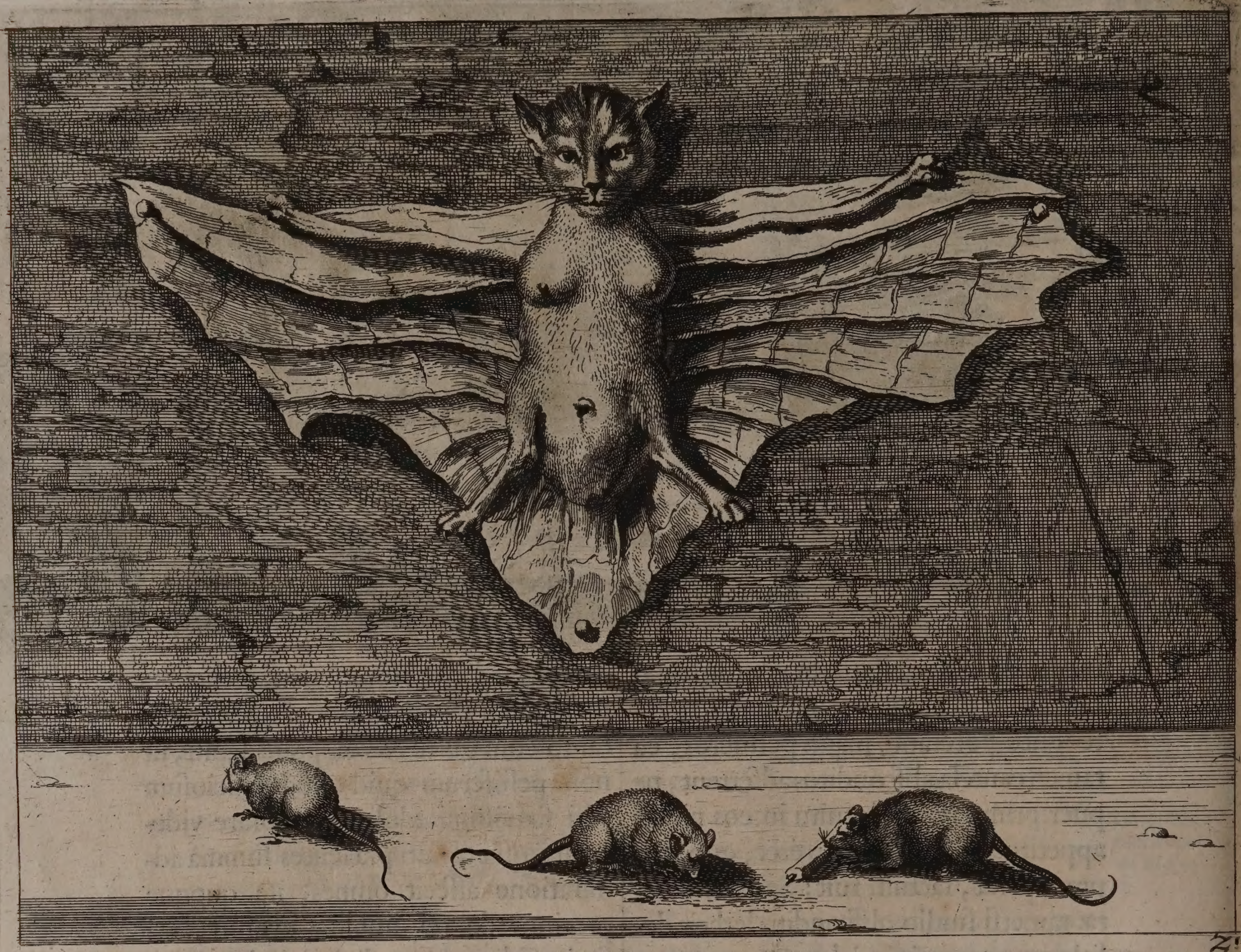

Caſmir Provincia *Mogoris* delicioſa.

Eſt in Regno *Mogor* Provincia *Caſmir* dicta, ea benignitate climatis dotata, ut vix ſit quicquam Europæ proprium, quod illa ſive animalium, ſive plantarum fructuumque varietatem ſpectes, præter alia *Indiæ* propria non abundè proferat. Dicebatur & ibidem in condenſis montium arboribus Cattos Volantes videri capique; quæ res primò quidem mihi Chimæricis fabulis ſimilis viſa fuit, donec re minutim juxta omnes circumſtantias examinatâ, tandem inveni hoſce Cattos Volantes nihil aliud eſſe, quàm Veſpertiliones ejus magnitudinis, quâ gallinam aut anſerem ſi non ſuperent, ſaltem æquent, iis in partibus ſtabulantes; & quoniam adinſtar felium toto corpore piloſi ſunt, ita à capite felium non multum abludunt, hinc vulgus iis Cattorum Volantium nomen indidit; qui verò per auxeſin dicunt, illos pennigeris alis inſtructos eſſe, illi audiendi non ſunt,

Catti Volantes utrum dentur verè, & quales ſint.

Catti Volantes nil aliud ſunt quam prægrandes Veſpertiliones.

sunt, cum illa omnia Naturæ dictamini contraria sint; hæc enim fieri non posse, neque ullo unquam tempore visum fuisse animal perfectum quadrupes, vero pennarum remigio instructum, ex animalium historiis constat; nisi fortè nonnulli fabulosam antiquitatem secuti, sphynges, gryphos, similiaque Chimerica monstra vera & reipsa existere, sibi imaginentur; quod ut gratis sibi fingant, per me licet. Alas hujusmodi Vespertiliones habent non pennigeras, sed cartilagineas, quibus non secus ac nostrates aëra fulcant; cartilagineæ verò alarum membranæ tot osseis ad longitudinem alarum fibris discriminatæ sunt, ut pennigeras alas proximè adumbrent: hisce membranis veluti sacculo quodam obtecti, interdiu concavis arborum truncis ramisque, uti & cavernarum fornicibus ungue se suspendunt, non animalia, sed sacculos pendere diceres, ab infectis animalculis hoc pacto eorum inimicis securi. Scio hosce nocturnos Catos in *Indiæ* solitudinibus Indigenas ad singulares cibi delicias studiosè venari; in *China* quoque *Surata*, cæterisque adjacentibus Insulis, quin & in *Brasilia* hujusmodi monstra reperiri, quæ nocturno tempore greges & jumenta pecorum vaccarumque aggressa, suctu sanguinis lactisque vitam sustentare Illustrissimus, dictarumque Regionum explorator eximius, Dominus Franciscus Manuel *Lusitanus*, hìc *Romæ* non semel mihi narravit: Figuram Catti volantis hic appositam vide. *Mogorum* quoque Regnum, uti fluminibus prægrandibus, ita quoque immanium Crocodilorum multitudine abundat; Undè qui *Gangem* aut *Indum* navigant, sclopis cæterisque armis instructos esse oportet ut se contra horum animalium ferociam defendere queant; Sed de hisce & similibus vide *conferta Indicarum historiarum Monumenta.*

Catti Volantes delicatum edulium.

Crocodilis abundat Indus.

Mirus eventus, ex Itinerario P. Joannis à Jesu

Addam hìc, quod de Crocodilis *in suo Itinerario* narrat *P. Joannes à* JESU *Maria*; hic *Goâ* in *Europam* redux, cum ad ostium fluminis *Indi* pervenisset, ibidem excensione facta nonnemo ex itineris comitibus, arundinetum ingens paulò altius ingressus, mox ingentem sibi Crocodilum obvium habuit, qui apertis faucibus eum jam prædam sibi destinabat, interim ex interioribus arundineti recessibus veloci cursu se sistit Tigris; quid misellus ageret inter tam immania monstra, quorum utrumque obviæ sibi prædæ inhiabat? Omni itaque humano destitutus auxilio ad Deiparam cæterosque Sanctos confugiens quà votis eidem quà precibus dum se commendaret, eccè Tigris velocissimo saltu prius in eum insiliens, dum se ictum fugiens profundius incurvaret, Tigris evanido saltu recta in rictum Crocodili fertur, qui uti apertis faucibus erat, ita Tigrim capite arripiens loco miseri hominis in tantum continuit, donec Tigris tot acutorum dentium ordinibus suffocata expiraret; in qua & dilanianda tantoperè occupabatur bellua, ut de nulla alia re jam sollicita, homini commodam evadendi occasionem præbuerit; hic Divina protectione omniumque stupore membrorum attonitus ad suos redux, quid sibi accidisset, exposuit, qui omnes debitas pro tanti muneris beneficio Deo Opt. Max. gratias reddentes, insidaque statione relicta iter prosecuti sunt: hæc ex supra citato *Itinerario P. Joannis à* JESU *Maria*, sit fides penes Authorem. Verum de animalibus in sequentibus plura. His itaque ritè expositis, jam iter ex *Agra* in *Europam* ordiamur.

Maria Carmelitæ.

ITER EX AGRA MOGORUM IN EUROPAM, *ex Relatione* PP. Joannis Gruberi & Henrici Roth, *quod bis confecerunt.*

Iter hoc varium est, nonnulli potissimum *Armeni* & *Persæ* id per Regnum *Candahar*, quidam per *Carasonorum* montes & deserta suscipiunt: Verùm quoniam hujusmodi itinera terrestria ma-

gnis periculis & difficultatibus expoſita ſunt, plerique *Suratæ*, qui *Mogolici* Regni portus eſt, Oceano ſe committunt Indico. Ex *Agra* itaque proficiſcuntur in *Multan* urbem grandem, & hinc in *Baccar*, fluminum *Athec* & *Ravi* confluxu nobilem; ex *Baccar* per *Indum*, (ab hac enim urbe primùm *India* denominationem ſortitur) in *Schuan*, deindè in *Tatta*, & tandem in portum *Sindi*, ubi *Indus* in multa brachia diſcriminatus in Oceanum evolvitur, *Suratæ* proximum devecti ibidem commorantes opportunam occaſionem per mare operiuntur: Ex hoc portu in *Scharna*, *Araba*, *Quidel*, *Cabo gaſch*, *Cabo Muſſandan* provecti, Perſicum ſinum ingrediuntur, *Ormutium* Inſulam prætergreſſi, *Congo*, quæ eſt continentis *Coraſaniæ* portus, 40 dierum ſpatio appellunt. Hinc moventes in *Lec*, 80 dierum ſpatio pertingunt, & ex *Lec* in *Jaharon*, 20. & hinc in *Paſſeran* 30 diebus, & quadriduo hinc in *Schiras*, urbem prægrandem & regiam ſedem pertingunt, ubi etiamnum magna antiquitatis à *Cyro* Rege *Perſiæ*, ubi & ſepultus dicitur, ſummæ magnificentiæ veſtigia ſpectantur, quam quidam *Perſopolim*, alii *Suſam veterem* ſeu *Suſapolim*, alii *Cyropolim* eſſe exiſtimant: Quidquid ſit, ex *Perſicis hiſtoriis* certò conſtat, *Cyrum* Regem ibi quondam reſediſſe. Hinc centum leucarum intervallo in maximam *Parthiæ* urbem *Iſpahamum* pervenitur, regiam *Magni Sophi* ſedem; ubi *Julpha Armenorum* Suburbium nonnullis ſeptimanis quietem ad inſtaurandas vires viatoribus conceſſit; ſedecim dierum itinere in *Caſchan*, & hinc 18 leucis in *Comum Hircaniæ* urbem, & hinc 40 leucis in *Sultaniam*, & hinc in *Ochus* regiam *Medorum*, & hinc in *Tauris*, quæ antiqua *Ecbatana* Regis *Aſſueri* regia fuiſſe creditur, ob innumera quæ hinc inde ſpectantur, magnificentiſſimarum fabricarum rudera; Ex *Tauriſi* in *Julpham* ad *Araxin* 22 leucis, & ex hac in *Nachſevan* primam *Armeniæ* urbem octo dierum ſpatio pervenitur, ubi primò mons *Ararat* impenetrabili & nivoſi verticis celſitudine ſe in conſpectum dat; ex hinc in *Erivan*, quæ eſt Patriarchæ *Armenorum* Sedes, ad radicem montis *Ararat* ſita, monaſterio *Armenorum* celebris, de quo monte in noſtro Opere, Deo dante, quod *Arca Noë* inſcribitur, uberrima dabitur diſcurrendi materia. Ex *Erivan* itur in *Etſchmianin* ubi martyris *S. Gregorii Armenorum* Archiepiſcopi, & *S. Ripſimes*, Sociarumque locus, unà cum puteo, in quo *S. Gregorius* projectus 14 annorum ſpatio miraculoſe vixit, oſtenditur. Hinc in *Arſeron Armeniæ* minoris rigidam & aſperam urbem, quam nonnulli *Nicopolim Armeniæ* fuiſſe putant, primam *Turcarum* imperio ſubjectam urbem. Hinc *Tarut* 20 leucis, quam nonnulli *Cucuſam* eſſe volunt, exilio *S. Joannis Chriſoſtomi* notam; & hinc in *Amaſeam Ponti*, deindè in *Oſmanſchik* 25. leucis, & hinc in *Tuſciam Lyciæ*, & deindè in *Amphipolim Phrygiæ*, ac *Niceam Bithyniæ*: concilio 318 Patribus celeberrimam urbem; ex hinc *Pruſſiam Bithyniæ*, ac tandem ultimam *Aſiæ* minoris urbem *Smyrnam* pervenitur, ex qua deindè per Archipelagum vel *Venetias*, vel in *Siciliam* iter dirigitur. Atque hoc eſt iter bis à dictis P. P. tentatum confectumque.

Ispaham urbs Regia & ſedes. — *Caſchan.* — *Comus.* — *Sultania.* — *Ochus.* — *Tauris.* — *Julpha ad Araxin.* — *Naſchevan, 1. Armeniæ urbs.* — *Mons Ararat.* — *Erivan.* — *Etſchmianin S. Gregorii & Ripſimes Martyrii locus.* — *Arſeron.* — *Tarut ſeu Cucuſa.* — *Amaſea.* — *Oſmanſchik.* — *Tuſcia.* — *Amphipolis.* — *Nicea.* — *Pruſſia.* — *Smyrna.*

De itinere, quod ad detegendam viam facilem & expeditam in Chinam *aliquouſque per* Uſbec *tentavit* P. Amatus Cheſaud Gallus, *Reſidentiæ Iſphahamenſis Superior, ex* literis *Perſicè ſcriptis ad* P. Athanaſium Kircherum *datis, quæ in Latinam linguam verſæ, ſic ſonant:*

P. Amati Cheſaud Galli Iter.

Litteras iſtas non ſcribo Hispahami, *ſed in via, reverſus ex urbe* Hairat Sfahanum, *ex qua urbe ferè annus eſt, quod diſceſſerim verſus* Balch, *quæ regia eſt* Usbek, *ut viderem, an ibi via eſſet poſſibilis penetrandi per dictum* Usbek *&* Turkeſtan *in* Chatao, *& hinc in* Chinam. *Verum ut perveni cum*

Kesalbax. *Legato* Usbek *ad fines* Kezalbax, *inveni illam viam difficilem esse & periculosam. Igitur* Hairati (*quæ urbs olim* Sicandria *nomen habuit*) *aliquot mensibus demoratus fui, ibique propè locum vidi, quem antiqui* Bachtra *vocabant, ubi Universitas seu Academia est magna, quam ædificavit filius* Tamerlang *famosi, quæ tamen paulatim destruitur & ruit ex incuria, sicut & alia ædificia multa ibi olim extructa eo tempore, quo Regia illa in manibus* Usbequiorum *fuit. Ex hoc loco tandem veni in urbem* Maxahad, *quam illi* Sanctam *vocant, ibi Mesquita magna auroque ornata extat. Hoc in loco duos menses sedi, & cum doctis, quorum hîc multi sunt, disputavi circa Legem, invenique etiamsi clarè seu foris laudent propriam sectam, tamen aliud sentientes, Legem Regis tenendam judicant. Tempus horum nondum venit. Ex hoc loco discessi venique in* Nixapor & Sabazuar, *quæ pertinent ad* Chorasan; *Indè transivi urbes* Setam, Damgan & Jamnam, *tandem* Kaxanum *attigi in Provincia* Aracand 30 Farsang, *id est, parasangis* Sfahamo *distantem. Tractus iste terrarum plerumque sterilis est. Tandem* Sfahamum *redii, hicque ad obsequia R*^ae^*. V*^ae^*. promptus maneo. Sed nunquid interim aliquid R*^a^*. V*^a^*. in lucem prodiit, nunquam oportet, talem arborem sine fructu esse. Præter duos libros, quos ante aliquot annos ad me misit, nihil ultrà ad manus meas pervenit. Ego hîc composui aliquot* tractatus circa controversias Legis in particulari: Responsum *Persicè* ad Politorem Speculi. *Non scio quemquam, qui possit hoc negotium tractare Romæ meliùs, quàm R*^a^*. V*^a^*. quam rogo me certiorem reddat, si spes sit ibi imprimi posse tales Libros; sed timeo ne nullus inveniatur, qui sumptus facere velit. In hac tamen re nihil aliud volo, quam id, quod Superiores ordinaverint. Tandem hoc præcipuè petit à R*^a^*. V*^a^*. minimus iste Servus ipsius, ut epistolam hanc meam pro memoriali retineat, ut mei in suis SS. Sacrificiis nunquam obliviscatur. Data prope* Xaxan *circa festum* S. Francisci Xaverii.

Bactra Academia Usbek.

Maxahad.

Nixapor, Chorasan urbs.

CAPUT VI.

Iter à Marco Paulo Veneto *&* Haythone Armeno *in* Cataium *sive* Sinas *confectum.*

CUm nullus ex veteribus ultimi Orientis Regna *Marco Paulo Veneto* uberius descripserit, mearum partium esse ratus sum, ejus hoc loco veluti opportuno, iter in *Cataium* describere; tametsi plurima occurrant, quæ in hunc usque diem à nemine Geographorum tum capta sunt ob varietatem nominum; queis Regna, provincias, urbes, montes, flumina, lacus, differentia ab omnibus aliis nuncupat, tum ob nonnullarum urbium descriptionem, quæ hodiernæ Geographiæ non congruunt; Accedit quod *Marcus Paulus Venetus* nullâ Sphæræ notitia fuerit instructus, hinc factum est, ut nullius urbis longitudinem latitudinemque designet, ex quarum unica notitia genuinus locorum situs deprehenditur. Sed jam ad iter ejus enarrandum nos accingamus.

Confusum iter *Marci Pauli Veneti.*

Anno itaque 1269. *Balduino* Regni *Constantinopolitani* sceptra tenente, duo illustres viri ex clarissima Paulinorum familia, cives Veneti, *Nicolaus* & *Matthæus* navi variarum mercium copiâ instructâ *Constantinopolim* moverunt, ubi viribus nonnihil instauratis, *Ponto Euxino* se committentes, portum *Armeniæ*, quæ *Soldadia* appellatur, felicibus zephyris flantibus appulerunt; quisnam verò hic portus *Soldadiæ* sit, comperire non licuit; ego *Trapezontem* interpretor, cum nullus ad mare *Euxinum* propriè *Armenorum* portus sit; neque quod Regnum illud *Bartzæ* sit, comperire licuit. Ex *Bartzæ* Regno *Bocharam* urbem ad fluvium

Causa & origo suscepti in *Cataium* itineris.

Oxum

Bocharæ triennium subsistunt, & linguam Tartaricam addiscunt.

Oxum in *Usbek* Regno sitam, magnis terrarum ambagibus pervenerunt, ubi bellorum tumultibus Regem *Bartzæ* inter & *Tartarorum* Regem exortis, dum qua via ad patriam redirent nescii, novo consilio inito, ibidem integro permanserunt triennio, & ne otio torpescerent, interim Tartaricæ linguæ addiscendæ summo studio incubuerunt. Hoc itaque rerum statu Legatus quidam à Rege *Allau* ad magnum *Tartariæ* Imperatorem *Bacharam* peroraturus venit, ubi cum memoratos viros reperisset, nihil non egit, tum ob egregiam morum normam, tum ob linguæ Tartaricæ, quam possidebant, peritiam, ipsos secum ad *Magni Cham*, utique quàm acceptissimos ipsi futuros, secum abduceret; acquiescentes itaque consilio Legati, post multorum mensium decursum, iter, tandem se *Magno Cham* sistunt. Hic primùm Latinorum virorum pulchram indolem miratus, tum curiositate ductus rerum *Europæarum*, totus fuit in explorando Regionum Occidentalium gubernandi modo & ratione, de Pontifice, Cæsare, de totius Imperii ritibus, tum bellorum tum pacis tempore observatis; ad quæ cum sapienter respondissent, adeò Imperatorem moverunt, ut inito cum Satrapis consilio, tandem de solenni Legatione ad Pontificem Romanum adornandâ conclusum sit, quam & suo nomine hisce viris Paulinis, quorum fidem & sinceritatem experimento jam dudum compererat, expediendam imponit, unà cum tabula aurea literisque, quibus centum viri doctrinâ & sapientiâ conspicui, sibi ad subditos suos in fide Christiana, quam omnium optimam & integerrimam esse dicebat, instituendos transmitteret. Viri itaque acceptatâ Legatione voluntatem Imperatoris expleturi, mox se itineri committunt, tabulâ aureà instructi, quâ ostensâ utpote sigillo *Magni Cham* signatâ, per totum quà transituri erant *Tartaricum* Imperium, literisque queis à vectigalibus & quorumcumque tandem importunitate immunes, ab omnibus summo honore & benevolentia exciperentur, subditis præcipiebatur. Iter itaque magnâ tabulæ aureæ fiduciâ prosecuti, post multorum mensium spacium tandem *Balzram Armeniorum* portum (qualis verò hic portus fuerit, an ad mare *Caspium*, an ad *Euxinum*, hucusque mihi incompertum est) verisimilius est fuisse portum *Trapezuntinum*, in angulo *Ponti Euxini* constitutum; siquidem ex hoc portu intrà paucos menses portum *Anconitanum* anno 1272. tenuerunt, quod ex mari *Caspio* propter immensum terrarum regionumque interjectum spacium, fieri non potuisset.

Cum Legato Regis Allau ad Magnum Cham proficiscuntur.

Magnus Cham honorificè illos suscipit.

Consilium de Legatione ad Pontificem Rom. adornanda initur.

Itineri in Europam se committunt.

Armeniorum portum Balzran appellunt, & hinc Anconam.

Mors Clement. IV. Pontificis.

Venetias contendunt.

Porrò *Anconæ* undè discesserant restituti, de morte *Clementis* IV. perceptâ famâ, neque quenquam alium in Sedem Apostolicam surrogatum, consilii inopes non parum conturbati fuerunt. Interim *Venetias* patrios lares revisuri contendunt, novam interim Pontificis electionem operiebant, ubi *Nicolaus* uxorem quam in abitu suo prægnantem reliquerat, fatis cessisse reperit, relicto quindecim annorum *Marco* filio, qui posteà & parentis sui in derelictas à patre remotissimas *Asiæ* regiones comes, & unà hujus *Geographicæ historiæ* Author & conscriptor fuit. Novo itaque Pontifice, sub nomine *Gregorii* X. *Rudolpho* Imperante, unanimibus Cardinalium suffragiis electo, *Anconam* revertuntur, Literas *Magni Cham* Pontifici unà cum muneribus transmittunt, quibus motus, de opportuna Euangelii propagandi occasione vehementer gavisus, literas ad *Magnum Cham*, quibus omnia ea continebantur, quæ ad Christianæ Legis religionem, atque ad animum Magni Regis jamdudum ad sacrosanctam Christi Legem suscipiendam proclivem, melius imbuendum necessaria videbantur, dedit, adjunctis duobus è Dominicanorum familia præstantibus doctrinâ Viris *Quilelmo Tripolitano* & *Nicolao*, cujus cognomen

Literæ Magni Cham novo Pontifici Gregorio traduntur.

Ex Ord. Prædicat. ad Magnum Cham Missionarii.

gnomen non additur. Hi itaque jam votis suis expleti, iter ordiuntur in Orientem, tandem longo itinere terrâ marique *Armeniam* ingressi, bellorum tumultibus *Armenos* inter & *Babylonis* Soltanum exortis, omnia turbata cum reperissent, patres Prædicatores timore perculsi, derelictâ ulterioris itineris prosecutione in *Armenia* restiterunt; Nicolaus verò cum Marco Paulo filio, omni periculo repudiato, ex summo quo plenam satisfactionem *Magno Cham* de expedita legatione dare nitebantur, desiderio adorti, ad eum magno labore itinerumque incognitorum periculo expositi, in urbem *Clemenisu* appulerunt; quorum adventu *Cublai Magnus Chan* mox ubi certior factus, quadraginta dierum spatio nuncios suos, qui ipsos omni humanitatis genere rerumque necessariarum ubertate exceptos ad se adducerent, obviam amandavit. Itaque in conspectum *Magni Chan* admissi solitis venerationis signis exhibitis quod ipsis impositum erat, exposuerunt, Literas Pontificis unà cum phyala olei ex Dominici sepulchri lampade desumpti, prout ipsis à *Cublai* demandatum erat, exhibuerunt; Marci quoque Nicolai filii indolem admiratus tali utrumque honore prosecutus fuit, ut eos intra domesticos, quod maximi honoris signum erat, receperit, eoque variis in remotissimas Imperii sui provincias legationibus, tum ob singularem, quæ in eo elucescebat prudentiam, negotiorumque expediendorum insignem dexteritatem, tum ob eximiam quatuor diversorum Idiomatum cognitionem, summo suo emolumento usus sit; & uti Imperatorem curiosioribus naturæ spectaculis morumque legibus capi advertit, ita quoque quæcunque rara, mira & exotica in diversis legationis suæ itinerumque ambagibus observavit, illa summo studio descripta *Magno Chan* exhibuit, quibus dici vix potest, quantam apud eum gratiam iniverit, donec tandem desiderio patriæ percitus post 17 annorum

In Tartariæ urbem Clemenisu ad Magnum Cham appellunt.

Munera Pontificis & literas offerunt.

Marcus Paulus filius Nicolai peracceptus Magno Cham.

Post 17 annorum apud Can moram obtenta licentia in patriam redeunt.

peractum diversarum legationum munus, licentia ab Imperatore quantumvis ægrè obtentâ, per incognitas terrarum mariumque semitas salvi & incolumes innumeris peragratis Regionibus, anno 1295. *Venetias* redierunt. Quibus quidem obiter expositis, nihil restat, nisi ut iter ejus in *Cataium* paulò fusius describamus, cum multa, uti suprà dixi, occurrerint, quæ Geographos mirè perplexos teneant.

Iter Marci Pauli Veneti.

Mari itaque Mediterraneo, *Anatolia*, *Armenia*, *Perside* peragrata, ad *Balasciam* regionem pervenit, quam nos *Corasinam* esse putamus, *Persidem* inter & *Mogulum* Regnum interjectam: Ex hoc loco vitato in Meridiem itinere, inter Boream & Ortum, quem *Nordost* vocant, iter suum instituit; hinc per deserta, deindè per altissimum montem *Belor*, quem suprà descripsimus, in Regnum *Cassar*, quod hodiè *Cascar* vocant, pervenit, *Magno Chan* pro tempore tributarium, partim Christianis Nestorianis, partim Mahumedanis inhabitatum; hinc versus Boream deflectens *Samarcandam* subiit Magni *Tammerlanis* regiam, in Regnum *Carcham*, quod hodiè *Jarcham* dicitur; ex hoc in *Peim* & *Ciarciam* urbes, & tandem in *Camul* & *Tarphan*, *Tanchutici* tunc temporis Imperii Provincias, modò *Usbekiorum* imperio subditam, per desertum *Lop* pregressi sunt; quæ omnia, quæ supra de Itinere Benedicti Goësii adduximus, correspondent. Hinc tamen versus *Cataium* brevissimum iter non est prosecutus, sed versus Boream declinans ad *Campition* urbem *Tangutici* Regni metropolim pervenit, ubi inter Orientem & Meridiem, hoc est, Euronothum progredientibus ingressus incipit in *Cataium* per desertum; spreto tamen hoc itinere versus Boream identidem progressus, variisque *Tartariæ* Orientalis Provinciis Regnisque peragratis, pluribusque in iis Christianis repertis,

Balascia.

Cascar.

Samarcandam.

Jarcham.

Peim. Ciarcia.

Camul, Tarphan.

Lop desertum.

Campition.

Cambalu Magni Cham Regia.

Cur nulla muri Sinensis in itinere à M. Paulo fiat mentio.

tandem *Cambalù Magni Chan* Regiam appulit de cujus urbis vastitate & etymologia suprà fusè egimus; ubi vehementer miror, *Paulum Venetum* nullam murorum *Sinensis* Imperii, per quos necessario transire debebat, mentionem fecisse; forsan ad Oceanum Orientalem, ad quem se pervenisse scribit, per Aquilonaria Regna longè latéque divagatus, per *Coreanum* Sinum maritimo itinere intra *Cataium*, id est, *Chinam* pervenisse vero haud absimile est: Siquidem quæcunque de *Cataio* imposterum narrat, quæcunque de civitatum vastitate & magnificentia, de populorum Mercatorumque frequentia, de rerum omnium humanæ vitæ necessariarum ubertate, de fluminum amniumque multitudine, de pontium admiranda structura recenset, illa utique nulli alteri Regioni, Regno & Imperio, præterquam vastissimo *Sinarum* conveniunt, cui & Sinica civitatum nomina mores & consuetudines prorsùs consonant; uti in præcedentibus fusè ostensum fuit. Imò *Haython Armenus* Monachus Præmonstratensis, ex Regia stirpe natus, totius Orientis lustrator, quæcunque ex *Paulo Veneto* longius enarrata sunt de Regno *Cathaico*, ipse sub Religiosi Viri fide confirmat, utpotè qui anno 1307. omnia illa ultimi Orientis Regna propriis oculis inspexit, quorum itinerum rationem, causam occasionemque posteà exponemus. De Regno autem *Cathay* Cap. primo suæ historiæ ita loquitur: *Regnum* Cathay *est maximum quod in Orbe valeat inveniri, & est repletum gentibus & divitiis infinitis, & in Oceani littore habet situm. Homines illarum partium sunt sagacissimi & omni calliditate repleti, & ideò in omni scentia vilipendunt omnes alias nationes; & dicunt, quod ipsi soli sint, qui duobus luminibus respiciunt; cæteri verò uno tantum; communiter parvos habent oculos, & naturaliter barbâ carent; & insuper de isto Regno dicitur, quod est in principio Mundi, quia est in Oriente ab uno capite, & in illa parte, nulla est aliarum habitatio gentium, ut refertur; Ex Occidente habet suos confines cum Regno* Tarsæ; *ex Septentrione cum deserto* Belgian; *ex Ortu verò & Meridie sunt Insulæ maris Oceani innumerabiles.* Quibus verbis *Cathaium* sive *Chinam* ita describit, ut in nullo à moderno ejus situ, moribus gentium, cæterisque *Chinæ* propriis discrepet.

Cathaii ab Haythone descriptio.

Caput VII.

De Christianæ fidei in dicta Tartariæ & Catay *Regna per jam exposita itinera introductione.*

Cum in omnibus jam dictis itineribus nullo non tempore Christianorum nomen memoretur; Dubium nullum esse debet Lectori, Euangelicam Christianæ Legis doctrinam à primis usque temporibus primitivæ Ecclesiæ in memorata ultima Orientis Regna per intermedia, vel per ipsos Apostolos, vel per eorum discipulos, & in Apostolico munere successores introductam fuisse. Quod ut quàm luculentissimè pateat, Apostolicis omnium seculorum expeditionibus in istiusmodi Regna peractis agere constitui: Et tametsi in præcedentibus de S. Thomæ expeditionibus in *Indiam* & viciniora Regna egerimus, hîc tamen quomodò tum ope S. Thomæ, tum S. Philippi, Bartholomæi, Thadæi, cæterorumque Apostolorum in Mediterraneæ *Indiæ* Regna usque ad ipsos ultimos *Tartariæ* terminos Sacrosanctum Christi Euangelium propagatum sit, demonstrare contendo. Quod dum facio, multum sanè luminis ab eximio *P. Henrico Rhodio*, qui universam penè *Indiam* peragraverat, accepi: siquidem ex *Goa* in *Mogolum* Regnum missus in *Dalcan*, quod modò Regnum *Visipor* dicitur,

Iter P. Henrici Roth per Indiam.

Gati

Gati monte ſuperatò venit in *Colconda*, & hinc in *Montipur* & recto in Boream itinere *Bengalam* & *Decanum* Regnum, & hinc per *Delli* urbem rectà *Agram Moguli* Regis curiam pervenit; quam autem rara & curioſa in tanto itinere obſervarit, ipſemet ſuo tempore in Itinerario ſuo luci dabit; hic, inquam, cum de *Narſingiæ* Regno & *Meliaporæ* reliquiis S. Thomæ celeberrimis rationaretur, dixit, in hunc uſque diem in Chriſtianorum Archivio præter alia, iter quoque, quod Sanctus Apoſtolus ex *Judæa* in *Indiam* confeciſſet, conſervari, ſeque ex Syriaca lingua in Latinam verſum penes ſe habere; quod cum vehementer deſiderarem, votis meis non illibenter annuit; Eſt autem id quod ſequitur. In univerſali Orbis terrarum ab Apoſtolis Hieroſolymis facta diſtributione, ad Divini Euangelii propagationem, S. Thomæ *Indiam* obtigiſſe, ex *Eccleſiaſtica hiſtoria* conſtat, quo ut pertingeret, iter tale orditus eſt: *Ex Judæa, Syria, Armenia, Meſopotamia* peragrata in quandam Perſidis urbem pervenit, quæ *Soldania* dicitur, ubi Divini verbi ſemente ſparſa ingentem Chriſtianorum meſſem obtinuit. Hinc verò per Regnum *Candahar*, & *Cabul*, quæ 40 leucis diſtat *Candahar*; *Cabul* verò *Galabor* quoque dicitur, per quam S. Apoſtolus egreſſus eſt per montes altos in regionem, quæ in hunc uſque diem حورستان *Gavorſtan* à *Mauris* dicitur, id eſt, *Regio infidelium*, ſic enim nominant Chriſtianos, qui etiamnum ibi perſeverant, Chriſtiani S. Thomæ dicti, qui uti montibus altiſſimis à natura muniti ſunt, ita non facilè aditus in eam conceditur, etſi quandoque nonnulli *Saraceni* penetrent, ſtatim tamen ex perfidæ ſectæ odio jugulantur; Gentiles verò ſuſcipiuntur, & tametſi varios Chriſtianæ Religionis ritus ſervent, Crucem triplicem frontibus & temporibus rubro ſantali colore effictam imprimant, infantes aquis tingant; accidit tamen ſucceſſu temporis, ut ſylveſcente ob Apoſtolicorum virorum penuriam Eccleſiâ, unà cum Chriſtianæ fidei nonnullis ſcintillulis adhuc ibidem relictis, cæterum tota natio variis ſuperſtitionibus errorumque fœdis contaminata maculis, cum tempore ſuccubuerit; quæ P. Nicolaus Trigautius in itinere Benedicti Goës in *Cataium* ſuſcepto, his verbis confirmat: *Poſtquam in aliud oppidum exiguum pervenerunt cui nomen* Paſſaur, *obviam habuerunt quendam Anachoretam, à quo intellexerunt 30 dierum itinere urbem eſſe Chriſtianorum, nomine* Caphurſtan, *in quam aditus* Saracenis *minimè permittitur, adeuntes verò capite plectuntur: Ethnici tamen negotiatores minimè prohibentur ingreſſu urbium, ſed à templis tamen excluduntur: narrabat illius Regionis incolas omnes non niſi atratos ad templa procedere, agrum eſſe feracem & uvæ copiam reperiri.* Quæ narratio ipſi ſuſpicionem movit; haud dubiè illic Chriſtianorum adhuc etſi degenerum habitationem eſſe, quod & aliàs audiverat. Quæ res poſt Goëſium noſtris in *Mogulis* Regno fidei Chriſtianæ propagatoribus, ita demùm innotuit, ut proindè nemini amplius de rei veritate dubium eſſe debeat; Undè in hunc diem Chriſtiani S. Thomæ dicuntur, & forſan jam Chriſto aggregati fuiſſent, ſi operariorum penuria non obſtitiſſet.

Itinerarium S. Thomæ Apoſtoli, ex Judæa in Indiam.

Gavorſtan Natio Chriſtianorum, qui S. Thomæ dicuntur.

Nic. Trigautius.

Porrò ex *Caphurſtan* D. Thomas penetraſſe dicitur *Guzaratam* minorem, non longè à Regno *Caſmir*, de quo ſuprà, à *Lahor* triduano itinere ad Septentrionem ſuſcepto diſſitam; deindè dicitur per montes Tebeticos longis terrarum ambagibus verſus *Bengalam*, ac tandem per Regnum *Decan Meliaporam* appuliſſe. Fertur relatione fide digna in Eccleſiæ Meliaporenſis archivio literas adhuc Syriaca lingua in pervetuſto pergameno ſcriptas conſervari, quibus S. Thomas Epiſcopos in dictis Regnis à ſe conſecratos, id eſt, ex *Candahar*, *Cabul*, *Caphurſtan*, *Guzarata* minori, cæteriſque conterminis locis ad Concilium Meliaporenſe evocàrat; Quod ſi ita eſt, dolendum ſanè, non eſſe, qui tantæ antiquitatis Eccleſiaſticæ theſauros Latini juris fecerint.

Guzarata minor.

Epiſcopi à S. Thoma in dictis Regionibus conſecrati.

Orig. 2 Gen. l. 3. Euſeb. l. 3. c. 1. Theodoret. de Verit. Euang. l. 9.

Nicephorus lib. 2. cap. 40.

Quicquid ſit, S. Thomam Apoſtolum primum ad *Parthos* profectum Author eſt *Origenes* & *Euſebius*, eundem *Indos* quoque petiiſſe, tradit *Gregorius Nazianzenus hom. cont. Arianos*; *Theodoretus* hiſce conſentit, Sancto Thomæ Apoſtolo *Parthos*, *Perſas*, *Medos*, *Brachmanos*, *Indos*, cæteraſque finitimas nationes Chriſti Euangelium ſuſcepiſſe, adſcribi debere; Ad *Taprabanam* quoque, quam hodiè *Sumatram* vocant, eum veniſſe *Nicephorus* tradit, quæ cum non remota ſit à Regno Sinarum, certè in id quoque in propria perſona ſeſe contuliſſe vero haud abſimile cuipiam videri queat, qui quæ ſuprà de D. Thomæ Apoſtoli itineribus recenſuimus, ritè intellexerit, quæ & fuſiùs proſequitur *Oſorius* Sylvenſis Epiſcopus, qui res Indicas luculentiſſimè ſcripſit: Unde ex hiſce regionibus jam enarratis, videlicet ex *Cabul*, *Caphurſtan*, *Tibet*, *Mogul*, facilè per ſucceſſores Epiſcopos in ulteriores Provincias & Regna uſque ad ultimum *Tartariæ* terminum Sacrum Chriſti Euangelium propagari potuit; id ſane apertè dicit *Ortelius*, qui Regnum *Argon* in ultimo Septentrionis angulo conſtitutum, Chriſtianorum dicit à S. Thoma ad fidem Chriſti converſum: ſubintellige à Succeſſoribus ſuis, ut hoc pacto nullus Mundi angulus foret, qui ſuâ curâ & ſollicitudine Euangelii luce non ſit repletus.

Archon Regnum *Tartariæ* ubi Chriſtiani Thomæi.

S. Philippus Apoſtolus.

S. Philippum *Aſiam* quoque Superiorem Euangelio imbuiſſe *Nicephorus* tradit *l. 2. c. 39.* Eſt autem *Aſia* Superior nihil aliud, quam vaſtum illud ſpacium *Aſiæ* Majoris, quam *Scythiam* trans & ultra *Imaum* Veteres appellarunt; ſuntque omnes illæ Regiones, quas tum ad extremos Oceani Orientalis limites, tum circa mare *Caſpium*, uti *Georgiam*, *Iberiam*, *Albaniam*, *Micreliam*, *Armeniam*, & tranſmarinæ *Tartariæ Aſiaticæ* partem complectitur, ex quibus deindè ulteriori propagine in longè latéque circumfuſorum Regnorum multitudinem *Tebet*, *Indoſtan*, *Tanchut* &c. Divini Verbi Euangelium tranſplantatum fuit. Sanctum quoque Bartholomæum Lycaones *Armeniæ majoris* populos fide Chriſti imbuiſſe *Chryſoſtomus*, *Albanos Sophrinus*, *Indos* citeriores *Origenes* teſtatur. *Panthenus* Philoſophus Chriſtianus ad *Indos* peregrinatus Bartholomæi prædicatione eam virentem adhuc ſe inveniſſe dicit. Qui plura de hiſce noſſe cupit, is conſulat *Hiſtoriam Armenorum*, quam *Giarrentir*, id eſt, *Librum narrationum* vocant, quem *Clemens Galanus* Clericus Regularis, qui *Armeniæ*, *Georgiæ* cæterarumque *Colchidos* regionum multis annis operarium egit, hìc *Romæ* luci dedit.

S. Bartholomæus Apoſtolus.

Chryſoſt. hom. de 12. Apoſt. Sephr. apud S. Hieron. de Script. Eccleſ. Orig. in Gen. l. 3.

Hiſtoria Armenorum Giarrentir dicta.

Primùm itaque fides Chriſti per Apoſtolos Thomam, Philippum, Bartholomæum in dicta Regna introducta fuit, quæ deindè multorum annorum decurſu per eorundem Succeſſores, viros ſanctos, & Spiritus Sancti gratia illuminatos propagata excultaque Divinæ Legis luce ſe per univerſum Orientem magno animarum lucro diffudit, donec penuriâ operariorum populi diſſolutiorem vitam ambientes à ſuſceptæ fidei rectitudine degeneres, nec non gentilium ritibus contaminati, prorſus à via recta defecerunt. Siquidem poſt annum Salutis 400 Satanæ inſtinctu exitialis Arii, Neſtorii, Dioſcori cæterorumque Hæreticorum, potiſſimum Neſtoriana Hæreſis, uti terrarum & potiſſimum orthodoxam Chriſti fidem horrenda clade affecit, ita potiſſimum *Colchidem*, *Armeniam*, *Perſidem*, *Turcheſtanem*, ultimoſque *Tartariæ Aſiaticæ* terminos peſtiferæ doctrinæ toxico ita infecit, ut teſte *Marco Paulo* & *Haythone* nullus dictarum Regionum locus ſit, quem non fœdè contaminârint. Acceſſit hiſce anno 632. circiter, infeſtus Mundo impii Mahumetis ortus, qui veluti tumentium fluctuum inundatione magnam Orbis terræ portionem offundens, iniquiſſimis ſuis legibus ſubjecit; Unde accidit, ut Chriſti fideles, ac potiſſimum Sacerdotalis Ordinis Viri, extorres patriâ, paulatim in inte-

Chriſtiani quando Hæretica pravitate infecti.

Quantum infecerit Mundum perfida Mahumetis lex.

interioris *Asiæ* Provincias, sive persecutionis metu, sive voluntario exilio concesserint; qui zelo domus Dei armati, nec non desiderio, avitam Orthodoxæ fidei religionem propagandi desiderio perciti, vel ipsam *Chinam* penetrarunt, in qua quanto cum Christianæ Reipublicæ emolumento laboraverint, monumentum Syro-Sinicum suprà expositum luculenter docet. Quoniam verò nihil in humanis rebus stabile & solidum, ita quoque fides in dictas regiones introducta, sive ex Apostolicorum Virorum penuria, sive ex pessima Christianorum degeneratione flaccescens, modò ad Idololatricam, nunc ad Mahumetanam, jam ad Hæreticorum Nestorianorum religionem, ad quam unumquemque proprii genii libido trahebat, deflexit; duravitque potissimum in *Tartaria* Orientali, hujusmodi Orthodoxæ fidei nunc susceptæ nunc repudiatæ vicissitudo usque ad annum 1253, quo (uti *Haython Armenus* regia stirpe natus scribit) Haython Armeniæ *Rex frater ejus, dum* Turcarum *in Regno suo vastatores ultra ferre non posset, novo consilio inito Divini Numinis instinctu in propria persona ad* Magnum Chan Tartarorum *Imperatorem, quem* Paulus Venetus Cublai à Cingiscan, *à primo* Tartarorum *Rege sextum Imperatorem vocat, qui rerum in* Tartaria & Catayo *potiebatur, tum ad belli fœdus contra* Saracenos *pangendum, tum ad benevolentiam & favorem omnium potentissimi principis ad Rempublicam Christianam in pacifico statu constituendam, profectus in* Almalech, *id est,* Cambalu Magni Chan *curiam ingentibus itinerum erroribus appulit:* Magnus *verò* Chan, *seu* Cublai *de ejus adventu summo voluptatis sensu perfusus, summo eum, prout merebatur, honore, & benevolentia excepit, muneribus maximis ditavit & ut exemplum suum secuti idem facerent; Satrapis suis præcepit. Itaque cum nonnullis septimanis Rex* Haython *ex diuturnis se itineris laboribus fractum refocillasset, tum Imperatorem adiit, sui tam longinqui itineris causam ei magno rationum pondere aperuit; Imperator justis petitionis suæ rationibus perceptis, tum vel maximè Regiæ Personæ tot tantisque laboribus, tot itinerum periculis sese, tum pro Regni sui quiete, tum pro publico Christiani Orbis emolumento exponentis dignationem miratus, quæcunque peteret, pro ea qua erat clementia se concessurum pollicitus est;* Haython *acceptato tàm profuso promptæ voluntatis obsequio, septem veluti suarum petitionum puncta in scriptis dedit, quorum primum erat, ut* Magnus Chan *Christi fidem amplexaretur. Secundum, ut Christianos inter &* Tartaros *perpetuum amicitiæ fœdus stabiliretur. Tertium, ut in omnibus iis Regnis, quæ* Tartari *suo subjecerant Imperio, Christiani eorumque Ecclesiæ ab omni persecutione liberi, sua fruerentur immunitate tam Ecclesiastici quàm Laici. Quartum, ut moto Exercitu suo sanctum Christi Servatoris sepulchrum à* Turcarum *Tyrannide ereptum, unà cum* Terra Sanctà *à* Saracenis *occupata Christianis restituatur. Quintum, ut ad potentissimum* Baldachi Caliphum *exterminandum auxiliares copias sibi jungeret. Sextum, ut sibi indultum concederet, quo fretus ubicunque à* Tartaris *præsertim* Armeniæ *vicinioribus auxilium imploraret, omni postpositâ morâ illud sibi dare tenerentur. Septimum, ut privilegia & Jurisdictiones* Armeniæ *Regni sui, quod primò* Saraceni *occupaverant, & deindè à* Tartaris *expulsi id* Magni Cham *Tributarii Reges possederant, sibi* Armeniæ *Regi restituerentur.* Magnus Chan *auditis Regis postulationibus confestim convocato Procerum concilio, coram omnibus Regi in sua præsentia constituto hisce verbis respondit: Quoniam Rex* Armeniæ *de longinquis partibus ad Imperium nostrum venit non compulsus, sed spontaneâ sua voluntate motus; sanè minimè Imperatoriam Majestatem dedecet, ejus tam honestis postulatis annuere ejusque votis modis omnibus obsecundare, preces itaque vestras acceptamus, & cunctas cum Dei beneplacito adimpleri curabimus. Primò quidem ego Imperator &* Tartarorum *Dominus me faciam baptizari, tenebo fidem, quam tenent hodiè Christiani, omnibusque meo*

Orthodoxæ fidei in *China* instauratio.

Haython Armeniæ Rex, convertit *Magnum Chan.*

Conditiones seu postulata proposita à Rege *Armeniæ Magno Cham.*

Responsio *Magni Cham* ad Regem *Armeniæ.*

meo subjectis imperio consulam, ut idem faciant, non tamen ea intentione, ut cuipiam violentiam facere cupiam. Ad secundum respondemus, & efficaciter intendimus, jubemusque, ut pax Christianos inter & Tartaros *perpetua, inviolabili tenore stabiliatur. Volumus etiam ut omnes Christianorum Ecclesiæ & Clerici cujuscunque conditionis extiterint, sive Seculares, sive Religiosi, in omnibus nostro Imperio subjectis Provinciis privilegio gaudeant libertatis, nec liceat alicui ullo modo iis inferre molestiam. Ad* Terram Sanctam *quod attinet, dicimus, quoniam si commodè possemus, ob reverentiam Domini nostri* JESU *Christi personaliter veniremus, sed quia multum nobis negotii est in hisce nostris Regnis, Fratri nostro* Haolono *dabimus in mandatis, ut negotium istud, sicut decet, ducat per omnia in effectum: Eruet enim civitatem* Jerusalem *& totam* Terram Sanctam *de manibus Paganorum, & istam restituet Christianis. Quod verò* Caliphum *de* Baldach *concernit, nos in mandatis dabimus* Baydo *Capitaneo* Tartarorum, *iisque qui sunt in Regnis* Turciæ, *& aliis qui sunt circa illas Regiones, ut omnes sub jugum ducant, &* Caliphum *capitalem inimicum nostrum prorsus destruant. De privilegio verò quod quærit habere Rex* Armeniæ *subsidio* Tartarorum, *volumus ut illi juxta voluntatem suam satisfiat, quod & libenter confirmari volumus. Ultimò verò de eo, quod Rex* Armeniæ *requirit, quatenus terras Regni sui per* Saracenos *ablatas & postmodum per* Tartaros *occupatas sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & volumus ut frater noster* Haolonus *omnes dictas terras sine mora restituat, & ulterius volumus & mandamus, ut de terris quas acquisivimus, plura castra dicto Regi in augmentum & tutelam Regni sui de speciali gratia concedantur.*

Haython scriptor historiæ Tartaricæ, frater fuit Regis *Armeniæ*.

Hæc *Haytho Armenus*, qui hujus *Armeniæ* Regis frater erat, & unà cum eo ad *Magnum Chan* in ultimam *Tartariam* itineris individuus comes. Puncta quæ postulaverat *Haython* Rex à *Magno Chan*, mirabili fidei & sinceritatis constantia obtinuit; Nam ut *Armenus* hujus Historiæ scriptor testatur c.24. primum punctum quod Baptismum concernebat, sine mora explevit; Post instructionem enim in fide Christiana peractam, Baptismum unà cum universa sua Domo Aulæque proceribus, cæterisque per Episcopum quendam *Armeniæ* Cancellarium suscepit; per *Haolonum* verò fratrem suum Rex *Armeniæ* jam legatione quàm felicissimè peracta, & votorum suorum compos factus, *Haoloni* comes postquam Regno suo restitutus fuisset, totam *Persidem* Rege tunc destitutam sine ulla ferè resistentia occupavit; *Caliphum* quoque in urbe *Baldach* obsessum, civitatem innumeris divitiis refertam exspoliavit; *Caliphum* verò perfidæ Religionis Mahumetanæ caput, avaritiæ vitio laborantem, pecuniis ad exercitum comparandum reservatis, in turrim inclusit, ubi objectis auro, argento, gemmisque preciosis, ut inde vitam suam, si posset, sustentaret, omni cibo potuque privatum fame interemit, sic eum allocutus: *Si thesaurum hunc non tam avarè & tenaciter servasses, teipsum & civitatem liberasses; nunc igitur fruere thesauro tuo, atque ex eo comede & bibe, quem tantopere delexisti*, Atque in hunc modum ille thesauro incumbens fame periit. Converso deinde contra *Turciam* Exercitu universam obtinuit, *Halepum* fortissimam, populosissimam, nec non ingenti divitiarum opulentia confertam urbem, post 9 dierum obsidionem in suam recepit potestatem; quâ occupatâ, *Damasco* pari animi fortitudine expugnatâ exspoliataque, universam deindè *Terram Sanctam* usque ad desertum *Ægypti* æqua felicitate subjugavit; ubi in omnibus suo dominio jam subactis Regnis hoc unicum ei curæ fuit, ut Christiani quotquot inveniebantur aut profugi, aut proscripti libertati suæ unà cum Ecclesiis eorundem postliminio restituerentur, destructæ verò suis sumptibus instaurarentur; inductus potissimum ad hoc ab uxore sua, cui nomen

Postulata complentur.

Chaliphus Babylonius fame necatur ab *Haolono*.

Halepum, *Damascus*, *Terra Sancta* expugnata.

men *Doucoscaron*, quæ & ex trium Regum Christo recens nato, stellâ duce munera offerentium familia esse ferebatur; hæc enim uti Christianis legibus jam dudum imbuta erat, ita quoque zelo ac fidei promovendæ desiderio accensa nil non agebat, ut extirpatâ impii Mahumetis sectâ, *Palæstinam* & Sacrosanctum Christi sepulchrum Christianis redderet. Hujus itaque *Haoloni* in Christianam fidem ardore accidit, ut præter *Tartariam* citeriorem, tum *Armeniæ* & *Colchidos* Regnum, tum *Turcia*, *Babylonia*, *Syria* ac *Palæstina*, Christianâ lege impunè & summa cum libertate, magnâ quoque infidelium ad Christi fidem accessione perfruerentur; In *Tartaria* verò majori omnes passim *Magni Chan* exemplum secuti, fidem usque ad ultimos *Cathay* terminos amplexarentur.

S. Anton. Confirmat hæc omnia *S. Anton. tom.* 3. *tit.* 19. *c.* 8. §. 21. sed quem nos suprà *Haolonum* appellavimus, ipse *Ercaltay* vocat, principem & fratrem *Cublay Magni Chan*, hic enim jam dudum sacro imbutus Baptisimate, nomine Imperatoris ad perfidam Mahumetis sectam profligandam & ad Terram Sanctam recuperandam pro incredibili zeli, quo erga orthodoxam Religionem ferebatur ardore, missus, uti supra relatum fuit, multa æternâ memoriâ digna præstitit. Extat hujus apud *S. Anton. citato loco* Epistola, ad S. Ludovicum Regem *Francorum*, eodem tempore in *Cypro* bello contra *Mahumetanos* suscepto intentum, quâ eum unà secum ad inceptæ expeditionis contra *Saracenos* negotium conficiendum ardenter exhortatur, & quoniàm consideratione digna est, hîc inserendam duxi. Hoc est exemplar litterarum, quas misit *Ercaltay* princeps ille *Tartarorum* ad Regem Ludovicum, & jubente ipso Rege translatæ sunt in Latinum de verbo ad verbum. *Per Potentiam Dei excelsi missi à Rege terræ* Chaam *verba* Elcaltay *Regi magno, multarum provinciarum propugnatori strenuo Orbis gladio, Christianitatis Victoriæ, Religionis Apostolicæ defensori, Legis Euangelicæ filio, Regi* Francorum. *Adaugeat Deus dominium suum, conservet illi Regnum suum annis plurimis, & impleat voluntates suas in Lege & in Mundo nunc & in futurum per veritatem Divinæ potentiæ conductricis hominum, & omnium Prophetarum & Apostolorum Amen. Centum millia salutum & benedictionum; & hoc rogo, ut recipiat benedictiones istas & sint grandes apud ipsum; faciat autem Deus, ut videam Regem hunc magnificum qui applicuit. Creator autem excelsus faciat occursum nostrum in caritate, & fieri faciat ut congregemur in unum. Post autem hanc salutationem noverit, quod in hac epistola non est intentio nostra nisi utilitas Christianitatis, & corroboratio manus Christianorum; & peto à Deo, ut det victoriam exercitibus Christianorum, & triumphet eos de adversariis suis contemnentibus Crucem. Ex parte autem Regis sublimis sublimet eum Deus de præsentia* Cyochaym *augeat Deus magnificentiam suam. Venimus cum potestate & mandato, ut omnes Christiani sint liberi à servitute & tributo, & angaria & pedagiis & consimilibus, & sint in honore & reverentia, & nullus tangat possessiones eorum; Et Ecclesiæ destructæ reædificentur, & tabulæ pulsentur, & non audeat aliquis prohibere, ut orent corde quieto & animo libenti pro Regno nostro. Misimus autem huc per fidelem nostrum Virum venerabilem* Sabaldi *Monstrat, David, & per Marcum, ut annuncient istos bonos rumores, & quæ sunt circa nos dicent ore ad os; filius autem recipiat verba eorum, ut credat eis & in litteris, Rex terræ augeatur. Magnificentia sua ita præcepit, quod in lege Dei non sit differentia inter Græcum & Latinum, Armenium, Nestorianum & Jacobinum, & omnes qui adorant Crucem: Omnes enim unum sunt apud nos. Et sic petimus ut Rex Magnificus non dividat inter ipsos, sed sit ejus pietas super*

Haoloni Zelus.

Epistola Haoloni ad S. Ludovicum Regem Franciæ.

omnes

omnes Christianos, duretque ejus pietas & clementia. Huc usque exemplar Epistolæ, quæ missa est Regi *Francorum* in *xyprum* ab *Ercaltay* Principe *Tartarorum*, cui satis consonant & aliæ quædam litteræ, quæ paulò antè dicto Regi à Rege *Cypri* & Comite *Joppensi* fuerant præsentatæ, quarum etiam transcriptum unà cum transcripto dictarum litterarum *Ercaltay* transmisit venerabilis Legatus *Innocentio Papæ* IV. Hæc ex S. Antonino.

Literæ S. Ludovici ad Regem *Tartarorum*.

Munera S. Ludovici ad *Magnum Chan*.

Misit etiam S. Ludovicus ad dictum *Elcalthay*, & ad *Magnum Chan* oratores ex ordine S. Dominici, unà cum pretiosis muneribus, quorum unum erat illud, quod vulgo *Baldachinum* vocant, quod *Magnus Chan* inter alia sibi transmitti jusserat, magnificum sanè & pretiosum, in quo vita Christi phrygio opere mirà arte intexta spectabatur, unà cum particula S. Crucis. Sed hæc fusius deducta vide apud *S. Anton. citato loco*, uti & à *Vincent. Belluac. in suo speculo*; Quæ omnia contigerunt circa annum 1256. & consonant hisce quæ paulò ante ex *Paulo Veneto* & *Haythono* adduximus.

Tartarorum Legatio ad *Innocent.* IV. Pontific.

Imò *Tartaros* nonnullos *Lugdunum* ad Concilium venisse sub *Innocentio* IV. institutum, *S. Antoninus citato loco* asserit. Anno tandem 1300. Religiosos complures ordinis min. S. Francisci ad *Magnum Cham* in *Cataium* majus *Tartariamque* missos, in civitatibus *Cambalu*, *Nanchin*, quam cœli civitatem dicunt, uti & in Regno *Tebeth* magno Infidelium Paganorumque ad Christum conversorum fructu resedisse, *Vadingus in vita B. Odorici* ejusdem ordinis, (qui & omnia illa Regna animarum Christo lucrandarum zelo ardens, peragrasse fertur fuse docet: & eximii *P. P. Bollandus* & *Hoënschenius* in splendido illo *Sanctorum vitæ opere* prolixè unà cum eruditissimis commentariis demonstrant, ad quos Lectorem remitto: *Tom.* I. *die* 15. *Januarii.*

Hac itaque occasione Euangelium Christi per universam *Tartariam* & Regnum *Cathai*, id est, *Chinam* diffusum, magnos ubique locorum progressus fecit. Sed uti jam sæpè diximus, sive deficientibus vineæ Christi cultoribus, sive aliis aliisque Imperii successoribus fidei Christianæ parum addictis, sive aliis de causis Ecclesia Tartarica in suum Chaos redacta, partim Gentilium superstitionibus, partim Mahumedanæ, aut etiam Nestorianorum perfidiæ adhæsit; qui anno 1300. ex *Chaldæa* in *Tartariam* susceptâ expeditione ad zizaniam seminandam, Christianorum adhuc ibidem superstitum mentes impiorum dogmatum peste infecerunt, & unà *Chaldæorum* characteres, eosque qui prius scribendi usu destituti erant, edocuerunt, quibus & in hunc usque diem *Tartari* utuntur. Quomodò verò *Tartari* ad Mahumedanam perfidiam deflexerint, Lege apud *Matthiam Micheu. l.* I. *de Sarmatia Asiatica. c.* 5. Atque hæc sunt, quæ de Christianæ Religionis vicissitudine in *China*, *Tartaria*, cæterisque *Indiæ* Regionibus Lectori paucis indicanda duximus.

Nestoriani primum docuerunt *Tartaros* Characteres Chaldæos.

CAPUT VIII.

Vltima fidei Christianæ in Chinam *introductio.*

DUrante itaque ab anno 636. quo Monumentum Syro-Sinicum in *China* erectum fuit, Christi Ecclesiâ, & ingentes faciente progressus, eccè humani generis hostis, ope sceleratorum hominum, quicquid Ecclesia Dei multorum annorum laboribus perfecerat, uno veluti impetu in terram prostravit; Christianæ fidei prædicatoribus ex *Bonziorum* odio & livore partim occisis, partim proscriptis; Unde fideles tunc temporis in suscepta quidem fidei constan-

Variæ vicissitudines Legis Christianæ in *China*.

constantia ad mortem usque perseverarunt, sed posteri successu temporis sacrilegis gentilium ritibus initiati usque ad annum 1256, quo *Magnus Chan Tartarorum* Imperator in *Chinam* sive *Cataium* infinitâ hominum multitudine irrumpens brevi, ut suprà dictum fuit, universam suo subjecit imperio, qui uti Christianis ritibus jam erat imbutus, ita quoque ingens Christianorum multitudo, teste *Paulo Veneto* & *Haythone Chinam* ingressa, ubique magno se numero propagavit, qui tamen simul ac indigenæ expulsis *Tartaris* universum denuò Imperium recuperarunt, atque sive metu persecutionis, sive securius inter *Tartaros* vivendi spe, Christiani unà derelictâ *Chinâ Tartaros* secuti sunt: Qui verò permanserunt, simulatâ fide, nil præter externas quasdam cerimonias retinuerunt: Atque hi sunt illi Christiani, quos *Sinenses* Crucis Adoratores in *China* vixisse commemorant; de quo vide, quæ suprà recensuimus.

Lex Christi denuò per Societatis *Jesu* Religiosos in *Chinam* introducitur.

China itaque denuò patrio Idolorum cultui assueta, sic perduravit usque ad annum 1542, quo nova ei veritatis lux affulsit; Postquam enim S. Franciscus Xaverius à Deo in *Indiarum* salutem electus Apostolus, semen Verbi Divini per universas incognitarum Mundi partium oras magno & incredibili animarum lucro sparsisset, *Japoniam* vix notam Mundo *Insulam* Christo aggregasset, tandem & animum siti animarum Christo lucrandarum ardentissimum ad *Sinarum* conversionem adjecit; undè nihil non egit, quàm ut votorum suorum compos fieri posset; sed Divinæ Numinis dispositioni aliter visum fuit, siquidem in *Santiano Sinensibus* littoribus adnexa *Insula* opportunitatem *Chinam* ingrediendi operiens, in febrim incidit, qua meritorum cumulo plenus ad laborum pro Christo exanthlatorum æternæ beatitudinis præmium recepturus, Spiritu Creatori reddito, evolavit in Cœlum, quodque per se præstare non potuit, id per tanti moliminis successores suis apud Deum patrociniis tandem obtinuit, eo qui sequitur modo: Alexander Valignanus è Societate nostra, qui anno 1582. tres *Japonum* Regulos Christianâ Lege imbutos *Romam* ad obedientiam Summo Pontifici Gregorio XIII præstandam deduxerat: hic inquam ex *Europa* venerat, à Præposito Generali *Indiæ* totius Visitator renunciatus, jamque perlustratâ *Indiæ* parte cis *Gangem*, ad eam quoque quæ trans *Gangem* sita est, perlustrandam navigaret, tandemque in *Amacaensem* portum delatus, in *Japoniam* transmittere cogitabat. Verùm navigationis legibus prohibitus decem non minus menses in nostrorum sede *Amacaensi* substiterat; ibi re Sinensi ex integro exploratâ, sopitum ejus expeditionis ardorem excitavit: siquidem ex Imperii magnitudine, gentis nobilitate, altâ jam plurimorum seculorum pace, Magistratuum prudentiâ, nec non politica gubernandi ratione, ad quam non nisi ii, qui literarum notitia viri undequaque consummatissimi admittebantur, non vanè ratiocinabatur, gentem Sinicam solertem, & studiis bonarum artium addictissimam, adduci tandem posse, ut viros aliquot literarum ac virtutis laude præstantes in suo Regno vivere pateretur, ac potissimum tales, qui patrii sermonis literarumque jam non essent imperiti: sed spem non vanam videri futuram quandoque, ut huic genti sanctissimæ Christianæ Legis statuta arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem non modò non interturbent, sed etiam egregiè promoveant, undè *China* gentilium vanitatum pertæsa, cælestium bonorum desiderium conciperet, & æterna spectaret. His itaque de causis absque ulla mora nonnullos ex *India* evocatos, P. Michaëlem Rogerium, & P. Matthæum Riccium Italos, literis

S. Franc. Xaverii zelus fructusque in conversione infidelium.

Mors S. Franc. Xaverii.

P. Alex. Valignanus primus ordinatur expeditionem.

Primi Ecclesiæ *Sinensis* Fundatores P. Michaël Rogerius & P. Matthæus Riccius.

literis Sinicis operam dare jussit; quibus jam nonnihil imbuti, summa sanè industria *Cantonensem* urbem spe nonnullam in ea sedem obtinendi, ingressi sunt; sed semel atque iterum votis suis frustrati, *Amacaum* redierunt; Dici vix potest, quot quamque varii casus intervenerint, qui inceptæ expeditionis negotium si non desperatum, saltem evanidum redderent; quibus tandem omnibus superatis, res optatum tandem exitum invenit per P. Matthæum Riccium, cui felici nostrorum sorte, prima in *Sinicum Imperium* porta aperta fuit, cui & felix in Christiana lege propaganda progressus merito suo adscribi debet. Fuerat is quondam P. Christophori Clavii discipulus, & in Mathematicis disciplinis instructissimus; hic magno curiosarum rerum apparatu *Chinam* Patri Rogerio associatus, unà cum solenni *Lusitanorum* ad Proregem *Cantoniensem* legatione ingressus, Gubernatoris animum novitate rerum allatarum ita fascinavit, ut sicuti nunquam similia à se, nec ab universa *China* visa fuisse testatus est, ita quoque hosce Patres veluti homines è Cœlo lapsos non solùm apud se retinuit, sed omni, qua potuit benevolentia, persecutus fuit. Sparsa itaque tantarum rerum fama, multorum quoque Literatorum, qui non solum in Regno *Cantoniensi*, sed in toto Imperio existentium animos allexit, quos cum præsentes videre non possent, neque admiranda quæ dicebantur secum portare, coram intueri liceret, literis ex diversis Regnis datis certatim ad se evocarunt: Siquidem quæ jam in *Europa* usu viluerant, tanquam invisa inauditaque etiam tum in *China*, miracula videbantur. Erant autem inter cætera, horologium rotis suis affabrè instructum, quod præter cursum Solis & Lunæ varia quoque horarum discrimina demonstrabat; erat vitrum trigonum, quod ipsi inæstimabilis gemmæ speciem, nonnulli quoque Cœlestis Orbis portionem rebantur; Mappas prætereà Geographicas, quæ terrarum Orbem exprimerent, magno omnium stupore & admiratione ostendit; uti enim *Sinæ* præter vastum *Sinarum Imperium*, extra illud nil aliud superesse arbitrabantur, ita quoque capere non poterant, Orbem terrarum tot tamque potentibus Regnorum ipsis incognitorum populis & gentibus instructum, tam amplo circumfusum Oceano, tantâ Insularum hinc indè disseminatarum multiplicitate; *Europam* adhæc in ultimis Occidentis recessibus, tot Monarcharum Regnis, potissimum *Romani Imperii* majestate splendidam, tanto terrarum mariumque intercapedine dissitam; præterea *Chinam* in ultimo Orientis angulo sitam, mirabantur quidem, sed ægrè ferebant, imperium suum ultra quod nihil superesse, imò in medio Terræ, veluti gemmam in annulo constitutum sibi imaginabantur, in extremam Terrarum partem esse projectum, quorum displicentiâ motus P. Riccius, ne conceptæ de se existimationi officeret, novam Orbis terrarum delineationem in duo distinctam hæmisphæria sub majori forma aggressus, eâ usus est proportione, ut *Sinarum Regnum* præcisè, servatâ parallelorum meridianorumque habitudine & proportione medium teneret, singula deindè Regna Mundi, Regiones, provincias, urbes, montes, flumina, maria, lacus, Sinensi charactere & idiomate illustravit; quod inusitatæ diligentiæ laborisque opus dici vix potest, quantum animos oculosque omnium in se contorserit, potissimùm cum jam, quod anteà veluti rudem sine intelligentia molem admirabantur, jam etiam singularum mundi partium constitutionem nativa lingua expositam non contemplarentur tantum, sed omnia & singula caperent; Undè cum spectantium hominum ad tam invisum opus contuendum numerus domum non caperet, ut plures tanti boni participes fierent,

Quanta difficultas introeundi *Chinam*.

P. Riccius novitate rerum evicit animum Proregis *Cantonensis*.

Res *Sinis* invisæ quænam fuerint.

Ignorantia *Sinensium* qua præter *Chinam* nil aliud restare credebant ex regionibus.

Geographica Orbis delineatio invisa à *Sinensibus*.

fierent, Mappa ſumptibus Proregis ſine mora inciſa, & in univerſum Imperium multiplicatis exemplaribus diſtributa, tantos in curioſorum animis excitavit motus, ut Matthæum Riccium redivivum quendam Atlantem è cœlo lapſum omnium toto terrarum Orbe Aſtrologum excellentiſſimum crederent. His itaque curioſitatis primitiis Proreges Regnorum perculſi, Patres certatim ad ſe vocare contendebant. Quoniam verò tantorum laborum impares erant, *Macao* alios alioſque evocatos magni ingenii Patres in piſcium deſtinabant capturam. Hoc itaque pacto primum mentibus procerum Regni, per hujuſmodi paraſchevaſticas curioſarum rerum inventiones allectis, uti magnum ubique admirandæ doctrinæ & incomparabilis ingenii exiſtimationem acquiſierunt, ita nil facilius fuit, quàm captatâ occaſione, quod principale ſuæ in *Chinam* expeditionis incitamentum erat, de vera Religione & Deo Cœli, ſermones inſerere; *Sinæ* verò, quibus de veri Dei cultu nullo non tempore magna controverſia fuit, tam altis de Deo Uno & Vero, & contra de gentilium figmentorum ſimulacrorumque nullitate ratiociniis, inſigni argumentorum pondere fultis capti, ultrò eorum ſe diſciplinæ inſtituendos præbuêre. Undè intra paucos annos magni nominis Viri, viſâ Religionis ſuæ vanitate unà cum aliis, ex omni ſtatu & conditione ſacrâ Baptiſmatis undâ abluti in Sanctæ Matris Eccleſiæ gremium recepti ſunt; Quos inter & plures præfecti & gubernatores Regni, quos *Mandarinos* & *Colaos* vocant, qui agnoſcentes Divinæ vocationis ad ſalutiferæ fidei portum beneficium, Chriſti legem tam ardenter amplexi ſunt, ut vix quieſcere poſſe viderentur, niſi & complurium aliorum animos ad eandem amplexandam attraherent: Hinc plurimi libelli, qui Chriſtianæ Legis fundamenta Sinico idiomate tradebant, conſcripti per univerſum Imperium, incredibili animarum lucro mox divulgati fuerunt. Sed non paſſus humani generis hoſtis tantam ſibi prædam elabi; ſtabilitis jam per præcipuas Regnorum Provincias ſedibus Eccleſiiſque vero Deo erectis, *Bonziorum*, hoc eſt, *Sacrificulorum* ob tantam Legis novæ propagationem penè inſanientium livore & invidia, publicis editis libris, adeò gravis contra Patres eorumque Neophytos perſecutio mota fuit, ut jam aliquoties carceribus mancipati, ac graviſſimis ſubacti tormentis, ex eorundem denique profligatione & totali proſcriptione rei Chriſtianæ adeò felix progreſſus in extremo diſcrimine verſaretur, niſi Divini Numinis aſpirante gratiâ, & imperturbabili Patrum conſtantiâ, nec non Magnorum Virorum, quos Chriſto lucri fecerant, zelo & libris editis, pro ſumma, qua pollebant authoritate, noſtrorum innocentia, adverſariorum calumniis detectis demonſtrata, priſtinæ ſuæ libertati reſtituti fuiſſent: vel ex hoc ſuo diſcentes experimento, fieri non poſſe, ut præclariſſimos pro Divini Numinis gloria ſuſceptos fructus, non ſimul quoque, haud ſecus ac Solem umbra, par perſecutio conſequatur. Rebus itaque in tranquilliorem ſtatum reductis Chriſtiana res tantò ſurrexit altiùs, quantò humiliùs violentiuſque fuerat depreſſa: Siquidem fides Chriſti non tantum ſeſe per univerſos Imperii fines ampliſſimè extendit, ſed palatium Regis ingreſſa, tantum ejus inviolabilis veritas potuit, ut & Reginam & Filium ejus in ſui amorem operâ Patris Andreæ Coffler Auſtriaci, traxerit; unde Baptiſmatis undà abluti, Regina *Helenæ*, Filius verò *Conſtantini* nomine aſſumpto triumpharunt, cujus *Pan Achilleus* Regiæ aulæ ſupremus Miniſter, jam dudum Chriſtianis legibus imbutus, vir zelo fidei propagandæ adeò accenſus erat, ut non ſemel literas tum ad Summum Pontifi-

Promotio Rei Chriſtianæ.

De altiſſimo fidei myſterio ſermocinationes.

Primates *Chinæ* acceptant legem Chriſti.

Bonziorum perſecutio contra noſtros adornata.

Ingens animarum lucrum.

Regis filius Conſtantinus unà cum Helena matre baptizati.

cem, tum ad P. Generalem Societatis Jesu datis, de magna operariorum copia in *Chinam* transmittenda, instantibus precibus sollicitaret, tantæ erga sedem Apostolicam devotionis, ut quod per seipsos in propria persona nequirent, per P. Michaëlem Boimum ad obedientiam Summo Pontifici præstandam votorum suorum vices subiturum, *Romam* amandarint. Sed ut Lector prius ingentem eorum in fide Christiana conceptum fervorem zelumque Catholicæ Religionis cognoscat, hoc loco nonnullas Epistolas, quas ad Summum Pontificem pro tempore existentem, tum Regina Helena, tum Supremus Aulæ Magister Pan Achilleus dedit, unà cum responso Summi Pontificis ad illos dato, eâ qua par est sinceritate & fide apponendas duxi.

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

A Cancellario *Imperii Sinici Pam Achilleo Sina-Christiano*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres Andream Xavier, & Michaëlem Boym Societatis Jesu, *in Aula Imperatoris* Sinensis *pro tempore Assistentes, facta.*

Clarissimi *Imperii Sinici* de Imperatoris mandato Universalis Prorex Regnorum & Provinciarum *Quàm Tùm*, *Quàm Sý*, *Fò Kien* Commissarius militiæ in terra & mari. *Quàm Sý* Regulorum Dux, Thesaurarius redditiuum, & Solicitator, absente Imperatore absolutus, & solus Decisor causarum, Imperatoriæ custodiæ supremus Præfectus, Equitum Magister, Magnus Cancellarius, Intimus Imperatoris Secretarius, & Cubicularius *Pam Achilleus* Christianus, genibus flexis, capite ad terram dejecto se sistit ante Thronum Vicarii Dei Jesu in terris, Universalis Doctoris Catholicæ Ecclesiæ, Veri Domini, Sanctissimi Patris.

EGo Achilleus *expendo mecum quod penetralium Imperatoris Custos ex officio ductus errore simul ago curam militiæ. Unde me ipsum diminui, & absque luce & disciplina peccatorum multitudinem auxi. Olim in Aula Septentrionali Deo Auspice incidi in Viros Societatis* Jesu, *qui aperto calle duxerunt me rudem, errantem exhortati, ut sequerer fidem. Quarè cum reverentia expiatus sacro lavacro, tunc orsus sum intelligere sanctæ Doctrinæ documenta, ejusque reconditam excellentiam altamque profunditatem. Tum verò immersus huic studio diu noctuque fideli corde sum prosecutus viginti & amplius annis, nec ausus sum quidpiam remittere. Ita consecutus sum Cœlorum Regis auxilium, cui qua ratione respondeam, non invenio modum. Sæpè animus fuit ipsemet adeundi Sanctissimum Thronum, atque oculos cum veneratione satiandi sanctissimo vultu, sed Imperii causæ tam variæ, Regiæ res tam perplexæ, non admisère intimi mei sinus exequi desiderium. Quare summè contristor: nunc peccatoris unica cogitatio medullitùs in hoc est, quod Imperii calamitas necdum quieverit. Ideò ex industria petii Societatis* Jesu *Virum Patrem Michaelem Boym, ut abitura nave repeteret Magnum Occidentem, supplex accessurus ad Te Summum Pontificem, Sanctissimum Patrem, ut ante altare Sanctorum Petri & Pauli cum totius Mundi Oecumenica Ecclesia elevatis ad Cœlum oculis*

lis ores Deum, ut cum misericordia respiciat hanc Imperatoriam domum; adjuvet & conservet Imperium, erigendo limites subituræ pacis, unà faxit, ut noster Sapientissimus Imperator, qui est hujus Regiæ domus decimus octavus Successor, & à primo Imperii & familiæ Fundatore duodecimus Nepos, ipse scilicet Dominus cum subditis adoret Cœlorum Dominum JESUM. *Ista demum erit nostri* Sinici Imperii *integra beatitudo. Et in præsenti quidem Integerrima, Sapientissima, Clementissima, Venerabilis, Imperatrix Christiani nominis* Helena, *Regina Imperatoris Mater Christiani nominis* Maria, *Regina ejus legitima conjux Christiani nominis* Anna, *& filius Imperatoris Princeps & Hæres Christiano nomine* Constantinus, *omnes humili corde credunt & colunt Sanctam doctrinam, unà habent sermonis verba, quæ mittunt ad Sanctissimum Thronum. Quod ad me rudem peccatorem attinet, petò suppliciter Te Sanctissimum Patrem, ut pro mea ex hoc sæculo discessus hora peccatorum pœnæ integram remissionem largiaris, & plurimos Societatis Viros submittas in hoc* Sinarum Imperium, *qui sua doctrina convertant universos sæculi homines, & cum pœnitentia animadvertant colere & venerari Sanctam Legem, neque in vacuo transitu, rapto pedum pulvere dimittantur. Ita demùm mihi spes est, assecuturum me felicitatem verè interminabilem. Cum veneratione modicum his explicui ignaræ mentis arcana. Pronus ad terram me totum abjicio, expectando misericordem intuitum. Nec plura.*

Yum Lie *anno quarto, in ordine Revolutionum litterarum Annualium* Kem Yn, *Luna decima, die octavo, qui fuit anno* 1650. *Novembris dies primus. Ultra nil legendum.*

Locus ( ) Sigilli, in quo pro more Sinico (non enim solent aliter subscribere nomen suum) insculpta sunt hæc verba: *Fortissimi Generalissimi armorum, universalis Proregis Sigillum.*

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

Ab Imperii Sinici Imperatrice D. Helena *nomine suo, & Reginæ Matris* D. Annæ, *& Reginæ uxoris* D. Mariæ, *nec non filii Imperatoris Principis & Hæredis* D. Constantini *missarum.*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres, Andream Xavier, & Michaëlem Boym Societatis JESU, in Aula Imperatoris *Sinensis* pro tempore Assistentes, facta.

Clarissimi Imperii Sinici *Integerrimæ, Sapientissimæ, Clementissimæ Venerabilis Imperatricis* Helenæ *sermo ante Thronum* JESU *Dei in terris Vicarii, Universalis Doctoris Catholicæ Doctrinæ, Supremi Domini, Sanctissimi Patris.*

„ EGo Helena perpendendo me hujus *Imperii Sinici* humilem filiam erubesco morari in Palatio Imperatoris. Olim tantum novi penetralium observantiam: ignoravi exterarum terrarum leges: Accidit Societatis JESU Virum Patrem Andream Xavier in nostra Aula commorari promulgando sanctam doctrinam, aliorum relatione cœpi illum cognoscere, & eccè credidi, & reverenti corde ab illo suscepi Sanctum Baptisma: feci, ut Regina Imperatoris Mater Maria, Regina ejus legitima conjunx Anna & filius Imperatoris Princeps hæresque Constantinus simul omnes instructi reciperent sanctam aquam, exindè jam tertius annus est. Nunc licet deberem stillato sanguine medullam ani-

» mi solvere, necdum assequor tantillo » respondere ac satisfacere. Assiduè ve- » nit in mentem cum reverentia adire » Sanctissimi Patris Thronum, ut coram » excipiam Sancta documenta, solùm ve- » reor remotissimi Regni difficiles aditus, » ideò desiderio frustror. Interim cum » profunda ad terram usque inclinatione » rogamus Te Sanctissimum Patrem, ut » ante Divinæ Majestatis conspectum » pietate ducaris nostrûm, quæ peccatis » sumus obnoxiæ, atque hora nostri ex » hoc sæculo discessus peccatorum pœnæ » integram nobis remissionem indulge- » re digneris. Simul petimus Te San- » ctissimum Patrem, ut cum Sancta & » Universali Ecclesia pro nobis deprece- » ris Supremum Dominum, ut confir- » met nostrum Imperium, adjuvet, ac » restauratum pace stabiliat, unà faxit, » ut nostræ Imperatoriæ Domus hic de- » cimus octavus Imperator, qui à pri- » mo Imperii, & familiæ fundatore est » duodecimus Nepos. Ipse scilicet Do- » minus & subditi unà omnes agnoscant » & adorent verum Dominum JESUM. » Demùm postulamus Te Sanctissimum » Patrem, ut plurimos submittas Societatis » JESU viros, qui longè latèque Sanctam fidem divulgent. Hæc Indulta nobis « erunt tuæ pietatis erga nos monumen- « ta, alia verò, quæ nostri desiderii sunt, « explicare verbis non sufficimus. Modò « Societatis JESU Vir P. Michaël Boym « scit nostri Imperii negotia. Mandamus « illum Legatum reverti in Magnum Oc- « cidentem, ut proponat sermonem no- « strum ante Sanctissimum Patrem, ille « poterit singulatim referre nostram de- « missam voluntatem. Confidimus pacis « tempore ipsosmet *Sinas* Legatos mitten- « dos esse, qui ad Sanctorum Petri & Pau- « li altare deferant obsequium, & offe- « rant reverentiam. «

Capite ad pedes inclinato speramus « Sanctissimum Patrem clementer intui- « turum hos rudis animi sensus. Hic so- « lum Sermo. «

Anno *Yum Liē* quarto, Lunæ decimæ, « die undecimo, qui fuit anni à Christo « millesimi sexcentesimi quinquagesimi, « Novembris dies quartus. «

Locus ( ) sigilli, in quo pro more Sinico (non enim solent aliter subscribe- re nomen suum) sunt ista verba insculpta: *Integerrimæ, Sapientissimæ, Clementissimæ, Venerabilis Imperatoris sigillum.*

Sequuntur Literæ responsoriæ ab Alex. VII. P. O. M. tum ad Reginas, tum Supremum Regni Directorem datæ.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ Helenæ Tamingæ *Sinarum Reginæ.*

ALEXANDER PAPA VII.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ salutem & Apostolicam benedictionem. Cognovimus ex Majestatis Tuæ litteris, quanta fuerit bonitas & clementia, qua te cœcis implicatam erroribus mendacique superstitione Deus Deorum è tenebrarum potestate in lucis & veri cognitionem adduxit. Non obliviscitur ille misereri, nec continet in ira misericordias suas. Hujus enim cum esses filia, ad te respexit tamen Omnipotens Dominus, qui audire vult potius Pater misericordiarum, quam Deus ultionum & vindictæ. Quis nunc Potentias ejus scrutetur, aut consiliorum vias investiget. Immensas, vastissimasque terras, quarum vix quidquam auribus acceperamus, vetus hostis fraudibus suis ac fallaciis occupaverat. Fabulosum erat istud ingens Regnum, non minus desertis ac propè infinitis

finitis locorum intervallis, quam quia falsa religio & cultus omnia obtinuerat. Quis aditus veritati per tot maria, itinerum errores, aliud pene cœlum, ac sydera, cum omnibus littoribus prohiberentur ii, qui præ auro & mercibus preciosi hujus margariti commutationem expetebant, cum se denique impietas montium jugis Oceano legibus arctissimisque custodiis tuerentur. Perfregit hæc omnia, superavitque veræ fidei proferendæ studium, per quæ tot pericula & difficultates tua salus quæsita. Quo attentius, in Christo Filia, tanti beneficii revocanda tibi est ad animum memoria, & nota hæc facienda filiis tuis, ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei, & mandata ejus exquirant. Quamvis & ad summam gaudii, quod nobis allatum fuit neque hoc defuerit, ut tuis exemplis aliæ etiam inhæserint, & Regius Puer Constantinus, non minus in Regni quam superstitionis evertendæ spem crescat. Illum sanè ut unà omnes paternè complectimur, quamque postulas benedictionem amantissimè Majestati Tuæ impertimur, Deumque ardenter precamur, ut disjunctissimum Regnum unum tandem faciat & animo & fide nobiscum. Datum Romæ *apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 18. Decemb. 1655. Pont. nostri Anno primo.*

NATALIS RONDININUS.

Dilecto filio *Pan Achilleo* Eunucho *Sinarum* Regis, Terræ, Marique Generali Præfecto, &c.

ALEXANDER PAPA SEPTIMUS.

Dilecte Fili salutem & Apostolicam benedictionem.

» GAudium magnum annunciaverunt nobis Epistolæ tuæ. A Solis enim ortu & occasu, ab Aquilone & mari fecit nobiscum misericordiam suam Deus, quique olim multa Gaza atque opibus potentem Regiam Eunuchum Baptismi unda & gratia derepentè illustravit, nunc te, dilecte Fili, Regni istius & Mundi curis implicitum, inter quas, nunquam ferè locus Christi doctrinæ, quæ à sæculi hujus sapientibus stultitia habetur, in sortem filiorum suorum, hoc est, in alterius & veri Regni hæreditatem immortalem, ac nunquam perituram vocavit: Cujus beneficii magnitudo ut magna lætitia affecit cor nostrum, ita quid pro eo à te debeatur planè intelliges, si ad illum subinde respicias, qui nobis suæ disciplinæ factus est in exemplum. Enitere verò & adlabora, ut consummetur hoc opus quod inceptum est in amplissimo isto Regno, ut sit & laus tua in Euangelio. Nulla enim debet esse tanta terrarum vastitas & longitudo, quæ obstet fidei, quæ montes transfert, aut charitati, quæ nunquam excidit, omnia sustinet, atque operatur. Hac te in nostrum sinum admittimus, cujus erga te ac gentes istas ardor nec aquarum, quæ inter nos intercedunt, multitudine extinguetur, nec ulla unquam difficultate aut periculo refrigescet, quam autem tibi petis benedictionem peramanter impertimur. Datum *Romæ* apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris Die 18. Decembris Anno 1655. Pont. nostri Anno primo. «

NATALIS RONDININUS.

Tartarorum irruptio felicem Rei Christianæ progressum interturbat.

His itaque prosperè & ad votum procedentibus rebus, eccè novus ab Aquilone turbo veluti impetu facto, totam Christianæ negotiationis prosperam & fortunatam transactionem, quam ex facultate Regii diplomatis stabilita Euangelii per totum Imperium dilatandi sperabant, interturbavit: *Tartari* siquidem inte-

inteſtino *Sinenſium* bello allecti, ruptis murorum clauſtris, non ſolum *Pequinum*, ſed & veluti inundatione quadam univerſam *Chinam* paulò poſt ſuo ſubjecerunt imperio; Rege *Sinarum Vumlie* ad tantas anguſtias redacto, ut dum locus evadendi, à rebellibus *Sinarum* eidem non concederetur, tantus Monarcha ab omnibus derelictus miſerandâ morte, ne malorum imminentium illiadem propriis oculis videre cogeretur, primò propriâ manu & matre & filiâ interemptis, demùm vitam ſuam deſperatione rerum in tranſverſum actus, laqueo terminaverit; de quibus qui formidandam humanarum rerum cataſtrophen fuſiùs noſſe deſiderat, is conſulat *P. Martinum Martinium, libello de bello Tartarico*, & ex illo addiſcet non magnoperè deſideranda altioris hujuſmodi infelicis Monarchiæ faſtigia, quibus tam horrenda, tot tantiſque ruinis expoſita præcipitia ſubſtant. In tanta rerum perturbatione Imperiique confuſione Chriſtiani, ſpem inter metumque conſtituti, novi à ſe acceptati Imperatoris ſollicitis mentibus in Chriſtianæ fidei hucuſque continuatum progreſſum, animi inclinationem operiebant: eam tandem, quam aut optare aut ſperare unquam poterant, proniorem compertère, eo qui ſequitur modo!

Rex *Vumliè* uxore & filia interemptis vitam ſuam laqueo terminat.

P. Joannes Adamus Schall.

Exiſtebat jam à multis annis in *China* P. Joannes Adamus Schall, patriâ Colonienſis, qui ſive Mathematum cæterarumque artium, qua pollebat, cognitionem, ſive excellentem Sinicæ linguæ peritiam, ſive denique viri prudentiam rerumque tractandarum uſum longâ experientiâ acquiſitum ſpectes, uti nulli ſecundus, ita toto Imperio celeberrimus erat; De quo cum & novi Imperii novus Imperator veluti de extero plura ſibi enarrari audiſſet, valdè hoc nuncio exhilaratus ſe, quod jam dudum deſideraverat, hominem exterum tantâ rerum Sinicarum notitiâ inſtructum, cui intimos ſuorum conſiliorum receſſus tutò & ſecurè concredere poſſet, quemque Europæo ingenio Sinicas artes felici ſuâ ſorte junxiſſe compererat, inveniſſe. Itaque ad Regiam evocatum ſingulari benevolentiæ ſignificatione ſuſcepit; cumque gravitatem morum, vitæ innocentiam, atque in quæſitis prudentiam, ingeniique perſpicacitatem in reſponſis dandis excellentem comperiſſet, ità ejus impoſterum conſuetudini adhæſit, ut eum ſtatim inter intimos ſuos unum eſſe voluerit, primi ordinis *Mandarinum*, aſſignando eidem ſupremum in Aſtronomico Calendarii tribunali locum, ejuſdem ſtatutis omnibus per Imperium Aſtronomis parere juſſit, miratus imprimis infallibilem Ecclipſium, à quibus cæteri tantoperè aberrabant, prædictionem, ex accurata calculatione ab ipſo peractam; Mirabatur artium mechanicarum, potiſſimum ejus in Bellicis tormentis quà fundendis, quà dirigendis peritiam, & quod unicè optabat, in conſiliorum de rebus graviſſimis, quas ei dederat, felicem & nunquam fallentem exitum: Hiſce Rex tractus, eum, cui quippe aliquid humanâ conditione altius ſubeſſet, veluti patrem ſummo amore juxta & veneratione proſecutus eſt; & cum ad tam ſublimis Majeſtatis aſpectum vix ulli aditus præter Reginas Eunuchoſque permitteretur, is tamen omni prohibitione ſemotâ, ubicunque Regem ſive domi, ſive foris offenderet, ſe ſiſtendi jus, quod vix ulli conceſſum erat, obtinuerat, eoque erga *Maffa*, ſic enim Patrem vocabat, quaſi diceret venerabilis pater, affectu ferebatur, ut quod nulli *Sinenſium Annales* legerunt, quater in anno domum Eccleſiamque noſtram viſitare non ſit dedignatus: omnes domus angulos luſtraverit, ſolus cum ſolo *Maffa* intra cubiculum ſuum diverſari ſibi complacuerit, omni repudiatâ cerimoniâ tantò Monarchæ debitâ, & ab omnibus exhiberi ſolitâ, dum modò ſupra lectuli religioſè compoſiti ſtragula ſedere, jam in ſede

P. Schall. in ſupremum Regis Conſiliarium admittitur.

Dignatio Regis in viſitando P. Schall.

vetuſta-

vetustate pænè detrita se collocare, Europæarumque rerum raritates contemplari dignatus, imò ex domestici quoque hortuli fructibus sibi allatis singulari gustu sumere non detrectaverit, quasi nullibi tutius securiusque, nec jucundius quàm in pauperum Sacerdotum domo deliciari videretur; In Ecclesia verò Altarium mirabatur nitorem, imaginum Europæarum elegantiam, librorum in Characteribus imaginibusque præstantiam, denique singulorum mysteria curiosè inquirebat, quibus expositis, præsertim Christi & Deiparæ imagines profunda capitis inclinatione venerabatur, Christianam legem omnium optimam suosque Majores eandem sectatos fuisse asseverabat. Et ne verbis tantùm suam in Christianam fidem æstimationem asseruisse videretur, opere & effectu complere voluit. In ingenti lapide marmoreo præ foribus Ecclesiæ nostræ erecto, suam in universo Imperio fidei Christianæ propagandæ voluntatem per edictum Regium ad æternam rei memoriam partim Tartarico, partim Sinico Charactere atque idiomate incidi voluit, quod in hunc usque diem in *China* carta impressum, in Collegii Romani Musæo omnibus spectandum exponitur. Cujus tenor iste est, qui sequitur.

Ecclesiam visitat, SS. Imagines reveretur.

Edictum Sinico-Tartaricum,

QUO

Christianæ Legis Approbatio, marmoreo incisa monumento, quod præ foribus Templi Salvatoris nostri ad perpetuam rei memoriam erectum fuit, Pekini *in Regia* Sinarum *urbe, jussu Imperatoris* Sinarum *&* Tartarorum Xunchi, *anno Christi* 1650.

AD MANDATUM COELI

Diploma Sinicis Tartaricisque Characteribus incisum.

MEretur cœlestis scientia Astronomia, quam nostri Majores semper maximi fecerunt, ut & nos vestigiis eorum insistentes, eam super astra extollamus, maximè postquam eadem olim sub variis Imperatoribus penitus collapsa iterum restaurata, & maximè tempore Imperii Juên *Imperatoris* Tartari, *qui ante* 400 *annos* Sinas *tenuit, à* Co xeu Kim *exactior reddita fuit, demùm ultimis præteriti Imperatoris* Mim *temporibus nimium aberravit. Inventus est Joannes Adamus Schal ab ultimo Occidente in* Sinas *veniens, qui non solum artem calculandi, sed theoriam etiam Planetarum & quicquid ad Astronomiam pertinet, callebat; Hic delatus ad Imperatorem antecessorem nostrum jussu ipsius Academiæ Mathematices & restaurationis Astronomiæ curam suscepit; Sed quoniam multi non intelligebant fructum ex hac scientia in Remp. emanantem, concludi tunc non potuit, ut eâ scientiâ subditi uterentur. Jam verò cum ego ad Imperium perveni, & prima cura fuit ad utilitatem Regni temporum ordo, ipsiusmet anni primi mei Regiminis Autumno experimentum quærens ejus quam Joannes Adamus restauraverat artis, Eclipsin Solis dudum anteà ab eodem calculatam diligentissimè jussi observare, inventumque tam temporis momenta, quàm puncta Ecliptica cum omnibus circumstantiis exactissimè correspondere ejus calculo, iterumque sequentis anni Vere, cum se Eclipsis Lunaris offerret, illam eadem diligentiâ observari præcipiens, & hanc inveni, ne capillo quidem lato*

aberrare, quare ſtatim adverti, hominem hunc à Cœlo nobis tali tempore oblatum, quo tanti Imperii Regimen ſuſcipiebam, undè totam Præfecturam Tribunalis Mathematici ipſi ſoli commiſi; ſed quia Joannes Adamus à pueritia caſtus eſt, neque ulla negotia à ſuo inſtituto Religioſo aliena ſuſcipere vult, neceſſarium duxi, ad hanc Præfecturam ſuſcipiendam abſoluto eum Imperio obſtringere, & ſecundi Ordinis dignitatem ad titulum Arcanorum Cœleſtium Magiſter, addere: Quo in officio annis jam aliquot occupatus plus quotidiè ſtudii & diligentiæ adhibet. Et quoniam juxta portam Urbis Xun che Muen *dictam, templum habet, in quo ſecundum ritum Legis ſuæ Deo ſacrificia offert, contuli ego etiam aliquid ſubſidii ad illud ædificandum & ornandum, cumque illud templum intravi, adverti, imagines & utenſilia quoque extranearum rerum ſpeciem præ ſe ferre, de libris quoque Legis, quos in menſa poſitos reperi, cum interrogaſſem quid continerent; dictus Joannes Adamus illos Legis Divinæ explicationem continere reſpondit. Ego quidem, quandoquidem animum prius applicueram doctrinæ* Yao xun cheu, & Cum çu *ex eorum libris aliqua percipio, in Libris* Foe & Tau, *quamvis aliqua legerim, nihil tamen inhæret memoriæ, Libros autem hujus Legis Divinæ cum ob negotia Regni hactenus non niſi obiter inſpicere licuerit, judicium exactum ea de Lege ex iis dare non poſſum. Attamen ſi Joannem Adamum conſidero, qui ab aliquot annorum luſtris apud* Sinas *& nobiſcum verſatus Legem hanc & ſequitur & prædicat, eam optimam judico: Deum namque ſuum adeò reveretur Joannes Adamus, ut ei templum hoc dedicaverit, tantâ perſonæ ſuæ modeſtiâ & integritate à tot annis eâdem ſemper methodo Legi huic ſe conformando, & nec vel punctum variando. Hoc profectò illam Legem ſummæ perfectionis eſſe expreſſum indicium eſt, in qua ſe ipſe Joannes Adamus probatiſſimæ virtutis eſſe oſtendit, cum, quod ea lex docet, nimirum Deo ſervire, Regibus ac Magiſtratibus obedire, nulli malum inferre, bono publico ac proximorum proſpicere, ſuâ fidelitate exactè implet. Et utinam! Magiſtratus ac ſubditi mei omnes hanc ejus induſtriam ſerviendi Deo, ac ſervandi Legem Divinam imitarentur, & in ſerviendo ſuo Imperatori vel à longè adumbrarent procul dubio multis partibus melius feliciuſque mecum & cum toto Regno ageretur: Quod ad me attinet, ego hunc ejus animum Legemque hanc, quam ſequitur, vehementer approbo & laudo, ideóque ad perpetuam hujus rei memoriam hunc ejus Eccleſiæ titulum præfigo:* Tum hiuen hia Kim. *Hoc eſt,* Excellens penetrando Cœlo locus. *Datum* Pekini *anno noſtri Imperii ſeptimo.*

Religio & modeſtia P. Adami Schall laudatur à Rege.

Approbatio legis Chriſtianæ.

Habetur hoc diploma Sinicis & Tartaricis in nigro fundo candidis Characteribus linguiſque polita manu deſcriptum in noſtro Muſæo, quam *Galleriam* vocant, & characteres quidem Tartarici Syriacam formam mentiuntur, toto, ut dici ſolet, cœlo à Chinenſibus differentes. Quâ verò occaſione *Tartari* ſui eos juris fecerint, jam ſuprà enarratum fuit. Ex quo luculenter ſanè patet, quo tantus Monarcha in Chriſtianam fidem affectu fuerit, quam ſollicito animo ejus promotionem quæſiverit; ad quam etiam propediem amplexandam nullum aliud ſibi obſtaculum ſupereſſe faſſus eſt, quam polygamiæ abrenunciationem; in qua ſeſe ſuperare non dicam difficile, ſed quaſi ἀδύνατον eſſe videbatur, qui omnium Gentilium Regum communis, ad quam ad æternæ ſalutis naufragium illiduntur, unicus ferè ſcopulus eſt. Sed ut ad inſtitutum noſtrum revertamur.

Rex quominus Legi Chriſtianæ ſe ſubjiceret, polygamia obſtitit.

Ex hujus Regis in Legem Religionemque noſtram ardentiſſimo affectu, magna mox in Aula primò tum fœminarum Regiarum, tum Eunuchorum converſio facta fuit; Secuti ſunt hoſce altioris ordinis *Mandarini*; In urbem quoque *Pekinum*, quæ vaſtitate non Urbem, ſed Provinciam præ ſe fert, Lex Chriſti diffuſa, Eccleſiæ gremio adjunxit ferè ad octuaginta millia Neophytorum; adeóque vel in hunc uſque diem per

Converſiones inſignes in aula Regis, tum Reginarum, tum Eunuchorum.

80 Millia Chriſtianorum Neophytorum incrementum.

per univerſi Imperii fines novi Diplomatis evulgatione, innumerabilem animarum multitudinem Chriſto peperit. Faxit Divina bonitas, ut ad tantæ meſſis collectionem ſufficientes, qui ſoli deſunt, Operarii ſubmittantur. Sed quæ eſt rerum humanarum viciſſitudo; Rex interim, dum magnas res alto pectore conderet, ex improviſa infirmitate invaſus, occulto Dei judicio, paulò poſt vitâ functus ſalutem æternam, quam aliis tantoperè deſiderabat, ipſe conſequi non meruit, & tametſi aliquoties Patris ſui opem imploravit: Dolo tamen & aſtutia *Lamarum, Bonziorumque*, qui Regi in ultima vitæ mortiſque lucta adſtabant, factum fuit, ut Patri Adamo omnis ad eum aditus, quem tot artibus ad eum ſacri Baptiſmatis undâ abluendum tentabat, intercluderetur; & quoniam nullum non lapidem ad penetrandum movebat, conceſſum tandem fuit id, quod tot tantiſque precibus & artibus extorſerat; ſed tardè nimis admiſſus, quem enim vivum credebat, ſpe ſua fruſtratus, incredibili mentis dolore jam vitâ functum reperit. Peractis verò exequiis, in quibus extructo ex precioſis lignis rogo, theſauris, qui opulentiſſimi cujuſpiam Regni divitiis comparari poterant, unà cum cadavere Regio combuſtis magnificentiæ & granditati Imperatoriæ finem impoſuerunt. Succeſſit in Imperio filius quatuordecim annorum puer, qui uti ſub patris Adami diſciplina fuerat, eique unicè à Rege commendatus, ita quoque innatum erga Chriſtianam fidem, Patreſque noſtros affectum non exuit: Oramus proinde Deum Opt: Max. ut gratiam Baptiſmatis, quam Patri negaverat, ipſi ad Divini nominis gloriam, & Reipublicæ

Mors Regis.

Cadaver Regis unà cum theſauris opulentiſſimis comburitur.

Chriſtianæ incrementum largiri non dignetur. Quos autem Chriſtiana res ſub hiſce *Tartariæ* Regibus, reſpectu aliorum temporum progreſſus fecerit, Eccleſiæ *Pequini* noviter erectæ conſecratæque Epigraphe ſcitè docet, quæ quia conſideratione digna eſt, eam hîc coronidis loco ſubdam.

Epigraphe Eccleſiæ Pekinenſis Soc. JESU.

POST FIDEM A D. THOMA APOSTOLO PRIMUM ADVECTAM, POSTQUE EANDEM A SYRIIS TEMPORE IMPERII *TAM*, ITERUM ET LATIUS PROPAGATAM; TERTIO RURSUM SUB IMPERIO *MIM* POST EANDEM DUCIBUS S. FRANCISCO XAVERIO, AC P. MATTHÆO RICCIO PER SOCIETATIS JESU HOMINES, ET VERBO, ET LIBRIS SINICE EDITIS DIVULGATAM. MAGNO QUIDEM STUDIO ET LABORE, SED PROPTER GENTIS INCONSTANTIAM HAUD PARI. DEVOLUTO JAM AD TARTAROS IMPERIO EADEM SOCIETAS PRO INSTAURATI PER SUOS CALENDARII XI *HIEN LIE* DICTI LABORUM CORONIDE TEMPLUM DEO OPT. MAX. PUBLICE PEKINI REGUM SINARUM CURIÆ

Epigraphe Templo Soc. JESU *Pekini* marmori inciſa.

POSUIT DICAVITQUE,
ANNO M.DC.L. *XUN CHI* VII.

PATER JOANNES ADAMUS SCHAL A ZELL GERMANUS SOCIETATIS JESU PROFESSUS, ET PRÆFATI CALENDARII AUTHOR, EX LABORIBUS MANUUM SUARUM ÆDEM HANC ET PATIENTIAM POSTERIS LEGAT.

CAPUT IX.

De Correctione Calendarii Sinici, & quanta inde Bona emerſerint.

NIl unquam adeò fuit cordi *Sinenſibus* quàm exacta temporum conſtitutio, ſine quo neque geſta Regum, neque Hiſtoriæ omnium ſæculorum ſcitè recenſeri poſſe, rectè & laudabiliter autumabant: undè nullo non tempore, in id incubuere, ut eam ſtabilirent, ne ſcientiæ Aſtronomicæ leges cum tempore deficerent, publicis ſumptibus & Regiis, Aſtronomorum Academiam jam à ter mille nongentis annis juxta *Annalium ſuorum* tenorem inſtitutam duraſſe referunt, condiderunt, quorum Aſtronomorum officium erat, curſum Solis & Lunæ Eclipſiumque diligenti cura computare, noviluniorum cæterarumque Lunæ phaſium ſedes quàm exactiſſimè annotare, non alio quidem fine quàm ut quemadmodum in electionibus rerum faciendarum ſuperſtitione omnes ſuperarent *Sinæ*, ità quoque diffuſis ſuis per univerſum Imperium Lunariis unicuique quid quovis tempore agendum, quid omittendum ſignificaretur; De Planetarum enim motibus nulla apud ipſos ſcientia eſt, adeò ut omnia ſidera cujuſcunque tandem Sphæræ, æquali à Terra diſtantia, errore prorſus abſurdo, & ignorantia pluſquàm puerili, diſtare uſque ad Patrum noſtrorum adventum crediderint. Quod quam craſſam & barbaram eorum inſcitiam in natura rerum arguat, quis non videt? Narrant *Sinæ* Aſtronomiam ſuam originem habuiſſe à Rege quodam priſco, cui nomen *Iao*: habebat is duos fratres, quorum unus *Hý*, alter *Ho* nominabatur, Aſtronomicâ ſcientiâ clariſſimos, quibus impoſuit, ut quæcunque de temporum computu ſciri poſſe putarent, brevi & facili methodo exponerent: canones quoque & in ſingulis calculandis legitimum proceſſum poſteritati traderent, conſtanti lege ſervandum, quod ea qua par fuit cura & diligentia præſtiterunt. Sed enim poſt biſmillena annorum millia circiter *Cin Hoam* Rex Imperio potitus, qui trigeſimo quarto dominationis ſuæ anno, barbari & penè ſylveſtris ingenii vir, non duntaxat ſtudiorum, artium, diſciplinarumque uſum interdixit, ſed & omnes libros, quotquot invenire potuit, Vulcano conſecravit; qualem in bonas artes tyrannidem librorumque præſtantiſſimorum jacturam potiſſimum ob libros de temporum calculo perditos, poſteri plangere non ceſſant; Accidit deindè temporum ſucceſſu, ut intra vaſtarum fabricarum ruinas jam dudum deſiderati Aſtronomici libri univerſali Regni gaudio reperirentur; qui tamen uti tantorum annorum intercapedine neglecti jacuerant, ita quoque in motibus Luminarium Eclipſiumque ſedibus computandis adeò variare deprehenſi ſunt, ut ſine correctore uſui eſſe minimè poſſent; quarum correctionem tandem, quantum licuit, auſpicatus fuit *Coſceucin* in *China* magni nominis Aſtronomus; ſed cum nec hic votorum ſuorum compos fieret, innotuit à quo neſcio, in Bibliotheca Regia conſervari de motibus Planetarum codicem, quem olim *Saraceni* ex *Perſide* in *Chinam* Legati Imperatori *Tartarorum*, veluti rem raram & pretioſam, donarant; Expulſis verò è *China Tartaris*, virtute & potentia *Humuu*, dictum codicem in ejuſdem Palatio inventum anno Imperii ſui decimo quinto ex Perſico & Arabico idiomate, quo conſcriptus erat, in linguam Sinicam transferri curavit, ſpe fretus futurum, ut ex eo Chinenſe Calendarium

Cura & diligentia *Sinenſium* in temporum computu.

Motus Planetarum apud *Sinas* imperfectus.

Aſtronomiæ Sinicæ origo.

Cin Hoam Rex oſor librorum, monumenta Aſtronomica combuſſit.

Ex *Perſarum* Aſtronomia inſtauratur Sinica.

rium

Variæ correctiones Calendarii sine fructu.

rium emendatum, & ab erroribus liberum suæ perfectioni restitueretur. Verùm cum nec illi, quibus cura demandata fuerat ex *Mandarinis* omnium ejus artis doctissimis, subtiles *Persarum* theorias, quibus liber erat concinnatus, plenè intelligerent, utpotè ἀθεώρητοι prorsus καὶ ἀναρίθμητοι, nec animus illis sufficeret ad genuinum operis sensum evolvendum, hinc accidit, ut Calendarium Chinense usque ad Patrum nostrorum adventum erroneum incorrectumque permanserit. Qui porrò Astronomico officio deputati fuerant, Magistri Calendarii, cum aliud quo se in arte juvarent, nil superesset, solitis suis tabulis erroneis in publicandis quotannis Lunariis uti coacti sunt, tantis cum erroribus, ut in Eclipsibus computandis, in quarum tamen vel unica, etsi trimestri labore frustrà fatigarentur, toto tamen posteà, ut dici solet, cœlo se aberrasse ingenuè confessi sint. Cum itaque nullum remedium tantæ rei conficiendæ superesse videretur, nonnulli ex *Mandarinis* jam Neophytis libellum supplicem Regi porrexerunt, in quo & summa Calendarii emendandi necessitas, & ingens quod indè in bonum publicum redundare posset emolumentum exponebatur, quod tamen uti à Sinensibus Astronomis jam pro desperato habebatur, ità aliis quàm Patribus Magni Occidentis ad illud conficiendum, tum ob Astronomicarum rerum peritiam, tum ob summam ingenii, quà pollent, subtilitatem, committi nec posse nec debere: Rex cui summoperè intererat commodum, quod ex hujus negotii confectione in universum Imperium emergere poterat, lectis literis vehementer exhilaratus, quicquid petissent, ratum habuit; nec sine mora Rex expedito diplomate suam in re præstanda intentionem magna omnium congratulatione & jubilo universali, toti manifestavit Imperio. Patres tam repentino honore, quo nec majorem unquam

Edicto Regio Calendarii emendationi præficiuntur Patres.

sperare ausi fuerant, nec medium ad Christianæ Legis propagationem commodius fructuosiusque desiderare poterant, exaltati, tanto humeros perardui negotii ponderi supposuère libentius, quantò indè major Dei gloria, & Christianæ Legis ex Magno Occidente doctoribus major cum veneratione observantia resultabat. Assumpti primùm ad hoc opus inchoandum fuère Pater Sabatinus de Ursis, & P. Jacobus Pantoja, anno 1611. uterque in Astronomicis disciplinis præstantissimus; Qui, ut ab imis fundamentis officium sibi commissum adorirentur, P. Sabatinus statim theoricas Planetarum ad motus siderum intelligendos pernecessarias ex Latina Lingua in Sinicam, operâ duorum *Mandarinorum*, Pauli & Leonis jam Christianorum, qui & Astronomicas disciplinas jam dudum, Magistro P. Matthæo Riccio usi, non sine profectu didicerant, transferre sategit; deindè ad longitudinem urbis Pekinensis per Lunarium Eclipsium observationes, tum in *China*, tum in *India* & *Europa* à correspondentibus factas, indagandam, se applicuit, sine qua Eclipsium computum frustraneo labore institui nemo ignorat; Pantoja verò latitudinis indaginem pari suscepit labore, Urbium Sinensium, ab ultimo Australis *Chinæ* termino, à *Cantone* inquam incipiendo per universi Imperii latitudinem recto tramite ex Austro in Borealis *Pekini* limitem Astrolabio exactissimè dimensus, aliis diu noctuque explorandis paraschevasticis exercitiis præludebat, de quibus ne hilum in Astronomia *Sinarum* exstat; imò quod de tanta ingenii subtilitate, quà *Sinæ* se præ cæteris mortalibus jactant, pudet dicere, neque quid longitudo aut latitudo locorum pueris nostris haud ignota, essent, norint, adeò ut cum primi Patres *Chinam* ingressi, Sciaterica nonnulla conficerent, isti primum mirati sunt civitates *Chinæ* diversas subire poli elevationes, quam ipsi non nisi 36 gradus

Emendatores Calendarii P. Sabbatinus de Ursis & P. Jacobus Pantoja.

Investigatio longitudinis & latitudinis Regionum.

Errores *Sinensium* in Geographia.

toti *Chinæ* attribuebant, veterum traditioni innixi, qui Tellurem non globosam, sed in infinitam superficiem extensam, Solem verò & Lunam sub Occasum, antrum quoddam ingredi, ex quo sub Ortum denuò emergeret, stultè credebant; Solem præterea & Lunam majorem non esse, quàm quod oculus illis, videlicet corpora lucida sesquipalmaris magnitudinis, demonstraret. Ex quibus patet, quàm mutila, manca & imperfecta fuerit Astronomia Sinensis, quanta rerum cœlestium ignorantia, & quàm palpabilis tenebrarum in iis etiam, qui sese cæteroquin super omnes mortales intelligentia & sublimitate ingenii extollebant, caligo extiterit. Sed ut ad rem nostram revertamur. Non stetit diù felix hoc emendandi Calendarii principium, eo quod de honore summo nostris Patribus à Rege concesso, Collegii Mathematici Academia livoris vehementia in rabiem acta supplicem & illi contra nostros dedêre, qua de suppressis patriarum disciplinarum studiis, & de exterorum Barbarorum in studio Regio successorum exaltatione insigni verborum calumniis & accusationibus suffultorum energiâ conquerebantur, quod *Sinis* proprium, & quasi innatum vitium est, id quod viribus ingenii nequeunt, scriptis opprobrio & calumniis confertis tentant conficere. Verùm cum adversariorum supputationes, quicquid tandem agerent, in emendatione Astronomica præsertim in Eclipsibus computandis in irritum caderent, nostrorum verò calculationes semper puncto prædictionis congruerent, Rex visa difformitate computationum ab adversariis factarum, tandem novo Diplomate nostris in Astronomicum negotium plenam potestatem dedit, potissimum in hoc officium assumpto P. Joanne Terentio, instigantibus ad hoc Regem *Mandarinis* Paulo & Leone.

Ignorantia *Sinensium* circa Globum Terræ, Solem & Lunam.

Interturbatur Calendarii emendatio.

Erat P. Joannes Terentius *Germanus*, patriâ *Constantiensis*, antequam Societatem ingrederetur, Philosophus, Medicus & Mathematicus totâ *Germaniâ* celeberrimus, nec non Principibus ob insignium Naturæ arcanorum exactam notitiam medicandique felicitatem gratissimus, is tandem famæ honorisque, quo eum cuncti prosequebantur, pertæsus Mundoque satur, Societatem ingressus, ut talentum suum in conversione infidelium salubriùs impenderet, Indicam expeditionem petiit, quam & haud magno labore obtinuit; & quemadmodum Naturæ arcanorum indefessum exploratorem semper se exhibuerat, ita modò opportunitate oblata, per vasta Oceani itinera, non more otiosorum aut dormientium, aut aliis occupationibus tempus Terentium, nihil sive littorum promontoriorumque naturalem institutionem ventorumque origines, sive maris pisciumque occurrentium proprietates spectes, inexploratum reliquit; In *Indiam* verò delatus, in campis sylvisque, erat enim herbariæ rei peritissimus, nullum plantæ genus obvium fuit, quod non quàm exactissimè examinatum in præparatos à se prius chartaceos pugillares palimpsestosve unà cum singularum figuris genuinis referret; Hinc totius *Indiæ*, *Bengalæ*, *Malacæ*, *Sumatræ*, *Concincinæ* littoribus rebusque Naturæ consideratione dignioribus exploratis *Macaum* & indè *Chinam* tandem finem desideriorum suorum appulit, quam universam recto, transverso obliquoque itinere peragravit; Et quoniam innumera rerum in triplici Naturæ Regno elucescentium aracana in peregrinis hujusmodi Cœli climatibus, in lapidibus, plantis, animalibus, hominumque moribus & institutis ei sese sistebant, nil intactum reliquit, quod non examinaret, virtutesque singulorum philosophando experiretur, & uti erat pictoriæ artis haud imperitus, singula propriis manibus ad vivum naturæ prototypon delineata, magna *Sinarum* admiratione, duobus tomis ingentibus

P. Joannes Terentius Calendarii emendationi sufficitur.

In scrutandis Naturæ arcanis indefessus.

Plinium Indicum componit.

gentibus exhibebat, quem & *Plinium Indicum*, digno tanto opere titulo inſignivit; Erat unica Viri intentio, admirandis ſuis arcanis primò ſibi, deindè cæteris tum Literatorum, tum *Mandarinorum* animos ad Euangelicæ prædicationis libertatem obtinendam, aditum aperire, quam adeò dextrè obtinuit, ut nullus ferè eſſet, qui non eum ceu hominem cœlitùs lapſum ſuſpicaretur & veneraretur; & cum Medicâ ſcientiâ polleret, ad cujuſcunque tandem ſtatus homines infirmitate laborantes certatim evocatus expanſis invictæ charitatis viſceribus, & languentium curabat corpora,& Verbo Vitæ Gentilitatis caligine oppreſſis animis medebatur, incredibili cum fructu & Chriſtianæ Reipublicæ incremento. Hiſce itaque intentus poſt ſuſpenſum jam diù Calendarii emendandi negotium, noſtrorumque ex exilio reditum, tanquam in Aſtronomicis diſciplinis jam dudum exercitatus Magiſter, Leonis *Mandarini* Neophyti operâ *Pekinum* Regiis ſumtibus ad Calendarii emendationem evocatus, cum huic negotio ùnicè intenderet, morte præoccupatus, negotium magno omnium & potiſſimum Regis dolore nonnihil retardatum fuit; At non defuêre novi Athlantes; in hujus enim locum ſubſtituti mox fuerunt P. Jacobus Rho *Mediolanenſis Italus*, & P. Joannes Adamus Schall *Germanus*,qui uti peritiſſimi rerum Aſtronomicarum Doctores jam dudum celebres habebantur, ita unitis viribus ſuſceptum negotium tandem ea felicitate, qua major ſperari non poterat, confecerunt. Verùm fatis cedente Patre Rho, totum negotium humeris Patris Schall impoſitum, tandem totius Imperii applauſu omniumque congratulatione expeditum fuit; quantâ verò rerum viciſſitudine, quantis liventium Adverſariorum machinis, quantis denique inſidiantium periculis, dici vix poteſt, cum datis ad Regem reſcriptis apologeticis hoc unicum deplorare videbantur,

Pekinum evocatur Regiis literis ad Calendarii correctionem.

Morte præventus negotium denique ſuſpenſum fuit.

P. Jacobus Rho & P. Joannes Adamus Schall ſuccentu-riatores in negotio Aſtronomico.

Novæ perſecutiones in PP. motæ.

quod *Sinis*, qui uti ipſi ſibi imaginabantur, hucuſque leges artium ſcientiarumque toti Mundo felicitate ingenii præ cæteris mortalibus eminentes præſcripſerant, tam exiguus reſpectus inſigni totius Imperii Sinici opprobrio atque dedecore concederetur; Barbari è contra, & ignotæ terræ filii, tantis à Rege honoribus, tanto applauſu, tanta nominis exiſtimatione Regio diplomate exaltarentur, ac ſi omnium Sinenſium Literatorum ingenii præſtantia in duorum tenebrionum capitibus, non ſine intolerabili Regni præjudicio concentrata,nullam impoſterum reliquis prætenſæ gloriæ ſpem relinqueret; Et cum nihil ſimilibus accuſationibus peragerent, ad horrendas calumnias converſi, novo reſcripto in noſtros invehebantur tanquam Reipublicæ Sinicæ everſores, Deorum contemptores, novæ Legis tota diametro ſuis contrariæ promulgatores. Rex verò ſubolfaciens livorem reſpondit, non æquum eſſe, ubi rationum irrefragabilium ponderi non daretur locus, fictis data opera calumniis rem decidere inſolentius attentare: Nihil eſſe Aſtronomico negotio cum Religione negotii, ac proindè abſtinerent ab iis, quæ ad rem non pertinerent, noſſentque judicium Regium juſtum rectumque omni poſthabito reſpectu in nullo niſi in evidente veritate tum reformandi Calendarii, tum calculationis Eclipſium, à qua ipſos tantoperè aberraſſe jam dudum compererat, firmari; Patrum verò calculum ad unguem prædictionibus eorum correſpondiſſe ſemper ſe deprehendiſſe: Quieſcerent igitur & ulteriora rixarum jurgia movere ceſſarent; Sin, pro rigore juſtitiæ ſuæ pœnas mox injuſtis calumniatoribus debitas haud defuturas. Tanto itaque reſponſo Regio veluti fulmine quodam tacti ab ulteriori contradictione deſtiterunt, conſultius arbitrati, Regis iram aliquantiſper declinare, quam hujuſmodi accuſationibus famam atque omnem

Regis contra calumniatores effatum.

omnem promotionis ulterioris spem imò exilium vitamque ipsam perdere.

Quod verò Regem ex se & natura sua curiosissimum, ad Patribus tantoperè favendum impulerat, erat ingens librorum ad Astronomiam Sinicam reformandam apparatus, quem pluribus libris comprehensum Regi obtulerant; Eratque Algorithmus Astronomicus ad calculum Sinicum accommodatus, qui præterquam quod insuperabilibus difficultatibus implicitus erat, ad omnes quoque operationes Astronomicas oppidò erat insufficiens; quod enim ii, vel unica additione, subtractione, cæterisque speciebus notis, pluribus foliis non præstabant, eas nostri introducto jam calculo Europæo, omnium admiratione vel paucis lineis comprehendebant: Ediderunt quoque Trigonometriam tantoperè ad astronomicarum operationum pragmatian necessariam, de qua *Sinæ* in eum usque diem nil unquam ne per somnum quidem perceperant; Secutum fuit aliud opus de Optica, quâ situs Astrorum, eorundem magnitudo à Terra & inter se distantia, parallaxium, cæterorumque accidentium phœnomenorumque doctrina, sine quarum notitia nil rectè in Astronomia, potissimum Eclipsium observatione constituas, descripta tenebantur. Excipiebat hoc Mechanica sive instrumentorum Astronomicorum fabrica & usus; Quo cum Regem maximè delectari viderent, Instrumenta & Organa singula jam recens ex *Europa*, ubi ab excellentissimis Artificibus summa cura & diligentia constructa fuerant, adducta, eidemque oblata conceptum prius gaudium voluptatemque geminarunt: tantoperè enim eorum aspectu & contemplatione delectatus fuit, ut ea non nisi in intimo cubiculi sui recessu reponi jusserit; & ut singula exactius intelligeret, ab ipsis Patribus, dignatione Regia in eum usque diem inauditâ, instrui voluit; Atque ab eo tempore tanto Regis favore fulti nihil non ab eo, non duntaxat circa ea, quæ rem literariam, sed ea quæ Religionis & Christianæ Legis propagationem concernebant, summa & effusa quadam liberalitate unà cum redditibus Patrum sustentationi necessariis, obtinuerunt, imo Rex protinus centum è *Sinis* Astronomos deputavit, qui Patris Adami Schall judicio in omnibus decidendis tanquam supremo Tribunalis rituum sive Astronomici concilii Capiti & Arbitro, ceù discipuli Magistro, nec non primi Ordinis *Mandarino* starent. Quod edictum tanto robore confirmatum fuit, ut in hunc usque diem nemo contra illud ne hiscere quidem ausus fuerit, tantæ authoritatis, ut nullum quotannis evulgari solitum Lunarium seu Ephemeris in universo Imperio, nisi à P. Adamo composita & propria auctoritate stabilita sub pœna gravissima in lucem prodire possit. Verùm qui plura de supradictis nosse desiderat, is *Historiam* integram, quam manuscriptam legi, quamque de hoc *Astronomiæ Sinicæ reformandæ argumento P. Adamus Schall* descripsit, si quandoque in lucem prodierit, consulat; & quantum hæc nostrorum opera ad Legem Christi per universam *Sinarum* Monarchiam cum libertate propagandam contulerit, quantum indè gloriæ, honoris & existimationis universæ *Europæ* accesserit, Curiosus Lector si quandoque lucem aspexerit, cum admiratione percipiet.

Libri Astronomici ex Latina in Sinicam linguam traducti.

Calculus Astronomicus.

Trigonometria.

Optica.

Mechanica.

Favor & gratia Regis in PP.

Cum itaque à *Sinico-Tartarorum* Monarcha, tantis beneficiis & favoribus nullo non tempore cohonestatus fuerit P. Adamus Schall: certè vel ex hoc ipso magnam de conversione Infidelium in vasta illa Regionum necdum adhuc cognitarum amplitudine, spem concepimus, futurum ut potentissimi hujus Imperatoris subsidio fultum Christianæ religionis felix auspicium, uberrimos propediem fructus producat. Rex certè in Christi fidem, qua & Prædecessores suos olim imbutos fuisse fatetur, adeo pronus

Mores Regis *Tartaro-Sinici*.

&

Imperij
sino-Tartarici Supremus
MONARCHA.

Habitus Regis et Reginæ

Foeminæ Habitus Provinc: Xansi.

Habitus Mulierum Provinc: Honan.

Habitus Rusticorum Provinc: Huquang.

Habitus Rusticorum Provinc: Suchuen.

Habitus P.P. Societatis
Habitus Doctor Provinc: Nankin
Habitus Mulierum Provinc: Chekiang.
Habitus fœminæ Provinc: Fokien
Habitus Militum Provinc: Quamsi
Habitus Militis Provinc: Quicheu.
A a3

P. Adam Schall Germanus I. Ordinis Manda-
rinus
Bb

& proclivis eſt, ut irrefragabili Sacroſanctæ fidei noſtræ veritate convictus, jam dudum caput Sacra lympha tingendum offerre conſtituerit, niſi polygamiæ amor, qui cum ſuſceptæ religionis ſtatu conſiſtere non poterat, obſtitiſſet. Orandus igitur Deus Opt. Max. ut & hanc difficultatem, quæ omnium *Indiæ* Regum animos pariter ab hac ſancta reſolutione prohibet, Divina opitulante gratia ſuperet. Cæterum Chriſtianos libenter videt, & admittit, præſertim Magni Occidentis, id eſt, Europæos Divinæ Legis Doctores, per quos *Tartariam* totam olim ad fidem Chriſti deductam, ex avitis majorum monumentis hiſtoricis ſe comperiſſe, ait, & in *Tartariæ* ſuæ Imperio multis in locis Cruces adhuc erectas, cæteraque Religionis Chriſtianæ indicia ſpectari, imo charactères, quibus in ſcribendo utuntur, non aliunde quam ab Occidentis Divinæ Legis Magiſtris *Tartaros* accepiſſe gloriatur: ut proinde non magnopere deliram *Bonziorum* idolomaniam, id eſt, monſtruoſorum Numinum cultum curare videatur: Imo ſi quandoque vi Legis Imperatoriæ eorum delubra adire cogatur, ea tamen non tam religione quadam, quam Politicis rationibus adductus, viſitare ſolet, unde & naturali quodam diſſenſu à *Sinarum* moribus abhorret: quod vel ex hoc capite luculenter patet, quod habitu Sinenſibus Regibus ſolito repudiato, Tartarico utatur, quod & Curiæ ſuæ Miniſtros ſuum exemplum imitatos facere præcipit. Verum enim verò ut diverſitas habitus, quo Rex à *Sinenſium* Regum habitu differt, patefiat, hoc loco opportunè & Regis *Sino-Tartarici*, & P. Adami Schall, Supremi in curia Regia, & Tribunali Aſtronomico *Mandarini* utriuſque ad vivum expreſſi effigiem apponam. Habitus regius variis draconibus, volucrumque pennis, necnon inæſtimabilis precii gemmis perliſque exornatus, qua ſummam Majeſtatis ſibi venerationem & formidinem in animis ſubditorum conciliat. Cur verò cuncti ad Regem admiſſi pendentibus brachiis ſolio aſtant, hoc ea de cauſa fit, quod nefas eſſe putant *Tartari* coram Majeſtate regia, aut manibus geſticulari, aut pedum motu quidpiam tanta Majeſtate indignum committere. Hinc ſtatuæ ad inſtar, ne indignationem ejus ex ſolitæ ceremoniæ omiſſione incurrant, immotis pedibus manibuſque, ſuperciliiſque in terram demiſſis adſiſtere conſueverunt. Quid alios facere oporteat, ipſe Rex eodem membrorum ſitu demonſtrare videatur, neque quiſpiam ullo alio habitu, præter eum, quem aut dignitas officii, aut Regiæ diſpoſitionis ratio exigit præſcribitque, coram Rege comparere audet; cum ex eo habitu officii ratio, à cæteris differentibus habitibus, tum à Rege, tum ab aliis omnibus dignoſcatur. Hinc quod in P. Adamo Schall vides pectorale ſchema gruis; id officii quod in Regis curia gerit, rationem explicat. Et quoniam indignum eſſe videtur peditem Regem adire, hinc ad magnificentiam regiam conteſtandam, quando ad Curiam negociorum cauſa accerſuntur, à Satellitibus in ſede magnifica tum *Colai*, tum majoris ſubſellii *Mandarini* humeris portari ſolent. Habitus itaque *Sino-Tartarici* Imperatoris, ejuſdemque ſupremi Conſiliarii, is eſt qui ſequitur.

Quantum verò hic habitus differat à *Sinenſium* Regum habitu, Lector facile ex illa Figura quam primo loco in Charta Geographica Sinenſis Imperii, ubi & reliquorum privatorum habitus ſingulis Provinciis proprios exhibuimus, colliget. Porro tempore Matthæi Riccii, quo Reges *Sinici* dominabantur Imperio, ſupremi Tribunalium *Colai* & *Mandarini*, differenti quoque habitu induebantur, cujuſmodi eſt is qui ſequitur, ubi vides habitum P. Matthæi Riccii magni Occidentis Docto-

Ejus Majores Chriſtianos olim fuiſſe gloriatur.

Abhorret à *Sinenſium* moribus.

Veſtitus Regis & P. Adriani Schall.

Situs membrorum coram Rege.

Sinicus habitus differt ab habitu Tartarico.

Doctoribus proprium & peculiarem, quo P. P. N. N. ut plurimum ante *Tartarorum* irruptionem uti solebant.

Altera effigies est doctoris Pauli à dicto P. Riccio jam dudum ad fidem Christianam conversi, qui Vir summi & perspicacissimi ingenii, uti magnus erat Imperii *Colaus*, & summæ apud *Sinas* authoritatis, ita quoque Christianam Religionem mirificè, quâ voce, quâ scriptis illustravit. Verùm cum horum vitam, rerumque gestarum magnitudinem, *Historici Sinenses* affatim descripserint, ea non iteranda duxi; quare effigiem utriusque sub habitu Sinico hic apposuisse sufficiet.

Rex verò seu magnus Monarcha *Sinarum* ante *Tartarorum* irruptionem, cum olim in tribunal procedebat, è loco superiore ad ingentem fenestram, ceu numen quoddam se conspiciendum præbebat; manu eburneam tabulam ad vultum contegendum gestabat, nec non & aliam tabulam dimidio cubiti latam, integro longam supra Regium diadema frontemque, è qua tabula lapilli summi & inæstimabilis pretii ita in fila inducti dependent, ut frontem ac vultum omni ex parte tegerent, & intuentium oculis etiam præsentem, affectata quadam divinitatis specie subducerent. Color Regis, cæterisque omnibus interdictus, flavus est, è quo vestis ejus contexta est ex variis ex aureo filo draconibus, nec in veste solummodo Regia dracones, sed & in Palatio universo, vasisque argenteis aureisque & reliqua supellectile, vel cælati, vel depicti visuntur, quin ipsa etiam tecta ac tegulæ flavum colorem & dracones spectandos exhibent, ne quid in Regio Palatio, quod regium colorem non præferat, appareat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios usus adhiberet, is utique ceu perduellis pœnis subjaceret, nisi forte Regio sanguine prognatus esset.

Ad fœminas Sinenses quod attinet; habent *Sinæ* hanc consuetudinem; Plebæi ac tenues uxorem sibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex verò Regisque proles in connubiis posthabitâ sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat; Sed nec primates ad hujusmodi aspirant connubia; tum quod Regiæ conjuges & parum possunt, & inclusæ Palatio suorum conspectu in perpetuum priventur: tum etiam quod delectu à connubialibus Magistratibus habito, è multis paucæ ad Regias nuptias evehantur. Regis Uxor una primaria est, quæ sola legitima dici potest; præter hanc Rex & Regni hæres alias novem paulò inferiores ducit, & deinde alias triginta sex, quæ omnes conjugali titulo gaudent. His accedunt numero majori pellices, quæ nec Reginæ, neque Conjuges appellantur; sed ad vagam reservantur libidinem. Primaria illa Conjunx, sola mensæ cum marito assidet, reliquæ omnes, maximè extra Regios proquinquos, ancillæ sunt patrisfamilias, & legitimæ Conjugis pedissequæ, quibus in alterutrius præsentia stare, non sedere permittitur; Quarum filii non suam parentem, sed primariam uxorem matrem suam vocant; Dici autem vix potest, quam arctè in universo Regno ex innata *Sinis* zelotypia custodiantur fœminæ, non dicam in publico, sed vel maximè in privatis ædibus; atque lege adeò inviolabili ad eam servandam obstringunt, non solum eos, qui nulla sanguinis affinitate ipsos tangunt, sed & consanguineos, imo vel ipsos filios; ut, si pater ira percitus filium adultum ob nonnullum delictum commissum, solitâ pœna plectere attentet; is non aliud asylum securius, quam matris habitationem reperiat; ibi enim tutus, & ab omni paternæ jurisdictionis violentia immunis consistere liberrimè poterit, alias nisi in hoc casu nunquam. Sunt autem hujusmodi fœminarum habitationes ita dispositæ, ut neque videre alios, neque ab aliis videri queant; unde & non nisi raro illis exeundi potestas conceditur;

P. Matthæus Riccius Macerat. è Soc. Jeſu prim.^s Chrĩanæ Fidei in Regno Sinarum propagator.

Lij Paulus Magnus Sinarum Colaus Legis Chriſtianæ propagator.

Cc

D d

窈
E e

tur; quam si quandoque ex occurrente necessitate obtineant; ita tamen, ad hoc data opera extructis sedilibus iis includuntur, ut ne rima quidem, ad se manifestandas, relinquatur. Pulchritudinem earum *Sinæ* maximè tùm ex pusilla statura, tum ex pedum parvitate æstimant; adeoque quod nobis tortum indecorum monstrosumque videri possit, id ii inter pulchritudinis argumenta reponant. Unde vel à prima ætate, vix natæ pedes fasciarum involucris adeo arctè constringunt, usque dum vivunt, ut sine gravi doloris sensu incedere vix queant, talibus tormentis detentæ. Si ratio hujus rei ab ipsis petatur, aliud respondere nesciunt, nisi quod hanc consuetudinem ad se jam à bis mille & octingentis annis derivatam servent, exemplo *Tachiæ* conjugis Imperatoris *Chei*, qui ante octingentos supra bis mille annos Imperium Sinicum moderabatur; quamque ob raram & incredibilem pulchritudinem, inter Deos relatam putant, eaque de causa Venerem Sinicam, jure dicere & æstimare consueverunt; & hujus quidem venustatem, non aliunde quam ex arcta pedum colligatione, & consequenti eorum parvitate ortam fingunt. Alii verò dicunt hanc pedum coarctationem, ex lege Sapientum institutam fuisse, ut fœminæ, non per publica loca vagari, sed domi sedere discant, si non voluntariè, saltem pedum beneficio impeditæ.

Habitus tamen earum modestissimus est, & gravitate plenus; quo ita obteguntur, ut præter faciem alia corporis pars nuda non compareat; quod utinam in nonnullis *Europæ* locis fœminæ sectarentur, certè de pudicitia multarum rectius agi videremus. Caput variis fasciis, præsertim nobiliores, (& quæ in palatio Regio degunt) pretioso gemmarum ornatu implexis involutum, mirum capiti decorem conciliant; vestes floribus, avibus, similibusque ornamentis contextæ, ad pedes usque defluunt, ita tamen ut id in quo maximam pulchritudinem consistere putant, non tegant: Cæterum tempus fallendi gratiâ nunc catulis, modo avibus, similibusque delectamentis occupantur. Verum ut Lector curiosus, verum nobiliorum fœminarum habitum exactius concipiat; hic earum quæ palatio Regio serviunt, fœminarum vestitum à P. P. N. N. mihi ex *China* asportatum eo quod sequitur schemate exhibendum censui.

CAPUT X.

De modo, quo in conversione Sinensium *N N. PP. procedere solent.*

SI ulla unquam in mundo Monarchia secundum politica principia rectæque rationis dictamen constituta fuit, illam sanè *Sinarum* esse ausim dicere. In ea quippe omnia tanto ordine distributa, comperio; ut quemadmodum Literatorum seu Sapientum arbitrio & regimini substant omnia, ita quoque nihil pænè in universo Imperio transigitur, quod ab iis non dependeat; neque quispiam ad ullum dignitatis gradum aspiret, qui literarum artiumque Sinicarum non fuerit quam locupletissimè instructus; quique per rigidum Literarii tribunalis examen ad aliquod dignitatis munus cum dignitate obeundum, (omni favoris & gratiæ parentum cognatorumque seposito) prius non fuerit approbatus; tantoque quispiam majus digniusque officium consequatur, quanto in scientiarum notitia politicesque doctrina fuerit eminentior. Atque tales sunt, quorum humeris tota Imperii moles incumbit, quos vulgò

Mandarinos, ſeu præfectos Urbium provinciarumque nuncupant; qui tamen eo omnes ordine diſtributi ſunt, ut nihil in univerſo Imperio accidat, quod per ſubordinatorum ſibi *Mandarinorum* literas Regi non innoteſcat; cum verò Regis reſponſa & dictamina apud omnes Legum vim obtineant, nemo eſt, qui ſupremi Dictatoris voluntatem ſub pœna privationis dignitatis & officii (quo *Sinenſibus* nil magis adverſum ſiniſtriuſque accidere poteſt) protinus non exequi nitatur; nihilque adeò minimum in tanta Regni vaſtitate, quod vel machinas exterorum vel fidem & ſollicitudinem, vel etiam *Mandarinorum* in iis invigilando negligentiam, aut denique reddituum rationem ſubditorumque oppreſſionem concernit, contingat, quod per hujuſmodi *Mandarinos Colais* primùm & per hoſce ſupremo Monarchæ propediem non innoteſcat; undè quiſque impoſitum ſibi munus, nullo reſpectu neque ad cognatos quidem cæteroſque amicos habito, incredibili ſollicitudine, nec non ſub conſtitutæ ipſis pœnæ formidine exequitur. Cum verò inter cæteras leges iſta caput obtineat, quâ omnis exterorum in *Chinam* aditus intercluditur; quantum in ejus legis diſpenſatione multorum annorum curriculis à noſtris laboratum ſit, tum ex ſupra à nobis expoſitis, tum ex *Hiſtoria Sinenſi* à multis jam conſcripta patet; Quæ tamen Divini Numinis gratia non niſi incredibili multorum annorum labore obtenta, ſi non deſperatam ſaltem difficillimam Chriſtianæ Legis prædicationem, ob innumeros difficultatum ſcopulos reddebant; Linguæ videlicet omnium tam ad ſcribendum, quàm loquendum difficillimæ imperitia, quâ non apprimè inſtructus extraneus nec latere poterit, nec in publico, ſine proditionis nota ob ſuſpicaciſſimæ gentis mores, ſine novo proſcriptionis aut tormentorum ſubeundorum evidenti periculo converſari; cum non ex pronunciatione Sinicæ loquelæ duntaxat, verùm & ex phyſionomica vultus totiuſque corporis *Europæi* conſtitutione, quà plurimum à *Sinis* diſtant, è veſtigio deprehendantur.

Rex quæcunque in Imperio accidunt propediem novit.

Lex prohibens exterorum in *Chinam* aditum ſuperatur.

Hiſce experimento comprobatis, mox conſtitutum fuit, ut nullus è noſtris in iſtiuſmodi expeditionem admittatur, qui prius Linguæ Sinicæ, ſi non ſummâ, ſaltem tolerabili peritiâ *Macai*, ubi data opera Magiſtri Neophyti conducti in hunc finem aluntur, fuerit inſtructus: & ubi jam ſufficienti linguæ peritiâ fuerint ingreſſi, nullum prorſus impenſi laboris fructum ſperent unquam, niſi primò rariſſimis ingenii ſpeciminibus majorum ſubſelliorum *Mandarinis*, ſpiritus Apoſtolici conſtantia unà ipſis juncta, ſibi devicerint: non hìc Metaphyſicarum ſpeculationum, quas non capiunt, non Scholaſticarum ſubtilitatum ſtudium, aut ſublimioris Theoriæ oſtentatio locum habet, ſed ſenſibilium rerum ipſis incognitarum tum ad admirationem concitandam, tum ad *Europæi* nominis exiſtimationem comparandam, inſtituta ſpecimina ex Mathematica palæſtra deprompta prodenda ſunt; deindè Moralis Philoſophiæ, cui ipſi deditiſſimi ſunt, documenta, non inanibus verborum ampullis, ſed optimæ, exquiſitæ, & innocentis vitæ, ab omnibus mundanarum prætenſionum deſideriis ſemotæ exemplo, ſicuti Apoſtolicos Divinæ Legis propagandæ operarios decet, comprobanda ſunt; ut tandem poſt præſcriptam ſibi ex doctrina exiſtimationem morumque integritatem, ad uberiores & propriè intentos animorum convertendorum fructus progrediantur; Et uti Chriſtianæ fidei dogmata ab ipſorum placitis toto cœlo differre videntur, ita dici non poteſt, quot labores exanthlandi, quot pericula ſubeunda, ut Sacroſanctæ Legis noſtræ ejuſque veritatis dextrè expoſitæ capaces reddantur; hìc πολυθείας Vanitates, innumerorumque Deorum falſa & ficta numina confutanda;

Nullus *Europæus* in *China* facile quin cognoſcatur latere poteſt.

Nullus *Chinam* ingredi poteſt, niſi lingua primum probè inſtructus.

Primates rariſſimis ingenii ſpeciminibus devinci debent.

Vitæ innocentia prælucendum.

Quanti labores ſubeundi in perſuadenda *Sinenſibus* lege Chriſtiani.

da; hic πολυγαμίας, five multarum uxorum conjugium, quo nil difficilius, argumentorum pondere deftruendum; hic incomprehenfa fidei noftræ myfteria, fumma cautela & dexteritate iis inculcanda; & fiquidem in multorum animis admittantur, id non tam noftrorum operæ & fudori, quàm Divini Spiritus afpiranti gratiæ cumprimis adfcribi poteft & debet, adeoque tot mille millenarum ab 80. circiter hinc annis, animarum converfio, non humanæ induftriæ, fed dextræ Dei excelfi opus cenferi debeat; Quibus dum continuò infudant expeditionibus, quanta patientia opus, quàm continua corporis caftigatione defudandum; quot calumniæ à Satanæ tantorum bonorum invidiofo aftu machinantis fint elidendæ, Legat qui volet *Hiftoriam* à *P. Daniele Bartoli* noviter Italico idiomate editam, & videbit, quanto & quàm magno virtutum cumulo, quàm imperturbabili fpiritus Apoftolici ardore ad tantorum malorum perpeffiones pro Chrifti amore fuftinendas opus fit, donec tandem defideratis fructibus potiantur; atque adeò de hujufmodi iftud Divi Pauli *Corinth.* 4. fcitè accommodari queat. *Itaque in omnibus exhibeamus nofmetipfos, ficuti Dei Miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceffitatibus, in anguftiis, in plagis, in carceribus, in feditionibus, in laboribus, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, uti feductores & veraces, ficuti qui ignoti & cogniti, quafi morientes & femper vivimus, ut caſtigati & non mortificati, femper mortificationem Domini noſtri* JESU *Chriſti in corpore noftro circumferentes, ut vita* JESU *manifeftetur in carne noſtra mortali.* Et quoniam Divinæ Legis prædicatio altas in Neophytorum cordibus radices agere fine librorum editione non poterat, hoc loco fanè veluti opportuno de iis agam, ut quantum operum fuorum multitudine & varietate *Chinæ* profuerint, luculentius innotefcat.

Catalogus Librorum à Patribus noſtris in Chinenfis Ecclefiæ incrementum confcriptorum.

Venerabilis *Pater Matthæus Riccius Maceratenfis* poft S. Xaverium Chinenfis Expeditionis fundator, poft innumeros labores, pericula, perfecutiones, fequentes poft fe Libros in bonum Sinicæ Ecclefiæ reliquit: Et primò quidem ad Libros Sinenfes quod attinet, ut fpecimen quoddam fcientiarum ipfis incognitarum, ad devinciendos fibi animos *Mandarinorum*, ederet.

1. *Mathematicam practicam P. Clavii* Sinici juris fecit, in quo & extractionis radicum methodum nunquam ab iis compertam docuit. Arithmetica Clavii in linguam Sinicam tranflata.

2. *Sex Libros Euclidis cum brevibus commentariolis ex Patre Clavio decerptis*, magno cum applaufu à totius Regni curiofis receptos traduxit. Sex Libri Euclidis.

3. *Sphæræ, juxta præcepta à P. Clavio*, cujus difcipulus fuerat, plenam expofitionem, in lucem dedit, *unà cum tabula longitudinum & latitud. Stellarum.* Sphæra P. Clavii.

4. *Geographiam in Mappa univerfali, duplici methodo ad Sinicum ingenium adaptatam, invifam in illum ufque diem, unà cum hiſtorica Monarchiæ tam Ecclefiafticæ, quàm politicæ Regum morumque gentium per totum terrarum Orbem vigentium relatione*, ex quo primum *Chinam* non totum Orbem, fed minimam Orbis terræ particulam effe, non fine rubore didicerunt, ob tantarum rerum infcitiam fibi ipfis fuccenfentes. Geographia.

5. *Philofophiæ Naturalis five Phyficæ egregium tractatum; item alium de quadruplici meteororum genefi.* Philofophia Naturalis.

6. *Gnomonicam, five de horologiis folaribus conftruendis methodum*, de quibus nihil in *China* adhuc innotuerat, Sinico fermone illuftratam. Gnomonica.

7. *Aftrolabii doctrinam ejufque conftruendi modum* brevi & facili methodo expofuit. Aftrolabiographia.

Musica. 8. *Musicam & fabricam Clavicymbali Europæi.*

Philosophia Moralis. 9. *Philosophiam Moralem, in quo continetur tractatus de Amicitia, & 25 Conclusiones, quibus succum totius moralis disciplinæ, tum ad moderandas passiones, tum ad vivendum, juxta dictamen rationis regulasque vitæ benè beatèque transigendæ, complectitur.*

10. *Opus decem paradoxorum, Liber* tota China celeberrimus, *quo* Primò *de inutili temporis transactione;* Secundò *de hujus transitoriæ vitæ miseriis;* Tertiò *de mortis infallibiliter omnibus imminentis memoria;* Quartò *de utilitate hujus considerationis:* Quintò *de utilitate opportunè tacendi & loquendi.* Sextò *de tribus pœnitentiæ finibus, & rationes, quibus quispiam ad jejunandum obligatur.* Septimò *de examine conscientiæ quotidiè instituendo.* Octavò, *de Paradiso & Inferno, quorum ille probis in præmium æternum, hic reprobis in pœnam cædit æternam.* Nonò, *De Divinatoriæ Artis*, qua in *China* nil usitatius est, *vanitate & nocumento.* Decimò, *de malis quæ ex divitiarum coacervatione avaritiæ studio dediti incurrunt.* Hi omnes tractatus ob apodicticæ veritatis limam quâ poliebantur, non tantum magno in pretio & admiratione fuerint habiti, sed & commentariis summisque laudum præconiis ab omnium Literatorum eruditissimis, Leone & Paulo Neophytis summo totius *Chinæ* emolumento illustrati fuerunt.

De Divinatoriæ Artis vanitate.

Catechismus Bellarmini. 11. Sed quod maximo animarum fructu universum Sinicum Imperium illustravit, fuit *Catechismus*, qui quantos in cordibus *Sinensium* sanctæ compunctionis de præterita perfidè transacta vita motus concitaverit, non dico apud plebem, sed cui tantoperè interest, apud maximos Monarchiæ Literatos, *Mandarinos*, *Colaos* & Regii Palatii Eunuchos, cæterosque vix explicari potest; siquidem fama Libri vulgata, cum exemplaria non suppeterent, in omnibus ferè Provinciis novis impressionibus liber ita longè latèque diffusus fuit, ut non esset angulus, quo lux evulgata veritatis Christianæ non pervaderet.

12. *Dictionarium Sinicum*, pro usu nostrorum, cujus exemplar apud me est, quod & libenter luci publicæ darem si sumptus in eo faciendi suppeterent. Dictionarium Sinicum.

13. Vertit præterea ex Sinico sermone in Latinum *Historiam veterum Sinensium, qua doctrina antiquæ Philosophorum Sinensium dogmata tenebantur*, eo fine, ut quæ in iis absurda, & à recto dictamine rationis aliena sunt, facilius confutari possent. Historia Sinica.

14. *Historia universalis 27 annorum*, quæ videlicet totum illud tempus, quo ipse in *China* moratus fuit, complectitur, quam posteà P. Nicolaus Trigautius ex Italico in Latinum vertit, ac publici juris in *Europa* fecit anno 1612. P. Martinus Martinius auctam tandem publici juris fecit quoad Reges ante Christi adventum. Historia universalis Regum *Chinæ*.

Pater Nicolaus Trigautius Duacensis Belga, uti melioris notæ Linguæ Sinicæ, quam indefesso studio sibi compararat, peritissimus, ita quam optimè de *Sinensium* Christianismo meritus fuit. Venit is primus ex *China Romam* anno 1612, expeditionis Sinicæ procurator, magno ubique ab *Europæis* Magnatibus honore exceptus, illucque redux novitate & raritate rerum *Chinæ* invisarum, quas secum tulerat, magnam *Europæo* nomini existimationem contulit, ubi post dictam de Sinica expeditione historiam Latinè editam, *Historiæ* quoque *Sinensis* 120 *Voluminibus*, quæ incredibili studio & labore evolverat, *comprehensæ Epitomen, in qua Regum tum ante, tum post Christum in Sinensi Imperio gesta narrantur*, juris Latini fecit, quorum tamen quæ post Christum acta sunt historia utrum adhuc lucem viderit, ignoro. Leguntur hi Literarii ejus labores in quadam *Epistola ad Cardinalem Parmensem* 1627. *data;* ubi predictum opus præ manibus se habere jam omnibus numeris absolutum præloque desti- P. Nicolaus Trigautius, ejusque libri.

Calendarium Romanum Sinico accommodatum.

deſtinatum aſſerit. In Lingua Sinica prætereà impreſſit *opus, in quo Calendarium Romanum quoad feſta & ſolennitates Calendario Sinenſium per curſum Lunarem ſcitè ſanè, magno Chriſtianorum fructu accommodat*; Laboribus tandem in vinea Domini fractus, magno Chriſtianorum dolore & luctu, meritorum cumulo plenus fatis ceſſit.

P. Jacobus Rho, ejus libri.

Succeſſit hiſce *P. Jacobus Rho Mediolanenſis*, ubi & Cathedram Mathematicam ſummo honore, nec non cum ingenii laude multis annis cohoneſtaverat. In *Sinam* cum Trigautio ex *Europa* reduce profectus, tantos derepente in Lingua Sinica progreſſus fecit, ut ſive ſcripturam ſive loquelam attendas, in *China* natus videretur; undè præter ingentes fructus, quos ex converſione infidelium in Regno Sinenſi protulit, complura quoque opera linguâ Sinicâ ad uſum Neophytorum conſcripſit.

Commentarius in Orationem Dominicam.

1. *Commentarium amplum & copioſum, ſupra Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, duobus libris comprehenſum.*

De Miſericordiæ operibus opus.

2. *Tres Libros de miſericordia, & piis fructuoſiſque operibus Orationis & Eleemoſynæ.*

Admonitiones Spirituales.

3. *Admonitiones Spirituales S. Matris Thereſæ*, ſtylo exquiſito conſcriptæ, nec minori apud omnes æſtimatione habitæ.

Diarium Aſceticum.

4. *Diarium ſive Ephemeridem, qua indies novam meditandi materiam fidelibus ſubminiſtrat, partim ex Sacra Scriptura, partim ex Sanctis Patribus depromptam.*

De mortificatione & jejunio.

5. *De mortificatione & jejunio*; & uti individuus ſtudiorum ſocius erat P. Adami Schall, ita quoque tanto ſtudio in Reip. Sinenſis emolumento incumbebant, ut non ſolum ad ſtabiliendam in iſto Regno Religionem Spiritualibus in animarum ſalutem directis opuſculis, ſed & ſtudiis Mathematicis mirum in modum promoverent; Dicuntur, uti ipſemet in quadam *Epiſtola* meminit, ultra *Centum de hujuſmodi diſciplinis opuſcula* communi ſtudio concinnaſſe. Et Pater Rho quidem jam in pleno laborum potiſſimum Calendarii emendationis curſu, incognito morbi genere invaſus, intra paucos dies ad meliorem vitam, magno ejus, qui merita Viri norant, deſiderio poſt ſe relicto, obiit: Vir fuit Apoſtolico Spiritu plenus, incredibili in adverſis animi conſtantiâ, quemadmodum ex iis, quæ in Regno *Sciamſi*, cujus Eccleſiæ fundator jure dici poteſt, ſummo animarum lucro præſtitit, luculenter patet.

Centum circiter opuſcula concinnata de variis materiis & argumentis.

P. Alphonſus Vagnonius.

Sequitur modò *P. Alphonſus Vagnonius Taurinenſis* in ſuburbano loco, qui *Truffarello* dicitur, ſplendidæ familiæ Vagnoniæ natalibus ortus, hic repudiatis Mundi vanitatibus, ſimul ac in Societatem noſtram receptus, mox *Chinam* quoque impetravit, quam tandem anno 1605 ingreſſus, tantos in lingua peregrina progreſſus fecit, ut omnibus eſſet admirationi, tanto animarum lucro, ut qui in Provincia *Chianceu* non niſi 25 Chriſtianos repererat, poſt ejus à perfido Eunucho *Xin* intimatum exilium 8000 Chriſtianorum, & ex his ſummos quoſque Literatos & *Mandarinos* reliquerit: tantâ verò ſanctitate prælucebat omnibus, ut non ſolùm apud Neophytos, ſed & ipſos idololatras in ſumma veneratione eſſet; in Chriſtianæ charitatis obſequiis, omnibus omnia factus, donec poſt 35 annos in Sinica expeditione tranſactos tot laborum, periculorum, perſecutionum pro Chriſto toleratarum coronam gloriæ, uti piè credimus, meruit, in *Chianceu* 9. Aprilis 1640. Libros complures in Chinenſis Eccleſiæ bonum ſcripſit, & ſunt ſequentes:

Laus P. Vagnonii.

Libri quos edidit P. Vagnonius in lingua Sinica.

1. *Septem volumina de vita Sanctorum, & Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Anachoretarum, Virginum, Viduarumque.*

2. *De Myſteriis Incarnationis, Paſſionis, Mortis, Reſurrectionis Chriſti Domini Redemptoris noſtri.*

3. *Vita & Miracula Beatiſſimæ Virginis Deiparæ.*

4. *De quatuor Noviſſimis.*

5. *Duo libri de liberis benè educandis.*

6. *De*

6. *De amore virtutum Christianarum.*

7. *De imitatione Sanctorum.*

8. *Decem consolationes, oppositæ decem tribulationibus.*

9. *Tractatus de principio & fine Mundi.*

10. *De bono Regimine omnium statuum juxta quinque ordines* Sinis *in Morali philosophia usitatos.* Liber uti magno rationum pondere viget, ita in pretio passim habetur ab omnibus.

11. *Philosophia Moralis, quæ civilem & œconomicam comprehendit, eximiis similitudinibus & apophtegmatis illustrata.*

12. *Philosophia naturalis de Mixtis imperfectis, id est, de Meteoris eorumque causis.*

13. *Sphæra Mundi egregia methodo tradita, & ad animarum utilitatem exposita.*

14. *Dialogus de variis materiis, Physicis & Moralibus, amœna historiarum exemplorumque narratione illustratus.*

Omnium deindè operum præstantissimum fuit vivum exemplar virtutum omnium, quibus in se expressis magna omnium ædificatione semper præluxit.

Sequuntur modò ii, qui & *Europæorum* curiositati suis operibus præfuerunt, quorum primum fuit *Duplex P. Trigautii Historia universalis*; deindè *P. Joannis Terentii Plinius Indicus*, de quibus suprà actum fuit. Posteà *P. Alvarus Samedus Lusitanus Historiam Sinensem suorum temporum* curioso scrutinio in lucem edidit.

Historia P. Alvari Samedi.

Successit huic *P. Philippus Marinus*, qui & eruditè *Japoniæ Chinæ, Tonchini, Lai, Conchinchinæ historicum opus* ultimò edidit.

P. Philippus Marinus, ejus Historia Tunchinensis.

P. Michaël Boimus Polonus, qui *Floram Sinensem* Viennæ, id est, *plantarum, fructuum, florum & nonnullorum animalium historiam* insigni imaginum apparatu luci *Europææ* dedit; Et unum *de pulsibus infirmorum, quibus Medici Sinenses in morborum notitiam admirando sanè artis specimine deveniunt*; qui tamen utrum lucem adhuc viderit, nondum mihi innotuit.

Flora P. Michaëlis Boimi.

De Doctrina pulsuum apud *Sinas* in usu.

Non dicam hìc de *Annalibus Sinensibus, Literisque ad diversos ex* China *tum ad superiores, tum ad amicos particulares de rebus Sinensibus conscriptis*, quorum non est numerus.

Annales Sinici. Literæ particularium.

Quos tamen omnes longè superavit *P. Martinus Martinius Tridentinus*, quem suprà laudavi, qui *Atlantem Sinicum*, opus magnum & admirabile, in quo uti nihil earum rerum, quæ sive mira Naturæ artisque opera, sive morum Religionisque rationem spectes, desiderari possunt, omisit, ita quoque magnam incognitarum rerum ubertatem in eo *Europæorum* curiositati reliquit; à Joanne Blaeu Amsterodami, magnifico sanè 16 Mapparum Geographicarum apparatu, quo universam Sinici Imperii Chorographiam ante oculos ponit, editum; cui adnexuit & *Historiam de Bello Tartarico*, in quo formidandos rerum successus & inauditas revolutiones, veluti in speculo quodam omnibus Regibus & Monarchis ob oculos posito scitè descripsit.

P. Martinii Atlas Sinicus.

De Bello Tartarico.

Atque hæc sunt opera, quibus *Chinam* Societatis nostri Patres indefessi Legis Christi prædicatores innumerarum animarum lucro, non verbo tantùm & exemplo, sed & pennâ illustrarunt; Quæ ab omni conditione hominum tanta aviditate fuerunt acceptata, ut non solum deficientibus Exemplaribus, multoties subierint prælum, sed & primi ordinis Literatorum quà *Mandarinorum*, quà *Colaorum* commentariis exquisitissimo stylo conscriptis, magnis Christianæ fidei encomiis in universi Imperii fines divulgata fuerint; ut hoc pacto, quorum præsenti instructione & Divini verbi prædicatione frui non licebat, illos ex fructuosis operibus veluti præsentes attenderent, & traditæ doctrinæ cœlestis documenta altiori cordis recessu conderent; Undè forsan, utrum plures ex hujusmodi operum lectione, quam præsentium Patrum instructione veri Dei notitiam consecuti, Ecclesiæ se aggregarint, meritò quispiam dubitare possit? Hoc constat, multos ex lectione interiori Divini Spiritus radio percul-

Commentarii in dictos libros à Doctoribus Sinensibus concinnati.

perculsos, ad eos quorum Libris tantoperè profecerant, cognoscendos, tum dubiorum proponendorum causâ sese contulisse.

Numerus Librorum à PP. conscriptorum.

Libri itaque, qui anno 1636. lingua Sinica à Patribus conscripti fuerunt, ad 340 partim in Materia Religionis, partim circa Moralem, Naturalem & Mathematicam doctrinam editi numerantur.

Catechistarum institutum.

Etenim cum crescente fidelium multitudine, Patres tanto numero impares, omnibus satisfacere nequirent, hinc salubri sanè consilio prodiit Catechistarum institutum. Sunt autem Catechistæ viri qui jam in Christianæ Legis mysteriis multum exercitati, nec non Spiritus Apostolici fervore, zeloque animarum ardentes aliis viam ad salutem demonstrare norint; nec facilè ad istiusmodi muneris gradum admittuntur, nisi virtutis solidæ & sanctioris vitæ specimen jam à multo tempore præbuerint: Horum officium est, circumire vicos & plateas, ut si vel infantes alicubi projectos neglectosve quacunque occasione data, invenerint, sacrâ lymphâ tingant, verbo & exemplo vitæ rudiores ad Veri Dei cognitionem adducant, opuscula Spiritualia non habentibus communicent; dubia occurrentia dissolvant, & hoc pacto Christo lucrifaciant. Et cum in Ecclesiis nostris Christianæ fidei elementa in magnis tabulis pulchris characteribus exposita, parietibus passim appensa spectentur, Catechistarum est, certo diei tempore, quo Gentilium curiositate allectorum confluxus fieri solet, in Ecclesia expectare; & cupidis inscriptionum veritatem explicare, falsorum Deorum vanitates ostendere; deindè ad ulteriorem instructionem domum invitare; quorum operâ dici vix potest, quantum animarum quotannis lucrum Ecclesiæ Dei accedat, obliganturque quotidiè Patribus, qui iis in locis superiores agunt, eorum, quæ eo die præstiterunt, rationem reddere.

Officium Catechistarum.

Verùm ut modum & rationem videat Lector, quo primò tum nostri, tum Catechistæ mysteria Fidei Gentilibus & Idololatris proponunt, hîc ex opusculo, quod ipsi Divinæ Legis compendium vocant, principales fidei articulos, de Deo Uno & Vero, de præmio justorum, malorumque pœna conscripto, subjungere visum fuit.

Nota Lector, quod uti lingua Sinica toto ut ajunt cœlo à nostra Latina differt in modo loquendi; ita quoque non miraberis Latinam interpretationem de verbo ad verbum factam ita tortam & inconcinnam esse.

Sino-Latinum

Divinæ Legis compendium.

Sinicè.	Latinè.
Tien̄ chù xim̀ xiaò ʒò ȳen.	*Divinæ Legis compendium.*
1. *Hoĕ uén, Tiēn̄ chu guéi hô? Tuì yuĕ. Tiēn̄ chù fì tà, ciĕ sem̄ Tiēn̄, sem̄ tì, sem̄ xin̄, sem̄ gin̄ siû uán uŭ chĭ tà chù çài yĕ.*	1. Fortassis quis interrogat, DEUS quid dicitur? Respondet. DEUS non est aliud, nisi Gubernator omnium rerum, simul etiam omnium rerum magnus Gubernator & Dominus, qui fecit Cœlum, qui fecit Terram, qui fecit Spiritus, qui fecit homines.

Divinæ Legis compendium, quo primi Neophyti exerceri solent.

2. *Tiēn̄, tĭ, gin uŭ ċiên uû, ùlh heú yeù : çĕ tiēn̄ tĭ gîn, uŭ chì çiên, pĭ yèu yĕ có chù çài ỳ sem̄ chì.*

2. Cœlum, terra, homines, (omneſque) res antea nihil erant, & poſteà fuêre: ergo ante Cœlum, terram, homines, reſque omnes, anteà neceſſariò fuit aliquis Dominus, ut crearet illa.

3. *Kaî uán uŭ pú ṅem çú ċhim̂ kiaî yeu, sò ỳ ċhim̂ chī chĕ jû leû ȧaî fam̂ uŭ pú nem̄ çú kì, pĭ chim̂ iū cŭm ciām chī xeù;*

3. Quia omnes res non poſſunt ex ſe fieri, omnes habent id à ex quo ipſæ factæ ſunt, vel ſui factorem; ſicuti turres & domus non poſſunt erigi à ſeipſis, neceſſario perficiuntur artificis manu.

4. *Cĕ tien̄ tí jin uŭ ngān nêm cú caô, cáo chī chĕ ciĕ sò guéi ṫien̄ chù iĕ. jŏ xi chim̄ puên ċu, temì gûei xiŏ cù*

4. Ergo Cœlum, terra, homines & creaturæ, quomodo poſſunt à ſeipſis creari? auctor rerum illarum igitur eſt, quem nos nominamus Deum. Si homines ſeculum nominant *Pùên cù*, alioſque ſimiles, & faciunt primum avum (parentem)

5. *Iĕ cái yèu tiēn̄ tĭ chī heú, kiāi yèu fú mù sò sem̄ ùlh ỳ kî gûei kăi hoèn tun̄ sem̄ tiēn̄ tĭ jîn uû, chè tángáỳ.*

5. Etiam iſti fuêre poſtquam fuit Cœlum & terra, omnes habuerunt Patrem matremque, à quibus progeniti ſunt, & de iſtis facere Creatorem Cœli & terræ, hominum, rerumque, eſt magnus error.

6. *Hoĕ yuĕ tien̄ tí jîn uŭ kĭ iûe tiēn̄ chù ùlh sem̄ càn uén : çù tiēn̄ chù yeû xûi sem̄ hū? Túi yuĕ, tiēn̄ chù nài.*

6. Dicet quis. Cœlum, terra, homines, reſque quandoquidem dependent à Deo in ſui creatione, audeo quærere: iſte Deus, à quo dependet in ſua creatione?

7. *Ván uŭ chì xen̄ iuên jû yèu sò yeû sem̄; cĕ fi tiēn̄ chù ỳ kái uŭ, hoĕ yèu xì chûm̄ ju ċaò mù niào xeú hoĕ yèu.*

7. Reſpondetur. Deus eſt prima rerum radix & principium; ſi haberet dependentiam in ſui creatione, eo ipſo non eſſet Deus:

8. *Xì ùlh uû chum jû tiēn̄ tí xiñ kòe kiĕ jiñ chí lim̂ hoên goê tiēn̄ chù uû xì uû chum̄ ùlh nêm xì chum̄ uán uŭ chè.*

8. [Etenim res vel habent principium & finem, ſicuti herbæ, arbores, volatilia reptiliaque, vel habent principium & non finem, ſicuti Cœlum, terra, Angeli, diaboli, & hominum intellectivæ animæ; ſolus Deus eſt ſine principio & fine, & poteſt dare principium & finem rebus omnibus.

9. *Vû tiēn̄ chù cĕ uû uû ỳ pĭ jû yĕ ċò xú kí hoē qùo chì yē kŏ can kiāi yêu ken̄ ùlh sem̄ uû ken̄ cô kiaī uû nài.*

9. Si non eſſet Deus, non eſſent aliæ res creatæ. *Exemp. gratia.* Unius arboris flores, fructus, rami, folia & truncus, omnia ex radice generantur, ſi non ſit radix, eo ipſo reliqua non erunt; ſed

10. *Chĭ xú chì xen̄, cú uû ṫā xem̄ sò yeû sem̄ yè. Tiēn̄ chù kĭ xí uén uŭ chī ken̄ tì hô yeû sem̄ hū?*

10. Perveniendo ad arboris radicem, omninò non eſt alia radix, ex qua naſcantur vel procedunt. Deus quandoquidem ſit radix & fundamentum rerum omnium, ex qua alia re poteſt ipſe procedere?

Deus

11. *Tiēn chù cū semī uán sieñ çaì pì tiēn tì, hoá semī uū liú chì chū cumī jên heú hoá semī yĕ nân yĕ niù nân mîm iă tàm.*

11. Deus cum primum res omnes creavit, initio diviſit Cœlum à Terra, creavit omnes ſpecies rerum, poſteà creavit maſculum & fœminam; Maſculus vocatus eſt Adam,

12. *Niù mîm ngĕ uă ciĕ çù úlh jîn uû fu mù ùlh guêi uán mìn chì iuên, cù kî iû, pù kiū sieñ ſŏ pû sĕ kiāi yèu.*

12. Fœmina vocata eſt Eva, iſti nempè duo homines non habuerunt patrem & matrem, & ſunt primi parentes omnium populorum, reliqui omnes (uti *Fó kì* ſine exceptione eorum quos faciunt, immortales omnes habent,

13. *Fú mù sò semī ulh pù mieǹ çào chî hoái sù ỳ Tiēn chù kì xùi tień tì gîn uŭ chiñ chù, yeú semī uan uŭ y*

13. Patrem & matrem ex quibus nati ſunt, & non potuerunt evitare, quin citius aut tardius corrumperentur morerenturque. Deus quandoquidem eſt Cœli, Terræ, hominum, rerumque verus Dominus, ſimul etiam creavit omnia,

14. *Guêi gîn iúm cĕ, ngù gîn ngài kìm tieñ chu tamī gên chì lì iè, pú ngái kim, pień tĕ tá ſiú. Pì xoām çiñ semī cô lh*

14. Ut eſſent ad hominum uſum, conſequenter nos homines omninò convenit amare & venerari Deum, non amando & venerando, ſtatim magnum ſcelus committitur. *Exemp. gr.* par parentum producunt filium,

15. *Çù xĕ chì ỳ chì kiaó chì jŏ guêi çù chè pù chì xiḿ fú mù, piĕ guéi chì pú hiaó çù 'lh tĕ tá çuì hoám tieñ.*

15. Nutriunt illum, veſtiunt, erudiunt, ſi filius neſcit honorare patrem & matrem, certè dicitur inobediens, & graviſſimè peccat, quanto magis cum

16. *Chù xì gîn tá fú mù, 'lh cò pú ngái kiḿ chì hū, çà uán uŭ chì chù kì mim cĕ, xì gîn chì sú ý guêi kiài ỳ*

16. Deus ſit ſummus hominum parens, non convenit non amare & revereri illum. Quandoquidem jam declaratum ſit, quod Deus Dominus rerum omnium facile eſt explicare res hominum hujus ſæculi.

17. *Fû gîn pùen yeù hoên pĕ leàm tuonī kì pĕ suì hoái 'lh sù, kì hôen chumī pú nèm miĕ, kaì xì xâm chì hoêm yèu sān tem̀.*

17. Iſte homo naturaliter habet duas partes, animam & corpus, illius corpus etſi corrumpatur & moriatur, ejus anima uſque in æternum non poteſt extingui, etenim in hoc ſæculo animæ habent tres differentias.

18. *Hiá sèm yuĕ, semī hoên ciĕ çaò mŭ chì hoên yĕ çù hoên fû çào mŭ y cemī 'lh chàm, çao mŭ, pì can tŭon cū cào.*

18. Ordo infimus dicitur anima vegetativa, videlicet anima herbarum & arborum, iſta anima adjuvat herbas & arbores ad vivendum & creſcendum, herbæ & ligna præciſæ exſiccantur.

19. *Kî suí siāo miĕ yên chamī tèm yuĕ kiŏ huên, ciĕ kiñ xeu chì hoên cù hoên nêm fû kîn xeú sem chàm lh yeú sù*

19. Eorum anima ſequitur extinguiturque. Medius ordo vocatur anima ſenſitiva, anima videlicet volatilium & reptilium, iſta anima dat facultatem volatilibus

20. *chī ỳ 'lh mú xǐ tīm, y kěù pǐ tán hieúỳ chī tǐ kiò tǔḿ yàm tǎń pú nèm luń, chǐ sù lh hoên*

21. *[ỳ mië yên xám sèm yuĕ lîm hoên ciĕ gîn hoên ỳe. çú kiēn hân sēm kiŏ lh hoên chī nêm, xǐ ỳ nèm fû gîn sem̄ chaṁ. Kiĕ chī kiŏ, lh yèu sù chī nêm pién chúm lǐ, ỳ ým uán sú kǐ xin̄ ſuì sù lh çù liṁ,*

22. *hoên yuṁ ćún pú miĕ : kú xǐ kien̄ gîn sú pá sù gîn, pú pá sù mèm xeù, chè yêu gîn sím chī lîm nêm kiŏ gîn sù chī héu, xán yeù vǐ sù.*

23. *Chī hoên çái kô kiú lh kîn xeú hoên ciûen sàn uû kò kim̄ ngò yè. Kǐ chī gîn hoên pú miĕ, yeú pú cò siń lûn.*

24. *Hoê lŏ táo chī miéu xuĕ im̄ chī sem̄ ciên guêi xén iû gûei ngó kî hôen có ỳ sù hoù fù tien̄ chù xiǹ pueń tǐm yèn*

25. *Chú fuēn chú sò, kī yĕ çái xám lh yèu uán fŏ, çiĕ sò gûei tien̄ tam̂, xàm xên chī sò ỳe: kî lh çái hiâ, lh yèn.*

26. *Ván kù, ciĕ sò gueí tǐ yŏ, fă ngó chī sò yè; kaí tien̄ chù chī cum̄, uû xeń pú xàm uû ngó pú fă : gên hién xǐ.*

20. tilibus & reptilibus vivendi & creſcendi, ſimulque facit, ut illa per aures & oculos audiant & videant, per guſtum & nares guſtent & olfaciant, per cætera corporis membra ſentiant dolorem & pruritum, ſed tamen non poſſunt diſcurrere & ratiocinari; & dum moriuntur, & anima extinguitur.

21. Supremus ordo dicitur Intellectiva anima, videlicet hominis anima. Iſta ſimul complectitur vegetativæ & ſenſitivæ duarum animarum facultatem; ideò poteſt dare facultatem homini vivendi & creſcendi: ſimul etiam ſentiendi;

22. inſuper dat illi facultatem diſcernendi omnem rationem ad diſcernendas omnes res, ejus corpus etſi moritur, tamen ejus anima perpetuò conſervatur nec extinguitur: Ideò hujus ſæculi homines tantum metuunt mortuos homines, & non metuunt mortua animalia. Oritur id ex naturali diſcurſu hominis, ut poſſit advertere poſt mortem hominum: Inſuper hominis anima non mortua

23. Permanet, & ideò poteſt timere, anima autem reptilium totaliter diſſipatur, nec poteſt nobis terrorem incutere. Quandoquidem ſcimus, hominis animam non extingui, ſimul non convenit credere tranſmigrationis errorem; convenit ſcire tempore vitæ facere bonum

24. & malum; Hominum animæ ſingulæ poſt mortem eunt ad Dei judicium, ubi determinatum habent

25. Suæ mercedis locum, unus locus eſt ſupra, & habet omnem felicitatem, ſcilicet qui dicitur Cœli aula, id eſt, remunerandi bonos locus; Secundus locus eſt infra, & habet

26. Omnem amaritudinem, videlicet qui dicitur terræ Carcer puniendi malos locus: etenim Dominus eſt ſummè æquus, nihil eſt boni, quod non remuneretur, nihil eſt mali quod non puniat: Nihilominus in præſenti ſæculo

Sunt

27. *Yĕ yèu gûei ngó lĥ fú quèi ngān ló; chè guêi xén lĥ pĩn, cień ću nán chè, xĕ naì tieñ chù tái kĩ gîn chi sù gên.*

28. *Héu çiù xén hoên lĥ xim tieñ tam xèu uû kiúm chì fŏ ciù ngó hoên lĥ chĭ tĭ iŏ, xeù uû kiûm chì himî ỳe sù uû*

29. *Tiĕñ tâm tĭ iŏ chì xàm fă ỳ páo xĭ giñ sò guêi chì xeń ngó kì pú uàm leào xín gîn, piên ỳ leào ngó gîn, hô*

30. *Tĕ guéi tieñ chù chĭ cūm hū. hoĕ yuĕ: xeń ngó chì páo yĕ yeù hién xĭ? hô jû yuĕ xĕ limì xèn ngó chì pào hiên.*

31. *Tái iū ximi heú, cĕ iù gîn pú chì xiñ héu chì ymi, hô ỳ ień tieñ xám chì yèu chù; hū cú chām yèu fań ý chè*

32. *Yú çāi hŏ kieñ nán ỳ chîm kĩ ciên, lĥ kiái kĩ héu. xún lì chè mùm kiĕ fū chì kiám, ỳ chêu iū uàm lĥ kiûen kĩ*

33. *Lâi yè yò yeù gûei xén chè lĥ piñ cién xǔ nán hoĕ nài yñ guéi, xén chì chumi yèu siào quó ngó kú tieñ chù ỳ xĭ*

34. *Hién páo chì chí sù heú cĕ jŭ çieûn fŭ chì yŭ yùm hiamì châm ló ỳ yeù guêi chè lĥ fŭ quéi ngān ló nài ỹn*

35. *Hîm ngó chì nùi kieñ yeù vî xén kǔ tieñ chù ỳ xĭ xàm chì kiĕ kĩ sù héu cĕ hién xĭn ỹn chì; iŭ yùm xeú uán*

27. Sunt aliqui qui operantur malè, &
ſunt divites, honorati, quieti & læti;
ſunt qui operantur benè, & ſunt paupe-
res, contempti, calamitatibuſque op-
preſſi, certum eſt Deum expectare ejus
hominis mortem, &
28. Poſteà accipere boni animam, & aſ-
ſumere in Cœli aulam, ad fruendum
perpetuâ felicitate & accipere mali ani-
mam illamque dimittere in terræ Car-
cerem, ad recipiendum ſine fine ſup-
plicium. Si concedamus non eſſe
29. Paradiſi & inferni præmia & ſupplicia,
ad remunerandum ſæculi homines, qui
faciunt bonum vel malum, quomodò
non decipiuntur boni? & meliori ſorte
fruuntur mali? & quomodò poteſt dici
30. Deus ſummè juſtus? Dicet aliquis:
boni & mali merces eſtne etiam in præ-
ſenti ſæculo? quomodo ſe res habet?
Reſpondetur, Supponamus eos qui re-
cipiunt boni & mali remunerationem,
31. omninò expectant uſque poſt mortem,
eo ipſo indocti homines ignorabunt eam
quæ poſt mortem eſt remunerationem,
& quomodo probabitur illis ſupra Cœ-
lum eſſe Dominum; ideò frequenter
qui violant juſtitiam,
32. Incurrunt in calamitates, pericula,
& labores, ut emendent præterita (pec-
cata) & caveant à futuris. Qui obediunt
rationi, accipiunt benedictionem de-
ſcendentem, ut reſpondeatur illorum
præteritis benefactis & ſtimulentur ad
33. futura. Si quis verò benefaciens ſit
inops, inhonoratus, plenuſque labori-
bus & calamitatibus, fortè ideò contin-
git, quia inter bona opera habent mo-
dicum quid mali; Ideò Deus cum iſtis
34. In præſentia illum caſtigat: poſt
mortem verò, introducit in perfectæ fe-
licitatis locum ad perpetuâ fruendum
felicitate. Si qui operantur malè, & ta-
men ſunt divites, honorati & juxta ſæ-
35. culum beati, hoc ideò contingit, quia
inter malè operandum mixtum habent
quid boni, ideò Deus iſtis præſentibus
felicitatibus illos remunerat: Poſt mor-

 tem

36. *Kù ỳ xì gîn yŏ mièn hiá tí yŏ xeú uán xù, lh̀ tĕ xám tieñ tâm hiamì vań fŭ piĕ yáo sañ kień kî yĕ yáo.*

37. *Chì giń tieñ tâm chì chù ciĕ tieñ chù yè xí gîn hiĕ chú tā gîn chì uŏ, sieñ yáo gîn kî uŏ chi.*

38. *Chù fañ cò jŏ [chú : hoám uĭ chì tieñ chù nêm xám jŭ uán fŏ chì sò kî lh̀ jáo hiào sĕ tieñ tâm chì lú ciĕ tieñ chù chì sáo.*

39. *Yè xĭ gîn pú chì sò yŏ uàm chì lú cĕ pú sĕ chì lh̀ uí chì tieñ tañ chì lú cò chĭ chì fŭ kî sān piĕ*

40. *Yáo hiên sò ỳ chì kaĭ gîn suì ỳ chì sò yŏ uamì chì lú jŏ çái kiā hiên çó lh̀ pú chŏ hîm kiuĕ pú sĕ taò.*

41. *Cĕ yŏ xám tieñ tâm uán fŏ chì chú piĕ siū hîm tieñ chù ximì kiáo chì sú ỳ. Hoĕ yuĕ*

42. *Tien chù nài tieñ tĭ gîn [uŭ chì chù lh̀ kî táo guêi chimì táo piḿ guêi tieñ tâm chì lú. ỳ tĕ uên mîm kiñ yŏ çûm çù tieñ chù ximì kiáo jû.*

43. *Hô cĕ cò? túi yuĕ yŏ çûm xĭm kiáo chè piĕ yeù leàm ý kî xamì çaí iū chim̂ siñ fumì kim̀ tieñ chù guéi kî nài tieñ*

44. *Tĭ gîn uŏ chì cumì chù lh̀ semì uań uŏ ỳ iamì ngù gîn chĕ kî çú çái iū cú puèn gîn chì lîm hoên, ỳ mieǹ hiá*

tem autem, deturbat profundiſſimè ob-
ſcurum in carcerem, ut perpetuò reci-
36. piant omnem Amaritudinem. Hujus
ſæculi homines ſi deſiderant evitare ut
non deſcendant in Infernum ad ferenda
omnia tormenta, & ut aſcendant in
Cœlum ad fruendum omni felicitate,
omnino neceſſariæ ſunt tres res. Primum
37. eſt neceſſarium, Cognoſcere Paradiſi
Dominum, nempè Deum. Homines
hujus ſæculi ad habitandum in aliena
domo, prius neceſſe eſt, ut cognoſcant,
ejus domûs Dominum, tunc poſſunt
38. intrare & morari: Quanto minus ne-
ſciens quas Cœli Dominum, poterit a-
ſcendere & intrare in univerſæ felicitatis
locum. Secundo neceſſarium eſt, ſcire
iter ad Cœlum, nimirum Dei Legem.
39. Homines hujus ſæculi neſcientes ad id
quod tendunt iter, eo ipſo non poſſunt
eò pervenire, & neſciens aliquis in Cœ-
lum iter, poteritne illuc pervenire?
40. Tertio omnino neceſſarium eſt, in-
cedere per illud quod jam ſciunt, quia
homo etſi ſciat iter quod ipſe deſiderat
tendere, ſi tamen domi otioſus ſedeat,
& non exeat ad progrediendum, nullo
modo poterit pervenire.
41. Simili modo qui deſiderat aſcendere
in paradiſum omnis felicitatis locum,
omnino neceſſarium eſt, ut faciat Divi-
næ Sanctæ Legis opera. Dicet quis:
42. Deus eſt Cœli, Terræ & hominum re-
rumque Dominus, & ejus doctrina,
ſimulque eſt ad paradiſum iter: Jam
hoc clarè audivi & intellexi: nunc deſi-
derio ſequi hanc Dei Sancti doctrinam,
quî
43. Ergo id potero? Reſpondetur, Qui
deſiderat ſequi ſanctam Legem, debet
habere duas intentiones: Prima inten-
tio conſiſtit, ut corde perfecto venere-
tur Deum, quia ipſe eſt Cœli,
44. Terræ, hominum, rerumque univer-
ſalis Dominus, & creavit omnia ut nos
nutriret. Secunda conſiſtit in providen-
do propriæ hominis animæ, ut evitetur
deſcenſus.

In

45. *Tĭ iŏ xéu uán çù lh̀ nêm xaḿ tiēn̄ tam̄ hiam̀ uán fŏ gên yŏ sĕ çù ý piĕ yáo san̄ sú kî yĕ yáo hîm tien̄ chù.*

46. *Queī kiài kî lh yáo siń tien̄ chù sú çîm kî sān yào lim̀ xiḿ xùi tiĕ çien fī.*

Tien̄ Chù xĕ kiái.

1. *Yĕ kin̄ çûm yĕ tien̄ chù uán uŏ chī xaḿ.*
2. *Lh. uû hū tien̄ chù xiḿ mîm ỳ fă chài xĭ.*
3. *San̄. xèu chen̄ lì chī jĕ.*
4. *Sú. Hiáo kĭm fú mù.*
5. *Ù. uû xă gîn.*
6. *Lŏ. uû hîm ciĕ ŷn.*
7. *Ciĕ. uû teū táo.*
8. *Pă. uû vám chiḿ.*
9. *Kièu. uû yûen tā gin̂ çì.*
10. *Xĕ. uû tan̄ tā gîn çâi uŏ.*

Yéu xĕ kiái çùm queī lh chè lh ỳ: ngái mú tien̄ chù uán uŏ chī xám iū fū ngái gîn ju kì. çù çaí siĕ tien̄ chù kiam̀ iú, lim̀ pù xí çun̄ xeù xún chĕ xin̄ tien̄ tam̂ xeú fŏ. niĕ chĕ tó tĭ iŭ, kiāi hîm ỳ xám chū tuōn tĕ tá leŏ lh̀ jû iŏ ciṅ chī tien̄ chù chī táo piĕ yáo sĭ quan̄ tien̄ chù xĕ ỳ chū xū kiĕ chĭ kiáo tâm tiḿ sì lâi chuên kiáo sien̄ sem̄ kiàm kiài; fam̄ cò leào ú uû ŷ, lh çū uĭ kò ỳ yên sui çiń yên.

45. In infernum ad recipiendum omnes amaritudines, & obtineatur aſcenſus in Cœlum ad fruendum omni felicitate. Qui deſiderat hoc obtinere, tria ſunt neceſſaria. Eorum primum eſt ſervare Dei præcepta.

46. Secundum eſt, Debet credere Dei res. Tertium eſt, Debet recipere S. Baptiſma, & lavare præterita peccata.

Dei decem Præcepta.

1. Honorare & venerari unum Deum ſuper omnia.
2. Non nominare Dei Sanctum nomen ad proferendum inane juramentum.
3. Obſervare feſtos dies.
4. Obedire & honorare patrem & matrem.
5. Non occidere homines.
6. Non operaberis fornicationem.
7. Non furaberis.
8. Non temerè teſtificaberis.
9. Non concupiſces alterius hominis uxorem.
10. Non concupiſces alterius hominis opes & res.

Decem præcepta quæ ſunt ad dextram, ſummatim ſumpta reducuntur ad duo tantum: Amare Deum ſuper omnia, & amare homines ſicut ſeipſum. Hoc eſt quod antiquitùs Deus è Cœlo docuit, & præcepit, ut per omnia ſæcula honorarentur ſervarenturque. Obedientes illis aſcendunt in paradiſum & accipiunt felicitatem. Contrariantes deſcendunt in infernum, ubi tormentis afficiuntur; Superiores Articuli tantum modò ſunt compendium. Si quis deſiderat abſolutam habere ſcientiam Legis Divinæ, neceſſarium eſt, ut ſtudioſè incumbat ſtudio omnium Librorum tractantium de vera lege Dei, & ire ad templum Chriſtianorum ad audiendos ex Occidente venientes Legis Magiſtros, diſputantes & explicantes; tunc poterunt intelligere ſine dubitatione, & iſtud non poteſt brevibus verbis abſolvi.

Vides

Vides itaque Lector, quomodò primò cognitionem Dei Veri & Unius animabus Neophytorum implantare soleant, sine qua frustra ad reliqua fidei nostræ mysteria accedas. Hisce deindè ritè expositis, ad Sacrosanctam Dei Unius Trinitatem exponendam se procingunt, deindè ad Filii Dei, Verbi æterni incarnationem; posteà ad Sacramenta in peccatorum remedium ab ipso instituta, & sic de reliquis Fidei articulis à primò usque ad ultimum, exponendis procedunt; Quibus ubi ritè imbuti fuerint, tum primum ad perfectiorem vitæ Christianæ cultum erudiunt. Atque hic est modus Nostrorum Patrum in conversione infidelium observari solitus.

ATHA-

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS III.

DE IDOLOLATRIA

EX

Occidente primum in *Perſidem*, *Indiam*, ac deindè in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones ſucceſſivâ propagatione introducta.

PRÆFATIO.

QUoties humanarum rerum conditionem paulò altius mecum expendo, toties veriſſimum illud Sapientiſſimi mortalium pronunciatum, Nihil ſub Sole, *teſte Eccleſiaſte*, novum comperio, *Eccleſ. c. 1. v. 9.* Quid eſt quod fuit? Ipſum quod futurum eſt; Quid eſt quod factum eſt? ipſum quod faciendum eſt. *Certè nihil aliud præteritarum rerum eventus fuiſſe videntur, niſi futurarum quædam veluti proſcenia* καὶ ἔκτυπα. *Gratis itaque perhorreſcimus ad præteritorum ſæculorum infelices multorum Regnorum, Monarchiarum & Rerumpublicarum ſortes & tragicos exitus, quos moderno tempore præſentes, alio tamen colore fucatos intuemur; Gratis miramur, dum veterum monumenta volventes cognoſcimus, eò Ægyptiorum Græcorumque gentem cæteroquin ſapientiſſimam, cœcitatis deveniſſe, ut nihil tam eſſet vile & abjectum, nihil tam propudioſum & abominabile, quod Divino Apotheoſeos honore non cohoneſtarent; Gratis, inquam, hæc miramur, cum majorem adhuc Orbis partem, etiam poſt Salutis humanæ adventum eâdem inſaniâ, iiſdem erroribus laborantem quotidiè percipientes indoleamus. Deſinamus itaque mirari; eadem cauſa manente, ut Phyſico more loquar, eundem effectum prodire neceſſe eſt. Inveteratus malorum iiſdem ſemper Orbem premit machinationibus, Gliſcit,*

Humanarum rerum conditio inſtabilis

Totus Mundus Idololatria involutus.

Dæmonis ira premens, odiis & fraudibus Orbem
Implet, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

Nullæ ſunt induciæ, pax nulla; ubi nec odii, nec invidiæ modus, aut

finis ullus; hostis Dei superbiâ ascendit semper, creſsit malitia, crudelitas invaleſcit; antiquus ſcelerum Architectus eadem ſemper molitur.

Dæmonis idem ſemper in decipiendis animabus modus.

Nihil inauſum ſinit, nihil intentatum relinquit, præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium quàm curioſarum, tam ſuperſtitioſarum artium, quàm multa tam ſtulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia, quæ omnia Magiæ nomen ambitu ſuo comprehendit. Nihil præteritis temporibus ab Ægyptiis, *eorumque hæredibus Divino unquam honore cultum novimus, quod à* Barbaris *etiam moderno*

Polythæia Ægyptiorum Græcorumque in hunc uſque diem durat adhuc.

tempore, illo inſtigante, non coli videantur. Apud hos in Fotoque, & Chamis, Oſiridis & Iſidis *in Solem & Lunam transformatorum manifeſta reperias veſtigia. Videas* Bacchos, Veneres, Hercules, Æſculapios, Serapides, Anubides, *ſimiliaque* Ægyptiorum *monſtra promiſcue paſsim, etſi ſub aliis & aliis nominibus adorari;* Molocho *per ignem filios immolari, ſanguine humano exe-cranda peragi ſacrificia; obſcœnam illam hominis partem, quam φάλλον*

Ζωολατρεία.

Græci *vocant, ſingulari in honore ac veneratione haberi; omnigenas animantes Deorum loco teneri; verbo,* Ægyptiorum *exemplo cuncta Idolis repleri invenias, nihil Divinorum myſteriorum in Sacris Voluminibus contineri, quod in contemptum Dei animarumque perniciem Simia Dei diabolus de ſanctis venerandiſque Prophetarum Oraculis aſſumptum ad contaminatiſsima furoris ſui ſcelera, uti olim, ità modò non tranſtulerit. Videas hîc Serpentis Moſaici in deſerto ad periturorum ſalutem erecti reliquias:* Noëmi *quoque mundum arcâ conſervantis,* Eliæ *curru igneo tranſlati intuearis imaginem, aliaque ſimilia quæ in ſequentibus dicentur; omnibus proindè veterum myſteriis, ritibus, ac cærimoniis ſuperſtitionibuſque in noviſsimarum Gentium religione mentita, veluti in ſpeculo quodam eluceſcentibus. Hæc itaque cum cognoſcerem, ingens continuò animum meum inceſsit deſiderium, conquiſitis undique diverſarum Gentium Idolis, ritibus quoque ac cærimoniis, iis peragi ſolitis, hinc indè ex* Hiſpanicis, Luſitanicis, Italicis & Gallicis epiſtolis (*quarum magna mihi copia hîc* Romæ, *utpotè in ſuprema Curia ex Archivio Societatis* JESU *ſuppetebat*) *collectis comparationem inſtituendi inter hæc & Veterum Religionem; ſperans futurum, ut ex hujuſmodi collatione, meis in hoc olim opuſculo moliminibus lumen non exiguum accederet, dum ex rituum, cærimoniarum ſimulachrorumque ſimilitudine & analogia, undè ea profluxerint, inveſtigare difficile non rebar futurum, atque unà monſtrare modum, quo Idololatræ Satanica cœcitate perculſi, ex falſorum Numinum cultu, feliciùs ad veram Unius Dei atque Chriſtianæ fidei notitiam adduci queant.*

CAPUT

CAPUT I.

De *Sinensium* Idololatria.

TRes igitur *Sinarum* Libri Orbis terrarum sectas numerant; sic enim vocant Regnum suum unà cum vicinis adjacentibus locis, alias enim minimè nôrunt.

Tres Sectæ *Sinensium.*

Prima est Literatorum; altera *Sciequia*; tertiam *Lançu* vocant. Ex his tribus aliquam *Sinæ* omnes & reliqui populi contermini, qui *Sinarum* characteres habent, profitentur; quales sunt *Japones*, *Coriani*, *Tonchini* & *Cocincinenses* populi, de quibus posteà dicemus. Atque tres hæ sectæ primò in omnibus propè respondent triplici hominum generi, quibus *Ægyptiorum* quondam Regnum constabat, Sacerdotibus videlicet Sapientibus, Hierogrammatistis seu hieroglyphis, & plebeis. Literatorum secta *Sinensium* propria, & in hoc Regno antiquissima Rempublicam gubernat, pluribus libris abundat, & supra cæteros laudatur. Authorem seu Principem Philosophorum *Confutium* agnoscunt, non secus ac *Ægyptii* suum illum *Thoyt*, quem Græci ἑρμῆν vocant Τρισμέγιστον; Et quemadmodum *Ægyptii* Sa-

Sectæ 3. triplici hominum statui correspondent.

Primæ Sectæ Author *Confutius* Philosophus moralis, Hermes *Sinensium.*

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe.*

pientes unum Deum, quem *Hemepht* vocant, colebant; ita *Sinenses* Literati idola juxta *Confutii* dictamina non colunt, sed unum Numen, quod vocant Regem

Unum Numen quod Regem Cœlorum vocant colunt Literati.

Trigautius, Exped. Sin.

Regem Cœlorum; de quo ſic Trigautius in Expeditione Chriſtiana ad Sinas: *Hinc aſſerunt Regi Cœlorum ſacrificandi ejuſque colendi munus ſolum ad Regem ſpectare; in hunc finem Rex duo habet templa ſane magnifica in utraque Regia,* Nanquinenſi, & Pequinenſi; *Cœlo dicatum eſt unum, Terræ alterum; in his olim ipſe per ſe litabat, nunc in ejus locum Magiſtratus graviſſimi ſucceſſere, Cœloque & Terræ (non ſecus ac Ægyptii Oſiridi & Iſidi) boves & oves magno numero mactant, alioſque multos ritus exhibent.*

Fanum *Confutii.*

Porrò proprium Literatorum fanum eſt ipſius Confutii *Philoſophorum* Sinenſium *Principis; id ei per leges in qualibet urbe conſtruitur, eo in loco, qui eſt ſupra ludum Literarum; id magno ſumptu conſurgit, & contiguum habet palatium ejus Magiſtratus, qui primum literarum gradum conſecutis præeſt.*

Statua *Confutii.*

In celeberrimo fani loco ſtatua illius viſitur plena literis, aut ejus loco nomen cubitalibus literis aureis in pereleganti tabula deſcriptum, ad ejus latus ſtatuæ adſtant quorundam ejus diſcipulorum, quos Sinæ *in Divos, ſed inferioris ordinis, retulere. In hoc fanum Novilunio ac Plenilunio quolibet conveniunt Magiſtratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magiſtrum ſolitis inclinationibus ac genuflexionibus, cereis etiam & ſuffitu veneraturi.* Ad eum ferè modum, quo *Ægyptii* primo die menſis *Thoth* ſuo Deo Mercurio Solennia celebrant. Hujus Dei ſtatuæ variæ quoque ſunt, aliæ in templis prægrandes, aliæ parvæ, & quæ facili negotio ſecum circumferunt; cujuſmodi unum mihi R. P. Aſſiſtens *Portugalliæ* Societatis Jesu, Nunnius Maſcarenias communicavit, cujus imaginem hîc adjungendam exiſtimavi. Vide Pag. antecedentem.

Secunda Secta *Sinarum* quid contineat.

Altera *Sinarum* Secta reſpondet Philoſophis *Ægyptiorum*, & *Siequia*, vel *Omyto*, vulgò *Amida* appellatur, apud *Japones* verò *Xaca*, & *Amidabu* nuncupatur; de quibus fuſiùs cùm de *Japonum* Idolis agemus.

Idololatria ex *India in Chinam & Japonem* tranſlata.

Lex hæc ad *Sinas* pervenit ab Occaſu, portata è Regno cui *Threncio*, vel *Sciuro* nomen eſt, quæ Regna, teſte *P. Trigautio*, uno *Indoſtanis* nomine appellantur, inter flumina *Indum* & *Gangem* ſita. Quam quidem ſectam ſi diligenter diſcutiamus, ab iis Gymnoſophiſtis, *Brachmanibus*, *Perſis*, *Bactrianis*, qui hac *Indoſtanis* intercapedine olim continebantur, profectam, in *China* Colonias poſuiſſe, ex dogmatis eorum facilè patebit.

Metempſychoſeos dogma apud *Sinenſes.*

Multitudinem enim Mundorum credit, Metempſychoſin, ſeu animarum in bruta tranſitum, omnem denique Pythagoræ philoſophiam profitetur. P. Martinius in ſuo Atlante de iis dicit: Xekiao *ſecta eſt, quam noſtri putant primò poſt Chriſtum in* China *introductam; Metempſychoſin admittit; duplex eſt, una interna, externa altera:*

Metempſychoſis duplex, externa, interna.

hæc idola colit; animarum transmigrationem dari poſt mortem in peccatorum pœnam docet; ab omni quod vixit perpetuò abſtinet; Ridicula lex, & ab ipſis ſequacibus ſacrificulis paſſim exploſa, neceſſaria tamen ab iis judicata, ad rudiorum à vitiis abſtractionem, & virtutum incitamentum. Interna Metempſychoſis præclaræ putant Philoſophiæ Moralis partem pulcherrimam, dum ſpectat paſſionum pravarumque affectionum omnimodam vacuitatem atque victoriam, hæc dum obtineatur, animalia prout illorum affectibus fuerunt obnoxii migrare perhibent; poſt mortem nil præmii, nil pœnæ agnoſcit, niſi vacuum, nil in hac vita veri eſſe vult, niſi prout à nobis apprehenditur, idemque bonum & malum eſſe reſpectu diverſorum.

Metempſychoſis & Mundorum multitudo.

Trigautius verò hiſce ſubſcribit: *Multiplices, inquit, cum Democrito & aliis Mundos fabricat; ſed maximè animorum tranſmigrationem è Pythagoræ diſciplina videntur mutuati, aliaque permulta commenta huic addidêre ad fucum falſitatis. Hæc autem non ſolum à Philoſophis noſtris, ſed etiam ex Euangelica luce videntur umbram quandam accepiſſe. Certum enim Triadis modum inducunt, quo tres Deos,*

in

in unum deinde Numen coalescere fabulantur. Cujus *Epistolæ* quoque *Hispanicæ* mentionem faciunt hisce verbis : „ Tuvieron noticia del Euangelio. Porque en la Provincia de *Paquin* entre los „ otros Idolos, que alli tienen, ay una „ figura del hombre, que tiene tres cabezas, y se miran la una à la otra, y „ dizen los *Chinas*, que significa aquello, que todos tres non tienen mas de „ un solo querer y voluntad. *Et paulò post* : Ay una otra imagen de bulto „ de una muger, con un Ninno en sus „ brazos. *P. Martinus Martinius* in Provincia *Fokien* imagines varias Christianæ fidei olim introductæ vestigia se vidisse recenset, Cruces pervetustas, Beatæ Virginis filium suum benedictum inter brachia stringentis imagines detectas asserit, quæ & etiamnum in Ecclesia nostra spectandæ exhibentur, tum ad confirmandos Neophytorum animos, tum ad devotionem concitandam opportunæ. Verùm hujusmodi S. Thomæ Apostoli, aut posterorum Euangelii propagatorum reliquias esse, piè credi potest ; Idola verò verosimilius à *Persis*, *Medis*, aliisque *Indorum* Philosophis *Ægypti* hæredibus, quorum proprium erat, multiformes statuas fabricari, ad effectus unius rei significandos, profluxisse, ut paulò post, dum de *Japoniis* agemus, patefiet. Prætereà abstinentiam ab animalium carnibus cum Pythagoræis sibi indicunt, barbam & cæsariem continuò radunt, in montibus & speluncis contemplationi vacant, templa eorum plena sunt immanibus Idolorum monstris, æreis, marmoreis, ligneis, luteis; adyta *Ægyptiorum* diceres.

Typus B. Virginis.

Mores Pythagoræorum in *China* vigent.

Tertia Secta *Sinarum* plebeia.

Tertium profanæ religionis dogma *Lanzu* appellatur, & respondet plebeis, & Magis *Ægyptiis*, à Philosopho quodam, qui eodem cum *Confutio* tempore floruit, originem traxit ; eum fingunt 80 annis in parentis alvo gestatum, priusquam nasceretur, qua ex causa *Lanzu*, id est, *Philosophus senex* appellatur. Hoc dogma paradisum spondet, ex anima & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione ad cœlos evolasse fabulantur. Ad eam rem consequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi ritu, certisque precationibus, imò etiam pharmacis, quibus spondent unà cum suorum Divorum favore vitam in mortali corpore longiorem. Hujus sectæ sacrificulorum peculiare munus est, Dæmones impiis precationibus exorcizatos domibus pellere, idque duobus modis tentare solent ; Nam horrenda Dœmonum monstra in flava papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt ; indè tam inconditis clamoribus domos complent, ut ipsa Dæmonia esse videantur. Aliud etiam munus sibi arrogant ; nam è sicco Cœlo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque privata seu publica infortunia se posse avertere promittunt.

Dæmonolatria.

Atque hæc sunt tria ferè gentilium sectarum Capita ; sed neque in his humani generis ad decipiendum semper prompta calliditas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis à fraudum Magistris in tot mæandros derivati sunt, ut numerari vix posse videantur, & ipsa incredibilis penè simulachrorum multitudo satis ostendit ; quæ non in fanis tantùm, sæpè ad aliquod millia, colenda exponunt, sed privatis etiam in ædibus ferè singulis loco ad eam rem deputato, in foro, vicis, in navigiis, palatiisque publicis, hæc unà abominatio penè primò se spectandam præbet. In quo quidem *Ægyptios* Idolorum omnigenà varietate infames imitari videntur. Sunt hujus rei tam certa & evidentia indicia, ut si nihil aliud, certè tria potissimum id convincere posse videan-

Idolorum multitudo.

videantur. Primum eſt, quod non ſecus ac *Ægyptii* & *Græci* quoſdam univerſo præſidere credant; his templa myſtica condant; hos variis ritibus & cærimoniis *Æpyptiorum* more ſoleant aut placare iratos, aut faventes attrahere. Secundum argumentum Religionis *Sinicæ* ab *Ægyptiis* mutuatæ, ita manifeſtum eſt, ut de eo dubitari nequaquam poſſit; eſt autem, quod in hunc diem templa ibi Marti, Veneri, Fortunæ, Paci, Oreadibus, aliiſque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* communibus dicata reperiantur. Multis id poſſem ex diverſis Luſitanicis & Hiſpanicis annuis ſcriptis oſtendere, ſed erit inſtar omnium Metropolitanæ Urbis *Nanchini* in *China* Ichnographia non minùs elegantèr, quàm cumprimis exactè ſerico Sinico impreſſa à Patribus noſtris, præterlapſis annis è *China Romam* miſſa, in qua præter alia ſuperba ædificia, ac munimentorum moles, templa quoque Deorum ſingula ſingulis certis quæque locis deputata ſpectantur; videas in hac Delubra Marti, Fortunæ, Paci, Oreadibus & Nymphis, Genio aëris, avium, maris, fluminum, montium urbis præſidi, Draconi maris (quem *Ægyptii* Typhonem vocant) Jovi, Atlanti, aliiſque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* dicata; quod cùm ſumma cum admiratione percepiſſem, non potui, quin ad Religionis Sinenſis cum Ægyptiaca, Græcaque affinitatem demonſtrandam, eam hìc ſumma fide decerptam adjungerem, omittere.

Nanchini diverſorum Idolorum cultus.

Templa Deorum Chinenſium.

Templum Draconis maris; ſive Typhonis.	Templum grati animi.	Templum præſidi Sylv. vel Dianæ.
Templum Reginæ Cœli, id eſt, Lunæ dicatum.	Templum planetæ Marti dicatum.	Ara Cœli.
Templum Cœlo dicatum.	Templum Præſidi murorum dicatum.	Ara Terræ ſeu Cereris.
Templum Dæmonibus & Spiritibus dicatum.	Templum optimæ Paci dicatum.	Ara Dei Pluviæ.
Templum Montibus & fluminibus, id eſt, Oreadibus & Nereidibus dicatum.	Templum Spiritui Medicinæ Æſculapio vel Apollini dicatum.	Ara Regis avium.

Atque hæc ſanè *Græcis* & *Ægyptiis* ita congruunt, ut tota eorum Idololatria in *Chinam* tranſmigraſſe videatur.

Tertium argumentum eſt, quod præter literas, quibus hieroglyphica *Ægyptiorum* proximè affectant, ut in *Secunda Oedipi parte* oſtendimus, ritus & cærimonias eaſdem penè habeant cum *Ægyptiis*.

Novimus *Ægyptios* pyramidum figuras ſemper divino quodam honore proſecutos eſſe; cujus cultus veſtigia in hunc diem in *China* remanent. Pyramides enim, quas *Chines* vocant, in tanto habent honore & veneratione, ut nemo aggredi quippiam audeat, niſi prius certis ritibus haſce placaverit; Teſtem hujus rei adduco Petrum Jarricum, qui l. 5. Hiſtoriar. Indicarum Gallicè editarum, cap. 51. de iis hiſce verbis memorat:

Petrus Jarricus.

Turris Novizonia Sinensium

rat : *Outre ces idoles de bois il y en a d'autres, qu'ils appellent* Chines, *faictes en forme de Pyramides ouvragees, dans lesquelles il y a certaine espece de fourmis blanches, qui ne se monstrent pas de hors ; mais ont leur petites loges au dedans, sans qu'on scache de quoy elles se nourrissent : & ruinent les loges, où ont les met, qui sont faictes en forme d'Oratoire. Dont les Gentils sont fort emerveillez. Car ils ont grand' peur de ces* Chines ; *tellement, que quand' ils achettent un esclave, ils l'amenent premierement devant quelqu'une de ces Pyramides avec un offrande de vin, & autres choses & le luy consignent, comme entre les mains, prians l'idole, que si l'esclave s'en fuit, il face en sorte que les serpens, laizards & tigres le tuent, & le devorent. Ce que les pauvres esclaves craignent si fort, qu'encor bien qu'ils soient mal tractés de leurs Maistres, ils n'osent quasi jamais les quitter & abandonner.* Ex quibus manifestè patet *Chinenses* hæc omnia ab *Ægyptiis*, *Persis* aliisque desumpsisse, quos lapidem seu fastigiatum saxum in conum, aut pyramidem adaptatum loco Numinis coluisse, in *Oedipo* ostensum fuit; Constat siquidem ex Patrum nostrorum relatione, hujusmodi Novizonias Pyramides nobilissimis lapidibus extructas, passim non in urbibus solùm, sed & in altissimis montibus obvias per totum Imperium spectari; sed audiamus hac de re P. Martinium, qui in suo Atlante eas hoc pacto describit, fol. 57. de Provincia *Foquien.* *Multa habet ædificia non spernenda, fana non pauca ; at turris quæ extra mœnia est, omnia tum splendore, tum operis magnitudine superat, figura octogona est, ab ipso solo in altum novem contignationibus exsurgit, adeoque Novizonia est : perpendiculum illius à vertice ad fundamentum nongentorum est cubitorum, cui debita proportione respondet latitudo ; totus paries exterior ex subtilissima porcellanæ argilla est suis figuris extantibus pictisque ornata : interior variegato vestitus est marmore, quæ adeò plana lævitaque sunt, ut adinstar tersissimi speculi præsertim dum nigriora sunt, vultum aspicientis reddant ; per scalam helicem, seu cochleam non in ipso turris medio, sed intra duplicatos parietes extructam ascenditur : ex qua ad quamlibet contignationem patet aditus, & indè ad pulcherrima ex sculpto marmore podia, deaurataque ferreas crates, quibus podia turrim totam ambientia, undique armantur ornanturque : Ubique extra turrim ad ipsa podia, maximéque ad summitatem tintinnabula ac campanulæ ita suspensæ sunt, ut à vento agitatæ suavem edant concentum : Ultima zona Idolum continet, cui dicata turris est, ex cupro fusili ac deaurato. Circum ipsam turrim vicina aliqua visuntur Idolorum fana, opere planè admirando, quæque molibus illis antiquis* Romanorum *facilè invidiam facere possint. Atque hæc una est ex illis turribus quas superstitiosè exstrui dixi à* Sinis, *omnem ab eo fortunam felicitatemque suam pendere ratis, brevibus hanc illic descripsi, quia ipsemet illam conscendi, atque omnia meis oculis diligenter perlustravi, quamvis & illâ multò pulchriores sint apud* Sinas, *ex hac tamen velut ex ungue leonem cætera colliges, cum omnes ut plurimùm sibi sint similes, eodemque architecturæ modo ac ordine structæ.*

Pyramidum cultus.

Novizoniæ Turres.

Descriptio Turris Novizoniæ.

Præterea quemadmodum *Ægyptii* Dæmones in statuas compingebant ad responsa danda, certaque templa iis dedicabant, ita *Chinenses*; de quibus audi citatum Jarricum citato loco differentem. *Il y a pareillement en chasque Royaume un lieu dedié au Diable, là où on luy va faire les plus solemnels sacrifices en une petite Isle. On appelle l'Idole* Camassono ; *& ceux qui passent par là, redoutent fort cet Idole, & de peur qu'il ne mette leurs navires à fond, ils luy offrent, quand ils sont vis à vis de l'Isle, ou duriz (qu'ils jetent en la mer) ou de l'huile, ou d'autre chose qu'ils portent.* De Oraculis verò eorum ita Trigautius

Dæmonum in statuas compulsio.

Idoli *Camassoni* descriptio.

l. 1.

Trigautius. l. 1. c. 8. expedit: Sinenses *nonnulli Dæmones ipsos consulunt, & familiares, ut vocant, spiritus, apud* Sinas *non pauci, easque res plus Numinis quàm Dæmonum fraudis vulgò habere creditur. Sed ad extremum omnes in fraudem inducunt. Eorum Oracula infantum vocibus, aut etiam brutorum excipiuntur; præterita ipsi & absentia more suo evulgant, ut non absimilem vero faciant eam, quâ futura prænunciant falsitatem. Hæc porrò omnia cum nostris etiam Ethnicis communia fuisse legimus. Unum est, quod* Sinarum *proprium dici potest; mos in eligenda area ad ædes privatas & publicas exstruendas, aut ad cadavera humanda, eamque aream conferunt cum capite, cauda, pedibus* Fabula de Draconibus Subterraneis. *variorum Draconum, quos huic nostro solo substratos vivere fabulantur, à quibus omnem adversam prosperamque fortunam non familiarum solùm, sed urbium, provinciarum, totius Regni credunt dependere. Et ideò in hac veluti recondita scientia verius Dæmoniaca, multi etiam viri primores occupantur, & procul cum opus est, evocantur; maximè cum publicæ quædam turres, molesve, aut machinæ in eum finem extruuntur, ut prospera fortuna accersatur, & infortunia publica extermi*Oreomantia usitata apud *Sinas.* *nentur. Non secus enim atque Astrologi ex inspectis sideribus, ita hi Oreomantæ & Geologi ex montium, quos omnes in toto Imperio numeratos habent, ex fluminum præterеà agrorumque situ Regionum fata metiuntur. Et sanè nihil absurdius inveniri posse dicas. Nam ex janua in hanc illamque partem obversa; ex fenestra hac vel illa parte aperiri solita, ex eo quod è regione tectum sit altius, æquè similibus nugis familiæ salutem, opes, honores, omnemque fortunam dependere somniant. His Astrologis, Oreomantis, Geomantis, Auguribus, Conjectoribus, & uno verbo Impostoribus pleni sunt vici, plenæ tabernæ, plena fora.* Atque hactenùs Trigautius. Quis hîc non alteram *Ægypti* faciem, qua omnia Auguriis & ominibus expediebantur, videat? Tempus me deficeret, si omnia hæc hîc enarrare vellem. Quarè qui plura hujusmodi scire desiderat, consulat *Citatos Authores*, nos satis esse arbitramur, ex paucis hisce prolatis, magnam sanè ad *Ægyptiorum* mysteria affinitatem demonstrasse.

His itaque jam propositis, addam hoc loco Schemata nonnulla *Sinensis* Idolomanias, qua Literati potissimùm dementati cernuntur; Ut enim quid altius præ plebe sapere viderentur, Numina sua falsa seu Deastros in tres veluti ordines, Cœlestium, Terrestrium & Infernorum ordines dividere solent. Numina Cœlestia, Terrestria, Subterrestria. In Cœlestibus Divinæ essentiæ veluti tres ponunt proprietates, quas sub unius Dei nomine, quam *Pussam* vocant, colunt; haud secus ac Hebræi essentiam Divinam tribus proprietatibus, quæ sunt כֶּתֶר· חָכְמָה· בִּינָה id est, *Corona*, *Sapientia*, *Intelligentia*, queis infinitum illud & caliginosum Divinæ essentiæ pelagus explicant, uti fusè in nostro *de Hebræorum Cabala Syntagmate*, docuimus. Quos secuti *Græci*, tres Charites Jovis Throno assistentes finxerunt. Quemadmodum itaque hi, ita & *Sinæ* harum Deitatum ex supremo in infimum Deorum ordinem influxu regi & gubernari credunt omnia; atque adeò sub obscura, nescio qua allegoria Divinitatis simia Satanas sanctissimam Triadem etsi innumeris involutam fabulis ad in retia sua attrahendos malignitate sibi insita, infelices mortalium animas, in hunc usque diem, exhibere non cessat. Verùm ut Lector luculentius Sathanica inventa cognoscat, hîc Deorum Dearumque ectypa, quæ ex prototypis Sinicis, (quæ P. Gruberus ex *China* non ita pridem allata in Musæo nostro perpetuò conservari voluit) deprompta supponam.

Tres Deitates quas sub unius *Pussæ* nomine colunt, in superiori loco unà cum duabus pedissequis ponuntur, quas infra Deastrorum Chorus, manibus brachiisque in altum sublatis, veluti fulcire videtur. In medio Deastrum, quem *Fe* aut *Fo*, quod *Salvatorem* significat,

ceu

Schematismus secundus principalia Sinensium Numina exhibens.
A
B
C
D
E
F
G
G
G
H
H
I
K
L
M

ceu alterum Jovem augusta facie, & summa majestate fulgentem, ingenti Deorum Dearumque (quos ipsi priscorum sæculorum Heroes à Diis genitos vocant,) turbâ stipatum; cui supponuntur iterum inferiorum Naturæ Regnorum Semideorum Deorumque caterva, qui ad Magni *Fo* seu *Jovis Sinici* jussa exquenda, veluti internuncii quidam insignem cum veneratione promtitudinem exhibere videntur.

Alterum Ectypon adhuc exactius dicta demonstrat, ubi vides, *Fè*, sive *Jovem Sinicum*, eadem qua prius majestate splendidum, armata suprà manu Deorum Martiorum, infrà Neptuniorum Numinum imperio ejus sese subjicientium stipatum; ex quibus fabulosæ antiquæ gentilitatis vestigia eorum Deorum, quos *Græci* sub nomine Jovis, Martis, Neptuni, Vulcani; *Ægyptii* sub Osiridis, Isidis, Hori & Typhonis olim exhibuêre, luculenter apparent. Quæ quidem omnia in sequentibus fusiùs describentur. Sed explicemus jam assumpti argumenti Schematismum.

Dividitur hic Schematismus in tres Ordines, quorum primus continet A, id est, primum Numen, Cœli Dominum, quem & *Fe* aut *Fo* vocant, id est, Salvatorem, majestate venerandum, tectis manibus ad invisibiles ejus in Orbe vires significandas, corona pretiosis lapidibus intertexta ad majestatis augendum decus conspicuum, diademate nostrorum Sanctorum more radiantem; cui à dextris assistit B, celeberrimus ille inter Numina pariter relatus *Confutius*, à sinistris. C. *Lauzu* alter, quem & Senem Philosophum vocant, divino apotheoseos honore ornatum, Sinicæ Religionis authorem: quorum scriptis magnum illud Cœli Numen *Fe Sinis* primùm innotuit; supra quos alii celebres scriptis Philosophi D. Divinæ illustrationis, uti dicunt, participes ponuntur, quorum illi qui D. signantur libris scriptisque, E verò magnus *Sinensium* Archistrategus armis quoque defendit, toto Religioni subjecto imperio, quem & miraculoso ex flore partu genitum dicunt. Secundi Ordinis sunt Numina G & H. signata, quorum priores Martia proles, armis Orbem subjectasse dicunt, quorum illi, qui H signantur, Martias leges præscripserunt, quam ob causam inter Numina relati. Tertii Ordinis Numina sunt in infimo Schematismi loco, & sunt Spiritus partim aquatici, partim Vulcanii, quorum omnia quæ in elementari Mundo sunt, administrantur. Atque hæc est *Sinensium* de Deorum principalium administratione sententia; in quibus apertissima latent Ægyptiacæ Græcæque Mythologiæ vestigia. Quid enim aliud exhibet supremi Ordinis Numen *Fe*, cum asseclis B & C, quàm Jovem cum Apolline & Mercurio; quid intermedii Ordinis aliud gladiis hastisque, quàm Martem & Bacchum? Inferiores verò I. uti & L. M. igneis vultibus conspicuos signant, quàm Neptunum & Vulcanum, quorum hic ignis subterranei, ille maris dominio potiri fingitur, dicunturque à *Sinis* Spiritus maris, montium, ignis. Videtur autem G G. Martius spiritus prælium minari Neptuniis Vulcaniisque, queis luctam elementorum non ineptè *Græcos Ægyptiosque* secuti, juxta Naturæ processum effingunt. Quamvis hæc à *Sinensibus* innumeris fabulis intricata, vix *Græcis* consentiant; Sub Numine *Fe* Draco volans, quem Spiritum aëris & montium dicunt, testudinis scuto tectus, conspiciendum se exhibet, quam fabulam à *Brachmanibus* mutuati ajunt, Mundum Draconi seu Serpenti ex testudine nato, uti in sequentibus fusè aperietur, insistere, quæ omnia tot tantisque fabulis differentibus involvunt, ut vix ipsi sese indè extricare queant. Sed de Draconis hujus cultu in sequentibus pluribus.

CAPUT II.

Japoniorum & Tartarorum *Idololatria Sinicæ parallela.*

CUm *Japonii* omnem Religionis suæ Idololatricæ rationem à *Sinensibus* acceperint, non minor inter illos, quam *Sinarum* varietas sectarum est atque differentia; quæ tamen ad duo potissimùm capita revocari possunt. Prima eorum est, qui alteram vitam negant, nec præmium, nec punitionem operibus bonis aut malis destinatum cre-
Secta Epicuræa. dunt; Sed vitam ducunt omninò Epicuræam. Vocatur hæc secta *Xenxus*. *Bontii* hujus sectæ Ministri unà cum suis Idola quædam adorant, quæ *Chamis* appellant; His templa erigunt admodum superba & sumptuosa; per illa jurant in gravibus, quæ se offerunt negotiis; aut cum homagium Regi præstandum. His supplicant variarum rerum oblatione cùm ad nocumenta, ac infortunatos rerum eventus vitandos, tùm ad victoriam contra hostes impetrandam; verbo, ut præsenti felicitate perfruantur, qui unicus istius sectæ scopus est. Alii, qui animæ immortalitatem, alteramque vitam

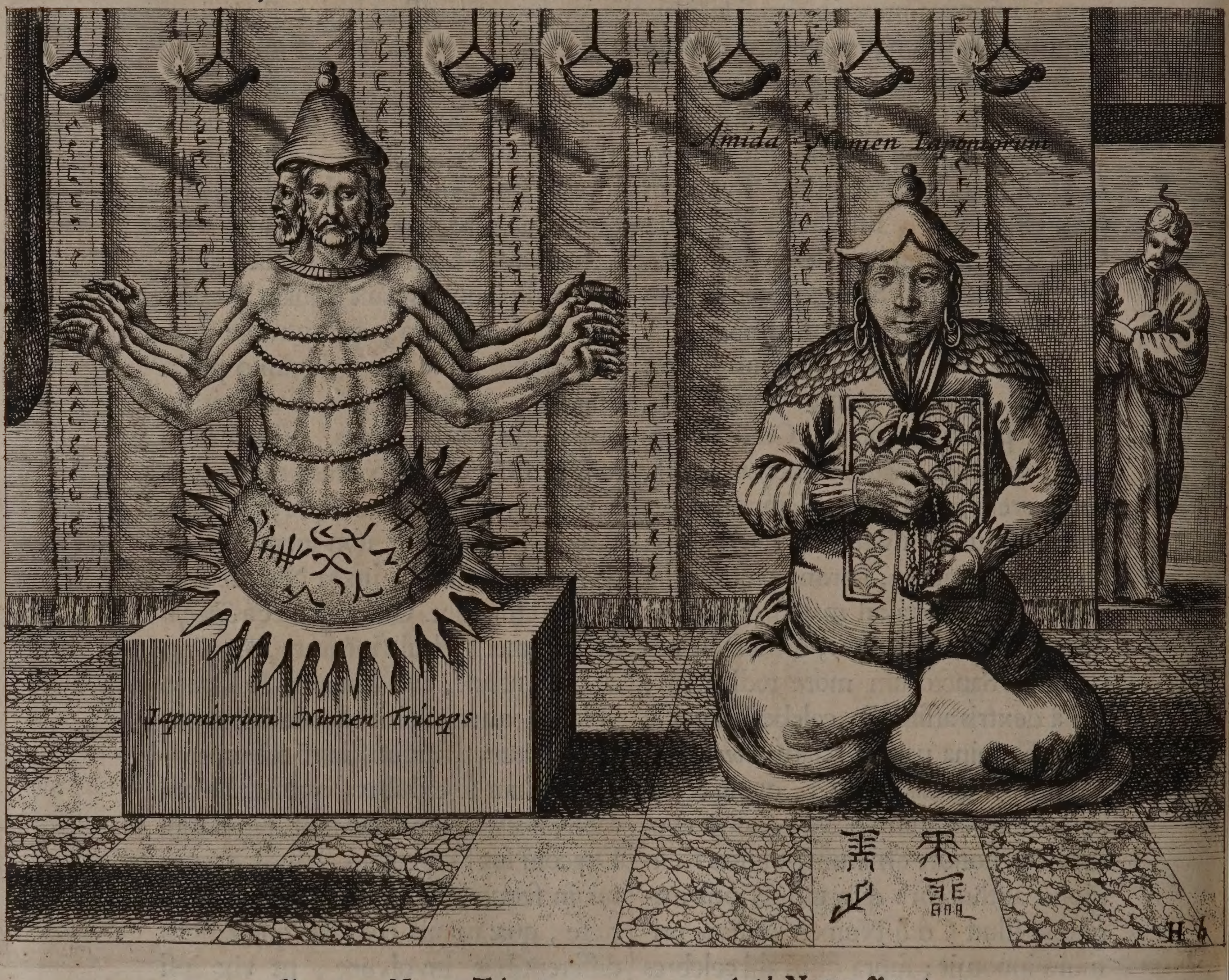

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum*.

sectantur, magis in ritibus & cærimoniis
Μετεμψύχωσις Pythagoræa. ad Pythagoræorum μετεμψύχωσιν accedunt, quam & plerique *Sinensium* sapientum stultè sectantur; quorum Idolum adorant nomine *Omyto*, seu vulgò *Amida*, de quo mille fabulas spargunt; quas,

quas, quia ad institutum nostrum nihil faciunt, lubens omitto: Hoc unicum dicam, illos huic Idolo tantum tribuere, ut ad salvandum se nihil aliud requiri credant, nisi frequentem horum verborum repetitionem: NAMU, AMIDA, BUTH, hoc est, *Felix* Amida *salva nos.* Quæ verba identidem repetunt, rosaria sua, seu coronas è globulis precatoriis confectas gerunt, quas *Japonii* communes habent cum Christianis, & in Idolorum manibus ferè depinguntur, uti hîc imagine adjuncta vides, quæ imaginem *Amidæ* refert, & *Pussæ Sinarum* Deastræ undequaque respondet, ut posteà videbitur.

Amida Numen Japoniorum, Horo Ægyptio Numini respondens.

Verùm nè quicquam meis verbis asserere videar, verba Authorum, ex quibus dicta deprompsi, adjungam; ita enim in Hispanicis relationibus P. Ludovicus Gusmanus de his loquitur.

Ludovicus Gusman.

Aunque las sectas de Japon *son muchas, y muy differentes, pueden se reduzir à dos principios universales. El primero es, de los, que niegan aver otra vida, mas de las que perciben por los sentidos exteriores, ni premio, ni castigo por las buenas o malas obras. Los que professan esta secta, se llaman* Xenxus. *Todos estos* Bonzios *y* Feligreses *adoran a unos idolos, que llaman* Chamis, *los quales fueron Sennores de* Japon, *y muy sennalados en la guerra. Tienen estos* Chamis *templos muy ricos y sumptuosos, y por ellos juran en los negocios graves, que se offrecen. Tambien acuden à pedir les salud, y victoria contra sus enmemigos. Entre los que confiessan aver otra vida, ay dos sectas principales, de las quales salieron otras muchas; La prima destas se llama de los* Xedoxius, *que quiere dezir, hombres del qual cuentan mil patrannas y mentiras, que fue hyo de un Rey de* Levante, *y tuvo dos hys, y que muerta su muger, hizo por ella, y por todos los, que le adorassen, grande penitencia, de manera, que por salvar se no tuviessen necessitad mas que repetir estas palabras:* Namu, Amida, Buth, *que quieren dezir,* Bienaventurado Amida salva nos: *y assi las dizen con grande efficacia y devotion, passando las cuenta de sus rosarios, que por esto traen siempre en los manos.* Hæc Gusmannus. Modum autem inter orandum tractandi rosaria, aliaque dicta confirmat Franciscus Belleforestus libro 4. Histor. universal. c. 6. Gallico sermone conscripto his verbis: *Les* Japonnois *(comme aussi en usent les* Indiens *Orientaux) portent des Paternostres de diverse sorte, ainsi que nous, sur & avec lesquels ils content le nombre de leurs oraisons, plus longues beaucoup que les nostres qu'on nous à commandé de dire, & les disent cent & huit fois, à cause que leurs Docteurs &* Bonzes *tiennent, qu'il y a autant de sorte de pechéz es-quels l'homme se peut souiller, & que contre chasque de ces vices, il faut s'armer d'une de ces prieres. Tous les matins en se levant ils disent neufs paroles, haussans les doigts de la main droicte, estimans que cela profite pour empescher, que le Diable ne leur porte nuisance aucune,* &c.

Idola *Chamis.*

Porrò alia quoque secta *Japoniorum* est, dicta *Foquexus*, à Libro hujus nominis, atque hæc adorat idolum *Xaca* vel *Jaca* dictum, de quo mille commenta quoque spargunt; Cum devotione quinque hæc verba dicere, *Namu, Mio, Foren, Qui, Quio*, sufficere ad beatitudinem consequendam credunt; etsi nemo hactenùs dictorum verborum, utpote ab *Indis* acceptorum, energiam intellexerit. Discipuli hujus *Xacæ* fuerunt *Cambadagi* & *Cacubao*, quorum utrumque ob excellentiam Divinis honoribus prosequuntur *Japonii*. *Cambadagi* Dæmonium veriùs quàm homo, si fides relationibus habenda, videtur fuisse; docuit ipse primus ritus adorandi Dæmonem, prætereà modum Dæmonem certis verborum incantationibus in corpus cujusvis compingendi, similiaque Dæmonum propria ostendit. Hanc sectam sequitur illa, quam *Samabugi*, hoc est, *Militem montium* appellant; Atquè hi proximè æmulantur *Sinensium* ritus in conjurandis Spiritibus & Geniis in statuas, Divinationibus omnis generis

Secta *Foqueux* adorat *Xaca.*

Cambadagi, Cacubao primus Dæmonolatriam docuit.

Samabugi miles montium.

ſunt dediti; ſolitudinem & aſperos montes amant, ac proindè parùm in locis cultis & habitatis ſpectantur: de quibus ita Guſmannus: *Eſte miſmo* Bonzo Combadagi *tuvo otros dos diſcipulos, que fueren hermanos de patre y madre, los quales tomaron tambien la doctrina de ſu Maeſtro, que fundaron ellos por ſi otra nueva ſecta, y pejor que todas las paſſadas, cuya profeſſion es, offrecerſe de todo puncto al ſervitio del Demonio, y darſe por muy intimos ſiervos y familiares ſuyos. Llaman ſe los que tienen eſta ſecta* Jamabugis, *que quiere dezir,* Soldados de la Sierra, *porque los mas dellos viven en unas muy aſpras montannas, y pocas vezes los veen en poblado. Otros ay que poſſan ſu vida con mil embuſtes y hechizerias, que uſan por el pacto, que tienen con el Demonio, como es deſcubrir algunos hurtos, dezir por la mano la buena o mala ventura, commo* Gitanos, *y adevinar algunas coſas futuras. Entre otras coſas que dexaron los fundadores d'eſta ſecta para los que la huvienſen de ſequir, fue una peregrination, que hazen dos vezes cada anno, para adorar el Demonio en cierto templo, que por ſer coſa tan particular y extraordinaria, la pondre aqui, como la conto uno d'eſtos* Bonzios, *que la avia andado ſiete vezes, y deſpues por la miſericordia de Dios noſtro Sennor fue Chriſtiano.* Hæc Guſmannus. Quæ confirmant *Epiſtolæ Luſitanicæ anno* 1565. *è* Japonia & China *miſſæ*, quas conſule: extant enim impreſſæ *Eboræ*. Multa rara omninò & admiranda hoc loco de ſimilibus Dæmonis machinationibus adducere poſſem; ſed quia ad inſtitutum noſtrum non ſunt, ad ea, quæ ad rem noſtram faciunt, calamum convertamus.

Guſman.

Idolum *Puſſæ* ſub alia forma.

Novi-

Typus Pussæ seu Cybelis aut Isidis Sinensium.

Amida Numen *Japon:* paralle- lum *Harpocrati.*

Novimus ex *Jamblicho* & *Clemente Alexandrino Ægyptios* Deum flori lothi insidentem mysticè depinxisse, quam sacram pingendi rationem Gnostici secati postmodum *Harpocratem* eidem flori lothi variis symbolis instructum repræsentarunt. Videtur hic mos non in *Persiam* tantùm, *Indiamque*, sed & in ultimum Orientem quoque *Chinam* & *Japonem* penetrasse. Depingunt illi Numen illud suum celebre *Amidam*, vel alio nomine *Fombum* Flori seu Rosæ, aut Nympheæ insidentem, magno radiorum fulgore coruscantem, cujus imaginem cùm R.P. Assistens *Portugalliæ* mihi communicasset, opportunè eam hìc adjungendam censui.

Mystica significatio Numinis supra florem sedentis.

Hanc sectam *Jenxiorum Fombum* nominant, quæ longè aliter de hac *Amida* sentit, quàm *Xodoxiorum* secta, de qua paulò ante: dicunt enim esse invisibilem substantiam, separatam ab omni elementorum compositione, ante omnem creaturam existentem, omnium fontem bonorum. Hinc eam mysticè pingunt supra Nympheæ florem, veriùs lothi sedentem, ad reconditas hujus virtutes & perfectiones subobscurè insinuandas, quas & habitus, cui involuta cernitur, indicat.

De *Cybele Sinica*, quam *Pussam* vulgò vocant.

Descriptio *Pussæ Cibeles Sinensium.* πολυβραχίων@.

Imago seu Idolum *Pussæ* supra florem lothi aquaticæ sedet, manibus mira digitorum contorsione, modestiam singularem unà junctam gravitati præ se fert, è cujus dextro octo brachia, ex sinistro latere totidem prorumpunt, quorum manus singulæ nescio quid mysticum, uti gladios, & quas hellabardas vocant, libros, fructus, plantas, rotam, ornamenta, pyxidem, ampullam gestant; *Bonzii* ejus originem sic describunt:

Fabula.

Ante generationes decem, ajunt, tres puellas sive Nymphas è Cœlo in fluvium lavatum descendisse, quarum nomina erant, *Angela*, *Changela* & *Fœcula*; quo tempore supra vestem *Fœculæ* in ripa apparuisse demissam, nescio undè allatam *Vesicariam* cum fructu suo corallino (quam ego veriùs *Heliocacabum* aut *Lotum aquaticum* puto) quem uti illa conspexit, confestim arripuit & deglutiit; undè factum, ut aliis duabus Cœlum repetentibus, hæc ex esu fructus gravida dimissa sit, donec eniteretur filiolum, quem jam ablactatum, & in exigua insula fluminis positum jussit exspectare educatorem, qui mox illuc piscatum erat venturus, se interim undè venerat, reversuram; ipsa ad cœlos abeunte protinus, prout dixerat, evenit: educatus quippè à piscatore, in maximum virum evasit, qui posteà toti Imperio potitus leges præscripsit, longè latèque dominatus. Hanc fabulam quoque in *Brachmanum* monumentis reperi, quamvis aliis fabularum monstruosis relationibus involutam.

Quid herba Vesicaria.

Literati, qui nonnihil altius præ plebe sapere videntur, hanc *Pussam* πολυβραχίωνα nil aliud denotare ajunt, quàm Deorum omnium matrem, quam *Ægyptii* nunc πολύμαστον, id est, *multiplici uberum serie turgentem*, modò brachiorum multiplicitate ἱερογλύφως descriptam, *Isidem*, *Græci Cybelen* dicunt, undè qui ex *Sinensium* Sapientibus πολυθείαν rident, veteres Sapientes secuti hujus Deastræ Schemate nil aliud, quàm beneficæ Naturæ vires, robur, & potentiam in omnia denotare sentiunt; quæ omnia per 16 brachiorum symbola denotantur; Siquidem persedecim sæcula sub hujus tutela Deastræ *Chinam* in summa pace, sedecim aurea secula transegisse narrant. Loto autem insidet, quia hæc planta aquis innatans fœcundo humiditatis affluxu perpetuò irrigata humidum rerum omnium principium innuit, quod & plerique sensatioris animi Literati *Sinæ* unà cum priscis *Græcorum* philosophis sentiunt; Naturæ verò moderatricem esse dicunt *Pussam* illam, sivè ut melius dicam, *Isidem Sinicam*, aut *Cybelen*, cujus influxu omnia fœcundari conservarique credebatur.

Expositio Symbolorum *Pussæ.*

Quæ omnia confirmantur ex epiſtolis Luſitanicis anno 1565. ex *Japonia* in *Europam* datis, in quarum una Ludovicus Froës ita de hac *Amida* ſcribit Luſitanicè: *Os ſeus moſteiros ſam muito ſumptuozos & tem grandes rendas. Naõ pódem termolheres ſopena de os matarem.* Amida *eſta nos ſeus templos em hum altar nomeo domeſmo templo. Onulto he de ſyaon quaſi como molher com orelhas furadas e hũa claridade de rayòs, que ocerca aſſentado ſobre hũa roza de Paò, que ocercla muito fermoza.* Et in alio loco: *Na primeira queſtaon propòs que os* Jenxus *tinhaon haver hum ſer inviſivel ſeparado da natureza dos quatro elementos, à que chamavaon por outro Fonrai Come Mogui, e que os atributtos, que os litrados davaon à eſte ſer inviſivel, eraon os ſeguintes, convem à ſaber, que antes deſte Mundo, ceos e terra ſerem creados o Fombum ſemper fora enunca tivera principio, nem havia de ter fim, e que por elle foraon creadas todas as couzas, que ſeu ſer eſtava dentro na terra e nos ceos, e fora delles, por naon ſer limitado à lugar finito que non governo, e conſerva ção de todas as couzas, naon padecia movimento algum; nem tinha cor, nem accidente viſivel, poronde dos olhos corporais podeſſe ſer viſto, que os homẽs e todas as criaturas tinhaon, havia neſte Fombum em mais eminente graon de perfeiçaõ, per ſer fonte perenne de todo o bem.* Ex quibus patet, prudentiores è luminis naturalis præſcripto multò aliter de Diis ſuis ſentire, quàm rudiores. *Amidam* enim, quem rudes præter multa figmenta, eximium hominem fuiſſe aſſerunt, Doctiores fabulas de eo vulgò creditas, exemplo *Ægyptiorum* ad myſticos ſenſus detorquent.

Ludovicus Froës, epiſtola.

Rerum omnium ſempiternum & inviſibile principium credunt ſapientes *Sinæ.*

Prætereà Solem quoque & Lunam *Ægyptiorum* aliorumque Orientalium exemplo adorant, uti ex epiſtola Luſitanica conſtat. *Cren os mais delles em homẽs antiguos, os quaes (ſegunda tenho alcançado) eraon homẽs, que viveraon como philoſophos; muitos deſtes adoraon o Sol e outros à Luna.* Et confirmantur ex *epiſtola quadam S. Patris Noſtri Franciſci Xaverii anno* 1549. *quinta Novembris, ad Collegium Goanum data,* ubi multa alia quoque de hujus gentis ſuperſtitionibus invenies. Quod ſi pompas & feſtivitates, quas quotannis Diis ſuis exhibent, cùm pompis & ſolennitatibus *Ægyptiis* quotannis peragi ſolitis comparaveris, eaſdem omninò paucis exceptis invenies. Videtis in iis, non ſecus ac in *Komaſiis Ægyptiorum*, teſte *Clemente*, fieri ſolebat, portentoſas Deorum ſtatuas, varia pompa & ridiculis *Bonziorum* geſticulationibus circumferri; de quibus ita in epiſtola quadam Ludovicus Froës. *He coſtume antiquiſſimo de* Fiyenoijama, *todos os annos fazerem ali os* Bonzos *hũa ſumptuoſiſſima feſta à eſte Idolo, decendo de riba todos* Bonzos *armados, os qua es tomavaõ as coſtas ſete cadeiras muy grandes, que eſtaõ metidas em ſete templos. Acaba da eſta feſta de* Sacamoto *ſe fazia logo cà outra no* Micáo *à outro idolo ou* Cami, *que ſe chama* Gujon, *à mais ſolenne de todo o* Japaon, *à que parece que o Demonio quis contrafazer à fazer de* Corpus Chriſti, *porque ali fazem todos os caſtellos danças, jogos, perſonados, levaon en as maõs, os idolos. A eſtes ſe ſeguenoito ou des lanternas de maõ, as ilharguas, das quaes vaõ em roladas com beatilhas, delgadas, e eſcritto o nome de ſeu Pagòde e dentro huãs candeas accezas,* & cætera; quis hîc non Iſiacam pompam deſcribi videt?

Lud. Froës.

Dæmon imitatur Sacra Chriſtianorum in Idololatricis feſtis.

Proceſſione peractâ templa ſua ingrediuntur, in quibus non ſecùs ac in *Ægyptiorum* adytis innumeram videas omniformium Deorum turbam, quorum multi capite bovino, canino, aliorumque animalium deformati, formidabile intuentibus præbent ſpectaculum; alii multis brachiis effigiati, monſtris quàm Diis ſimiliores ſunt.

Polymorphoſis Numinum Sinicorum Japoniorumque.

Meminit hujus Japonicæ Idololatriæ Secundum Volumen variarum navigationum & itinerum Italicè conſcriptorum fol. 51. *In queſta* Iſola *& in altre vicine tutti i loro idoli ſono fatti diverſamente, perche*

che alcuni hanno teste di Bovi, altri di Porci, altri di Cani e di Becchi, & di diverse altre maniere, e vene sono alcuni, ch' hanno un capo e duoi volti, altri trè capi, cioè uno vel luogo debito, gl' altri due supra cada una delle spalle, altri c' hanno quattro mani, alcuni dieci, & altri cento; quelli che ne hanno più, si tiene che habbino più virtù & à quelli fanno maggior riverentia, & quando i Christiani gli dimandono, perche fanno gli suoi Idoli così diversi, rispondono, così nostri padri & predecessori gl' hanno lasciati. Hæc ad verbum ex Marco Paulo Veneto desumpta videntur: nam lib. 3. c. 6. ubi de *Insula Zipangri*, quæ eadem est cum *Japonia*, loquitur, ita scribit: *Colunt Viri* Zipangrii *varia idola, quorum quædam habent bovis caput, quædam caput porci, & quædam caput canis, & aliorum diversorum animalium; sunt quædam quæ habent quatuor manus, alia viginti, & alia centum; & quod plures habuerit manus, majoris putatur virtutis. Sunt rursus quædam quæ habent quatuor facies in uno capite, & alia tria capita, unum super collum, & alia duo super utrumque humerum. Et cum incolæ interrogantur, undè hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere, quàm quod ab illis acceperunt.*

M. Paulus Venetus.

Ægyptia Numina Sinis familiaria.

Ægyptios certè *Osiridem* seu *Solem* bovino capite; *Anubidem* seu *Mercurium* canino; *Pana* Hircino; Arietino denique *Ammonem* expressisse, in præcedentibus passim monstratum est; *Serapidis* quoque imaginem atque *Dianæ* tricipitem fuisse, Maro docet:

Simulacra Ægyptiorum Πολύμορφα.

Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.

Quadrifrontis quoque Jani frequens apud *Mythologos* fit mentio, sicuti & Centimani Briarei; quibus sanè nihil aliud antiqui voluerunt, quàm multiplices Solis effectus; ac Janus quidem quadrifrons plerisque locis informari solitus est ea de causa, quod illi rerum omnium principia, finesque, introitus, exitusque dicati essent; quin & quæ illi templa erigebantur, quadrata specie fiebant; vel etiam, ut per quatuor illos vultus, quatuor anni partes indicarent, quas *Græci*, *Latinique* Horas usitatissimo vocabulo appellarunt; Centimanus autem *Briareus* idem quod Sol dicitur; Unde *Homerus* Solem ἑκατόγχειρα nuncupavit, quorum significata cum veluti hieroglyphica quædam interpretentur, non importunum fuerit hìc explicasse. *Interpretes Hesiodi* per *Briareum* Vernum tempus dici tradunt, ob herbarum, florum, & frondium copiam, quam affluenter adeò subministrat. Per Gygem verò Hyemem & ipsum Centimanum ob ea multa, quæ jam dudum collecta congestaque in varios mox usus distribuit, & negotiis quæque suis accommodat. Quod verò Sol Centimanus *Homero* sit, multa & innumerabilia ejus officia, quæ magis aperta cognitaque sunt, quam recensere oporteat, effecerunt; quæ omnia suprà de *Pussæ* Deastræ *Sinarum* πολυβραχίων Idolo luculenter patuerunt.

Quadrifrons Janus.

Centimanus Briareus.

Quid per Briarea Græci intellexerint.

Quæ cum ita sint; annon hunc *Sinæ* & *Japones* varia illa Idolorum metamorphosi respexerunt? Certè subscribit hisce Ludovicus Gusmannus in historia de *Japonia* l. 5. c. 9. ubi tradit, *Japonios* summo honore venerari solitos statuam quandam tricipitem πολυβραχίονα, quâ *Japonios* nihil aliud significare dicit, nisi varias istius Numinis perfectiones; verba Hispanica subjungo. *En uno altar deste templo avia uno idolo muy grande, cubierto de oro, con tres cabezas, y mas de quarenta brazos y manos; dizen que con esto se dan à entender las muchas perfectiones de su Dios; junto à este idolo, havia otros mil y quinientos, tambien dorados, repartidos en nueve ordenes, à manera de choros de Angeles, y sera cada una de la estatura de un hombre.* Quis non videt, Diabolum hìc antiquorum superstitiones Christianis mysteriis mixtas æmulatum esse? imaginem ex his unam, quam hìc *Romæ* videre contigit, paulò ante exhibuimus.

Gusman.

Præterea non πολυμόρφοσιν tantùm

Bestiarum cultus.

tùm *Ægyptiorum* in Diis effigiandis *Sinas* & *Japonios* æmulatos, sed & bestias quoque vivas *Ægyptiorum* more, veluti pisces, gallinas, cervos, lupos, canes, boves adorasse, post Paulum Marcum Venetum testatur Ludovicus Froës in epistola jam sæpè citata. *A primeira he hũa alagoa de tiro de espingarda em comprimento, e largura e saõ os peixes tantos, que naon tem conto andaõ huñs por cima dos outros, e por ser dedicada à o Pagode, nen hũa pessoa he onza da à tirar delle peixe algun, crendo que se o tirarem se tornaraõ leprozos. Os* Bonzos *naõ com em peixe, porque o tem em sua lei por gravissimo peccado, e matar hum homen, ou furtar, naõ o tem por peccado algun.*

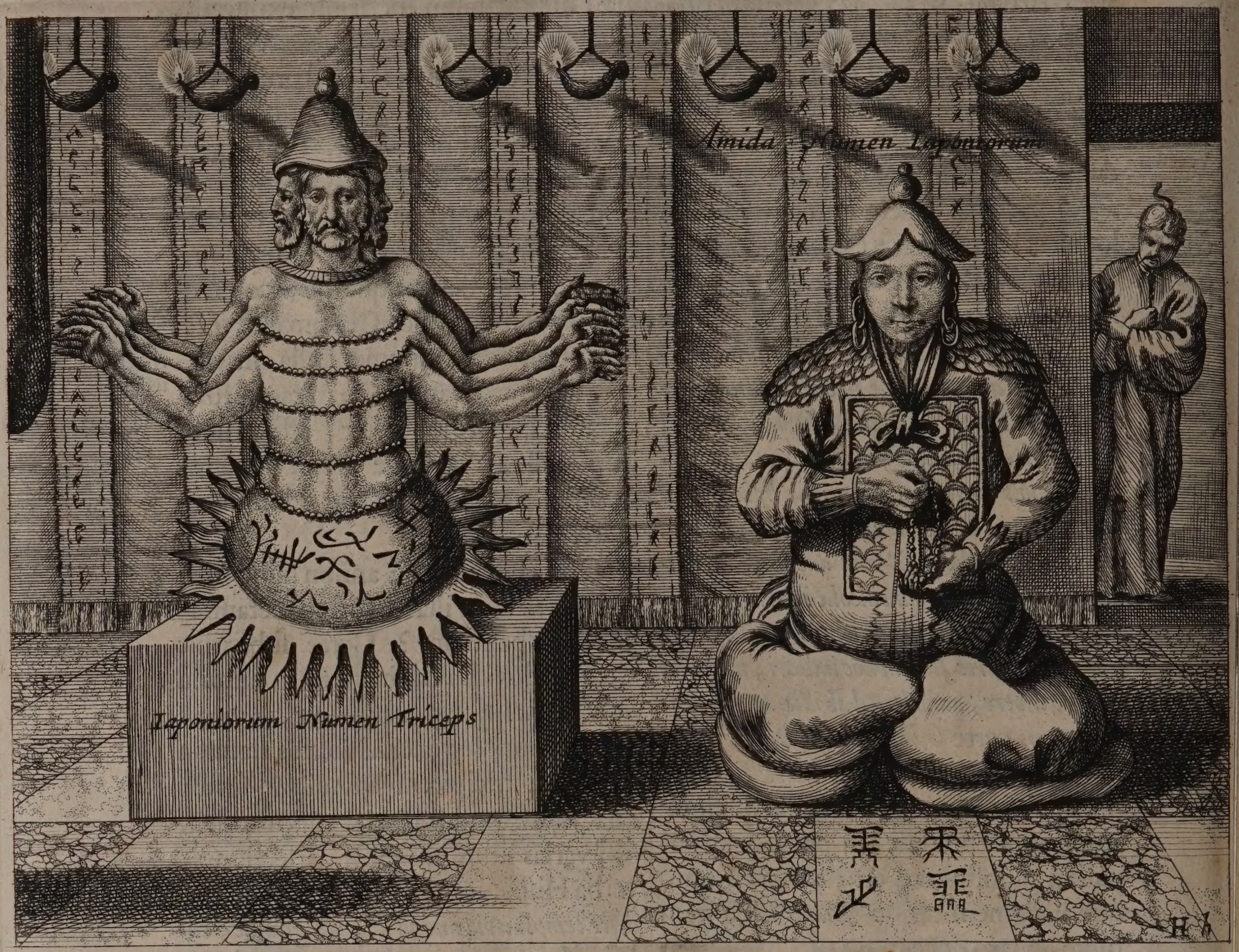

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum*.

Japoniorum Numen triceps & ὀκτοβραχίων.

A terciera he, que ha grande numero de veados nacidade, que saõ do Pagode, e andaõ pellas ruas à maneira de cães em Espanha. *Nen hũa pessoa lhe toca, nem poem maõ, e se alguem da pencada em qualquer veado he prezo, e paga porisso grande pena, e se mata matáno pollo tal crime, e perde toda à fazenda, e se por ventura morre o veado em algũa rua, senaõ ha prova certa, que morreo de doença, a tal rua he destruida, e as fazendas perdidas, e assi viven sogeitos a o demonio, que naõ somente faz, que o adorem, mas fallos adorar bestas, como em outro Reyno adoraõ lobos e lhes fazem templos e pregaçoẽs; estando algun doente, di zemlhe que se con sole que se tornara em lobo, risponde, que naõ tem tanto merecimento, que alcance tanto bem.* Verùm hæc de *Japoniorum* Diis dicta sufficiant. In Tartarico Regno *Necbal*, Pater Gruberus Idola πολυκέφαλα quoque in Fanis exposita se observasse refert, hujus Figuræ sequentis.

Ante-

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe*.

Antequam finem huic Capiti imponerem, in *Relationem* quandam Italicè ſcriptam incidi, quam *de rebus Chinenſibus Chriſtophorus Burrus* non ita pridem fecerat. Occurrerunt in ea Relatione multa ſanè ad rem noſtram facientia; quæ quia ad dicta confirmanda multum conferre poſſunt, adjungenda exiſtimavi. Nam præter dogmata quæ cum *Sinenſibus* & *Japoniis* communia habent, alia quoque propria & iſti genti particularia tenent; queis maximè ad Pythagoræorum doctrinam accedunt. Credunt illi immortalitatem animæ, μετεμψύχωσιν, παλιγγενεσίαν, animam Mundi, aliaque Platonicæ & Pythagoricæ philoſophiæ propria, præterea Mundum credunt ovum quoddam fuiſſe, cujus cortice firmamentum, albugine æthereum ſpatium, vitello demum Terra conſtiterit; machinam quoque Mundi nihil aliud, niſi magnum quoddam animal eſſe, ſive hominem aſſerunt, cujus caput Cœlum; oculos, aſtra; pilos arbores, plantas, herbas; oſſa metalla eſſe, ſimiliaque, quæ de magno illo animali & megacoſmo dicti Philoſophi aſſeruerunt, profitentur. Verùm audiamus verba ipſius Authoris. *Die de queſto Filoſofo cognitione de la fabrica del Mondo con due metafore, una fù, che il Mondo era nato da un ovo, ilquale poi talmente ſi dilatò, che dalla ſcorza di quello ſi diſteſero gli cieli, dalla chiara formoſſi l' aria, e ſi ſparſero l'acque & il fuoco; e dal roſſo formaſſi la terra, e tutte l'altre coſe terreſtri. L' altra meta-*

Μετεμψύχωσις Pythagorica.

Chriſtophorus Burrus in ſua Relatione de Concincina.

metafora preſe egli dal corpo de un certo huomo grandiſſimo detto da loro Banio, *che noi chiamareſsimo Microcoſmos, dicendo che da queſto huomo gigante altiſsimo, era uſcita queſta machina del Mondo, ſtendendoſi il teſchio ne' cieli, i due occhi in Sole e Luna, la carne la terra, l'oſſa i monti, capelli in herbe & arbori, il ventre nel mare; & in tal guiſa adattando minutamente con operationi tutti i membri, & compoſitione del corpo humano, alla fabrica & ornamento di queſto mondo, giunge à dire, che da i pedocchi di queſto gigante ſi erano formati gl'altri huomini tutti, che poi diſperſero per il Mondo.*

Fabula de Gygante magno.

Iterum cum cæteris vicinis gentibus aſſerunt, defunctos cibo & potu indigere, undè iis quotidiè ſplendida præparantur convivia. *Il terzo che l' anime de defunti hanno biſogno di ſuſtentamento & mantenimento corporale, onde alcune volte frà l' anno, ſecondo la loro uſanza, fanno li figli à padri defonti, i mariti alle moglie, gl' amici à gl' altri amici, ſpendidi e lauti banchetti, aſpettano gran pezzo, che arrivi il defonto convitato, e ſeda à menſa per mangiare.* Quæ omnia ſuprà fuſiùs expoſita vide. In eodem errore *Tartari* ſunt; *Colunt* (inquit Paulus Marcus Venetus) *pro Deo Numen quoddam ab illis confictum, quod* Natagai *vocant, putantque illud Deum Terræ, atque gregibus pecorum placant. Hoc numen in maximo honore habent, nec eſt aliquis, qui in domo ſua illi non imaginem dedicaverit. Et quoniam credunt Numini* Natagai *uxorem eſſe, & liberos, collocant etiam ipſi juxta penates ſuos imagunculas quaſdam uxoris ac filiorum loco, uxoris quidem ſimulachrum ad ſiniſtram, & filiorum imagines ante faciem Idoli collocantes. His idolis magnam faciunt reverentiam, præſertim quandò vadunt ad prandium, vel ad cœnam, tunc etiam antequam ipſi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandii, aut cœnæ extra domum in honorem illorum ponentes, credunt eos hinc cibari.*

Natagai Numen *Tartarorum.*

Sed nos ad *Cocincinenſes* revertamur, quorum proprium eſt, Reges ſanctitate vitæ illuſtres divinis honoribus, iis innumera idola dedicando revereri: in ipſa autem Apotheoſeos ſolennitate *Ægyptios* omni ex parte imitantur. Modus Apotheoſeos ſequitur.

Virorum illuſtrium cultus.

In medio palatii ἀποθεουμένου (extructo magnificentiſſimo monumento unà cum altari multo & exquiſito labore adornato) arcam cadaveri deſtinatam non minoribus ſumptibus apparant, quam in altari dicto collocatam *Onſay* candidis induti veſtimentis, variis cærimoniis ac ſacrificiis conſecrant, vinum, boves, aliaque animalia magno numero offerentes; quibus ritè peractis omnem illam molem unà cum apparatu concremant, ſolo corpore defuncti ſibi reſervato, quod ſepelire fingentes per duodecim alias ſepulturas de una in alteram ſecretò & cum aſtu traducunt, ut hac ratione ſuperſtitioſa plebs ſemper de loco ſepulturæ dubia maneat & anceps, ac proindè ex hac incertitudine plus erga novum hoc Idolum devotio creſcat & veneratio, dum in omnibus iis locis, in quibus oſſa condita eſſe, aut ea inveniri poſſe ſuſpicantur, ritus & ſacrificia cæteris idolis debita perficiunt. Sed audiamus verba Burri: *Finiti queſti giorni poſero fuoco à tutta quella machina, abbrugiando & il palazzo & il tempio con tutti gli addobbi & apparati, ſolo conſervando l' arca con il cadavero; quale fù poi ſepelito & transfugato per dodici ſepolture da una in un' altra ſegretamente & di naſcoſto, acciò reſtando il popolo dubioſo ſempre in qual luogo fuſſe laſciato, con l' intercezza maggiormente creſceſſe la veneratione del novo idolo, adorandolo in tutti quelli luoghi, nelli quali poteſſero penſare, che ſi ritrovino quell' oſſa.* Ita Burrus; In quo quidem *Ægyptios* imitantur, qui ab Iſide inſtructi Oſiridi illi ſuo ſimili aſtu Divinitatem acquiſivêre. De Iſide ita Plutarchus: *Oſiridis partes omnes diſperſas præter pudenda cum inveniſſet, cupiens incertum eſſe Viri ſepulchrum, ab* Ægyptiis *autem & ſingulis hominibus honori haberi, ex aromatibus ac cera ſingulas eas partes*

Oſiridis Arcanas Sacra adhuc durant in *Indiis.*

tes

tes in formam hominis viro similem composuit; convocatis deindè Sacerdotibus, singulis dedit Osiridis imaginem, asserens eis solis corpus illius creditum, atque adjurans, ut nunquam apud sese sepulchrum Osiridis ulli panderent; utque illum in abditis servatum, veluti Deum colerent; qua ex re nunc etiam quilibet Sacerdos testatur penes se Osiridem sepultum esse. Et cætera quæ sequuntur. Fuit hæc callidi Dæmonis inventio, quæ multum ad irretiendos superstitiosorum in falso Deorum cultu animos valuit. Sed hæc de *Japoniis* sufficiant.

Dæmonum fraus.

CAPUT III.

De *Indorum* Idololatria Sinicæ parallela.

Dividitur *India* in varias provincias, variasque Insulas adnexas habet, quæ omnes iisdem propè in Deorum cultu cærimoniis utuntur: Nam præter innumeros alios particulares Deos, Solem cumprimis adorant & ignem; huic varia per anni decursum festa & solennitates instituunt, in quibus omnibus ita cum *Ægyptiis* & *Persis* conveniunt, ut nihil propemodum in ipsorum sacris, quod ab iis non desumpsisse videantur, appareat.

Præter *Græcorum Ægyptiorumque* imagines adhuc ibi reperiri summâque veneratione coli, quotquot eas regiones peragrârunt, testantur. Præ cæteris autem cultus *Apidis* in figura Vaccæ, seu Bovis cornuti viget, quem nullis non templis, porticibus ac viis reperias. Retulit mihi Ludovicus Sachinus mercator Avenionensis, in Regno *Mogorum* eo in loco, ubi collimat cum *Bengala*, in publica & regia via ingentem Bovem erectum, cujus oculorum cavitatibus duo prægrandes Carbunculi seu Rubini inditi Idolum mirum in modum radiare faciant; retulit quoque neminem iter suum auspicari, quin prius hoc Idolum vaccinum certis sacrificiis placârit. Marcus Paulus Venetus dictis astipulatur, plerasque enim insulas *Bengalæ* vicinas hoc improbo Bovis cultu imbutas tradit; verba ejus subjungam: *Sunt habitatores Regni* Var *omnes idololatræ, multique eorum adorant Bovem, ut rem Sanctam, nec ullum occidunt, cum autem bos aliquis moritur, perungunt domos suas adipe ejus.* Et de *Meliapore* urbe S. Thomæ. c. 28. *Cum hi qui boves adorant, ad bellum procedunt, deferunt secum pilos bovis sylvestris, eosque ligant ad crines equorum suorum, quibus insident; pedites verò ad scuta & crines suos pilis illis ligant, credentes se in bello tutos esse ab omni periculo; nam bovem sylvestrem magnæ sanctitatis esse asserunt.* Et Cap. 30. ejusdem Libri: Laënses *boves adorant, & cum magna reverentia perungunt se unguento, quod de ossibus bovinis contritis faciunt.* Deorum quoque *Græcorum* præter *Ægyptios*, vestigia extare, ex literis P. Joannis Lopez Soc. JESU Procuratoris *Indiæ* & *Insularum Philippinarum*, cum quo & oretenus postmodum de hujusmodi hîc *Romæ* tractavi, constat: *Secta* Philippinorum, inquit, *est idololatria eadem, quæ* Romanorum & Græcorum, *Jovem aliosque Deos adhuc adorant; nomina dictorum Deorum habent sed in sua lingua: Verbi gratia, Jupiter vocatur* Maglente, *quasi dicas, fulmina vibrans, à* lente, *quod fulmen, &* mag *quod vibrare significat, deducto nomine. Atlas vocatur* Tomcon Langit, *hoc est, columna Cœli,* Langit *Cœlum*, Tomcon *columnam significat, & sic de cæteris: habent quoque suos Campos Elysios, quos* Calongdan *vocant, id est, occasum Solis.* Quod manifestum signum est idololatriam *Ægyptiorum* & *Græcorum* in ultimum Orientem usque pervenisse; imò luculentiùs id ostendit Philostratus in vita Appollonii.

Apidis cultus adhuc viget in *Indiis*.

Bovis cultus.

M. Paulus Venetus.

Laënses bovem colunt.

Insularum Philippinarum Idololatria.

Θεῶν δὲ ἀγάλμασιν ἔν τυχεῖν φασιν. Εἰ μὲν Ἰνδοῖς, ἢ Αἰγυπτίοις, θαῦμα οὐδὲν. Τὰ δὲ γὲ ἀρχαιότατα τῶν παρ' Ἕλλησι, τό τε τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Πολιάδος, καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου, καὶ τὸ τοῦ Διονύσου, καὶ τοῦ Ἀμυκλαίου, καὶ ὁπόσα ὅδε ἀρχαῖα. Ταῦτα ἱδρύεσθαί τε Ἰνδοὺς τούτους, καὶ νομίζειν Ἑλληνικῶς ἤδεσι. Φασὶ δ' οἰκεῖν τὰ μέσα τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τὸν ὄχθον ὄμφαλον ποιοῦνται τοῦ λόφου τούτου. Πῦρ τε ἀπ' αὐτοῦ ὀργιάζουσιν, ὅ φασιν ἐκ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων αὐτοὶ ἕλκειν. Τούτῳ δὲ τὸν ἡμνὸν ἡμέραν ἅπα ἐς μεσεμβρίαν ᾄδουσιν.

Apollonius Thyanæus apud *Heroſtratum.*

Deorum quoque ſimulachra complura illic ſe vidiſſe tradit Apollonius, *nihil quoque miratum eſſe, quod* Indorum *aut* Ægyptiorum *Deorum illuc imagines viderit; ſtupuiſſe autem, quod eorum, qui ad* Græcos *antiquiſſimi habentur, aſpexerit ſimulachra ceu Minervæ Poliadis & Apollinis Delii, præterea & Dionyſii, & Amyclæi, & aliorum hujuſmodi; horum enim ſingulis* Indi *ſtatuam poſuère, Græcoque ritu iiſdem ſacrificant; Dicunt autem* Indiæ *medium ſeſe colere, eumque tumulum quaſi umbilicum eſſe, & ab eodem ſacrum ignem capiunt, quem ſeſe à Solis radiis accepiſſe gloriantur, atque ob ejus rei memoriam hymnum jugiter ad meridiem uſque decantant.*

Brachmanum inſtituta.

Brachmanes autem & Gymnoſophiſtas, uti olim, ita in hunc diem Pythagoricam vitam ducere ex *Hiſtoria Indica Maffæi*, aliorumque conſtat, de quibus & Damis comes Apollonii multis agit apud Philoſtratum. *Dogmata Pythagoræ profitentur, divinationis apud eos præcipuum ſtudium, humi dormiunt, herbis tantùm victitant, Solem adorant, ignem Solaribus radiis conceptum ſummo ſtudio fovent; hunc variis ritibus & precationibus placant; comas nutriunt, Mythram geſtant, & Pagodes ſeu Iſiacas ſtatuas, nudis pedibus ambulant, lineis induuntur veſtimentis, baculo fulciuntur;* Quæ quidem Ægyptiis Sacerdotibus ſolis competunt. Meminit horum quoque Nicolaus Contarenus Venetus in Libro, quem de itinere in Indias conſcripſit: *Per tutta* l'India *ſi adorano gli Idoli (cioè Pagodes) alli quali fanno le chieſe non diſſimili à quelle de* Egitto, *piene d'immagini omniformi depinti, e nelli giorni delle loro ſolennità le adornano con fiori & rami, gl'idoli ſono fatti ò di oro, ò di argento, ò di pietra, ò di avorio, de' quali alcuni ſono ſeſſanta piedi di altezza; Il modo come gli ſacrificano è molto vario infra di loro, perche alcuni ſi lavano con acqua chiara, avanti che entrano nel tempio, una volta la mattina, & un' altra à veſpere: Altri con legno d'Aloe, ò ſimili altri odori fanno ſacrificio à i loro idoli.*

Contarenus, itinerario Indico.

Quæ in hunc uſque diem in Regno *Indoſtan* ſeu *Mogorum* conſtanter à *Brachmanis* ſervantur, dum quotidie ſe in ſacro flumine *Gange*, veluti altero *Nilo* lavare ſolent, aquas verſus Solem ſpargere, ſimilibuſque eum ceremoniis venerari ſolent, uti non ſemel mihi narravit P. Henricus Rhoth. Ex quibus manifeſta *Ægyptiorum* morum rituumque veſtigia cernuntur.

Indoſtanî hodie adhuc ſectantur ritus veterum *Ægyptiorum.*

Non deſunt ex *Indis*, qui *Ægyptiorum* quorundam Typhonem malignum dæmonem ſolenniſſimo ritu colentium exemplo, & ipſi humani generis hoſtem Diabolum adorent ac variis hoſtiis placent; Deſcribit hujuſmodi cultum ceremoniaſque in eo peragi ſolitas Ludovicus Barthema lib. 2. dell'India cap. 2. Verba ejus ſubjungam: *Il Rè di* Calicut *è gentile, & adora il Diavolo nel modo che intenderete. Loro confeſſano che uno Dio hà creato il cielo e la terra, e tutto il mondo, & è la prima cauſa di tutte le coſe, & dicono, che s'ei voleſſe giudicare voi & me & il terzo, e'l quarto, che non haveria piacer alcun d'eſſer Signore, mà ch'egli hà mandato queſto mondo à far giuſtitia, & à chi fà bene, ci li fà bene, & à chi fà male, ei gli fà male. Eſſi lo chiamano il Deumo, & Dio lo chiamano* Tamerani, *& queſto Deumo il Rè di* Calicut *lo tiene nella ſua Capella in queſto modo. La ſua Capella è larga duoi paſſi per ogni quadro & alto quattro paſſi, con una porta di legno tutta inta-*

Dæmonum cultus.

Lud. Barthema.

Idolum in *Calicut.*

Sacellum Idoli regium.

intagliata di Diavoli di rilievo; In mezzo di questa Capella v'è un Diavolo fatto di metallo, qual siede in una sedia pur di metallo; il detto Diavolo tiene una corona fatta à modo del Regno Papale con trè corone, e tiene ancora quattro corone, e quattro denti con una grandissima bocca aperta, con naso brutto, & occhi terribilissimi, & che guardan crudelmente, & le mani sono incurvate à modo d' un uncino; gli piedi à modo d' un gallo, di modo che à vederlo è una cosa molto spaventosa. Intorno alla detta Capella le sue pitture sono tutte Diavole, & per ogni quadro d' essa v'è uno Satanas posto à sedere in una sedia, laquale è posta in una fiamma del fuoco, nel quale stà una gran quantità d' anime lunghe mezzo dito & uno dito della mano. Il detto Satanas con la mano dritta tiene una anima in bocca mangiandola, & con l'altra mano ne piglia una altra dalla banda di sotto; ogni mattina gli Brachmani, *cioè Sacerdoti vanno à lavar il detto idolo tutto quanto con acqua odorifera, e poi lo perfumano, e come l' hanno perfumato, l' adorano, & alcuna volta frà la settimana gli fanno sacrificii in questo modo.*

Cerimoniæ Idolo Dæmoniaco exhibitæ.

Hanno una certa tavoletta fatta & ornata in modo di uno Altare, alta da terra trè palmi, larga quattro, e lunga cinque, laqual tavola è molto bene ornata di rose, fiori, & altre gentilezze odorifere: sopra la quale mettono sangue di gallo, & carboni accesi in uno vase d'argento con molti perfumi di sopra. Hanno poi un thuribulo, con quale incensano intorno al detto altare, & una campanella d'argento, laquale sonano molto spesso. Tegono in mano un coltello d'argento, col quale hanno amazzato il gallo, & quello intingono nel sangue, & lo mettono alcuna volta sopra il fuoco, & alcuna volta lo pigliano & fanno alcuni atti, come colui chi vuole givocare di scrimia, & finalmente abbrugiano tutto quel sangue, stando continuamente candele di cera accese; Il Sacerdote chi vuole fare il sacrificio, si mette alle braccia, alle mani, & a piedi, alcuni manigli d'argento gli quali fanno grandissimo rumore, come sonaglie, & porta al collo un pentacolo, & quando hà fornito di fare il Sacrificio, piglia tutte due le mani piene di grano, e si parte dal altar, & va al indietro sempre guardando all' altare, insino che arrivi appresso à un certo arbore, & getta quel grano per sopra la testa alto tanto, quanto può sopra del arbore, poi ritorna & lieva ogni cosa dell' altare. Atque hactenus Ludovicus Barthema.

Ignis cultus.

Præ cæteris verò ignem tanquam sacrum animal adorant, huic filios immolant, in hunc seipsos conjicientes concremant, hoc facto venerationem erga eum monstrantes: Quem quidem cultum aliundè non didicerunt, quàm à *Persis*, eorumque vicinis *Chaldæis*; asservabant ipsi, ut suprà dictum est, in ædiculis pluribus veluti perennem, & veluti oraculum interrogabant de futuris. Cujus meminit Benjaminus in itinerario his verbis:

Benjamin in suo itinerario.

לפני הבמה של בית תפלתם
עמק גדול ומדליקין כל ימי
עולם שם אש גדולה וקוראין
אותה אלהותא ומעבירין
בה בניהם וגם משלין בתוך
האש.

Ante aram Sacram ædium est ingens fovea, in qua continuatis seculis ardet ignis maximus, quem appellant divinitatem, per eum traducunt filios suos, mortuos verò prorsus illuc injiciunt. Pergit Rabbinus & commemorat admirandam stultæ gentis devotionem, quod qui sanctitatis affectent opinionem, se vivos in hunc ignem præcipitent, & magno spectantium applausu voluntariam sustineant mortem; quod me illius peregrini admonet in Luciano, qui ut aliis ludos exhiberet, sibi cruciatus fecit in Olympica panegyri seipsum spontè comburendo, saltem ut nominis famam pararet. Pergit postea Benjamin:

Seipsos in Sacrificium offerunt Idololatræ.

Sunt inter illos de Magnatibus terræ, qui devovent semetipsos in vita, ut comburantur igni; cumque id suis familiaribus & propin-

quis denunciant: Eccè votum feci spontaneum, ut insiliam in ignem vivus; respondent omnes & acclamant illi: O te felicem & beatum! *quando autem appropinquat dies executionis, parant ei convivium lautum, ipse verò vehitur caballo, si dives est, vel si pauperior, pedes incedit, usque ad marginem fossæ; ibi dum præceps ruit in flammas, omnes cognati ejus lætantur, tympana pulsantes & agentes choream, donec totus conflagret.* Ut verò cognoscas, quænam illa persuasio tam efficax esse possit, ut vitam sic prodigere velint, imò gaudeant cruciari, percipe ulterius insignem Diaboli actum, qua ratione tanta crudelitate hominibus illudat:

Appetente tertia die, veniunt bini Sacerdotes de primoribus in ædes combusti, & dicunt hæredibus ejus: Parate domum; nam hodiè accedet vos Pater vester, ut præcipiat vobis, quid faciendum sit; accersitis ergò ex urbe testibus, apparet Satanas illius habitu. Tunc uxor & liberi sciscitantur; Ecquomodo habeat in altero seculo? Respondet, veni quidem ad socios meos, sed illi me noluerunt recipere priùs quàm solverim universa debita familiaribus æquè atque amicis; partitur itaque opes suas hæredibus, jubens dissolvere quicquid ille debeat aliis, & exigere vicissim, quod illi debeant sibi. Has expensas consignant advocati testes, ut ille abeat viam suam; deinceps non cernunt eum ullatenus. Tali mendacissima fascinatione, quam edunt magici Sacerdotes, confirmantur illi, ut dicant, simile quid non contingere in universa terra. Hæc Benjaminus, quæ omnia à *Paulo Marco Veneto*, quomodò Benjaminus ea refert, tradita *Persarum* ritibus omninò consentiunt. Et in *India* quam *Indostan* vocant, in hunc usque diem barbaros hosce ritus perseverare, mihi sæpè supramemorati Patres ex *Mogorum* Regno huc *Romam* Procuratores de mulieribus ad defunctorum maritorum amorem contestandum seipsas Vulcano consecrantibus retulerunt, qui quo tempore *Agræ* metropoli *Mogorum* morabantur, hujusmodi barbaras solennitates summâ admiratione spectarunt. Sed quia res digna fuit, quæ in considerationem profundæ harum gentium cæcitatis veniat, paucis impiam & plenam inhumanitatis consuetudinem exponam.

Indostani igne se concremant.

Mos est in *India*, cæterisque adjacentibus Regnis, ut nonnullæ uxores post maritorum obitum sive ob ulterioris vitæ fastidium, sive ad immortalitatis sibi nomen comparandum, sive etiam ea de causâ, quod maritorum absentiam sustinere amplius nesciæ, spe melioris vitæ percitæ, eò se perventuras credant, ubi inter Deorum relatæ cœtus, unà cum marito perennibus perfruantur deliciis, sese vivas concremant. Erat anno 1661. *Agræ* fœmina non nobilitate duntaxat, sed etiam divitiarum opulentia affluens; hæc post mariti obitum, statim advocatis *Brachmanum* sacrificulis suam ad vitam mariti amore Vulcano consecrandam, intentionem aperuit, quæ de animi generositate & fortitudine laudata, nihil morata, quod mente conceperat, in executionem deduxit. Uti sequitur:

Historia mira.

Nobilis fœminæ ad voluntariam concremationem pompa.

Constituta itaque die solennitatis ipsa pretiosissimis, quas habebat, auro, argento, nec non omni pretiosorum lapidum genere, ex bysso intextis vestibus induta, equum candidum non absimili ornamentorum apparatu onustum conscendit, cui quicquid rarum pretiosumque possidebat catenatim adnexum spectabatur: Ipsa verò plenum gaudii vultum præ se ferens, & veluti summo triumpho decorata, brachiis nunc elevatis, nunc depressis, jam in omnem partem agitatis, manu dextra cymbalum, altera pomum gestans, miros & inusitatos gestus internæ lætitiæ indices, queis brevi se marito unitum iri sperabat, exercebat. Festivos hosce, seu potius ferales plausus augebat ingens circumfusæ multitudinis Sacrificulorum præficarumque, quà utrinque stipabatur, turba, quæ unà cum triumphatrice, ridiculâ gesticulatione, nec non insolitâ corporis contorsione, inconditis vocibus identidem il-

Triumphus feralis.

lud

lud ſolitum illis epiphonema decantabat: *Ram Ram ſaltaè. Ram Ram ſaltaè.* Id eſt, *Deus Ram ſalva nos.* Atque hoc fanatico triumpho per celebriores urbis plateas circumvecta, tandem loco ubi pyra diverſis lignorum pretioſorum aromatumque generibus inſtructa erat, ſiſtitur. Hæc vixdum equum deſcenderat, cum ecce inter confuſas ſacrificulorum voces, quibus ad ſpontaneum martyrii tormentum fortiter conſtanterque ſuſtinendum animabatur, tympanorumque ſtrepitus pyræ apicem conſcendit, ubi veluti in triumphali throno reſidens, more ſolito ſuas peragebat geſticulationes; Interim Sacrificuli ignem ex omni parte, materiæ ex aridiſſimis pretioſorum lignorum viminumque prius nobili reſina perlitorum faſcibus compactæ ſuggerebant. Atque hoc pacto inter jubilos & immenſos vociferantium ſtrepitus fumo obſepta atque tandem igne quoque unà cum omnibus ornamentis in cinerem redacta, infelicem animam non campis Elyſiis, ſed æternis cruciatibus deſtinatam efflabat.

Hunc eundem morem inter *Tartaros* vigere, apud *Marcum Paulum Venetum* legimus: Imperatore enim mortuo unà ſe cum cadavere Regio igni tradunt, quotquot aut Regem amaverunt, aut ab eodem inſignibus beneficiis fuerunt affecti, ea ſpe demeritati, credunt futurum, ut in altera vita Domino ſuo, uti prius fideliter denuò ſerviant. Atque ſæpe contingit ut ad 30 millia hominum tali opinione dementata, inter exequias Regis, pereant. *Tartarorum* ſtultitia.

CAPUT IV.

De Brachmanum *inſtitutis, & quomodo per* Brachmanes *ſuperſtitio* Ægyptiorum, *quâve occaſione in* Perſiam, Indiam, *& ultimum Orientis* Sinarum Japoniorumque *Regnum, ſucceſſu temporis propagata fuerit.*

Ægyptus à Cambyſe ſubacta.

Conſtat ex *Herodoto*, *Plinio*, *Diodoro*, *Pauſania*, *Plutarcho*, *cæteriſque Hiſtoricis*, poſt Cambyſis Regis *Perſarum* in *Ægyptum* irruptionem (quæ regnante Numa Pompilio Secundo *Romanorum* Rege contigit) totam pænè *Ægyptiorum* ſapientiam, quæ jam à mille & amplius annis conſtiterat, in ultimam ruinam unà cum Nilotico Regno abiiſſe; ubi ſacra Deorum ſimulachra in pulverem contuſa, everſæ vaſtæ obeliſcorum moles, *Apin* maximum *Ægyptiorum* Numen, ſive Bovem ſacrum in ſepto quodam enutriri ſolitum ab ipſo Cambyſe occiſum, omnem Sacerdotum Hieromantumque turbam partim trucidatam, partim hieroglyphicis monumentis omnibus igne conſumptis, in exilium actam fuiſſe: Sacerdotes itaque & Hieromantæ in peregrinas terrarum oras profugi, cum terreſtrium itinerum ſemitæ, hoſtium refertæ catervis, haud tutum præberent tranſitum, per *Sinum Arabicum Ægypto* conterminum, iter tentantes tandem in *Indiam*, quam hodiè *Indoſtan* dicunt, penetraverint; quò & Hermetem, Bacchum & Oſiridem olim penetraſſe cum ex ſuis monumentis, & unà ex vetuſtis ibidem civitatum ab iis conditarum reliquiis comperirent, ibidem leges Hieromanticas undequaque propagaſſe, cultumque Deorum in *Ægypto* per Cambyſem abolitum, in hoc veluti remoto Orbis loco renovaſſe, ex præcedentibus ſat ſuperque oſtenſum fuit. Qui Deorum cultus adeò tenaciter ſimplicioribus mentibus inhæſit, ut nullo unquam ævo eradicari potuerit; Nam uti olim, ita & in hunc uſque diem *Apidis* ſive Vaccæ cultus adeò increbuit,

Ægyptii Sacerdotes patria extorres per *Sinum Arabicum in Indiam* tranſmigrant.

Vaccæ cultus.

crebuit, ut nemo in futuro seculo salutem se consecuturum credat, qui moriturus caudâ vaccæ non ad extremum usque halitum, manibus apprehensâ decesserit; præterea Metempsychosin sive transmigrationem animarum, de animali in animal, ab *Ægyptiis* primùm Mundo divulgatam, *Herostrato* teste, *in vita Apollonii* adeò certam sibi esse persuaserunt, ut *Brachmanes* ea de causa nullum animal vivens cujuscunque tandem generis & speciei sit, nec quæ à vivis procedunt, uti sunt, lac, caseus, butyrum, ova in cibum assumunt, veriti ne fortè magni alicujus Herois aut Numinis unà cum nutrimento animam deglutiant, ita ut hujusmodi propudiosa superstitio non solùm per universas *Indiæ* Regiones longè latèque propagata fuerit, sed & *Camboiam*, *Tunchinum*, *Laum*, *Concincinam*, quin universam *Chinam Japoniamque* unà cum innumerabili Deorum Dearumque fanatica turba invaserit. Sed jam ad paulò fusiùs superstitionum in ultimum Orientem ex *India* introductarum origines scrutandas, nos accingamus.

Abstinentia Pythagorica.

Primus fuit totius superstitionis faber & architectus, sceleratissimus *Brachman*, qui imbutus Pythagoricis disciplinis, ibidem sparsis, non contentus, superstitiones superstitionibus addidit eo numero, ut vix sit, qui eas non dicam enarrare, sed ne calamo quidem sufficienter describere queat. Fuit hic ille toto Oriente impostor celeberrimus, quem *Indi Rama*, *Sinæ Xe Kian*, *Japones Xaca*, *Tunckinenses Chiaga* vocant; natum fertur hoc exitiale monstrum primò in *Mediæ Indiæ* loco, quem uti *Sinenses* narrant, *Tien Truc Gnoc* vocant, monstruoso prorsus partu; ajunt enim matrem ejus in somno elephantem album, ex ore primum deindè per latus sinistrum emergentem vidisse; Unde fabula de Elephante albo tanti pretii apud Reges *Sian*, *Lai*, *Tunchini*, *Chinæ* orta, tantum potuit apud Reges, ut ne Regnum

Origo superstitionis propagatæ.

Xaca novæ Idolatriæ primus in *India* fundator.

Fabula de Elephante albo.

quidem tantum, quantum Elephantis candidi munus æstimare videantur, seque perbeatos reputent, si quandoque Cœlesti munere illis hujusmodi bellua offeratur. Sed de hujus Elephantis apotheosi in sequentibus plura. Natus itaque *Xaca*, primum quod perpetrasse dicitur, facinus fuit, occidisse matrem, deindè manu in cœlum extensâ, alterâ in terram demissâ clamasse fertur, præter se alium sanctum neque in Cœlo, neque in Terra existere, deinde dum in occultiorem montis altissimi secessum se retrahit, ibidem ferunt execrandam illam Idolomaniam magistro Satanâ instituisse, quâ posteà totum Orientem pestiferis suis dogmatis infecit. Scribunt *Annales Sinici*, in eodem Natali solo mox ac ex eremo recessit, Divino, veriùs dicam Satanico spiritu plenum, sibi ad 80 millia discipulorum aggregasse, ex quibus tamen non nisi 500 primùm, deindè ex his 100, ac tandem iterum ex his decem, tanquam ad execranda sua dogmata disseminanda aptiores, veluti intimos scelerum suorum consiliarios & asseclas selegisse, &, ut dogmata in controversiam à nemine revocarentur, moriturus in testamento reliquit, ut in libris suis hoc Pythagoricum poneretur epiphonema, αὐτὸς ἔφα, sive quod idem est, *sic libri nos docent*, quibus infallibilem absurdissimarum fabularum veritatem, in dubium revocare nefas esse innuebat, quàm autem horrenda, quàm execranda suis in libris reliquerit, non placita, sed scelera, non doctrinas, sed abominationes, non historias, sed putidissimas fabulas, is legat, qui volet *Librum*, quem *de Brachmanum Theologia P. Robertus Nobilis* Societatis JESU, Missionis Madurensis in *India Malabarica* fundator, nec non linguæ & Brachmanicæ genealogiæ consultissimus, summâ sanè eruditione, nec minori cum animarum tot errorum labyrinthis involutarum fructu conscripsit. De hoc memorant maleferiati *Brachmanum* Scriptores,

Xaca 80 millia discipulorum.

P. Robertus Nobilis Romanus.

Octuagies millies *Xaca* transmigravit.

res, *Xacan* octuaginta mille transmigrationes in omnis generis animalia sustinuisse, quarum ultima fuerit in Elephantum candidum, quam *Lo han hoe Laenses*, & *Tranluan*, id est, *Rotam* vocant; putant enim animas ex uno in aliud animal veluti rotatione quadam per sex pœnas transmutari, donec tandem sexta rotatione peracta, in statum omnis mutationis expertem Deorum consortio aggregentur, *Pagodes* facti.

Metempsychoseos alia sententia.

Alii strictiùs Pythagoricæ Metamorphoseos leges sectantur, ita ut transmutatio animarum juxta virtutum vitiorumque merita aut demerita, in animalia vitiis virtutibusque κτ̀ τὴν ἀναλογίαν correspondentia transformetur; hoc pacto dicunt, Tyrannos in Tygrigrides, in lupos proditores, in porcos luxuriosos, gulosos in canes; contrà in oves mansuetos, Reges in Elephantes &c. fuisse transmutatos: Quas metamorphoses tanto numero adducunt, tot ac tam ridiculis inconcinnisque fabulis contextas, ut in Ovidiana Metamorphosi nil tam exoticum, nil tam stolidum ac vesanum, quod illi Heroibus suis μετεμψυχωμένοις non attribuant; & quemadmodum unda undam trudens in innumerabilia tandem fluctuum divergit volumina, ita metempsychotica superstitio tantam post se traxit anilium deliramentorum multitudinem, ut ea inter animalia, quadrupedia, volatilia, natabilia atque insecta contineri nesciа, vegetabilis quoque naturæ regnum invaserit; undè nata propudiosa illa δενδρομετεμψύχωσις, quà non in animalia duntaxat, sed & in plantas, Ovidianæ Daphnes exemplo transmutari dicantur; quibus tanquam rationali homine indignis, omissis, unum tantùm hìc adjungam, quod anno 1632, in *Concincina* accidisse refert in suo *de expeditione Japonica libro P. Philippus Marinus.* Ceciderat ventorum impetu in terram ingentis magnitudinis arbor, 80 cubitorum longitudinem habens, tanti ponderis, ut centeni homines eam loco dimovere nequirent, quæ adjurata dixisse fertur: Se Capitaneum Chinensem fuisse, & centenis annis jam dilapsis, tandem in hunc truncum fuisse transmutatum; venisse autem ad intimandum *Concincinæ* bellum; cum verò non esset, qui aut arborem resecare nosset, fuisse ibidem relictum Solis imbriumque injuriis expositum, ea spe fretum, futurum, ut nulla elementorum vis contra duritiem soliditatemque corticis, quâ veluti lorica quadam muniebatur, prævalere posset; quæ seu fabula, seu Dæmonica illusio tantum in animis gentilium potuit, ut dum arbores compeiriunt magnitudine eximias, illi scutellam orizæ portione refertam, radicibus apponere soleant, veriti ne diuturno jejunio animæ Heroum in illis viventes tandem deficiant, tum stolida quadam eorum commiseratione perculsi, tum ob umbræ quoque gratissimæ, subter quam æstivo Solis ardore se recipiunt, ob receptum beneficium gratitudinis debitum hoc pacto persolventes.

Δενδρομεμψύχωσις.

Fabula ridicula.

Sanior philosophandi ratio, sed ridicula.

Qui verò sublimiùs, (melius insaniùs) philosophari videntur, dicunt, hominem intellectu in id quod concipit, objectum transmutari realiter, ita ut cessante operatione nulla homini vita supersit; quod non de intellectu tantummodo & voluntate, sed & de potentia cognoscitiva, appetitiva & phantastica intelligunt. Addunt, ubi homo tantum intellectu profecerit, ut quasi extaticus & in immobilem stupiditatem redactus videri possit, tum tandem is summum id, quod desiderari potest, ultimam videlicet felicitatem consecutus dici possit, atque inter Numina relatum Pagodem effici; unde similes Pagodes etsi nec videre, nec audire, nec ullius alterius ministerio, utpote ex materialibus rebus fabricata, fungi videantur, audiunt tamen, uti ajunt, videntque suo modo; Numine videlicet, velut extasi quadam & raptu

Quando in Pagodes convertantur.

in illis abſorpto. Atque hoc pacto illi ſat ridiculo ratiocinio vitam Idolorum Pagodumque contra eos, qui eos impugnant, tueri ſolent. Addam hoc loco aliud quoddam hujus phanaticæ opinionis de Metempſychoſi *Sinarum* ſpecimen, quod *in vita B. Odorici Ord. Minorum S. Franciſci*, apud *P. Bollandum in magno illo Vitæ Sanctorum Opere tom.* 1. *Jan.* 15. *c.* 4. legitur. Nam cum dictus Odoricus *Camſanam* Sinenſis Regni urbem tranſiret, à quodam *Sina* ad contuendum inſolitum inauditumque omnibus ſeculis ſpectaculum vocaretur, benignæ invitantis humanitati annuit; Itaque introductus in Monaſterium quorundam Religioſorum, quod *Bonziorum* ego Cœnobium fuiſſe interpretor, ubi nonnemo ex dictis Religioſis duas ingentes ſportas omni cibariorum genere onuſtas in viridarium quoddam Cœnobio junctum tranſportari juſſit; in quo & mons erat amœnis arboribus conſitus; Hoc itaque viridarium unà cum Odorico ingreſſus *Bonzius* campanulam quandam quam ſecum portare ſolebat, inſonare cœpit; & ecce mox ingens diverſorum animalium caterva, ex monte feſtino gradu, id eſt, Feles, Canes, Simiæ, Capræ, Porci, & ſimilia alia monſtruoſæ formæ complura, ad ter millena, ſeſe Nutritoris conſpectui ſtiterunt. Quibus ille cibos pro cujuſque natura porrigebat; prandioque brutali finito, ad campanulæ ſonitum mox ſingula ſeſe ad interiora montis latibula recepêre. Hic Odoricus ſtupore attonitus, indica, inquit, mihi Frater, quænam ſint & quidnam ſibi velint, brutorum hujuſmodi adeò ad obedientiæ ſignum promptorum congregatio? Reſpondit *Bonzius*, Iſtæ ſunt Nobilium virorum animæ, quas nos hic amore Dei paſcimus; reſumit Odoricus; Et quomodo hæc bruta animæ dici poſſunt; cum animæ humanæ omnis corporeæ molis expertes ſint. Reſpondit alter, In hæc quæ vides bruta ingreſſæ ſunt animæ defunctorum omnis ætatis & conditionis hominum, & quantò quiſpiam ſublimioris fuerit dignitatis, tantò nobilius quoque animal, quod inanimat, ſortitus eſt: contra tantò vilius, quantò vilioris conditionis fuerit. Quamque quidem ſuperſtitioſarum mentium cœcitatem Odoricus, magno argumentorum pondere convellere conatus fuit; ſed fruſtrà; cum nemo eſſet, qui à ſtulta hac Diabolici dogmatis perſuaſione, dimoveri poſſet. Ego ſanè hæc non animalia, ſed Dæmones in hujuſmodi bruta transformatos, ad miſeris hominibus illudendum, eorumque animos infatuandos, verius crediderim.

Mirum de Metempſychoſi exemplum.

CAPUT V.

De ridicula Brachmanum *Religione circa hominum originem.*

BRachmanes originem ſuam, Scriptores *Indi*, duxiſſe dicunt ex *Cechian*, ſive *Xaca*, de cujus origine in præcedente Capite egimus, quem & iidem appellant cum Arabibus هرمز *Hormoz*, eumque cum Hermete Triſmegiſto, alii cum Pythagora ob dogmatum ſimilitudinem immerita comparatione confundunt; Nam doctrina, quam tradidit, tam horrendis fabularum monſtris, tam fœdis inconnexarum rerum commentis apud eos confuſa legitur, ut in varias claſſes diviſi, vel ipſimet ſtolidæ doctrinæ ſectatores, quid ſentire, quid credere debeant, neſciant. Sed ſubnectamus nonnulla de Mundi creatione dogmata, quæ uti ab illis inter articulos fidei, ita à ſapientibus fanaticorum nugamentorum numero meritò adſcribuntur.

Xaca cum Mercurio Triſmegiſto confundunt.

Dii *Brachmanum* ſumma ſtoliditate ficti, ſunt: *Bruma*, *Veſne*, *Butzen*, & hi

Brachmanum Dii.

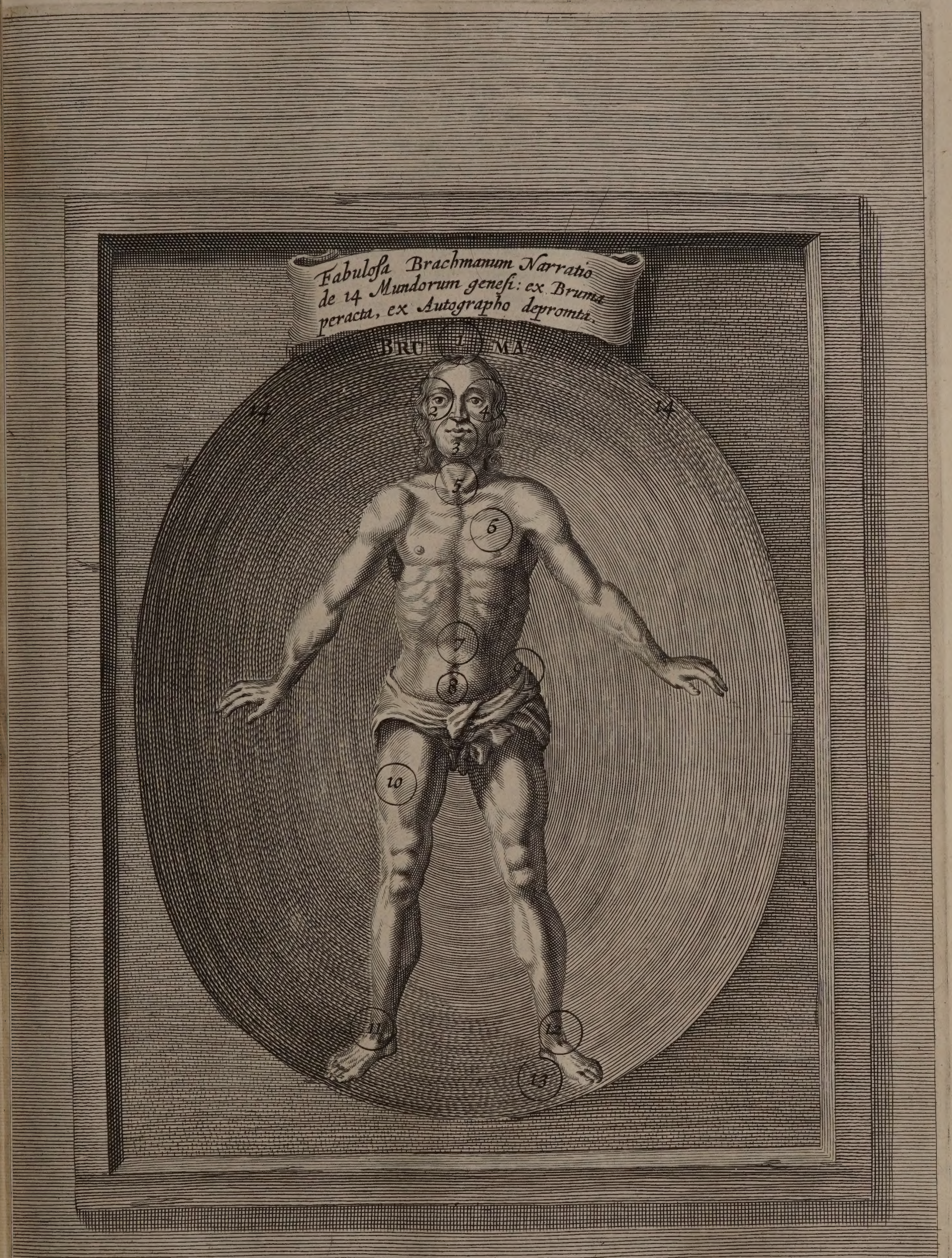
Fabulosa Brachmanum Narratio
de 14 Mundorum genesi: ex Bruma
peracta, ex Autographo depromta.
BRU MA
14
14
L l.

33 Milliones Deitatum.

Bruma magnum Numen hominum ex membris suis diversis diversorum genitor.

hi ſunt præcipui, quibus ſubordinantur 33 milliones Deitatum, quarum caput dicunt eſſe *Dimenderen*, *Feltan* & *Bruma*, ex hoc tanquam nobiliori omne hominum genus prodiiſſe narrant, ex totidem Mundis, membris humani corporis correſpondentibus: Mundum *Primum* Supercœleſtem ex cerebro; *Secundum* ex oculis; *Tertium* ex ore; *Quartum* ex ſiniſtra auricula; *Quintum* ex palato & lingua; *Sextum* ex corde; *Septimum* ex ventre; *Octavum* ex verendis; *Nonum* ex coxa ſiniſtra; *Decimum* ex genibus; *Undecimum* ex calcaneo; *Duodecimum* ex digitis pedis dextri; *Decimumtertium* ex planta pedis ſiniſtri; *Decimumquartum* ex ambiente eum æthere prodiiſſe fabulantur: è quibus Mundis pro partium humani corporis conditione nati ſunt homines intellectu & ſapientia conſpicui; ſecundò Prudentes in actionibus; tertiò Eloquentes & facundi; 4. Aſtuti & callidi; 5. Guloſi & commeſſationibus dediti; 6. Magnifici & ſplendidi, liberales; 7. Sordidi & obſcœnis moribus præditi; 8. Luxurioſi & carnalibus voluptatibus dediti; 9. Laborioſi, Artifices & Agricultores. 10. Hortulani, Ruſtici. 11. Vilibus operibus deſtinati, quos *pareàs* vocant. 12. Homicidæ, latrones, fures. 13. Oppreſſores pauperum. 14. Homines peculiari dote in omni genere rerum præditi. Atque hoc pacto deſcribunt magnum illum *Brumam* tot Mundorum hominumque diverſiſſimorum genitorem; quæ ſtolidiſſima gens adeò ſtrictè ad literam intelligit, ut eum in ſuis fanis uti ſequitur depictum ſervent, & cum hominem aſpexerint, ex ejus phyſionomia eum ex tali & tali *Brumæ* Mundo natum eſſe, certa ſe notitia determinare poſſe ſibi perſuadeant; ſed nondum ſat ineptiarum; ſiquidem in Mundo ponunt ſeptem maria; *Primum* Aqueum; *Secundum* Lacteum; *Tertium* Ex coagulo lactis; *Quartum* Butyraceum; *Quintum* Salinum; *Sextum* Saccareum; *Septimum* Vinoſum. In Aqueo ponunt quinque Paradiſos: In Lacteo Religioſos & Sacrificulos, quos *Jogues* vocant, quæ gloria *Siven* dicitur. In tertio, quam gloriam *Divenderen* dicunt, voluptatibus corporeis deditos; In quarto quæ eſt gloria *Brumæ* felicis ſortis; In quinto quæ eſt gloria *Viſnu*, miſericordes; In ſexto, quæ gloria *Cailaſan* dicitur Eleemoſynarios; In ſeptimo, quæ gloria *Vajacandam* dicitur, omni bono affluentes.

7. Maria. 1. Aqueum 2. Lacteum. 3. E coagulo lactis. 4. Butyraceum. 5. Salinum. 6. Saccareum. 7. Vinoſum.

In omnibus, præter primum, corporearum voluptatum abundantiam, juxta analogiam liquorum, ex quibus conſtant, admittunt. Dixi præter primum, quia uti illud prorſus intellectuali luce pollet, ita quoque dicunt, in eo primum voluptatis gradum eſſe, gratiam Dei ſupremi, cum quo per eandem unum & idem efficiantur, & conſiſtere dicunt in Harmonica quadam proportione, quâ anima Deo miſcetur, & θεομόρφωσις dicitur, quam doctrinam paſſim ab *Ægyptiis* hauſiſſe, tametſi infinitis ſuperſtitionibus contaminatam, haud vero abſimile ei videri poteſt, ſi quæ de θεομορφώσεως *Ægyptiorum* in *noſtro Oedipo* expoſuimus, quæque ex *Saracenis* aut *Mahumetanis* (quo in eorundem Cabala nil ſeptem hujuſmodi Mundis voluptuariis tritius eſt,) adducta, ritè inter ſe contulerit.

7 Mundi voluptatum apud *Mahumedanos.*

Cabala *Saracenorum* ex *Brachmanum* diſciplina deſumpta.

Præterea quod Cabala *Saracenorum* de globo Terræ in cornu bovis firmata, *Brachmanes* de Serpente χιλιακεφάλῳ, id eſt, *mille Capitibus monſtruoſo* dicunt; & quoniam Serpentem ſeu hydram hanc phantaſticam ſuſtinendo globo Terræ inſufficientem videbant, octo illi Elephantes, quorum robore ſuſtineatur, ſuppoſuerunt; quia verò nec hi ſine ſuſtentamento & ſubſterniculo ſubſiſtere poterant, illis immenſæ aquaticæ teſtudinis dorſum, ſupra quod firmarentur, ſubſtituerunt, quæ in infinito mari natans totam hanc monſtrorum congeriem ſuſtineat.

Fabula.

Alii de Mundi Origine ſic ſentiunt, placito ſanè cæteris non minus ridiculo;

V 2 Araneum

Araneus est origo Mundi apud *Brachmanes.*

Araneum fingunt esse primam rerum causam, qui ex ventre suo continua filorum evolutione elementa primùm, deinde Cœlorum globos efformarit, opusque suum continua assidentia gubernet, usque ad Mundi interitum, quem causari dicunt; ex filorum mundanorum, quos evolverat, intra se retractione, undè rerum omnium evanescentia. Quæ ideò hoc loco apponenda duxi, ut nos cœcæ gentilitatis dogmatis adeò absurdis & inconcinnis, quibus humanum ingenium magis absona concipere non posset, cognitis, DEO Opt: Max: & Christo Servatori nostro debitas persolveremus gratias, quod nos è tantis tenebris ereptos, infallibili veritatis suæ luce, præ innumeris aliis, misericorditer imbuere non sit dedignatus.

CAPUT VI.

De alia fabulosa doctrina Brachmanum, *& est, de decem Incarnationibus Dei, quas Gentiles* Indiani *extra & intra* Gangem *credunt.*

BRachmanas, quos & *Gymnosophistas* vocant, olim Astrologia & magicis artibus celebres fuisse ex *Herostrato in vita Apollonii Thyanæi* patet, quorum fama permotus & ipse susceptis magnorum itinerum ambagibus tandem eorum addiscendorum dogmatum causa per *Persidem* in *Indiam* usque contendit; Regem *Jarcham* sapientiâ conspicuum adiit; ubi & septem Planetarum sigillis, magnæ, ut ipse putabat, virtutis in lapidibus pretiosis incisis, donatus; Satanica dogmata, quibus ipse jam dudum imbutus favebat, satis deprædicare non cessat; quorum quidem instituta si cum modernis compares, haud absimilia esse reperies. Sunt autem duæ classes *Brachmanum*; primæ sunt ii qui sapientes dici volunt, & civilem vitam sectantur; alii *Jogues* vocantur, & in solitudinibus priscorum *Gymnosophistarum* more nudi sunt, divinationibus cæterisque magicis artibus deditissimi; vitam quidem, si externam attendas, austeram & laboribus plenam, sed revera internam sub affectata hypocrisi omnibus sceleribus refertam ducunt.

Apollonius Thyanæus.

Variæ *Brachmanum* Sectæ.

Non satis itaque fuit callidissimo Satanæ, perversis hujusmodi dogmatis priscorum gentilium propriis, mortalium animas solitis sibi artibus dementare, sed & sacra profanis ad majorem Divini Numinis atque Euangelicæ Legis contemptum, miscere ausus, adeò simpliciores Paganorum animos Satanico *Brachmanum* ministerio infecit, ut Divini Verbi Incarnatio in putidissimas fabulas traducta, atque absurdissimis Metempsychoseos commentis mixta, successu temporum partum produceret tàm absurditate celebrem, quàm fabulosa narratione monstruosum, cujusmodi sunt decem Dei Incarnationes, quas præter complura hujus farinæ figmenta mihi hìc *Romæ* communicavit jam sæpè laudatus P. Henricus Roth Augustanus Patriâ, Mogoricæ Missionis indefessus operarius, qui uti Brachmanicæ linguæ est peritissimus, ita quoque ex ipsorum arcanioribus libris præcipua extraxit dogmata, ea intentione, ut nostris inter *Brachmanes* versantibus modum, quo tantas absurditates facilius confutare possent, traderet. Verùm quia res consideratione haud indigna mihi visa fuit, hìc brevem eorundem enarrationem, ipsis supradicti Patris Rothii verbis subjungendam censui.

10. Incarnationes Dei.

Decem

Decem fabulosæ Incarnationes Dei, *Quas credunt Gentiles* Indiani extra & intra Gangem, *ex interpretatione P. Henrici Roth.*

De secundæ Personæ SS. Triadis Incarnatione Brachmanum sententia.

» Universim dicunt, secundam personam ex Trinitate novies jam incarnatam fuisse, & adhuc semel incarnatum iri.

» Personæ Trinitatis apud illos sunt: *Brahma, Bexno, Mahex.* Has dicunt esse unum quid in natura, quam vocant variis nominibus: V. gr. *Achar* (immobilis) *Paramanand* (quietus) *Paramexuar* (supremus Dominus) *On* (Ens) & aliis sexcentis nominibus, quæ Entis illius attributa insinuant.

Fides Brachmanum absurdissima.

» Tres supradictas personas dupliciter explicant: Primum *Brahma* dicunt esse naturam seu essentiam illius Entis Supremi sive Dei: *Bexno* dicunt esse ejusdem appetitum concupiscibilem, *Mahex* verò appetitum irascibilem. Secundum *Brahma* est Inexistens omnibus rebus. *Bexno* Conservator rerum. *Mahex* destructor (hinc fingunt mortem & corruptionem esse servos hujus.) Tandem in compendio dicunt, totam rerum universitatem consistere in *Samext* & *Beaxt*, id est, in *Universali & Particulari.* Universale dicunt esse Naturam illam Entis Supremi in se. Particulare est Natura illa jam per particulas divisa in rerum varietate.

» Undè deducunt, nullam esse nec genericam, nec specificam distinctionem in rebus creatis, sed omnia esse unum idemque Ens, seu naturam universalem individuatam per particulas, quarum unaquæque assumit vel figuram hominis, vel lapidis, vel arboris.

» Materiam his particulis divinis supervestitam dicunt nihil aliud esse, quam deceptionem; unde eandem naturam divinam vocant *Ram*, id est, *Ludentem.*

» Deum vel potius naturam illam Incarnatam explicant sic: Particula scilicet major assumit, seu vestit se materia (quam dicunt componi ex quinque elementis) & per illam velut per instrumentum suum manifestat attributa sua, plusquam in alio ente ordinario, cui inest particula minor. Longis esset opus commentariis ad explicanda seu narranda solùm figmenta Gentilium. «

Explico nunc Incarnationes in particulari.

Prima est *Naraen*, id est, *Virorum Princeps.* Secunda *Ramchandra.* Tertia *Machautar*, id est, *Piscis.* Quarta *Barahautar*, seu *Porcus.* Quinta *Narseng*, *homo leo.* Sexta *Dahser*, *decem capita.* Septima *Jagarnath*, *Mundi Dominus.* Octava *Crexno*, *niger.* Nona *Bhavani.* Decima *Har.* «

I. Naraen.

Primus *Naraen* filius fuit *Jagexuar* (quod linguâ nostrâ idem est, ac *Dominus* «

„ *nus Mundi.*) De hoc *Naraen* dicunt, „ quod tam fortis fuerit, ut ense, quem in „ manu habet, unico ictu mille Elephan- „ tes occiderit. Præsens erat ubicunque à „ devotis suis colebatur. Hujus Idoli fi- „ gura sic exprimitur in eorum libris.

II. *Ramzandar.* „ Secundus *Ramtxandar* filius *Bal* „ (*Fortitudo*, *robur*) frater ipsius *Laxt-* „ *man* miles erat tam fortis, ut unicâ sagit- „ tâ uno ictu mille homines occideret. „ Ipse *Ramtxandar* pacificus erat, neque „ gladio utebatur, sed quidquid volebat, „ unico verbo effectui tradebat. Venit in „ Mundum, ut hunc à gygantum tyran- „ nide liberaret. Media nocte natus est, „ tunc temporis Cœlum flores demittebat „ supra locum Nativitatis, & aër vocibus „ spirituum suavissimis resonabat. Libe- ravit tandem Mundum à Gygantibus, “ quos per fratrem suum occidebat. Vi- “ des hîc subobscura quædam Christi in “ Mundum venientis vestigia, Figuram “ ejus sic exprimunt. “

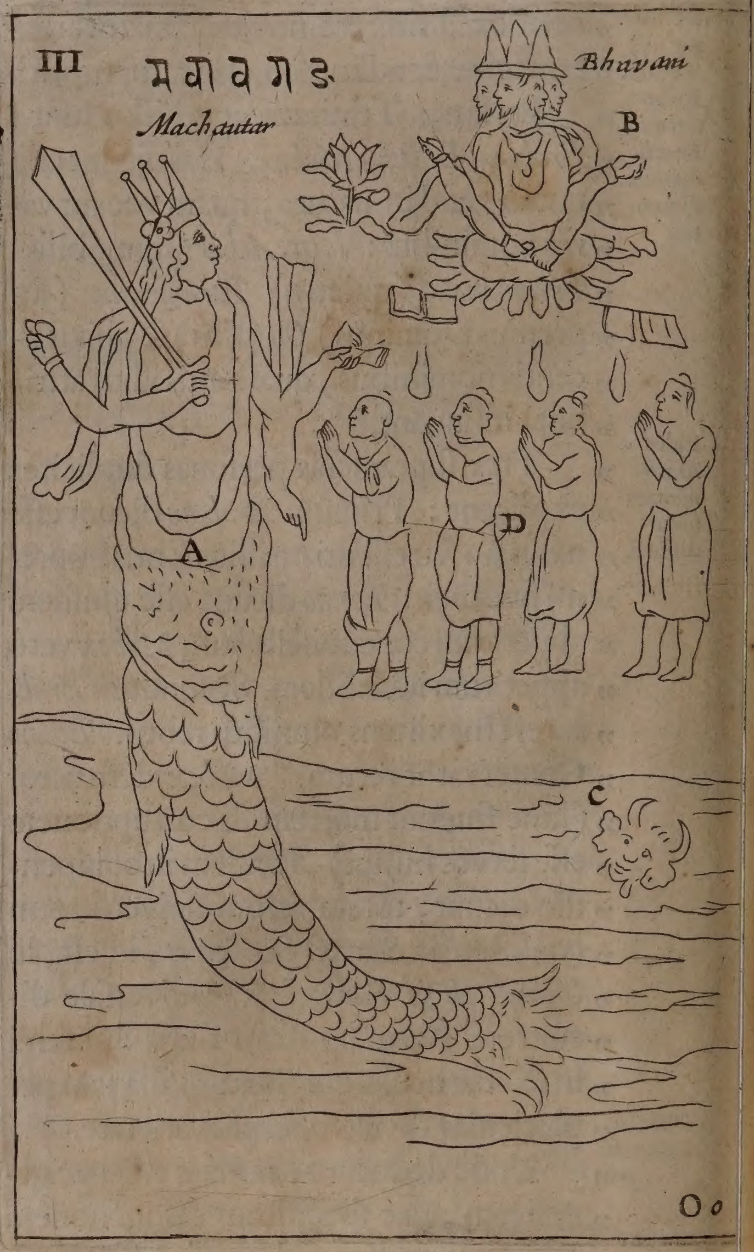

Tertius *Matxautar*. De hoc fingunt “ sequentia: Cum Dea *Bhavani* iret ad “ balneum cum quatuor ancillis, Gygas “ unus, nomine *Bhensaser*, illam insecutus “ rapere voluit, tunc Deus formam piscis “ assumens ex aqua prodiit, & Gygantis “ caput amputavit; Undè figuram ejus “ sic exprimunt. “ III. *Matxautar.*

A. Ἰχθυομόρφωσις.
B. *Bahvani* Τετρακέφαλος, καὶ τετραβραχίων.
C. Caput *Bahvani* recisum, in bovis ἀνθρωπομόρφου caput abiit.
D. Cultus seu Cerimoniæ.

Quar-

IV. *Barhautar.*

„ Quartus *Barhautar.* Antequam iste
„ in Mundo appareret, Gygas unus no-

„ mine *Harnacaß* toti Mundo dominaba-
„ tur, caput habebat cervi, solo halitu ma-
„ ctabat homines, & montes post se tra-
„ hebat. Tandem Deus figuram Porci
„ Sylvestris assumens, duodecim annis cum
„ dicto Gygante certavit, & tandem ma-
„ ctavit.

A. *Barchautar.*
C. A Deo in Porcum transmutato occiditur.

V. *Narseng.*

„ Quintus *Narseng.* Hic ortus dicitur
„ ob Mundi impietatem in Superos corri-
„ gendam; Cum enim Reguli cujusdam
„ filius semper diu noctuque nomen Dei
„ (*Ram, Ram*) ore proferret, pater ejus
irâ commotus, acriter illum corripuit, „
eumque ad columnam ligatum castiga- „

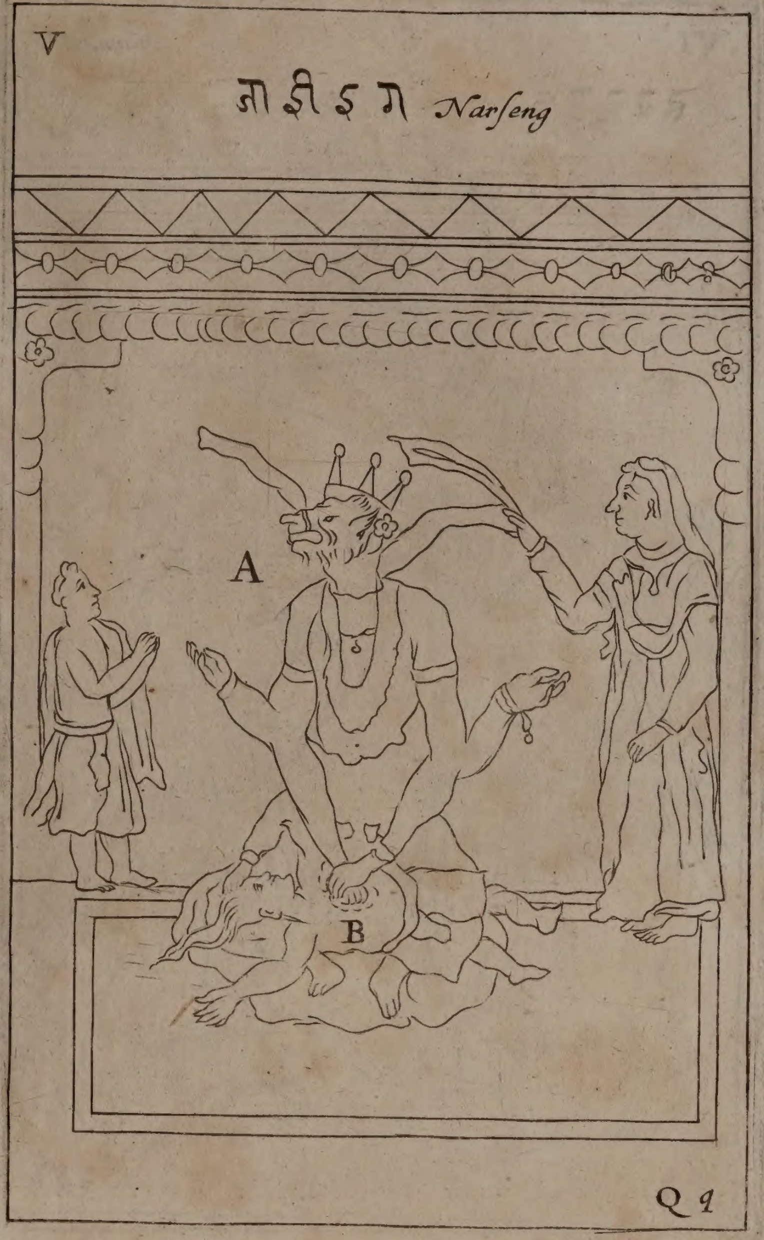

vit. Tunc ex illa ipsa columna Deus, „
assumptâ leonis & hominis figurâ pro- „
diit, & Reguli illius ventrem aperuit, „
& occiso illo, Mundum docuit, non „
esse reprehendendos, qui Superos co- „
lunt. Figura sequitur: „

A. *Narseng.*
B. Regis filius occiditur ventre aperto.

VI. *Dahasar.*

Sextus *Dahasar.* Hujus capita decem „
humana non vivebant. Hic Mortem in „
domo sua ligatam servabat, ventus ipsi „
serviebat; Erat Dominus *Zailani*, ubi „
aureum fortalitium extruxerat. Tan- „
dem *Latxman* frater *Ramtxandar* ad illum „
occi- „

„ occidendum ſe accinxit , & ſecum
„ ſimiam illam celebrem *Hanuant* nomi-

„ ne, adduxit, ut ſi fortè erraret, *Hanuant*
„ illum ſaxo occideret. Tandem ipſe
„ *Latxman* ſagittâ in caput illius aſininum
„ jactâ occidit. Uti Figura oſtendit.

VII. *Jagarnath.* „ Septimus *Jagarnath*. Iſte totum Mun-
„ dum cum incolis omnibus capiti impo-
„ nens aliò ferre voluit, ſed pondere tanti
„ oneris, pedes & brachia illius fracta
„ tandem computruerunt. Jam colitur à
„ Gentilibus illis, pictus ſine manibus &
„ pedibus, quos amore Mundi amiſiſſe
„ dicitur. Hic dicitur filium ſucceſſorem
„ ſuum à matre B ex ovo genitum, per ma-
„ re in Inſulam tranſportaſſe; qui aſſum-
ptis deinde Canis, Ibidis, & Draconis "
formâ, toti Mundo dominatus eſt. "

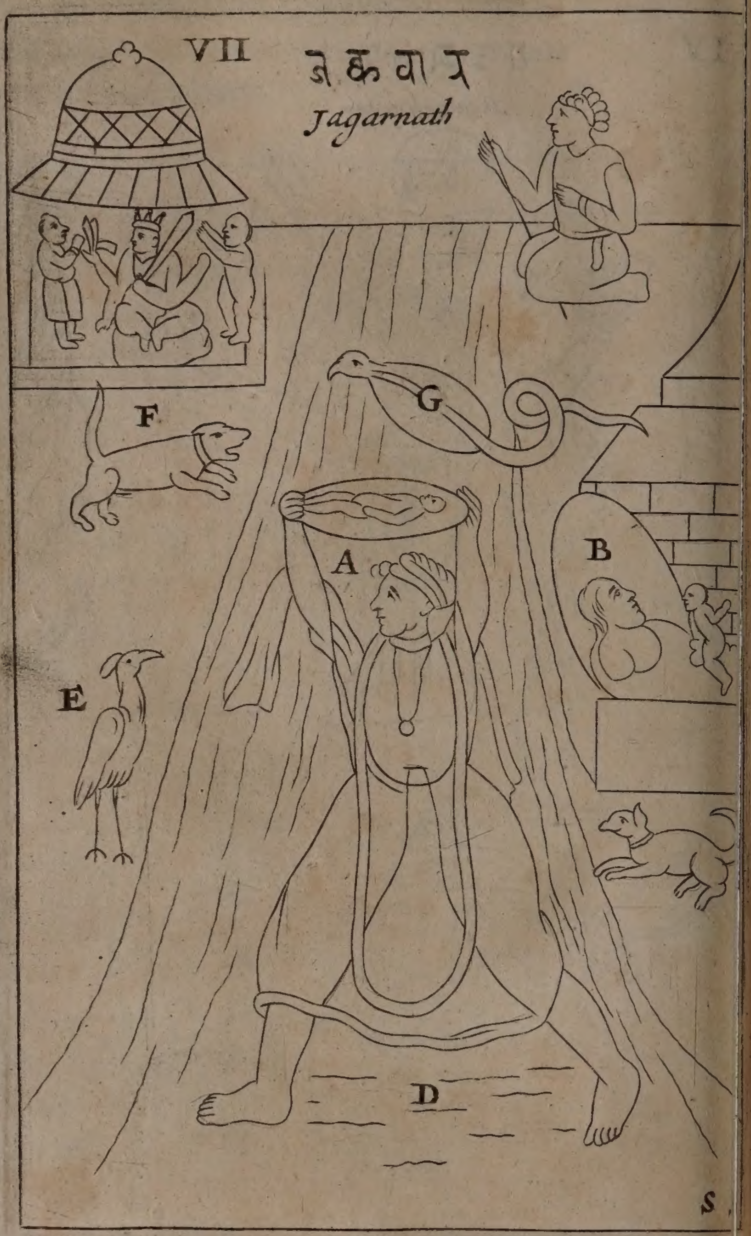

A. *Jagarnath.*
B. Mater filium C ex ovo generat.
D. Mare inter Inſulam *Zeilan* & *Indiam*
E. F. G. Ibin, Canem, Draconem, quorum formam aſſumpſerat.

Octavus *Krexno*. Hujus ſupremus ti- " VIII. *Krexno* Paſtor vaccarum.
tulus eſt : Paſtor vaccarum, habebat ſe- "
decim millia paſtoriſſarum, vocatur vul- "
neratus in pectore. Ipſius ſeptem fratres "
à Gygante quodam occiſi fuerunt; no- "
men illius Gygantis *Kans*. Quandò ma- "
ter *Jeſſodha* in utero geſtabat dictum "
Krexno, tunc Gygas ille dictam *Jeſſod-* "
ham cepit , & in carcerem conjectam "
cuſtodiri ab aliis Gygantibus juſſit, cir- "
cumducto carceri ſerpente ; intentum "
ipſius "

„ ipſius erat, & hunc octavum filium
„ occidere. Sed quandò hîc media no-

„ cte natus eſt, Gygantes vigiles obdor-
„ mierunt, ſicque mater cum filio au-
„ fugit, qui filius tandem Gygantem oc-
„ cidit.

Hic dicitur ſepties in Equum; ſemel in Elephantem & Taurum tranſmutatus. B. C. D. E. Gygantes, qui 7 Fratres *Krexno* in Equos L. mutatos interemerunt, iiſque obdormiſcentibus *Krexno* evaſit.

IX. *Bhavani.* „ Nonus *Bhavani.* Quam dicunt eſſe
„ *Xacte* ſeu *Potentiam*, hujus maritum
„ dicunt *Xacteunt*, id eſt, *Potentem*.
„ Omnia quæ de hac Dea & marito ejus
„ dicuntur, ſunt myſterioſa, & ſignifi-

cant materiam & cauſas rerum. Quæ- “
cunque in præcedentibus de *Puſſa* & “

Harpocrate Sigalione dicta ſunt, huic “
attribui poſſunt. In Lotum enim trans- “
formatum volunt, & deinde univer- “
ſo dominatum; Cum enim Lotus aqua- “
tica planta humidi ſymbolum ſit; o- “
mnia autem quæ in Mundo ſunt, hu- “
mido, animari & conſervari *Ægyptio-* “
rum more velint, facile Lector origi- “
nem hujus fabulæ videbit. 4 Brachia “
quadruplicem elementorum virtutem “
denotant. “

X Deci-

Decimus *Har*, adventu ſuo omnes " X. *Har.*
Mahumetanæ Legis Sectatores creditur "
interempturus, & ita eum pingunt: In "
pavones primò, deinde in Equum alige- "
rum tranſmutandus. "

Quæcunque de Gygantibus hîc dicuntur fabulæ, illæ utique originem ſuam nactæ ſunt, aut ex *Geneſ.* 6. etſi Sapientes per Gygantes hujuſmodi Satanæ Regnum intelligant; per Debellatores verò Satanæ Deitatem deciès μετεμψυχωτικῶς incarnatam; Ubi & complura veritatis Chriſtianæ veſtigia cognoſcuntur, etſi miris variiſque figmentorum & monſtruoſis allegoriis contaminata, quod proprium humani generis hoſtis eſt, Sacra profanis ita miſcere, ut & ſimpliciores animas hujuſmodi ſuperſtitioſis imaginibus, veluti nonnullis horrendarum formarum alliciis involvat, & unà in contemptum Dei ſimiam agat, ambitæ jamdudum vel à Mundi primordio Divinitatis. Quomodò verò hæc ſuperſtitioſa dogmata ex *India* in *Chinam* uſque, & ultimam *Japoniam* deducta fuerint, paulò poſt exponetur.

CAPUT VII.

De Literis Brachmanum.

VTuntur *Brachmanes* nonnullis literis, quas arcanas vocant, nullique tradere ſolent, niſi quos ex ſua Secta indicant eſſe ad eas diſcendas aptiores; Verùm uti ſuprà dixi, cum P. Henricus Roth iis ad veram Salutis ſemitam deducendis totus intentus ſine lingua & literatura eorum id veluti ἀδύνατον videret, per quendam *Brachmanem* ſummâ benevolentiâ ſibi devinctum, & jam ad Chriſti fidem ſuſcipiendam inclinatum, totam & linguæ & literaturæ, philoſophandique rationem literis hiſce conditam, ſex annorum impenſo ſtudio, conſecutus eſt. Verùm nè quicquam curioſarum rerum omiſiſſe videar, hîc elementa eorum, manu Patris Rothii eleganter deſcripta adnectam.

Sunt hujuſmodi Characteres in tanta apud dictos *Brachmanes* veneratione, ut eos non ab hominibus inventos, ſed à Divinioris alicujus Numinis magiſterio inſtitutos dictatoſque arbitrentur, tanto ſtudio propagatos; ut quod ſanè mirum eſt, vel ipſos *Sinas* ad Deorum ſuorum ſimulacra iis veluti myſticis, &

neſcio quid Divinum ſub ſe continentibus notis, adornanda impulerint, uti in *Sinenſium* Idolorum deſcriptione patuit: Egò verò eorundem anatomiâ factâ, nil ſivè apicum rationem, ſive eorundem in unam literam contractionis ſtructuram ſpectes, quod aut ingenio polleat, aut myſticum quidpiam tibi promittat, nihil unquam indagare potui; Undè ſemper credidi, eos ab *Hebræis* & *Saracenis* inſtructos (quos grandia ſub eorum literis ex Cabala deductis myſteria effutire audierant) eadem deindè & ſuis characteribus ad altiores ſuperſtitionis radices in animis ſuæ doctrinæ Sectatorum fundandas attribuiſſe. Vix enim monumentum reperias, quod ſuis hiſce fanaticis Characteribus non defœdent. Scripſit olim ad me P. Antonius Ceſchius Tridentinus, eximius in Mogorica Chriſti vinea multorum annorum Operarius, in *Bazaino Indiæ* urbe montem ſe reperiſſe, quem *Pagodes Bazaini* vocant, cujus rupes pænè tota hujuſmodi Characteribus inciſis exornabatur, quorum & copiam mihi ſua manu decerptam ad ejus interpretationem eruendam tranſmiſit; Verùm cum nec literarum inuſitatos ductus, neque linguam noſſem, eos in ſuo chao relinquendos conſultius duxi, quàm vano labore iis enodandis, magno temporis diſpendio oleum operamque perdere. Atque hæc de *Indorum* dogmatis dixiſſe ſufficiat.

P. Antonius Ceſchius.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS IV.

CHINA

Curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

PRÆFATIO.

CUm in Patrum Nostrorum Operibus admiranda quædam, quæ tum in Indicis *Regnis, tum in* Sinarum *Imrio occurrunt, Artis & Naturæ miracula, à nonnullis Criticastris veluti conficta, falsa & nulla fide digna carpantur; ea hoc loco opportuno ad eorum sinceræ fidei integritatem contestandam denuo ad incudem reducenda duxi; ut verum à falso, certum ab incerto sejunctum, rerum perperam intellectarum veritas sublato fuco innotescat; Omnibusque luculenter constet, nil in iis adeò insolitum atque ἐξωτικώτερον spectari; quod tum in* Europa, *tum cæteris Mundi partibus non reperiatur.*

CAPUT I.

De mirabili situ Chinæ, *ejusque Politica vivendi ratione.*

CHINA mirificè à Natura & Arte munita.

QUemadmodum Imperium *Sinarum* omnium opulentissimum, nec non quindecupartita Regnorum distributione potentissimum, absolutæ Monarchiæ rationem, hodierna die præ omnibus Mundi Regnis obtinet, ita quoque tum Naturæ tum ingenii politici artibus ita instructum est, ut à reliquo Orbe prorsus separatum, absolutum μικρόκοσμον à nullo altero dependentem constituere videatur. Natura, ne ulli ad illud aditus concederetur, à Septentrione & Syrophænice præter trecentarum leucarum murum vasto & intermino arenosi maris repagulo sepsit; ab Ortu & Meridie, tum vastissimis & incognitis adhuc Orientalis Austrinique Oceani recessibus, tum abditis scopulis, infidisque stationibus ita munivit, ut sine manifesto naufragio vix ad littora tum ob ventorum sævitiem vehementiamque, tum ob vehementissimas æstûs marini reciprocationes, appulsus detur. Nè verò ab Occasu nonnullus concederetur

Elementa Linguæ Hanscret.

a i u re lre // ha ia ua ra la // nja ndda na nga ma

अ इ उ ऋ ऌ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //

jha ddha dha gha bha // ja dda da ga ba // kha pha txha ttha tha

झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ //

txa tta ta ka pa // xa kha sa

च ट त क प // श ष स //

Vocales sunt quinq; (a i u re lre) अ इ उ ऋ ऌ quarum ultima vix est in usu. Hæ vocales ut sint Longæ vel Breves ita distinguunt

Vocalis Longæ आ ई ऊ ॠ ॡ: Breves अ इ उ ऋ ऌ

Ex Vocalibus nascuntur Diphtongi quatuor (e ei o ou) ए ऐ ओ औ e nascitur ex a et i. Ex a et e nascitur ei. Ex a et u nascitur o. Ex a et o fit ou

Consonantibus conjungunt vocales hoc modo V G sit littera क cum Vocali Brevi. (kă ki ku krĕ klrĕ) क कि कु कृ कॢ Cum Longis hoc modo (kâ kî kû krê klrê) का की कू कॄ कॣ

Et sic de aliis consonantibus ex quarum uno facilè colligi potest quomodo vocales prædictæ copulentur singulis

Diphtongis sic copulantur (ke kei ko kou) के कै को कौ

Consonantes itidem copulantur inter se quandoq; nulla intercedente vocali: Illam enim, quæ Vocali privatur secundum Regulas, vocant Claudicantem, eumq; solam non ponunt sed alteri sequenti copulatam

Sit pro Exemplo ब् Claudicans (bra bla bma bya bka bxa bsa bna) ब्र ब्ल ब्म ब्य ब्क ब्च ब्स ब्न Et sic de reliquis. Interdum contigit duas privari vocali, et sic ambæ copulandæ erunt cum tertia sequenti Sic (ktra stra tkma) क्त्र स्त्र त्क्म Et sic de aliis

Sunt aliæ quatuor Litteræ quas copulatas vocant sed in copulatione perdunt suam figuram (ksa guia dha xtta) क्ष ज्ञ द्ध ष्ट

W. vander Laegh scripsit et sculp.

Elementa Linguæ Hanscret seu Brachmanicæ in India Orientali

Literæ sunt sequentes

a i u re lre e ei o ou ha ia ua ra la nja ndda na nga ma
अ इ उ ऋ ऌ // ए ऐ ओ औ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //
jha ddha dha gha bha ja dda da ga ba Kha pha chha ttha tha xa Kha sa
झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ // श ष स //
chha guca dha xtta
त ज्ञ ह्व ष्ट //

Primæ quinque literæ sunt Vocales. Secundæ quatuor Diphtongi. Reliquæ omnes sunt Consonantes. Vocales prout ibi ponuntur sunt Breves ut in Longas transeant, sic formantur *(a i u re)* आ ई ऊ ॠ ॡ

Vocales nunquam separatim ponuntur nisi initio dictionis alias semper mutatâ figurâ præcedenti Consonanti combinantur.

Combinatio vocalis Brevis अ *(a)* cum consonantibus est sequens.

अ *(a)* Breve.

ha ia ua ra la nja ndda na nga ma jha ddha dha gha bha ja dda da ga ba
ह य व र ल // ञ ण न ङ म // झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब //
Kha pha chha ttha tha xa Ka sa tcha gea dha xtta
ख फ छ ठ थ // श ष स // त ज्ञ ह्व ष्ट

आ *(á)* Longum sic combinatur.

hâ
हा या वा रा ला // ञा णा ना ङा मा // झा ढा धा घा भा // जा डा दा गा बा //
खा फा छा ठा था // शा षा सा // ता ज्ञा ह्वा ष्टा //

इ *(i)* Breve sic combinatur cum consonantibus.

hi ii ui ri li nji nddi ni ngi mi jhi ddhi dhi ghi bhi ji ddi di
हि यि वि रि लि // ञि णि नि ङि मि // झि ढि धि घि भि // जि डि दि
gi bi Khi phi chhi tthi thi xi Khi si tchi gui dhi xtti
गि बि // खि फि छि ठि थि // शि षि सि // ति ज्ञि ह्वि ष्टि //

ई *(i)* Longum.

ही यी वी री ली // ञी णी नी ङी मी // झी ढी धी घी भी // जी डी दी
गी बी // शी षी सी // ती ज्ञी ह्वी ष्टी //

W. vander Laegh scripsit et sculp.

Combinatio diphtongorum cum Consonantibus.

ए E

he ie ue re le nje ndde ne nge me jhe ddhe dhe ghe bhe je dde de ge be

हे ये वे रे ले // ञे णे ने ङे मे // झे ढे धे घे भे // जे डे दे गे बे //

khe phe txe tthe the xe khe se txhe gue dhe xtte

खे फे छे ठे थे // शे षे से // चे ज्ञे हे क्षे

ऐ Ei

hei

है यै वै रै लै // ञै णै नै ङै मै // झै ढै धै घै भै // जै डै दै गै बै //

खै फै छै ठै थै // शै षै सै // चै ज्ञै है क्षै

ओ O

ho io uo ro lo njo nddo ño ngo mo jho ddho dho gho bho jo ddo do go

हो यो वो रो लो // ञो णो नो ङो मो // झो ढो धो घो भो // जो डो दो गो

bo kho pho txo ttho tho xo kho so txho guo dho xtto

बो // खो फो छो ठो थो // शो षो सो // चो ज्ञो हो क्षो

औ Ou.

hou

हौ यौ वौ रौ लौ // ञौ णौ नौ ङौ मौ // झौ ढौ धौ घौ भौ // जौ डौ दौ गौ

बौ // खौ फौ छौ ठौ थौ // शौ षौ सौ // चौ ज्ञौ हौ क्षौ

u

उ Breve adjunctum Consonantibus.

hu iu uu ru lu nju nddu nu ngu mu jhu ddhu dhu ghu bhu ju ddu

हु यु वु रु लु // ञु णु नु ङु मु // झु ढु धु घु भु // जु डु

du gu bu xu ku su txu guiu dhu xttu

दु गु बु // शु षु सु // चु ज्ञु हु क्षु

u

ऊ Longum.

hû.

हू यू वू रू लू // ञू णू नू ङू मू // झू ढू धू घू भू // जू डू दू गू बू //

शू षू सू // चू ज्ञू हू क्षू

V. vander Laegh scripsit et sculp.

re ऋ Breve.

hre ire ure lre nyre nddre nre mre ngre jhre ddhre dhre ghre bhre

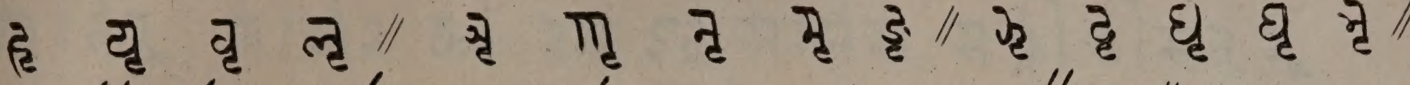

jre ddre dre gre bre xre kre sre txre gure dhre xttre

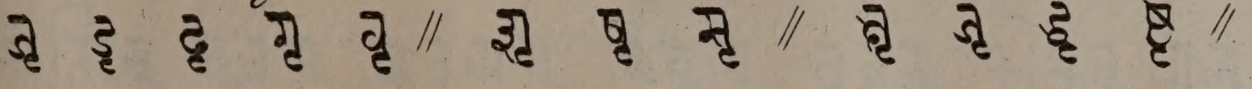

re ॠ Longum.

hrei

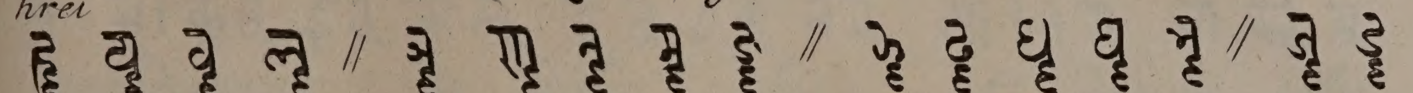

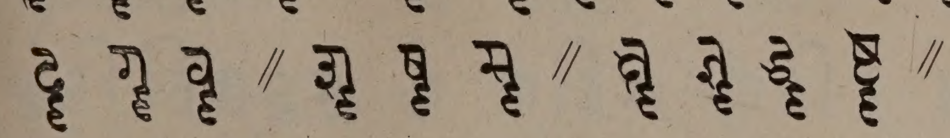

lre ऌ Tam Breve quam Longum rarissimè est in usu, quando tamen combinatur cum consonante, non mutat figuram, sed prout est in Alphabeto ita ad pedem consonantis affigitur V. G. [illegible] [illegible] e

Consonantes mutæ in hac Lingua vocantur Claudicantes, eo quod careant sua vocali cui initi deberent. Nulla earum sola ponitur, nisi in fine, sed cum sequenti consonante combinatur. Paucæ tamen sunt quæ in ista combinatione figuram mutant. Aliæ item sunt quæ nunquam claudicantes cum alijs concurrunt, quarum combinationem cum his frustraneum esset monstrare.

ह् e Claudicans combinatum cum aliquibus.

hia hha hba hra hla iaia iaua iara iala uua uia bra ula

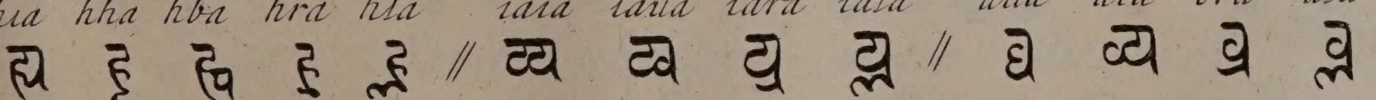

rra rha iara rla

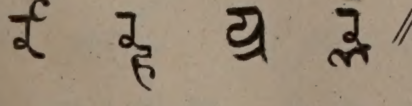

Littera ण quando duplicitur sic fit ण्ण Littera ra र in combinatione sæpe mutat non nihil figuram V. G. ब्र bra त्र tra, in hac combinatione particulari द et र figuram mutant.

G. W: vander Laegh scripsit et sculp.

Pro Exercitio huius Linguæ ponam hic Pater noster Literis Indicis scriptum.

Pater noster qui es in cœlis Sanctificetur

या तिर् नोस्तिर की एस् इन् सेलिस् सक्तीफीसतुर्

nomen tuum adveniat regnum tuum fiat voluntas

नोसिन् ववम अद्वेन्यत् रेग्नुम् तूवम् फीअत् वोलुन्तास्

tua sicut in cœlo et in terra panem nostrum

त्रा सीकुत् इन् सेलु एत् इन् तेर्र यानिम् नोस्त्रुम्

quotidianum da nobis hodie et demitte nobis

कुती दिअनुम् दा नोविस् होदीए एत् दीमिते नोविस्

debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus

देविता नुस्त्रा सीकुत् एत् नोस् दीमित्तिमुस् देवितोरिवुस्

nostris et ne nos inducas in tentationem sed

नुस्त्रिस् एत् ने नोस् इन्दूकस् इन् तेन्तातीओनिम् सेद्

libera nos à malo Amen.

लीविरा नोस् आ मालु आमिन्

Ave Maria

Ave Maria gratia plena Dominus tecum benedicta

आवे मारीआ ग्रसीअ प्लेना दोमिनुस् तेकुस् वेनेदिक्त

tu in mulieribus et benedictus fructus ventris

तू इन् मूलीएरीवुस् एत् वेनिदिक्तुस् फ्रुक्तुस् विन्त्रिस्

tui Jesus Sancta Maria mater Dei ora

तूई ईएसुस् साक्ता मारीआ मातिर् दई ओरा

pro nobis peccatoribus nunc et in hora

प्रो नोविस् पेकातोरिवुस् नुन्क् एत् इन् होरा

mortis nostræ Amen.

मोर्तीस् नोस्त्रे आमिन्

W: vander Laegh scripsit et sculp.

retur aditus, eccè Natura ejus vias ſemitaſque præruptis, inacceſſis, & impenetratis adhuc montium clauſtris obſtruxit, tot immanium belluarum, ſerpentumque exitialium ibidem ſtabulantium, veluti præſidiorum quodam agmine ita armavit, ut ex hac parte tranſitus nemini ſperare liceat, ac proinde *China* non ſine ratione linguâ patriâ paſſim vocetur *Cunghoa*, modò *Cungque*, quorum hoc *medium Regnum*, eò quod in medio Orbis loco, ab omnibus aliis ſeparato conſtitutos ſeſe eſſe credant; illud verò *medium hortum*, ſive *floridum* notat, ob rerum omnium vitæ humanæ neceſſariarum ubertatem & affluentiam: Siquidem totum Imperium tum vaſtiſſimis ex occiduis montium hydrophylaciis undique erumpentibus amnibus, tum mediterraneis montium continuatorum veluti aquarum quibuſdam promis condis, modò lacuum, modò novorum fluminum diffuſione ita fœcundatur, ut vix campus ſit, qui iis non irrigetur, nulla pænè urbs, quæ cum aliis per fluvios foſſaſque ingenti mercatorum viatorumque emolumento navibus correſpondere non queat: Quos inter maximè conſpicui ſunt; *Kiang*, quem & ob vaſtitatem *Maris filium*, & alius *Hoang*, quem *Croceum* ab aquarum flavedine vocant, qui univerſam *Chinam* è finitimis *Indiæ* montibus orditi univerſum Imperium bipartitis juribus dividunt, atque innumeris aliis intra ſe receptis tandem in Oceanum Orientalem magna aquarum mole ſeſe exonerant, uti ex Mappa patet. Eſt & hoc in Sinico Orbe admiratione digniſſimum, & quod nulli alteri Monarchæ accidit, quod hodierno die univerſum Imperium *Tartarico-Sinicum*, ex Auſtro in Boream ita conſtitutum ſit, ut non contentum propriis Zonæ temperatæ beneficiis, inſuper & torridam frigidamque ſuis ſubjecerit juriſdictionibus; Nam à decimo octavo gradu torridæ initium ducens, recta per Zonam temperatam progreſſum, uſque ad glacialis Tartarici maris ſeptuageſimum ferè altitudinis gradum extenſum intra Zonam frigidam comperiatur, quod ſpacium conficit 32 gradus, quos ſi in 15 duxeris, efficiuntur 780 milliaria Aſtronomica, quorum quindecim unum gradum, & Italica 3120, quorum 60 unum gradum conſtituunt.

Hoang & *Kiang* principales *Chinæ* Fluvii.

Magnitudo & vaſtitas Imperii Sinici.

Ex quibus ſequitur, omnis generis fructus, aromata, ligna, fruges peregrinas tum arbores, tum animalia, uni imperio ita eſſe communia, quemadmodum ſingula illa unicuique Zonæ aut Climati propria, atque adeò quod alicubi ſparſim continetur, hìc copioſo proventu in unum collectum habeatur. Cui unquam Monarchæ conceſſum fuit, quotidiè non Æſtate tantùm, ſed quovis tempore, Hyeme, Autumno, Vere, recentibus *Indiæque* propriis in menſa ſua ex Zona torrida allatis frui fructibus, deindè pyris pomiſque omnis generis, præter domeſtica, cydoniis, punicis, aureis, citrinis, perſicis, ingentique prunorum, ceraſorum, aliorumque fructuum, quæ Zonæ temperatæ proprii ſunt, varietate deliciari? Quod idem de frugibus, animalibus, ſive in cibum, ſive ad Regis magnificentiam mentiſque relaxationem deſtinatis, intelligendum eſt; Huic enim quicquid vaſta *Tartaria*, terra marique rarum, delicatum, mirum, ſive volucrum, ſive natatilium, quadrupedumve œconomiam ſpectes; quicquid Auſtralis *Chinæ* tractus peregrinarum rerum continet, præter ingentem lapidum pretioſorum, unionum, aromatum, lignorumque pretioſorum congeriem, ad uſum delitiaſque Regi ſiſtitur; ut proindè non infrequenter miratus ſim, infinitæ Divinæ bonitatis abundantiam, qua Regno tam profundæ gentilitatis caligini immerſo, & nefandis luxuriæ contaminationibus obnoxio, de tanta tamen bonorum ubertate & opulentia providere ſibi complacuerit; Verùm cum abdita ſint Divinorum judicio-

Summæ Regis *Sinarum* deliciæ in fructibus ſuæ menſæ recentibus, ex tribus Mundi Zonis allatis.

Cur Deus tot bonis infidelem ſibi *Chinam* beaverit.

diciorum consilia, nobis non tam investigare quàm admirari convenit ineffabilem Divinæ bonitatis altitudinem, quæ sicuti Solem suum oriri fecit supra bonos & malos, ita quoque forsan æternas pœnas, quas Indigenas subituras prævidebat, ob moralis vitæ optimè constitutam, quam colunt amantque disciplinam, bonorum temporalium affluentia compensare voluisse, piè cogitare possumus.

CAPUT II.

De Politica disciplina Sinarum.

CUm in præcedentibus pluribus de Politico *Sinarum* Imperio egerimus, hìc nonnulla consideratione magis digna subjungere visum fuit, ut singula Lectori curioso innotescant. Rex itaque Monarchiæ totius absolutissimum & Caput & Dominus est, totumque Imperium ita ab Imperatore regitur, ut nulli quid ipso inconsulto liceat. Monarchia à parente in filios, vel ubi hi desunt, ad propinquitate vicinos transfertur; reliqui omnes sive fratres, sive sanguine juncti Regum titulo honorantur, assignatâ cuique provinciâ, quam administrent, eâ tamen authoritatis limitatione, ut certis ipsis redditibus assignatis, cæteri omnes Regis ærario importentur. Prætereà sex tribunalia optima sanè ratione constituta sunt, ad quæ totius Regni causæ, lites, controversiæ revocantur, & sunt veluti Magistratuum, Redituum, Rituum, Militiæ, Ædificiorum publicorum; Criminum curiæ quædam, quibus præsunt totidem præfecti cum suis subordinatis officialibus, atque horum operâ omnia negotia conficiuntur. Habet & Rex sui consilii Assessores, quos *Colaos* vocant, hi uti consummata polítices scientia instructi sunt, ita quoque primo post Regem loco habentur; Habet & variorum graduum præfectos, quos *Mandarinos* vocant, omnes literis & scientiâ conspicuos, quibus urbium publicorumque negotiorum curæ & negotia commissa sunt, ita ut totum Regnum eo ferè modo, quo Platonica Respub. à solis Literatis administretur, adeóque Platonis votum in *Sinensi Monarchia* completum videatur, felix nimirum Regnum id futurum, in quo vel Rex philosopharetur, vel Philosophus imperitaret. Testatur id innumerabilis hominum multitudo, quam tamen Rex non minori difficultate, quàm Paterfamilias domum suam, administrat; testatur urbium magnitudo, splendor & magnificentia incredibilis; pontium ubique obviorum frequentia, quorum structura, sive longitudinem, sive architectonicas leges spectes, quotquot eos viderunt, satis mirari nequeant, uti posteà dicetur; adhæc viarum publicarum commoditas, continuus navium undique & undique sine numero confluentium ad Metropolitanas urbes affluxus: Agricolarum indefessus in colendis agris labor & industria; summa militum in omnibus urbibus vigilantia & indefessa custodia; summus Judicum in sceleratis puniendis rigor & severitas: quæ quidem in tanto Imperio originem suam non habent, nisi ex optimis legibus ad pacem & tranquillitatem Regni conservandam, stabilitis.

Monarchia Chinici Imperii.

Sex Tribunalia.

Regnum Chinæ à Literatis & Philosophis regitur.

Urbium splendor & magnificentia.

Ad redditus annuos Regis quod attinet, etsi ii non semper pro temporum vicissitudine sint stabiles, ut plurimum tamen pacis temporibus ad 150000000. juxta *libros Computisticos Sinensium*, quibus teste *P. Martinio* non solum hominum in singulis provinciis & urbibus, numerum, sed & redditum quotannis computum exactissimè descriptos habeant, facilè

Numerus Imperium inhabitantium.

Redditus annuus totius Imperii.

facilè pertingunt. Sub Imperatore *Van lie*, numerum hominum in Imperio quasi ad 200 milliones pervenisse, exceptis Regiis Ministris, Eunuchis, Mulieribus & pueris. Redditus verò annuos 150000000 milliones aureorum nostratum publica æstimatione, pertigisse; hodierno verò *Tartarorum* Imperio computatis unà redditùum ex *Tartaricis Regnis* proventibus multò etiam excedere certum est. Verùm ne quicquam, quod aut fidei contradicat, asseruisse videar, hoc loco Tabulam omnium redditùum annuorum cujusvis ex quindecim Regnis *Sinici Imperii* Regiæ Cameræ quotannis solutorum, unà cum hominum seu virorum (exceptis tamen, uti paulò ante dixi, Regiis Ministris, Eunuchis, mulieribus & pueris) numero, quot nempè unumquodque Regnum tempore *Van lie* continebat, subjungendam censui, in qua Redditus ex Oriza, Serico, Fascibus fœni pro jumentis, Sale (exceptis iis, quæ ex teloniis proveniunt, & muneribus, quæ Regi ex pretiosis lapidibus, unionibus, lignis offerri consueverunt) ex *P. Martinii Atlante* depromptos contemplare.

Catalogus Familiarum Virorum, exceptis parvulis & Mulieribus, Regiisque Ministris, & unà tributorum per universum Imperium Regi quotannis persolvi solitorum, exceptis quæ ex teloniis comparantur, ex Libro Computùs Sinarum, *anno quo Imperium florebat, extractis, à* P. Martini Martinii *aliorumque interpretatione.*

		Familiæ.	Homines. *Viri.*	Orizæ. *Sacci.*	Sericum. *Libræ.*	Fœnum pro equis. *Fasces.*	Sal. *Libræ. 24 Unciar.*
1.	*Pechinck Peckali,* *Cambalu* Metropol. & 135 Civitates sub ipsis.	418989	3452254	2274022	45135	8737284	180870
2.	*Xansi* Regnum Habet sub se 5 Metropol. quibus parent Civitates 92.	589939	5084015	1929057	4770	3544850	420000
3.	*Xensi* Regnum.	831051	3934176	2812119	9218	1514749	
4.	*Xantung,* Sub se habet Metropol. sex, & sub his Civitates 92.	770555	6759675	2414477	54990	3824290	
5.	*Honan* Regnum Octo Metropoles habet, quibus parent 100 Civitates.	589296	5106270	6106660	9959	2288744	
6.	*Suchuen* Provincia.	464129	2204170	2167559	6339		149177
7.	*Hucqueng* 15 Urbes habet Metropol.	531686	4833590	1616600	17977		
8.	*Kiamsi* 13 Metropol. sub se habet, & sub his Civitates 62.	1363629	6549800	5995034	11516		

Nankin

		Familiæ.	Viri.	Oriza.	Sericum.	Fœnum.	Sal.
9.	*Nankin Quiang* Metropol. 14. ſub his 110 Civitates.	1969816	9967429	2510299	28452	5804217	5804217
10.	*Chekian* 11 Ingentibus Urbibus pollet, & his 62 Civitates; Serico abundat.	1242135	4525470	883115	2574	8704491	444763
11.	*Fokien* Ipſi 8 Metropoles pariunt, & his 48 Civitates.	509200	1802677	1017772	600		
12.	*Quantung* *Canton* vulgò, habet 10 Metropoles, quibus parent 73 Civitates.	483360	1978022	1017772			37380
13.	*Quemgſi* Sub ſe habet 12 Metropoles, ſub his Civitates, & his ultra centum aliæ.	186719	1054760	431359			
14.	*Queicheu* Huic octo parent Metropoles & hiſce 10 aliæ.	45305	231365	47658			
15.	*Junnan* Sub hoc 12 Metropoles, & ſub his 84 Civitates.	132958	1433110	1400568			56965

CAPUT III.

De Urbibus Chinæ, *Incolarumque moribus.*

NArrant oculati teſtes *P. Martinius, Samedus, Trigautius, Gruberus*, adeò univerſum *Sinarum* Regnum habitationibus refertum eſſe, ut ſi muro illo Tartarico ad mare uſque Auſtrale circumdaretur, una meritò Civitas tota Monarchia muro ſuo clauſa dici poſſit, quarum quas Metropolitanas, & diverſarum Provinciarum capita vocant, 150; Inferioris verò ordinis 1226. omnes muris foſſiſque munitæ, præter præſidiarias arces, propugnacula, municipia, oppida, pagos, villas, quorum non eſt numerus, adeò ut vix ad milliare procedatur, quin novæ ſemper novæque habitationes occurrant, omnes tamen ferè urbes eodem modo, videlicet ſub quadrati figura conſtructæ viſuntur, domus plerumque ligneæ, unâ potiſſimum contignatione conſtant, extrà rudes, intus magno ſplendore radiant. Tenentur autem ſingulæ domus, *Samedo*, & *Martinio* teſtibus affigere unum ſcutum ſupra portam, qua numerus incolarum, & cujuſnam quiſque conditionis ſit, deſcriptus contineatur, eo fine, ut quotnam una quæpiam Civitas homines contineat, *Mandarinis*, quorum

Multitudo Urbium.

Quot homines una domus contineat, ex præfixa domui tabula conſtat, & conſequenter quot in urbe homines.

quorum officium est, id scire, tum ad seditiones evitandas, tum ad redditus exigendos, miro sanè politici astus consilio, innotescat. Omnium maximæ urbes, quæ non dicam in *China*, sed in toto Orbe reperiuntur, maximæ sunt *Nanquinum*, *Pekinum* & *Hamcheu*, quam & suprà Pauli Marci Veneti *Quinsai* ex P. Martinio ostendimus; de quarum magnitudine cum in præcedentibus actum sit, ea reiteranda non censui. Undè mirum nemini videri debet, exteros si subinde quacunque tandem ratione *Chinam* penetrent, statim detegi, hospitibus ad eos manifestandos sub gravi pœna obligatis. Mechanicæ artes summo apud eos in pretio sunt, tantaque eas industria tractant, ut nihil pænè etiam vilissima quævis usque ad ipsas sordes perire sinant, quin eas in usum aliquem lucrumque convertant. Literati aliam scientiam non sectantur, nisi politico-moralem; de Scholasticis & Speculativis disciplinis, ne quid nominis sint, norunt; quod in Natione ingeniosis hominibus pollente mirum est, Medici tamen per traditiones docti, insigni præditi sunt pulsuum notitiâ, qua origines & affectiones, morborumque symptomata mirâ industriâ explorant, & deinde congruam iis aptant medicinam; Liberalioris verò disciplinæ in Architectonicis, Sculpturis, Texturis, si proportionum Opticæque notitiam excipias, solertiâ Europæis non cedunt; De reliquis artibus in præcedentibus actum vide. Astuti sunt, versipelles & simulatoriæ artis peritissimi; ex nimia & innata superbia plerumque exteros omnes præ se contemnunt, seipsos omnibus Mundi populis tum ingenio, tum scientiarum notitia præferentes, donec ad Nostrorum Patrum in *Chinam* adventum, depositâ pavoneâ caudâ, tantò se rerum omnium notitia, inventionumque novitate iis inferiores deprehenderunt, quantò priùs sese aliis superiores, vanius jactaverant; Unde ex rerum allatarum novitate & præstantia eos non ex communi hominum prosapia, sed veluti Cœlo delapsos genios satis mirari non potuerunt; ex qua quidem æstimatione ortus fuit deinde felix ille in Christiana Lege per universum Regnum propaganda, quem suprà exposuimus, progressus. Sed hæc de moribus *Sinensium* paucis dicta sufficiant; qui plura desiderat, is supra citatos Authores adeat.

Maximæ Urbes totius Mundi.

Artes Mechanicæ.

Speculativarum scientiarum nullus usus.

Medicorum peritia.

DISQUISITIONES PHYSICÆ

De rarioribus Naturæ Spectaculis, quæ in *China* reperiuntur.

CAPUT IV.

De Montibus Chinæ *stupendisque Naturæ, quæ in iis observantur, Prodigiis.*

QUamvis *Sinense Regnum* innumeris montibus sit instructum, grandiores tamen vastioresque tanta apud ipsos in veneratione sunt, ut nullo pænè studio tantopere, quam vana montium observatione distineantur; Nam quod apud nos in Cœli contemplatione præstant Astrologi, id Oreologi *Sinæ* in montium observatione faciunt, dum quàm diligentissime primò eorum situm, deinde figuram, posteà vertices, cryptas, flumina, fontes, lacus

in iis existentes explorant, ex quibus deindè, ut ipsi stolidè sibi persuadent, verissimas Oreomantiæ regulas componunt; Verùm cum ea scitè sanè à P. Martinio describantur, hîc verba ejus apponam. *Post Urbium descriptiones, montes haud procul dissitos ab eis enumero. In his notandis deligendisque non minus curiosi, quàm superstitiosi sunt* Sinæ, *in illis consistere suam felicitatem ac fortunam omnem rati, idque ob Draconis, quem felicitatis putant principem, in illis habitationem. Unde pro sepulchris struendis montis figuras diligenter examinant, venas omnes ac viscera rimantur, sumptibus nullis aut laboribus parcunt, ut felicem scilicet terram obtineant, caput puta, vel caudam, vel cor Draconis; Nam indè pro sepulti posteris felicia omnia, & ex voto fluxura existimant. Multi hujus artis periti per totam hanc extremam* Asiam *vagantur, qui montium figuras venasque observant, non aliter atque Astrologi siderum conjunctiones & aspectus, & Chiromantici manuum, ac Physiognomi (cui studio admodum dediti* Sinæ*) totius corporis habitum & lineamenta. Mira superstitio, in qua tamen ad insaniam usque delirant. Inventum id credo fuisse Philosophi cujusdam, ut ita virorum in demortuos augeret pietatem & obsequium: montes autem* Sinenses *plerumque à magnis pagis occupantur; pulcherrimis sepulchris, saltibus ac lucis amœni sunt; utque industria* Sinarum *nihil incultum squallere sinit, in planitiem & æquor orizæ inibi serendæ montes deducunt: ad hæc ubi arrident nemora ac sylvæ amœnique prospectus, in iis collocantur Idolorum fana magnitudine & splendore præcipua: illic sacrificulorum adsunt monasteria; in densioribus vepretis inculta adhuc gens, necdumque ipsis* Sinis *subjecta degit.*

Sinæ in observatione montium superstitiosi.

In Dracone variæ observantiæ.

Multa sanè in hujusmodi montibus observantur, quæ si vera sunt, certè inter Naturæ miracula meritò computari possunt. Sunt nonnulli ob immensam altitudinem perpetua serenitate stabiles, alii perpetua nebularum ambientium caligine tecti; Sunt quidam, qui salutiferis solummodò herbis, omni virulentarum plantarum propagine proscriptâ, triumphant. In Monte *Queyu* lapides tam minuti, quàm grandes sub quadrata seu cubica figura reperiuntur: quod Naturæ miraculum in uno quoque ex *Calabriæ* montibus spectatur, de quibus in *Mundo nostro Subterraneo*, quem consule. *Paoki* Mons in Provincia *Xensi* sub galli gallinacei figura spectatur, tempestate imminente tanta murmura, strepitus, boatusque edit, ut ad 30 stadia exaudiantur; ratio in sequentibus aperietur: & *Olaus Magnus* in *Historia sua Sept.* similia sonorum monstra in Botnici maris montibus contingere refert.

Miræ nonnullorum montium proprietates.

In Monte *Queyu* omnes lapides sub cubica forma spectantur.

Paoki Mons figuram refert galli, ingentes strepitus edit.

Admiratione dignum est, quod de monte *Cio* referunt *Orioscopi Sinenses*, esse in ejus vertice lapidem quinque perticarum altitudinis, & in Regno *Fokien* alterum, qui quoties tempestas imminet, omninò titubet, & hinc indè adinstar Cypressi vento agitatæ moveatur.

Scopulus imminente tempestate mobilis.

Quæritur hujus rei ratio? Supposita rei veritate; Respondeo id contingere ex ventorum intra concava montis viscera sævientium flatibus, quibus primò pes lapidis intra concava montis protensus, impetitur, & uti non strictè cum reliquo scopuloso montis tractu nectitur, ita quoque veluti libratione quadam, ex subterraneorum ventorum impulsu facilè in motum agitabitur. Quod verò tantum ingruente tempestate moveatur, causa est, quod uti ventorum flatus ingentem ex subterraneis montium specubus vaporum halituumque copiam arguunt, ita quoque ii per poros, rimas, fissurasque montium tandem erumpentes, mox ubi frigidiorem auram nacti fuerint, in copiosos imbres resoluti dictas tempestates efficiant, qui vapores si sulphuris admixtam habuerint materiam, etiam tonitribus, fulmine & fulgore sæviunt. Observantur & in *Europa* hujusmodi Naturæ ludibria, de quibus vide pluribus

Causa exponitur.

Causa tempestatum.

pluribus actum in *Mundo nostro Subterraneo*, & in *Itinerario Hetrusco*.

Mons perpetuò rigidus ejusque rei causa.

Est & alius mons perpetuo rigens frigore, cujus rei causam ego conjecturo esse nitrosos spiritus, quos mons undique unà cum hydrophylaciorum ibidem conditorum vaporibus expirat; hi verò uti naturâ suâ frigidissimi sunt, ita quoque frigus tum in aqua, tum in ambiente intendunt; accedit, quod mons hujusmodi ab omni pyrophylacio remotissimus sit; quod non fit iis montibus *Chinæ*, è quorum verticibus flammarum globuli perpetuò evomi spectantur; hi enim procul dubio aut pyrophylacium, aut ejus veluti cuniculos quosdam subditos habent, uti in *Mundo Subterraneo* ostensum fuit. Sunt præthereà montes nonnulli, qui exoticarum plantarum, radicum, fructuum, lignorum, terrarum lapidumque alibi non visorum proventu singulari Naturæ privilegio gaudent, de quibus in sequentibus. Sed prosequamur jam montes singulari aliqua & mysteriosa figura præditos.

Montes flammivomi.

Est in provincia *Kiamsi* mons in duos vertices divaricatus, quorum superior Draconem exprimens, in inferiorem, quam Tigridem dicunt, veluti impetu quodam se præcipitare videtur, undè à Dracone & Tigride nomen habet; Quam ob rem Sacrificuli multas ex similibus, ridiculas divinationis leges condunt. Vide Figuram.

Eſt & alius Mons, qui ſeptem apicibus ſuis Urſæ Majoris figuram, id eſt, Stellarum in Urſa Majori diſpoſitionem exprimit; quod ita intelligendum cenſeo, uti verticum apices, quo unus alterum magis ac minus eminet, eo ordine conſtitutos cenſeamus, ut ex certo & determinato loco ſeptem Urſæ Majoris Stellarum ſchema ſpectari videatur, ut in Figura apparet.

Admirationem omnem ſuperat Mons in Idolum efformatus juxta civitatem *Tunchuen* Provinciæ *Fokien*, de quo ita ſcribit P. Martinius in ſuo Atlante fol. 69. *Primus hujus Provinciæ Mons admiratione dignus eſt in ripa* Feu *fluminis; Nam ex Monte Idolum non monſtruoſum, ut ita dicam, ſed & montoſum efformarunt.* Fe *vocant, decuſſatis ſedet pedibus, manus ſibi invicem ſuperimpoſitas in ſinu complicat; ejus magnitudinem vel inde collige, quod oculi, aures, nares ac os, ad duo & plura noſtratia conſpiciantur milliaria: Undè minimè mirum noſtris antiquariis videri debet, quod olim Dinoſtratus celeberrimus ille Architectus, uti refert* Vitruvius, *pollicitus ſit, Magno illi Alexa[illegible]ro ſtatuam ex monte* Atho, *quæ una [illegible]u urbem maximam, altera fluvium [illegible]t aut lacum, cujus aquarum copia [illegible]d incolarum uſus ſufficeret, cum [illegible]an ad utrumque ſuf-* [illegible]rtinius. Utrum verò [illegible]ion[illegible] Artificis manu exſculptus, an Naturæ induſtria ita effigiatus ſit, meritò quiſpiam dubitare poſſet. Ego ſanè nullum non lapidem movi, ut id ex Patribus

tribus

E ee

tribus nostris intelligerem, qui omnes asseruerunt, nil horum sese in *Sinensium historia* reperisse, cum tamen tantum opus, quod septem Mundi miracula multis, ut ajunt, parasangis superaret, non debebant silentio suppressisse, cum multas alias nullius ferè momenti res tam diligenter & exactè in *Geologia sua* descripserunt. Unde ego judico, montem hunc non arte factum opus, sed scopulis & variis eminentiis ita constitutum esse, ut remote & eminùs eum aspicientibus Idolum *Fe* repræsentare videatur; quemadmodum & in multis *Europæ* Provinciis montium figuræ nunc in hanc, modò in illam figuram transfiguratæ comparent; Et *Panormitanæ* Urbis mons in *Sicilia* id luculenter docet, in cujus medio scopuli numismatis veteris unà cum Cæsaris figura ectypon tam pulchrè exhibent, ut in saxo periti Artificis manu insculptum quis jurare posset. Rursus, ad *Messanæ* portum ambulantibus *Scyllæum* promontorium 12 millibus passuum inde dissitum sub humani capitis figura se conspiciendum præbet, quod non semel, cum ibidem degerem, admiratus sum. Innumera hoc loco similia adducere possem, si eorum passim in Operibus meis mentionem non fecissem; est enim phantasia nostra adeò lubrica, ut facilè sibi rem fingat formetque, quæ tamen non est, undè montem Sinicum quoque non tam artis quàm imaginatricis facultatis ludibrium esse, censere debemus, atque

adeò innumera passim itinerantibus hujusmodi formarum phantastica spectacula in montium aspectu occurrere soleant; Nisi forsan dicere velimus non totum supradictum montem, sed unam aliquam rupem ejus in memorati Idoli figuram ab insigni artifice transformatam fuisse, cui minimè contradixerim, cum Colossæarum statuarum capita, brachia, pedes cæteraque membra ingentis molis, id haud ἀδύνατον esse *Romæ* in Capitolio adhuc reliqua fragmenta luculenter doceant. Tradit *Olaus Magnus* in *Septentrionali sua historia* ad *Norvegiæ* littora in medio maris scopulum immensum spectari, qui Monachi formam habitumque à longe eum conspicientibus referat.

Mons tempestates excitans si in eo tympana pulsentur.

In monte *Taipe* Provinciæ *Xensi* ab *Oreoscopis* summè celebrato fertur, pulsata in eo tympana, fulgura & fulmina ingentes excitare tempestates; undè cautum est quàm severissimè, nec ulli omninò licitum est, ibi tympanis pulsandis admovere manum; quæ res si à Naturæ principiis dependet, effectus ejus causa à dispositione montis investiganda est, quam cum Author non describat, ita quoque meum interponere judicium non fuit visum, quamvis etiam subindè hujusmodi effectus ex pacto explicito, quod Magus quispiam ad hujus loci immunitatem cum Satana iniit, dependeat, & non paucæ hujus suppetant historiæ de montibus Dæmonum illusionibus infestis.

Mons superstitiosus.

Referunt & *Oreologi* montem esse in Provincia *Uquang*, qui juris sui adeo tenax est, ut si quispiam ex ejus sive lignis, sive fructibus aliisque similibus furtivè abstulerit, indè nunquam sese, veluti labyrintho quodam perpetuo inclusus expedire queat; qui verò religiosè ab hujusmodi criminibus abstinuerit, eum nullo negotio exitum quantocyùs reperire. Sed hoc *Bonziorum* fabulis & superstitiosis vetularum enarratiunculis relinquamus.

Montes Æolii, seu ventorum flatibus turgentes

Reperiuntur & montes *Æolii* in *China* non secus ac in *Europa*; Nam in Provincia *Huquàng* mons est *Fang* dictus, cujus eam naturam esse *Atlas* refert, ut Vere & Autumno nullus in eo omninò ventus percipiatur, Æstate verò è cavernis ventum assiduò emittat, Hyberno verò tempore ventus contrario modo non extra, sed ab extra intus attractus impellatur, quæ omnia multis in *Europa* montibus communia sunt, uti in *Italia* de Monte *Æolio Cæsiorum* & *Alverniæ* Divi Francisci stigmatis sacro Monte, in *Itinerario Hetrusco* docuimus, ubi veras quoque & legitimas horum effectuum causas detectas videat Lector.

Casus insularum prodigiosus, & causa.

Lacus *Peli* dictus in provincia *Huquang* olim in 99 Insulas discretus fertur, hodiè una tantum subsistente sub eodem spatio, quod haud dubiè accidisse putem, quod aqua paulatim deficiente reliquarum insularum intermedia partim herbis radicibusque, partim arena, limo, viminibusque oppleta tandem successu temporis in unam coaluerint. Vide quæ de hisce fusius egimus in *Itinerario nostro Hetrusco*, *Cap. de Insulis natantibus*.

CAPUT V.

De Lacuum, Fluminum, Fontium admirandis.

Lacus ferrum in cuprum vertens.

LAcus *Sinensium* non minoribus quàm montes proprietatibus à natura dotati comperiuntur. Est in provincia *Fokien* Lacus, qui ferrum in cuprum vertit, totus viridi colore imbutus, cujus quidem rei ratio alia non est, nisi quod aqua tota vitrioli constet corpusculis; & color viridis ejus manifestum indicium est, cujusmodi in *Europa* quoque nullibi non occurrunt, in iis potissimum

tiſſimum locis, ubi copioſum è montibus cuprum extrahitur. Vide *Mundum Subterraneum Lib.* 10. *de Fodinis Cupri.*

Prodigioſus campanæ ſonitus in palatio ad lacum *Chung* ſito.

Alter Lacus *Chung* dictus in Provincia *Fokien*, majorem habet admirationem; ferunt enim ad ripam ejus palatium extructum eſſe in decem aulas diſpertitum, in quo quoties pluvia aut tempeſtas imminet, toties ſonus veluti campanæ exaudiatur.

Quæritur hujus rei ratio? Reſpondeo, Suppoſito ſemper id verum eſſe, hunc ſonum aliundè non provenire, niſi ex ſubterranea crypta, ſupra quam palatium extructum eſt; Lacus enim aquæ vaporibus halitibuſque ſubterraneis tumefactæ, uti per abditos terræ meandros intra dictum antrum violentius impelluntur, ita quoque ex varia incluſi aëris agitatione & tinnulæ rupis proprietate ſonum æris campani ſimillimum edere neceſſe eſt; Vapores verò ex commotione lacus altiùs in aërem aſſurgentes, facile in imbres & tempeſtates reſolvuntur; Sonus itaque tempeſtatem ut præcedat, neceſſe eſt.

Rivus Autumno cæruleo tinctus colore, reliquis menſibus limpidus viſitur.

In monte *Talao* Provinciæ *Quantung* rivus eſſe dicitur, qui toto anno limpidiſſimus eſt, præter autumnale tempus, quo cæruleas aquas vehit tinctrices etiam pannorum; Cujus ſi cauſam quæras; Dico eſſe cryptam ibidem propè abſconditam, vitriolo Cyprio refertam, id eſt cæruleo, quâ aqua intra ſuum lebetem tingitur: Accidit autem poſt imbres & pluvias hanc cryptam confluxu aquarum tum primùm repleri; exundans itaque ſe huic rivo miſcet, unde cæruleus apparet, detumeſcente verò aquarum tumore intra cryptam, rivus ab hac miſcella liber, limpidus more ſolito ſpectatur. Vide *Mundi Subterranei Librum V. de Prodigioſis Fluminum effectibus.* Quoniam verò in *China* complures fontes æſtum maris ſubeuntes reperiuntur, Lector *citatum librum* adeat, ubi omnium cauſas expoſitas comperiet.

Lacus, cui ſi quidpiam injectum fuerit, tempeſtates ciet.

Eſt propè *Sining* mons *Tenlu* dictus Provinciæ *Quantung*, cavernoſus atque aſpectu horridus, in eo teſte *P. Martino* ſtagnum eſſe ferebant, cui ſi ex alto lapis injiciatur, ſtatim boatus atque ſtrepitus audiatur tonitrui inſtar, ac mox cœlo turbido imbres copioſi fundantur; hujus naturæ lacus cum non in Pyrenæis duntaxat, ſed & Rheticis Alpibus reperiantur in *Europa*, cauſas *citato libro* detectas vide: Cavernæ enim multiplici injecti lapidis reflexione ſonum vehementem efficiunt, fundus verò lacus poroſus à lapide deterſo limo poris apertis exitum præbent vaporibus, quibus qua data porta ruentibus, aërem implent, & reſoluti in imbres decidunt.

In *Junnam* Provincia viſitur lacus ille Geographorum mentione celeberrimus, & paſſim in Mappis depictus, *Chin* dicitur, de quo referunt *Sinarum hiſtoriæ*, ex ingentis Urbis terræ motu abſorptæ ruina, ob nefanda incolarum ſcelera, lacum ſucceſſiſſe, neminemque præter puerum ligno evectum evaſiſſe; Vocatur & hic lacus mare ſtellatum, ob herbas ut equidem puto aquaticas, quarum folia in ſuperficie lacus ſub ſtellarum figura expanſæ cernuntur, uti in noſtris lacubus, نوفر *Nuphaz*, ſeu Nymphæa, aut quas ſtratiotas vocant, herbæ præſtant. Cujus Lacus Figuram ſequenti pagina exhibemus.

CAPUT VI.

De Exoticis Chinæ *Plantis.*

VTi *Sinarum* Imperium ex continuato terrarum tractu cum *India*, maribus torridæ Zonæ ſubjectis, exoticas rerum proprietates participat, ita quoque peregrina plantarum genera, miris facultatibus prædita non poteſt non producere. Sed jam nonnullas recenſeamus. Quarum prima eſt

Roſa bis ſingulis diebus colorem mutans.

I. Roſa Sinica arboribus innata, quæ diebus ſingulis bis colorem mutat, purpureaque modò tota, modò rurſus omninò candida evadit, omnis tamen odoris expers. Cujus ſi cauſam quæras, ego quantum conjecturare auſim, aliam eſſe non reperio, niſi temperamentum floris ejuſque nutrimentum, atque aliam aliamque ambientis conſtitutionem; Cum itaque Roſa humidum temperamentum ſortita ſit, hinc fit, ut noctu in naturali ſuo ſtatu candeſcat, interdiu verò planta ardentiſſimo Solis æſtu perculſa ſubtiliſſimi ſalis armoniaci ſpiritum in extremas floris partes ſuſcitet, cujus vapore & halitu tincta protinus purpuraſcit; verùm prævalente Solis calore

ſpiritu-

ſpirituque paulatim exhalante, planta ad priſtini ſplendoris candorem reduci neſcia, donec novo attracto dicti ſalis ſpiritu, denuò purpureo imbuatur colore, & tandem deficiente calore Solis, uti ſpiritus non elicitur amplius, ita quoque candori ſuo reſtituitur; Cujus quidem rei experimentum ſi quiſpiam facere deſiderat, is accipiat violam aut roſam, quam Damaſcenam vocant, eamque ſale ammoniaco ſuffumiget, & cum admiratione videbit, roſam candidam in purpuream tranſmutari, & tandem in flavam & candidam: contrà ſulphure ut viola & roſa rubea ſuffumigata, in candidum colorem tranſmutantur; quod experimentum uti ſæpiùs à nobis exhibitum fuit, ita quoque cauſam detexit hujus, quam ſcribimus, roſæ Sinicæ χρωματομόρφωσιν. Neque in *China* ſolum hujuſmodi Naturæ prodigia reperiri putes; habet hîc *Romæ* nobilis Botanicus Franciſcus Corvinus in ſuo horto, omni quæ deſiderari poſſunt, plantarum genere inſtructiſſimo plantam, quam violam nocturnam vocat, quæ diverſos pro Solis aſcenſu aut deſcenſu colores ad ſenſum mutat, & quæ interdiu nullo odore pollet, illa noctù nobiliſſimum gratiſſimumque odorem exſpirat; de quibus vide fuſiùs actum in *noſtra Philoſophia lib.* XII. *Mundi Subterranei* inſerta.

Experimentum.

II. Naſcitur & in provincia *Quantung* planta, quam *Chiſung* dicunt, quod idem eſt, ac herba ventum demonſtrans; ſiquidem Nautæ, uti *P. Martinius* refert, ex illa quo menſe, quot toto anno futuræ ſint tempeſtates, colligere ſe poſſe autumant, idque ex geniculis ipſius, quò enim nodi pauciores ſunt, eò tempeſtates eo anno futuræ ſint pauciores, atque adeò ut ex multitudine geniculorum paucitas aut copia ventorum tempeſtatumque innoteſcat; uti ex diſtantia nodorum à radice, quo menſe accidere debeant. Verùm uti hæc nullo Naturæ fundamento nituntur, ita quoque phantaſticis Nautarum ludibriis adſcripta relinquamus. Quomodò enim futuræ & nondum exiſtentes tempeſtates in hac planta influxum imprimere queant, multò minus quomodò ex paucitate aut copia internodiorum hujus plantæ paucitas aut multitudo tempeſtatum futurarum colligi poſſit, nemo Philoſophorum concipiet? Cum nulla inter hujuſmodi agentia naturalia dependentia ſit, illaque tota fortuita ſit, tum in planta, tum in tempeſtatibus, quæ dum ex alia & alia ventorum conſtitutione vaporumque ſubterraneorum halitu dependent, certè illis nec ullum tempus, nec menſis dieſve præcisè præſcribi poteſt, cum vix in Oceano plaga occurrat, quæ repentinis tempeſtatibus non ſit obnoxia.

Herba ἀνεμόδεικτος ventos & tempeſtates demonſtrans.

Sed dicent forſan, quemadmodum dum ex nonnullis animalibus piſcibuſque futuræ aëris mariſque tempeſtates prædici poſſunt, ita quoque ex hujus herbæ conſtitutione. Dico, aliud dici poſſe de materia jam ad tempeſtates diſpoſita, quam animalia nonnulla inſtinctu naturali præſentiunt, aliud de tempeſtatibus totius anni decurſu futuris, uti de herba *Chiſung* ſibi imaginantur ſuperſtitioſi Nautæ, cum in planta hac nulla diſpoſitio prævia, nullum tempeſtatum toto anno exoriturarum indicium concipi poſſit; undè hæc inter fabulas ſolitas recenſenda ſunt. Si verò Sinenſes Phytologi dixiſſent, plantam eſſe, quæ illuc undè ventus ſpirat, continuò ſe vertat, ventumque actu ſpirantem ſympathico ſuo motu demonſtret, illius forſan haud difficulter rationem aſſignare poſſemus, quemadmodum de piſce marino aligero quem *hirundinem* vocant, in *Arte Magnetica* docuimus, & in hunc uſque diem Muſæum noſtrum viſitantibus ſimile Naturæ prodigium jam ab annis quidecim exhibemus.

Objectio.

III. Naſcitur in provincia *Quamſi* arbor, quam *Quanglang* vocant, quæ loco medullæ pulpam obtinet molliſſimam farinæ ſimillimam, undè & arbor farinacea vocatur; hanc farinaceam pulpam exemptam indigenæ in uſum panum conficiendorum convertunt; dicitur

Arbor farinacea.

enim farina saporis haud ingrati & ad omnes esculentorum usus peridonea; harum arborum mentionem quoque facit Paulus Marcus Venetus l.3.c.19. *Sunt in Regione* Fanfur *arbores quædam crassæ, quæ habent delicatum corticem, sub quo invenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non sine voluptate comedi.* De quo quod dicam, non habeo, cum Naturæ benignitas nunquam ad hominum necessitati succurrendum in operibus suis deficiat, adeóque nobis non tam hujusmodi causas explorare, quàm paternam Divinæ providentiæ dispositionem in omnibus admirari liceat.

M. Paul. Venetus.

Folia arborum in aquis in hirundines animantur.

IV. Dicitur Lacus ad urbem *Vuting* in provincia *Hunnam* esse *Hociniao* dictus, id est, *generans aves*, undique arboribus pulchrè septus; quarundum harum arborum hanc proprietatem esse ajunt, ut folia in eum prolapsa continuò in nigras mutentur aviculas, tanta cum admiratione ac stupore accolarum, ut spiritus esse credant; ita ex *Sinica Geologia P. Martinius.* Quæritur hujus rei causa; Certè idem in *Scotia* contingere non solum in foliis arborum, sed & conchis, rupibus & carinis navium, undè anates nascuntur, indubitatâ experientiâ nobis jam dudum innotuit, & nos in *Arte Magnetica*, quemadmodum & in XII. *Libro Mundi Subterranei* amplissimè de hujusmodi nittogenesia philosophati sumus. Quod itaque in anatibus contingit, id in aliis similibus aviculis aquaticis contingere posse verisimile est: Neminem tamen existimare velim, hujusmodi aviculas ex ipsa arboris foliorumque substantia, uti neque illas, quæ in *Scotia* proveniunt, nasci, sed vel ex seminio ovorum ruptorum, quorum in dictis arboribus magnam copiam nidulantes excludunt, vel ex seminio quoque aliarum volucrum; hanc stupendam ὀρνιθογένεσιν prodire consultiùs existimaverim, cum naturæ principiis repugnare videatur, inferioris naturæ gradum, cujusmodi sunt vegetabilia, altioris quoad gradum animal, sine proprio aut alterius animalis seminio producere, uti in XII *Libro Mundi Subterranei* copioso experimentorum apparatu ostendimus.

Herba vitam immortalem præbens.

V. *Atlas Sinicus* herbæ meminit in provincia *Huquang pusu* dictæ, quam mille annorum durare immortalemque esse fingunt; hujus enim usu homines credunt senio confectos rejuvenescere, non alia de causa, quàm quod aqua macerata ac epota canos albosque crines in nigros convertat. Sed quis nescit hoc variis liquoribus & succis præstari posse? Ut verò aut Sinica illa herba, aut aliis succis homo ad incorruptibilem statum perducatur, uti superstitiosi *Sinæ* sibi imaginantur, id credere non tam prudentis animi quam stolidi & amentis philosophastri esse, prorsus mihi persuadeo.

Gensen herba ad vitam perpetuò salubrem perducens.

VI. Reperitur & alterius herbæ radix *Ginseng* dicta in provincia *Leautung* totâ *China* celeberrima, & summè pretiosa, cujus usu *Sinæ* homines veluti immortalitatem consequi perperam sibi persuadent. Verùm ne quicquam sine authoritate asseruisse videamur, audiamus Patris Martinii verba, quibus eam *folio* 35. *Atlantis* sui hoc pacto describit: Jungseng *urbs recta in Ortum ab urbe Regia* Peking *protenditur, tota regio montibus collibusque extuberat, quia tamen adjacet sinui maris* Cang, *nihil eorum, quæ ad vitam sustentandam necessaria sunt, magnoperè in ea desideratur. Magna piscium copia est, nobilissimæque radicis totâ* Sinâ *celebratissimæ* Ginseng, Japonibus Nisi; *nomen Sinicum illi à figura, divaricatis quippè cruribus hominis formam refert* (Gin *porrò hominem significat*) Mandragoram *nostratem credas, nisi quod ea multò minor sit, quin illius tamen species sit aliqua, nullus dubito, quippè quæ & formam & vim habeat; folia ejus mihi hactenùs videre non contigit; siccata radix flavescit, fibras seu capillos, quibus alimentum sugat, vix aut ne vix quidem habet, nigricantibus venulis tanquam subtili atramento ductis circumspersa est; cum manditur dulcedine ingrata est nonnulla admista amaritie, sed tenui;*

Ginseng radix pretiosissima.

nui; auget plurimum vitales ſpiritus, tametſi unciæ vix duodecima pars doſis ſit, ſumptum illius pondus paulò amplius debilium vires reſtaurat, ſuavem corporis calorem excitat, Balneo Mariæ, ut vocant, cocta adhibetur, atque fragrantem adinſtar aromatum exhalat odorem, fortioris calidioriſque naturæ qui ſunt, ejus ſumptione vitæ periculum adire ſolent, nimium auctis exundantibuſque ſpiritibus; debilibus, fatigatis, vel morbo diuturniori, aliave de cauſa exhauſtis ad miraculum prodeſt: moribundis ita vitales quandoque vires reddit, ut ſæpè illis adhuc tempus ſit ſumendis aliis medicamentis ſanitatique recuperandæ. Mira alia de hac radice Sinenſes *prædicant, triplo argenti pondere appenſo emitur libra.*

Ego Gentianam noſtro etſi beneficio climatis nobilioribus dotibus præditam eſſe exiſtimo, & id folia, ſapor, radix, virtus, ſatis oſtendunt. Certe hanc herbam mirificam vim inſtaurandorum ſpirituum & caloris nativi habere, noſtri ipsâ experientiâ docti aſſeruerunt, non tamen tantum de ea conceptum habent, quem plus æquo creduli, ne dicam ſuperſtitioſi habent de vita per eam perpetuanda, cum (uti vulgatum adagium habet,)

Contra vim mortis non ſit medicamen in hortis.

Mirum tamen eſt, homines cæteroquin non exiguo ingenio præditi, de ſimilibus tamen adeò ridicule philoſophari.

A. Cia ſive Te Herba. Ggg

Deſcriptio herbæ *Chà*, ſive *Te*.

VII. Planta dicitur *Chà*, vel noſtro pronunciandi modo *Cià*, cujus uſus in *Chinæ* clauſtris contineri neſcius, *Europæ* quoque paulatim ſeſe inſinuare

nuare attentat. Hæc planta etsi in variis *Chinæ* regionibus, uti & in *Tartaria*, copioso proventu lucroque nascatur, in una tamen, quàm in altera Provincia melioris præstantiorisque notæ est; potissimùm in Provincia *Kiangnan* in territorio civitatis *Hocicheu*; passim notus est potus ex ea confectus, qui calidus sumitur, quo non solum universum *Chinæ* Imperium, sed & *India*, *Tartaria*, *Tebeth*, *Mogor*, ac omnes Orientalis Oceani incolæ utuntur, non semel in die, sed quoties ipsis libuerit; virtute sanè præstantissimâ pollet, quam nisi sæpius Patrum nostrorum invitatione didicissem, vix ad id credendum induci potuissem, cum enim diureticæ facultatis sit, omnes meatus nephriticos seu renum mirificè aperit, caput ab omni vaporum fuligine liberat, adeò ut Viris literatis, nec non magna negotiorum mole distentis ad vigilias continuandas nobilius aptiusque remedium à natura non concessum videatur, & quamvis prima vice nonnihil insipidum amarulentumque sit, usu tamen ejusmodi potus non solùm non fit inamœnus, sed in tantum gulæ irritamentum exurgit, ut eo assuefacti semel, vix amplius eo abstinere queant; Et quamvis *Turcarum Cave*, & *Mexicanorum Cocolata* eundem præstent effectum, *Cià* tamen, quam nonnulli quoque *Te* vocant, ea multùm superat, tum quia temperatioris naturæ est, tum quia *Cocolata* temporibus calidis plus æquo inflammat, *Cave* verò bilem quoque accendat; *Cià* verò semper nullo ad tempus respectu habito & innoxia est, & mirificè proficua, non ut dixi, semel sumpta, sed centies etiam in die. Verùm cum plantam hujus quàm exactissimè Atlas Sinicus describat, ejus verba hìc addam: *Foliculum est omninò illi simile, quod* Rhus Coriaria, *quam &* Sumach *vocant, profert, imò illius quandam esse speciem tantum non mihi persuadeo, non tamen sylvestre illud, sed cultum est, non arbor, sed virgultum est, quod in ramulos varios aut virgulas potius sese diffundit, nec flore admodum differt, nisi quod hujus albedo nonnihil magis in flavedinem declinet: æstate primum florem emittit levi odore fragrantem, sequitur bacca viridior; mox nigricans: pro potione* Chà *coquenda expetitur folium primum vernum ac mollius, quod studiosè ac sigillatim unum post alterum manu carpunt, mox in ferreo cacabo, tenui ac lento igne aliquantulum calefaciunt, deindè supra stoream subtilem ac levem manibus propellendo involvunt, atque involutum iterum exponunt igni, ac denuò confricant, donec intortum rursus & conglomeratum planè siccum sit; quod servant in vasis plerumque stanneis ab omni humiditate diligentissimè & evaporatione custoditum; hoc cum in ebullientem aquam conjicitur, & jam post diuturnam asservationem ad pristinum virorem redit, seque expandit, aquam odore suavi, si optimum est, saporeque non ingrato, præsertim ubi adsueveris, ac colore subviridi inficit. Multis hujus calidi potus vires ac virtutem deprædicant* Sinæ, *qui eo noctu & interdiu frequentissimè utuntur, hospitesque excipiunt: tanta autem ejus varietas ac præstantiæ discrimen est, ut libræ pretium apud ipsos* Sinas *ab obolo ascendat ad duos pluresque aureos. Illi potissimum adscribitur, quod* Sinæ *podagram ac calculum nesciant. Post cibos sumptum omnem indigestionem ac cruditatem stomachi tollit: maximè enim concoctionem juvat, quin & ab ebriis adhibitum, levamen iis, novasque ad potitandum vires affert, adeóque & crapulæ omnes molestias levat, siquidem exsiccat & abstergit superfluos humores, ac vigilare cupientibus somniferos vapores expellit, oppressionemque somni studiis vacare volentibus arcet. Varia apud* Sinas *habet nomina, juxta varia loca, eamque quam obtinet præstantiam hujus urbis præclarissimam* Sunglocha *vocari solet.*

Facultates herbæ *Chà* vel *Cià*, aut *Te*.

Chà sive *Cià* aut *Tè*, herba, ejusque frequens in potu usus.

Dicitur & herba in provincia *Xensi*, quam *Quei* vocant, produci, quæ comesta tristitiâ expulsâ risum & lætitiam parit; forsan hic simile erit quidpiam apiorisus, cui mox subscriberem, si venenatam

Herba tristitiam discutiens.

nenatam diceret; verùm cum eam ſalutiferam dicant, eam cardiacis plantis ſimilem effectum præſtantibus facilè adſcripſerim

Viminis genus mirabile.

Addam hoc loco mirabile viminis genus, quod in montibus Provinciæ *Quantung* creſcere dicit *Atlas*, quod *Sinæ Teng*, *Luſitani rotam* dicunt, funem à naturâ tortum eſſe crederes, in maximam enim longitudinem extenditur, ac veluti funis per terram montoſam ſerpit; ſpinis horridum eſt, foliiſque oblongioribus viret, craſſitie vix digitum æquat, & tamen ſæpe ad integrum ſtadium diffunditur, tantaque hujus per montes copia obviat, ut ſtirpes inter ſe intricatæ, etiam cervis iter impervium reddant, lentiſſimumque vimen fractioni maximè reſiſtit, undè ex eo validiſſimi rudentes funeſque in uſum navium confici ſolent. Eſt quoque in ſubtiliſſima filamenta diſſolutum carbonibus, cratibus, ſedilibus, pulvinaribus, lectis, ſtoreiſque contexendis mirè opportunum, tum ob munditiem, quia nil immundorum animalculorum ſuſtinent, tum ob refrigerium, quod æſtate corporibus calore laxatis præbent. Ego *Clematis* ſpeciem, quam *vitam albam* vocant, eſſe exiſtimem, at peregrino Sole & climate, uti omnia alia degenerem. Vide Figuram B.

Sunt prætereà arbores in Provinciis *Junnan* & *Chianſi*, quarum ligna inter pretioſio-

Lignum *Aquilinum* & *Calamba.*

tioſiores merces meritò connumerari poſſunt; eſtque lignum quod *Aquilinum* & *Calambanum* vocant, vulgò *legna Aquila* & *Calambi*, quæ tametſi unius & ejuſdem ſpeciei arboris ſint, differunt tamen in hoc, quod *Aquilinum* illud vocetur, quod adhuc tenerum & in florida ætate conſtitutum eſt; *Calambà* verò tum dicitur, cum ad maturam, &, ut ita dicam, decrepitam ætatem pervenerit; totum itaque pretium hujus plantæ in odore conſiſtit, quum recens eſt, non adeò fortem ſpargit, uti ætate provecta *Calambà*, cujus odoris fragrantiâ nil ſuavius, eò quod in multis internodiis, cum jam adoleverit, vis oſmetica ſit fortior unitiorque, non item in *Aquila*, ob humiditatis necdum benè compactæ, ac facilè reſolubilis abundantiam. Optimum ſanè hujus plantæ lignum in montibus *Concincinæ*, qui *Moi* dicuntur, nec non in *Junnan* & *Chiamſi* provinciis *Concincinæ* conterminis, natura producit tantâ copiâ, ut unicuique liberum ſit, quantum voluerit indè exciſum ſui juris, cum ingenti lucro facere, paſſimque in portibus pretio non magno venditur, at in *India* centuplo lucro diſtrahitur; præſertim *Brachmanibus*, qui pyra ex illo extructa in magno ſolemnitatis die, quo fœminæ vel ſeipſas ob maritorum amorem incendio conſecrant, aut magnorum meritorum virorum cadavera comburuntur, ſingulari rituum inſolentia utuntur: ſiquidem ſtolidè credunt, Deaſtros ſuos hujuſmodi odoribus vehementer delectari, animabuſque defunctorum in tranſmigratione propitios fieri. *Calambà* uti eſt majoris pretii, ita quoque Regi reſervatur, adeoque natura pretium laboribus ſummis, quibus id obtinetur, recompenſari voluit. Nam in montium rupibus prorſus inacceſſis Natura id provenire voluit, ut omnibus obvium non foret, quod tanta omnium æſtimatione quæritur. Cum nulla ad præcelſarum rupium inacceſſa loca, ubi id invida natura condi voluit, pertingendi ſpes ſit; Accedit tamen, ut ſubindè ſive ventorum impetu, aut imbrium vehementiâ radices arborum evulſæ in infrapoſitas vallium profundiſſimarum ſaxorumve pendentium crepidines concidant, atque hoc pacto plerumque indè ab indigenis eruatur; Sed nec hoc ſummo vitæ diſcrimine vacat: cum enim montium hujuſmodi ſylvæ Elephantibus ferociſſimis, Tygridibus immanibus, Urſis, Rhinocerotibus referti ſint, pretioſum hujuſmodi lignum indè niſi validâ multorum hominum armatorum manu extrahi non poteſt, idque magis noctu, quàm interdiù, accenſis ſiquidem facibus ignibuſque extructis, (quibus nil magis dictæ belluæ timent) eorum incurſus arcent; viſo enim igne aut ſtrepitu exploſi ſclopi ſtatim fugiunt; atque hoc pacto tempus ſufficiens ad lignum quærendum auferendumque relinquunt. In *Japonia* tanti æſtimatur hujuſmodi lignum, ut vel una libra communis ſedecim aut pluribus ſcutis vendatur; & quamvis una hujuſmodi ligni libra etiam in ipſa *Concincina* utplurimum 16 ſcutorum pretio vendatur; in *Japonia* tamen ligni hujus quantitas, quanta ad culcitram (qua ob odoris tum ſuavitatem, tum ſalubritatem utcunque nobiliores utuntur) conficiendam ſufficit, ſubinde ad ducentorum ſcutorum aut amplius etiam pretium pertingat. Putant nonnulli hujuſmodi lignum noſtratis *Lentiſci*, aut *Terebinthi* ſpeciem eſſe, etſi Solis cœlique benignitate in nobiliorem indolem degenerarit; cujus veritas facilè innoteſcere poſſet, ſi quiſpiam plantulam illinc ſtudiosè abductam in Europæo ſolo plantaret. Sed jam ad medicas herbas progrediamur, inter quas præter eas, quas ſuprà recenſuimus, *Rheubarbarum* quoque eſt, quod uti à paucis hucuſque rectè deſcriptum fuit ita ab oculatis Noſtris Patribus, jam genuinam ejus deſcriptionem apponemus.

Superſtitio in odore hujus ligni.

Calamba in rupibus montium inacceſſis creſcit.

Sylvæ ferociſſimis belluis refertæ.

Pretium hujus ligni in *Japone.*

Quan-

Iii

Reubarbarum ex Flora Sinica. P. Boim.

Quanquam hoc in universa *Sina* nascatur, in provinciis tamen *Su civen*, *Xensi*, atque *Socieu* Civitate ad muros *Sinarum* proxima uberius provenit; Illam M. Paulus Venetus *Socuir* appellat, ubi & *Mauri*, qui dum cum *Caravanis* in *Katay*, hoc est, *Sinas*, & *Cambale*, hoc est *Pequinum* proficiscuntur, subsistunt, (quo etiam olim cum illis Benedictus Goez Lusitanus è Societate JESU quærens *Catajum* pervenit) coemunt. Terra in qua gignitur rubra est & lutosa ob fontes & pluvias: folia pro ratione plantæ magis vel minus duobus palmis longa, infernè angusta, supernè ampla, limbus illorum lanuginem pilosam habet, quæ tamen ubi adolescunt & maturantur, marcescuntque, flavescunt & in terram declinant. Truncus supra terram uno palmo cum foliis supereminet, ex quorum medio ramus subtilis onustus floribus, violis magnis non absimilibus exurgit, qui succum expressum instar lactis cærulei habent, odorem acutum, & quem nares fastidiant redolentes. Radix seu caulis, quem terra recondit, est longus uno, duobus & aliquando tribus palmis; illius color æreus subobscurus, sæpè grossitie humanum brachium adæquat, alias quoque radices tenues circumcirca projicit, quibus resectis *Rheubarbarum* divisum in frusta, carnem interdiu flavi coloris rubeis refertam venis ostendit, ex qua succus flavus & rubeus aliquantulum viscosus distillat. Porrò si quis statim illa frusta humida ad siccandum

dum appenderet, experientia docuit, unctuosum illum humorem mox evaporare, radicemque levissimam remanere, adeòque omnem virtutem deperdere. Ideò periti recentis *Rheubarbari* frusta primò in oblongis reponunt mensis, & qualibet die tribus aut quatuor vicibus ea revolvunt, ut per hanc industriam succus incorporetur frustis, & constipatus maneat: tum verò quatuor dierum spatio concreto humore, transactis per frusta illa funiculis, appensa vento exponunt, loco tamen umbroso, nè radiis Solaribus contingantur. Effodiendo *Rheubarbaro* hybernum tempus est optimum, antequam viridia folia incipiant pullulare: quod scilicet eo tempore, circa mensis Maji initium succus & virtus unita & collecta sit; Quod si verò *Rheubarbari* radix effodiatur æstate, aut illo tempore quo viridia folia producit, uti necdum hoc tempore maturuit, flavoque illo succo & rubeis venis caret, porosaque ac levissima est, ita ad perfectionem *Rheubarbari* hyeme effossi, minimè pertingit: Currus humidis adhuc *Rheubarbari* caulibus onustus, uno scuto & medio venit, siccatum verò tantum pondere suo decressit, ut ex septem libris recentis, sicci vix una vel altera libra obtineatur. Recens ac viride amarissimum est & gustui maximè contrarium. Sinicè vocatur *Tayhuam*, quod significat *summe flavum*. Quamvis illa de *Reubarbaro* satis; hæc tamen ex relatione Doctissimi Viri *Jacobi Golii* adjicere nobis visum fuit.

Hæc

Hæc Rhabarbari *deſcriptio atque appoſita Figura, quæ & in* Matthioli ad Dioſcoridem commentariis, *aliorumque ſcriptis expreſſa extant, primum à Joanne Baptiſta Ramnuſio prodita fuere in illa, uti inſcribit, declaratione, quam Marci Pauli Veneti Itinerario, à ſe Italicè edito, præmiſit; ubi eandem* Rhabarbari *hiſtoriam cum ipſius effigie mercatori cuidam Perſæ, ingenioſo, ut inquit, viro, in provincia* Chilan *nato, nomine* Chaggi Memet, *acceptam refert. Utique venerat circa A. C.* 1550. *mercator ille Venetias, magna ſecum* Rhabarbari *copia advecta, & per interpretem narraverat Ramnuſio, aliiſque ſimul amicis, aditam ſibi viſamque fuiſſe provinciæ* Tanguth *civitatem* Succuir, *in cujus ditione copioſus eſſet præſtantiſſimi* Rhabarbari *proventus, de eo ediſſerens eadem pene omnia, quæ ſuperius ſunt expoſita; feceratque picturæ copiam, quam ex regione illa ſe attuliſſe dicebat. Ita ut mercatoris hujus fide, qui, ut veriſimile eſt, mercis ſuæ ſtuduit diſtractioni, rem totam niti ſatis eſſe manifeſtum videatur. Attamen ad plantæ formam quod attinet, prorſus aliam pro vera agnovit Vir talium ſtudioſus, & ſpectator accurratus, P. Martinius, Atlantis Sinici auctor. Qui cum A. C.* 1654, *circa menſis Junii medium, Amſtelædamo Antverpiam tendens, forte Lugdunum Batavorum tranſiret, nobiliſque & magnifici viri D. Juſti Nobelarii cultiſſimum in ſuburbano hortum luſtrare cuperet, ex ipſo ingreſſu vel eminus conſpiciens Hippolapathi genus quoddam, foliis quidem amplis & rotundis, virentibus ex obſcuro, floribus verò in altum elatis, comoſis & albicantibus; verum illud eſſe & genuinum* Rhabarbarum, *non interrogatus, ultro pronunciavit. Quapropter tam præclari probatique viri teſtimonio impulſus ipſe* P. Kircherus *annuit voluitque, ut ejuſdem quoque plantæ effigies, quæ tunc haud multo poſt tempore delineata fuit, hoc loco exhiberetur.*

[Craſſities & altitudo arborum.] Cur verò in dictis Regionibus, præſertim in provincia *Chechiang* juxta urbem *Sungiang*, pinus ſpectentur tam inſolitæ craſſitiei, ut octo hominum amplexum non detrectent, imò quæ intra trunci corticem ad 38 homines contineant, uti *P. Philippus Marinus* de nonnullis arboribus quoque in *Tunchino* recenſet, uti & de arundinibus tantæ craſſitiei, ut quot internodia ſint, tot ex iis vaſa, quæ *Barilia* vocamus, conficiantur. Mirum cuipiam videri poſſet. Ego cauſam primò rejicio in ſoli bonitatem, quæ uti humiditate perpetuò ex abditorum fontium venis abundat, ita quoque vehementi calore Solis humiditas attracta quaquaverſus ſe in longum, latum, profundumque dilatata, in tantam arborum molem extenditur: cujuſmodi quoque olim in *Ætna* me vidiſſe memini, illo in loco, qui *tre Caſtagne* ab exotica & incredibili trium caſtanearum, quæ ibi ſpectantur, magnitudine dicitur. [Cortex arboris ingens in monte *Ætna.*] Et quod forſan παράδοξον videri poſſit, oſtendit mihi viæ dux unius caſtaneæ corticem tantæ amplitudinis, ut intra eam integer pecorum grex à paſtoribus tanquam in caula commodiſſima noctu concluderetur.

Sunt præterea in *China*, utpote quæ multum à Zona torrida participat, arbores fructuſque, toto, ut ajunt, cœlo ab *Europæis* differentes, tametſi *Europæis* ferè omnibus, præſertim in Septentrionalibus provinciis, abundet, uti ſuprà diximus; atque inter cætera illa arbor eſt, quæ ob pungentium ſpinarum multitudinem à *Sinis Po-lo-mie* appellatur, quæ quamvis ampliſſimis foliis oneretur, neque fructum tamen, neque florem in iis fert ullum, ſed in trunco producit cum tempore fructum tuberoſum tantæ vaſtitatis, ut ſingulis portandis ſinguli homines ſint neceſſarii, cucurbitam diceres noſtris maximis majorem; Cortex ejus ſpinoſus, melleos fructus corticis concavitati ſub pulpa alba adnatos monſtrat, nucleus toſtam caſtaneam ſapit, fructus plures in uno fructu, veluti in burſa quadam reconditos habet, & quemadmodum *P. Michael Boim* in *ſua Flora Sinica* docet, tantæ granditatis, ut

vel unicus fructus decem aut viginti hominibus ad comedendum ſufficiat; undè non incongruè ſaccum melleis fructibus confertum *Sinæ* nominant, Melopepones noſtros dicitur ſapore antecellere; in quo natura ſuam oſtendiſſe ſagacitatem videtur, quod cum rami tantæ moli ferendo non eſſent, illos ex ſolidiori trunci ſubſtantia eduxerit.

Similis huic arbor eſt, quam *Papaya Indi*, *Sinæ Fan-yay-xu* vocant, arbor ſine ramis, unà cum floribus tuberoſus fructus ex trunci cortice ſupernè infernéque erumpat, Melopepone noſtrate major, pulpa interior ſubrubri coloris eſt, ad liquorem declinans, ita ut cochleari excipi poſſit, dulciſſimi ſaporis, atque toto anno haud ſecus ac apud nos in pomis aureis citriniſque, & flores & fructus immaturi maturique reperiantur. Vide Fig. E.

Eſt

Eſt & in *Hainam* Inſula Sinica, provinciiſque *Quamſi*, *Fokien*, & *Quantung* arbor, ſeu potiùs arbuſtum, quod ſemeſtri ſpatio ex ſex vel ſeptem foliorum medio ramum, multiplici fructuum, dulciſſimorum ficuum adinſtar fœturâ onuſtum, ſine ullis foliis producit; folia hujus plantæ in tantam amplitudinem dilatantur, ut homo commodè ſeſe iis involvere queat. Ego ſanè omnibus examinatis hujus plantæ fructuſque circumſtantiis, nullam aliam eſſe cenſeo, quàm quæ ab *Arabibus* موز *Mauz*, à Latinis *Muſa* dicitur; cujuſmodi plantam olim *Rhegii* in *Calabriæ* urbe, *Mamertino* freto adjacente, vidiſſe, ejuſque fructum deguſtaſſe memini; folia habet ampliſſima ſine ullo ramo, figuram quoque & ſaporem ficûs habent, undè nonnulli *Ficus Paradiſi* nominant; Protoplaſtoſque poſt innocentiam perditam iſtiuſmodi ſe foliis veſtiſſe nonnulli conjiciunt. Hujus autem plantæ Figuram verſa pagina repræſentamus.

Ficus Indica, Arbor Paradisi. N nn

Nascitur & in *China* arbor *Kagiu* dicta, bis in anno fructus producens, quæ inversâ ratione semina non intus, sed in capite exterius portat; Inter cæteros tamen præstat fructus, quem *Americi* & *Orientalis Indiæ* populi, quibus communis est, *Ananas*, *Sinæ* verò *Fam polo nie* vocant, & ingenti copiâ in provinciis *Quantung*, *Chiamsi* & *Fokien* provenit, & putatur primum ex *America Peruviana* in *Chinam* allatus; arbor tamen in qua crescit, non est frutex, sed herba adinstar cardui, quam *Cartciofoli*, vocant, pullulascit, ut proindè in Europæo climate consita in carduum domesticum degeneraturam planè mihi persuadeam, in cujus folio fructus nascitur cauli sua insistens, ut in Figura patet, tanti & tam exquisiti saporis, ut inter nobilissimos *Indiæ* ac *Chinæ* fructus primum facilè locum obtineat; vide Fig.G. In qua planta hoc admiratione dignum occurrit, quod non semina solùm in terram projecta, sed & surculi, quin & folia ipsa terræ implantata novas similesque plantas fructusque producant, quod & multis aliis plantis accidit, adeò ut spermatica vis omnibus hujus plantæ partibus insita sit; de qua admiranda sanè Naturæ facultate vide, quæ de seminis rerum fusè scripsimus *Libro* XII. *Mundi Subterranei*; Faciunt enim hujusmodi plantarum semina plurimum, ad novam quam ibi condidimus phytosophiam comprobandam.

De

Manga fructus.

De *Manga*, *Lici*, *Quei* notiſſimis *Indiæ* & *Chinæ* fructibus non eſt quod dicam, cum apud alios paſſim deſcribatur; Modus quo *Manga Citrio pomo* inſeritur, oppidò ab *Europæorum* arte diverſus eſt: Nam neque per arboris inciſionem fit, neque per transfoliationem; ſed ramum *Mangæ Citrii pomi* ramo ſolummodò alligant & luto opplent, & hoc præſtito, cum tempore deſideratum conjugium paranympha arte ineunt, & præſtantiſſimos *Mango-citrios* fructus producunt.

Arbor ſævum producens.

Narrat *Atlas Sinicus*, in provincia *Che Kiang* arborem naſci, cujus fructus pinguedinem adinſtar ſebi producit, tantâ copiâ, ut ex illa collecta candidiſſimæ candelæ, quæ manus non inficiant, quacunque tandem ratione tractentur, neque extinctæ fœtorem exhalent ullum; Arbor ſat magna eſt, pyros noſtrates & foliis & formâ exprimens; flore candido niteſcit ceraſi inſtar, cui fructum quoque haud abſimilem parit, quem jam maturum diſrupto cortice aquâ calidâ macerant, & liquefactam pulpam mox ubi frigidâ irrigarint, in mucilaginem denſatur, ſævo prorſus ſimilem; quin & ex nucleo oleum quoddam omnibus domeſticis, uti apud nos oleum olivarum, uſibus commodiſſimum, eliciunt; hyberno verò tempore arboris folia cupræa rubedine fulgent, quæ tandem in terram delapſa, ovibus & vaccis cibum, ex quo mirificè pingueſcunt, præbent. Non dicam hic de floribus

Manga, *Mentan*, *Quei* ſimilibuſque, cùm ii ab aliis amplè deſcripti ſint. Atque hæc de plantis Sinicis ſufficiant. Addimus hic arborem piperis & innominatæ arboris Figuram, cujus fructus non niſi circa radicem protuberant, quorum ſapor *Europæis* ficubus ſimilis eſt. Vide Figuram S.

Caput VII.

De Exoticis Chinæ *Animalibus.*

CUm Naturæ Regnum in quadruplex animalium genus, quadrupedum, volucrium, natatilium & inſectorum diſtinguatur, de ſingulis iis, quæ in *China* rariora & magis exotica reperiuntur, hoc loco agam. Quadrupedia præter ea, quæ in *Europa* inveniuntur, ſunt Elephantes, Tygrides, Urſi, quæ maximè in provinciis *Junnam* & *Quamſi* ſtabulantur; de quibus cum jam alii quàm copioſiſſimè egerint, hîc ſilebo, ea tantùm, quæ præterquam intra *Chinam*, alibi non ſpectantur, proſecuturus.

1. Inter cætera animalia, quæ in Occiduis *Sinarum* provinciis *Xenſi* & *Chiamſi* occurrunt, eſt Cervus odoratus, ita enim *Sinæ Xechiam*, vocant, animal ex

Hiam Cervus Muscatus
Q 44

ex quo muscus. De quo Atlas Sinicus hisce verbis : *At nè diutius quid Muschus sit, quispiam hærere possit, dicam ipse plus vice simplici testis oculatus. Tuber seu exuperantia quædam ad umbilicum animalis est, parvum marsupium referens, subtili pelliculâ, ac subtilissimis pilis vestitâ constans. Animal ipsum* Sinæ Xe *vocant, indè* Xehiang, *hoc est animalis* Xe *odor seu fragrantia, quod Muschum significat; quadrupes est, exili cervulo haud absimile, pilo paulò magis nigrescente, cornuum omninò expers est, caro occisi etiam pro cibo adhibetur à Sinis; in hac Provincia, prætereáque in* Suchuen, Yunnan *locisque illic ad Occasum vicinioribus ingens Muschi reperitur copia, ut suo dicam loco. Tubera illa seu marsupia si sincera sunt, miniméque adulterata, præstantissima sunt, adeóque vehementis odoris, ut organum ipsum sicut & Zybethus pura, omnisque lux, aut sonus æquo vehementior aures, aut oculos, odoratum offendant: at versipelles Mercatores ex sanguine, pellibus, aliisque animalis exuviis Muscho additis, marsupia quæ pellis animalis subministrat, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant. Sunt qui id miscent cum sanguine Draconis, & hoc pacto ex una vesica tres aut quatuor faciunt; fucus tamen non latet peritiores; si enim adustum evaporet, verum esse creditur, quod si carbonis adinstar quidpiam adustum remaneat, adulterato astu contaminatum est.*

P. Philippus Marinus in histor. Tunchin.

Quæ eadem ferè tradit de Cervo hoc odorato *P. Philippus Marinus* in *Historia sua de Tunchino*, ubi non deest horum animalium copia, quod adeò stolidum dicit, ut venatoribus fugæ nescium, interimendum ultrò se sistat. Sed audiamus P. Philippum Marinum de iis in sua Historia Tunckinensi sic differentem; verba Italica sunt: *Vi si trova à uso di traffico però dell' ambra rossa, e del muschio, che vi entra da paesi vicini: l' ambra viene dal Regno di* Avà, *nasce in selve pretiose à piè di certi alberi, quando essi gia sono benè invecchiati, e radicati fra le fessure delle rupi alpestri e nudi sassi. Il muschio vero e naturale si hà dal Regno* Gnai; *Quivi fia le selve si ritrova certo animale da i* Cinesi, *chiamato* Ye Hiam, *che tanto è come dire in nostra favella, Cervo odorato, è grande quanto un cerbiotto, di cui hà le fatezze, eccetto che nel capo, che è simile à quel del lupo, & hà due denti longhi, come di vecchio Cignale, che li escon fuori di sotto al labro superiore rivolti all' ingiù verso terra; è di pelo più scuro, che non è il cervo, tardo al corso, e si stolido, che sola fatica de Cacciatori è trovarlo, perche trovato, senza moversi e senza difendersi, si lascia uccidere à man salva. Hor di questo si fà il muschio in varii gradi di perfettione, e fassi in questa maniera. Preso l' animale li cavano tutto il sangue, & il servano da parte, e di sotto all' ombilico li cavano una vesica, ò sia di sangue, ò di altro humore odoroso quivi congelato, poscia li traggon la pelle, & in più parti dividono l' animale, se di esso vogliono muschio in tutta perfettione, prendono la metà dell' animale, ciò è dalle reni in giù, & in un gran mortaio di pietra il pestano bene e tritano, e vi vanno versando tanto del sangue, che di tutto si facci pasta, della quale gia secca, riempiono le borsette, che della sua medesima pelle si fanno. Se vogliono muschio non tanto perfetto, mà pur buono e sincero, pestano tutte insieme le parti dell' animale, & impastatele col suo sangue doppo essere ben asciutte, empiono parimente di quella pasta le borsette. Oltre à queste due sorti ve ne hà un altra non così fina, mà pur vero e buono muschio, & è quella, ove solamente entrano in compositione le parti dell' animale dal capo sin' alle reni, che lasciano col resto di esso à fare la schiettissima come è detto. Di questo animale niuna parte v' è che via si butti, onde sogliono dire, che più val morto che vivo. Un' altra sorte di muschio si compone, che viene in* Europa *in più abondanza, che non viene il vero; la sua mistura è parte quell' ambra, che à certa stagione si pesca intorno alle spiaggie di alcune Isole dell'* India Orientale, *e parte il succo, che si cava dal corpo del gatto detto di* Algalia, *e riesce con tal temperamento più grato l' odore, che non sarebbe quello della semplice ambra che da se il manda assai forte,*

e poco

e poco grato alle narici. Et è quest' ultimo il muschio, di cui s' hebbe prima notitia in Europa, *intendesi di quello che venne da quelle parti.*

Vacca monoceros.

2. Occurrit Animal, cui nomen *Vacca velox*, tantæ siquidem velocitatis est, ut 300 stadia vel uno die conficiat; in fronte oblongo & tereti cornu instructum est, undè multi id Monocerotem putant esse, sed hallucinantur, cum Monocerotis descriptio in nullo ei conveniat; verùm de hisce vide fusiùs actum in VIII. *Libro Mundi Subterranei*, ubi quid propriè Monoceros sit, exponitur.

Rrr

Hippopotamus sive Equus Marinus, *Hayma Syris* dictus.

3. Spectantur in lacunis littorum Oceani Sinici & *Indiæ* passim hujusmodi animalia. In *Hainam*, *Insulis Philippinis*, *Maldinis*, & maximè *Mozambici* ad littora *Africæ* Meridionalis. Animal prorsus deforme est, & visu horridum. Verùm ne quicquam hic omisisse videamur, rerum curiosarum, hisce jungam, quæ P. Boim (qui illud vivum & mortuum quam exactissimè dum ventum prosperum operturus, *Mozambici* commoraretur, examinarat,) in scriptis reliquit. *Duplex*, inquit, *schema veri equi marini subjeci, quorum cum essem* Mozambici *in* Africa, *aut verius in* Cafraria, *greges ad littora marina in lacuna quadam volutari plures vidi. Erat* Mozambici *Civitatis Judex amicus meus singularis, qui*

Hippo-

Hippopotami *caput integrum ad Collegium miſit eo fine, ut illud diligenter obſervarem; menſus itaque id inveni ab ore verſus ſcapulas habere tres cubitos, ex parte inferna duos recurvos maximos dentes, quibus ſupernè ſimiliter groſſi aptè congruebant, linguâ intermediante extortâ. Cum verò poſtea à nobili quodam* Luſitano *ad interiora continentis* Cafrariæ *è regione* Inſulæ Mozambici *perluſtranda fuiſſem invitatus, rudentes littora maris in navi (quam remis* 20 *mancipia remigando propellebant) vidimus ad jactum unius lapidis equos marinos hinnientes ad* 50. *qui variis luſibus indulgebant intra aquas ſummâ meâ voluptate. Quidam è mancipiis* Cafer *cum ſociis propius accedens, & exonerato ſclopo, cum frontem equi graviter offendiſſet, tandem mortuum reperit, quem etiam ob vaſtam molem non ſine difficultate & labore operâ ſociorum in littus extractum, mihi perluſtrandum exhibuerunt; Poſtquam autem carnem* Cafres *inter ſe diviſerunt, dentes extractos eoſque majores mihi obtulerunt. Pellis hujus animalis adeò dura eſt, ut ſæpe* Cafres *acutis ſuis lanceis illam perforare nequiverint. Nullos pilos habet præterquam in extremitate caudæ qui flexiles, ac veluti ex cornu nigro pellucidi quovis modo contorti non frangantur, calamum groſſitate facilè æquant, ex ſingulis pilis armillas faciunt ſingulas* Cafres *& viri & fœminæ, quas in ornamentum manu geſtantes, ſimul earum virtute à paralyſi immunes ſe fore arbitrantur. Ex dentibus ſolent in* India *globulos precarios, cruces, & ſtatuas Sanctorum conficere, ſanguinis enim fluxum ſiſtere probantur: Compertum tamen eſt non cujuslibet promiſcuè* Hippopotami *dentes hâc virtute pollere, verùm illorum ſolummodo qui certo anni tempore capiuntur: Quod utrum verum ſit, experientiâ comprobandum foret. Novi* Goæ *in regio Noſocomio eſſe unum ex maximis dentibus equi marini, cujus admirandæ facultatis ſi experimentum ſumere volunt, dentem venæ ſectæ adhibere ſolent, & ecce, mirum dictu, ſtatim ſanguinis proſilientis impetus, ſanguine intra venam recepto, ſiſtitur. Nota eſt hiſtoria cadaveris cujuſdam Malabarici Principis à* Luſitanis *occiſi, quod cum juxta navem occupatam pluribus glandibus transfoſſum, ſine ullo tamen ex hiantibus vulneribus ſanguinis effuſi veſtigio reperiſſent, in veſtibus jam ſpoliati collo fruſtum oſſium appenſum cum detraxiſſent; quod uti unum ex oſſibus* Hippopotami *erat, ita quoque ſanguinis veluti aggere perrupto è mortui corpore copioſiſſimè ad ſtuporem omnium profluxit: cujus quidem aliam cauſam eſſe non puto, quam frigidiſſimam qualitatem, quâ ſanguis protinus congelatur, & à fluxu prohibetur.* Hæc P. Boim. Nos dentes hujus animalis ternos in noſtro Muſæo exhibemus, quorum quidem qualitatis experimentum necdum ſumpſimus: quod ubi fecerimus, tunc unà quoque rationem tam mirificæ qualitatis inveſtigabimus. Eſt & in Domus Profeſſæ Romanæ noſtræ Societatis Bibliotheca ſcheletrum capitis *Hippopotami*, ex quo paulò ante figuram primæ belluæ depingi curavimus; Sirenis oſſa, cujus coſtam & caudam in noſtro Muſæo exhibemus, & *Peſce Muger* dicitur, ſiſtentis ſanguinis effectum multò *Hippopotami* rariorem experti ſumus. De qua cum quam ampliſſimè in 3. *Lib. Art. Magnet.* egerimus, eò Lectorem remittimus.

4. Refert *Atlas* in provincia *Fokien* animal reperiri piloſum homini prorsùs ſimile; ſimile in Regno *Junnam* & *Gannan* inveniri recitat *Feſe* nomine, ἀνθρωπόμορφον, longioribus brachiis, corpore nigro & piloſo, curſus velociſſimi, & ἀνθρωποφάγον; homini enim obvium vocem edit riſui humano ſimilem, deinde eum invadit. Narravit mihi P. Henricus Roth, Regi *Mogorum* ſimile monſtrum, dum in *Agra* moraretur, oblatum fuiſſe, quem hominem Sylveſtrem dicebant; Ego verò ex variis hiſtoriis doctior, illa certis Simiarum ferocitate immanium ſpeciebus adnumeranda exiſtimo, quod & piloſum corpus & riſus demonſtrant, quem ſimiæ contractâ fronte, & corrugato naſo, dentiumque denudatione, ubi exacerbati fuerint, colliſione, unà cum ſtridulæ vocis ſono Homines Sylveſtres.

Quinam Homines Sylvestres propriè dici queant.

facilè exprimunt. Si quis verò pertinacius sylvestres homines dari velit, is sciat, casu subindè accidere, ut pueri sylvis expositi ibidemque derelicti, non nisi Divinæ providentiæ commissi, vel à feris, vel alio quovis modo sustententur; uti verò hi ex vastis solitudinum labyrinthis se evolvere nequeunt, ita quoque ferino more vitam tolerant, piloso totius corporis amictu vestiti; si quandoque à venatoribus capiantur, pro sylvestribus hominibus reputantur; Sunt enim veri homines, at feri, qui nempe omni cultu destituti, non tam humanam, quàm belluinam vitam ducunt. Talem puerum octennem circiter anno 1663. in *Lythuaniæ* sylvis inter ursos inventum scribunt, voce & habitu ursis, quibuscum semper vixerat, & ab iisdem educatus fuerat, simillimum, aliam præterquam carnem crudam comedere nesciebat, donec magno tandem labore cibis solitis vesci, & unà loqui disceret. Hujusmodi exempla plurima tum in historiis exoticis, tum in vitis Eremitarum passim leguntur.

Historia pueri inter ursos inventi.

Est hoc animal domesticum, *Sum xu* dictum, feli haud absimile, nigri & subindè crocei coloris, pilos habet mirè splendidos; Cicurant illud *Sinenses*, & collum argentea circumdant corolla, murium est avidissimus Venator; ob raritatem tamen ita carum est, ut subindè septem aut novem etiam scudis veneat.

Sunt & in *China* diversæ speciei Simii, quorum alii homines, & sunt ἀκεgκοι, alii

alii canes feleſque mentiuntur, & ſunt κερκοπίθηκοι tantâ docilitate præditi, ut niſi clunium fœditas illos proderet, vix beſtias crederes; & ut mira nonnullorum docilitas videatur, ſubjungam, quod de iis P. Henricus Roth, ſe præſente contigiſſe narrabat. Rex *Bengalæ* ad Regem *Mogorum* in neſcio cujus accepti beneficii recognitionem, ſolennem cum pretioſiſſimis muneribus adornatam legationem expediebat anno 1660; In qua in omnium admirationem rapiebat currus triumphalis auro atque omni gemmarum lapidumque pretioſorum genere refulgens; non humanâ, ſed belluinâ directione ducebatur. Trahebatur currus à duobus candidiſſimis & perquam mirificè adornatis caballis; in ſuperiori currus loco, veluti in ſolio Regio ingens ſedebat moloſſus, precioſis phaleris monilibuſquè mirificè adornatus, qui uti ſeſe tanto ſplendore fulgentem aſpiciebat, ita quoque ſuperbia quadam elatus, aliquid ſe ſupra belluinum eſſe, putare credebatur, ſiquidem incredibili gravitate, proceribus obviis debitam profundâ capitis inclinatione reverentiam exhibebat; Non deerat huic ſatellitium ſplendidum; Simii enim ſuperbè veſtiti, thronum epheborum adinſtar circumdabant, ad nutum domini promptiſſimi; quicquid enim caninum Regem facere in reverentia obviis præſtanda videbant, id omnes unanimi capitis inclinatione pariter præſtabant. Aurigam agebat grandis Simius, aureâ chlamide indutus, cujus pileolus capiti impoſitus auro pariter gemmiſque fulgebat, manu ſiniſtrâ fræni lorum tenebat, alterâ ſcuticâ tam dextrè ſuos regebat caballos, ut non à bruto, ſed à peritiſſimo veredario agitari viderentur; verbo, humanæ belluæ triumphum adeò ſcite adornabant, ut quid homines belluinos deceret, belluæ humanæ mirâ quâdam metamorphoſi docere viderentur. Quantâ autem ex hoc mirifico ſpectaculo Rex voluptate perfuſus fuerit, indè patet, quod brutorum ſolertiam opiparo, verius belluino convivio recompenſandam duxerit, dum quid equis, quid Simiis, quid Moloſſo, ex optimis cibis unicuique congruebat, in pavimento tapetibus exornato appoſuit, ubi pari gravitate jam ad omnia prius inſtructi, ſedentes, quiſque ſuo contentus pabulo delitiabatur. Acta fuerunt hæc *Agræ* Civitate Regiâ, præſente ſupramemorato Patre Roth; ut vel hinc appareat, quantum *Indi* in hujuſmodi belluis inſtruendis induſtria valeant, quam & in Elephantis erudiendis ad ſtuporem omnium præſtant. Sed jam ad Volucrum genus progrediamur.

Triumphus beſtiis inſtitutus.

CAPUT VIII.

De certis quibuſdam Volucribus extrà Chinam *inviſis.*

1. REperiuntur in *China* Volucres, in aliis extrà *Chinam* Regnis inviſæ; inter quas primum meritò locum occupant Aves illæ Regiæ, quas *Fum Hoam* vocant, de quibus ita P. Boimus in ſua Flora: *Avis eſt extremæ pulchritudinis, quæ ſi quandoque humano ſeſe conſpectui ſubduxerit, ſiniſtri id in Regia familia alicujus eventus omen habetur. Mas* Fam, *fœmina* Hoam *vocatur; nidos habent in montibus* Tan, Leotung *provinciæ* Pekino *confinibus; In capite aſſimilantur pavoni, Sinicum poëma hoc pacto illas deſcribit: Humeris virtutes, alis Juſtitiam, lumbis obedientiam, reliquo corpore fidelitatem ſignificat; Avis piiſſima, antè inſtar Rhinocerotis, retrò tanquam cervus graditur; gerit caudam ſicut gallus, caput Draconis in modum, pedes ſimillimos teſtudini gerit; quinque pulcherrimarum avium coloribus alas coruſcas refert; haſce aves veluti Symbolico quodam amictu adornatas* Colai *&* Mandarini,

darini, *quin vel ipse Rex in vestibus auro depictas gestant*. Ego has aves facilè, certæ & peregrinæ Pavonum speciei adnumerem.

T tt

Gallinæ Lanigeræ.

2. Est & aliud admiratione dignum in Regno *Suchuen*, & sunt Gallinæ Lanigeræ, quarum lana ovinæ simillima est, parvæ sunt corpore, brevissimis pedibus, audaces tamen & generosæ, nec non fœminis, uti *Atlas* meminit, in deliciis. Quæritur itaque utrum hæ gallinæ verè pilosâ lanâ uti pecora vestiantur, an non? Ego sanè, ut paucis me absolvam, omnibus circumstantiis ritè examinatis, combinatisque; Dico Lanam quadrupedum illam minimè dici debere, sed uti ex subtilissimis plumulis toto corpore crispatis amiciuntur, ita quoque ex crispatis plumulis lanam crispatam solummodò videri putarique, unde & Gallinæ Lanigeræ nomen meruêre, haud secus ac linum asbestinum, ejusque rasura lana dicitur. Rationem hanc assigno: Quod uti volucres piloso seu laneo vestitu nasci, ita quoque quadrupedes plumaceo amictu vestiri, naturali rerum temperamento repugnat, cum aliud sit in quadrupedibus pilorum aut lanæ, aliud sit plumarum in volucribus naturale principium, fierique non potest, ut in horum seminibus differentissimis una & eadem insit virtus plastica & formatrix, sive pilorum, sive plumarum; ex hoc enim non tam verum & legitimum quempiam certæ alicui speciei proprium, quàm monstruosum

sum

ſum Naturæ partum præter intentionem Naturæ produci, is videbit, qui Naturæ in utriſque leges exactius ponderaverit; & patet ex iis rationibus, quas ſuprà de Cattis volantibus ad hanc veritatem comprobandam adduximus. Gallinarum Lanigenarum familiæ adnumeratur *Jeki* dicta, quæ in variis Provinciis Sinenſibus, uti *Corea*, *Chenſi*, & *Quamſy*, in altis montibus reperitur, & mirà uti formæ, ita pennarum varietate conſpicitur à natura exornata: optimi ſaporis eſſe comperitur. Gibboſum dorſum, & pectori neſcio quid globoſum adnexum habet, unde meritò quis tantam à communi Gallinarum ſpecie degenerationem mirari queat. Ego ſalvo aliorum judicio, eam ex diverſo cum aliis gallinis, v. g. cum Gallina Indica congreſſu, cujus ſimilitudinem præ ſe fert, accidiſſe putem. Verum cum hæc ex profeſſo in *noſtra Arcæ Noëmicæ deſcriptione* decidamus, eò Lectorem ſuo tempore amandamus.

Neque quiſpiam hîc objiciat, ſuprà à me propoſitum de piſce croceo, qui cum tempore plumaceo veſtitu indutus volatum affectet; hunc enim de una ſpecie in aliam abire juxta metamorphoticas leges ei naturale eſt, ſicuti erucis & bombycibus naturale eſt, ex vermibus in papiliones tranſmutari: Undè nos hoc loco tantùm loquimur de iis, quæ intra certos ſpeciei terminos conſtituta ſunt animalia; hoc enim pacto fieri non poteſt, ut quadrupes, aut volucris,

illud alas, hoc pilos aut lanam admittat, nisi illa metaphoricè tantum & per similitudinem quandam ità dicantur. Accedit, quod nullam ex hujusmodi gallinarum lana telam contextam fuisse, omnes fateantur Sinicarum rerum Scriptores, nisi secreto mihi noto in lixivio satis macerentur; de quo vide XII. *Lib. Mundi Subterranei.*

Anates fornacibus exclusæ.

3. Anates quoque in provincia *Quantung*, non secus atque *Cairi* in *Ægypto*, fornaculis in hunc finem affabrè instructis, in iisque ovis impositis incredibili numero excludere solent. In naviculis magnos sæpè harum anatum greges alunt, eosque vel ad maris littora, vel fluminum ripas exponunt, ut æstu recedente ostreis, cancris, tellinis similibusque maris fructibus, quibus summoperè delectantur, cibentur; & quoniam in variarum navium confluxu illæ variè dissipantur, mirum tamen, eas noctu ad sonum pulsatæ pelvis, columbarum adinstar ad nidos suos, quasi signo receptui dato, in suam quæque navem reverti. Est & hoc experimentum in ovis anatum admirabile, quod si ea condire cupias, id nunquam consequère, si aquæ salsæ aut muriæ ea imposueris; at si terrâ cretaceâ, seu argillâ sali mixta ova illiveris, salsedine imbuta gratissimum saporem acquirent.

Avicula ex flore nascens.

4. Dicitur in *Suchuen* provincia avicula ex flore *Tunchon* nasci, quæ proindè *Tunchonfung* Sinicè appellatur; hanc *Sinæ* dicunt vitam suam mensurare ad vitam floris, quo intereunte & ipsa avicula intereat; est & tanta quoque colorum varietate à natura dotata, ut alarum remigio aërem tranans, florem expansis foliis pulchrè exprimat. Utrùm verò animal sive volucris, sive insectum ex planta immediatè produci queat, meritò quispiam dubitare posset; Nos sanè in XII. *Libro Mundi Subterranei*, id negavimus; cum fieri non possit, ut vegetabilis Naturæ gradus, ad sensitivum, superiorem Naturæ gradum ascendendo, effectum potentiæ suæ imparem & improportionatum sensitivæ substantiæ producat. Dico itaque hoc fieri ex seminio ovorum, quæ uti pisa non excedunt, ita quoque facile intrà folliculos sive foliorum, sive floris deposita, ubi rupta fuerint, ex humido floris semini volucris admixto, animalculum volatile simile flori nascitur; cui si volucris accedat imaginatio, dum incubando colorum in flore varietatem perpetuò intuetur, eoque sympathico quodam affectu gaudet, certè colores floris in pennas phantasticæ virtutis efficaciâ derivari, jam frequenti experimento etiam in *Europa* innotuit.

De Nidis quarundam volucrum edulibus.

5. *Conchinchinam* inter & *Hainan Insulam* tractus quidam Oceani non procul à littore Sinico, scopulis magnis, parvis, minimis confertissimus reperitur, intra quos aquarum æstus horrendis fluctibus collisus, cavernas & angiportus rupium tanta spumosorum voluminum coacervatione exagitatur, ut formidinem spectantibus procul incutiat. Intra meditullium harum rupium, in Vere, constituto illis à Natura tempore, aviculæ quædam incognitæ, quas alii passeribus, alii hirundinibus similes esse perhibent, innumerabili multitudine, undè, nescitur, adveniunt, quæ hirundinum instar mox littori insistentes, nidos ædificant, quos rupibus istis singulari artificio affigunt, quali ex materia, hucusque incompertum fuit, atque in hisce ovis pullisque exclusis, denuò aliò avolant, relictis in Nautarum potestate nidis, qui integras naves iis onustas *Chinæ* & *Japoniæ* in mensarum delicias divendunt. Nidi sunt quasi diaphani, uti patet ex tribus, quos in Musæo nostro exteris ostendere solemus, subflavi coloris, nescio ex qua aromatica compositione hucusque incognita elaborati, tali autem proprietate à natura imbuuntur, ut cuicunque cibo, sive ex piscibus, sive è carnibus herbisque parato misceantur, iis fercula mirâ saporis gratiâ condiantur.

Mira Naturæ industria conditi.

Ad

Ad materiam nidorum quod attinet, illam aliundè non putantur portare, ſed materiam viſcoſam ex ſtomacho viſceribuſque putantur eructare, quam rupibus affixam in nidum efforment, & quia humido opus habent, mucilaginoſo quodam liquore ad ſcopulos ſpumante (uti nautis harum venatoribus obſervatum fuit) ſupervolitando & alas & roſtrum implent, eoque nidulos ad firmiorem materiæ agglutinatæ conſiſtentiam identidem alarum agitatione aſpergunt. Contingit autem ut tempeſtatum ſævitie ſubinde magnâ horum nidorum copiâ unà cum ovis vi fluctuum ruptis in piſcium nutrimentum intra mare decidat; ita Patres noſtri oretenus mihi retulerunt, & *P. Daniel Bartolus in Sinenſi ſua hiſtoria* hoc nidificium ampliſſimè juxtà atque Italico Idiomate elegantiſſime deſcripſit, uti & P. Philippus Marinus pariter in Hiſtoria Sinenſi hoc pacto eos deſcribit Fol. 42. *Se hora da gl' animali detta terra vogliamo ſalire à volatili d' ogni generatione, quanto altra parte di queſt' Oriente ne abunda il* Tunchino. *E per dire di alcuna ſpecie, mi ſi preſentano certi uccelletti ſimili alle rondini, che volano vicino alla ſpiaggia, e fanno i loro nidi negli ſcogli della* Cocincina, *& è il nido coſa ſi pretioſa, che ſi vende à prezzo aſſai caro, quanto altro più delicato cibo, per le rare virtù e buoni effetti, che cagiona ne ſani à preſervarli, e negli infermi à torre la loro inappetenza, e diſvogliati à metterli in appetito di mangiare. Non ſi è ſin hora potuto ſapere, che materia ſia; tenace eſſo è, e tranſparente compoſto di molte cellette, à guiſa di cocchiglie maggiori, che come foglie intorno ad un ceſpo ſi dirami, ſtanno attaccate, e ciaſcuna formata à lavoro creſpo e rugoſo, come le ſteſſe cocchiglie, e di egual ſottigliezza, e prendono il color di paſta, quando ſia ſecca, ò quello che diſſeccandoſi, è proprio delle provadure. Non vi hà convito che ſenza queſto cibo s' imbadiſca e mancandovi queſto boccone, pare che vi manchi il meglio, e ſenza eſſo non è ſolenne. Il modo che coſtumano cuocerlo è, una notte prima tenerlo in acqua calda, ſi che ammollito, tutto inteneriſca, e così intenerito ſi ponga à ſeccare per breve tempo all' ombra, e poſcia gentilmente ſi ſfili. Da ſe ſchietto non hà ſapore, ma ſe come auviene de fonghi, buona mano il condiſce con ſue ſpecie aromatiche, ſollecita mirabilmente l'appetito, e contro alla proprietà d' altri cibi, de quali col mangiarne ne paſſa la voglia, queſto par ſempre che più l'aguzzi.*

P. Philippus Marinus de nidis edulibus.

Nullum convivium ſine conditura horum nidorum.

De hirundinibus verò ex foliis arborum in lacum incidentibus jam ſuprà noſtram ſententiam aperuimus: quare prograediamur ad piſces.

CAPUT IX.

De Piſcibus Maris & fluminum Sinenſium.

Crocei piſcis in avem mutatio.

6. Omnem admirationem ſuperat, quod jam dicam: Eſt in provincia *Quantung* animal, quod *Hoangcio yu*, id eſt, *Croceum piſcem* vocant *Sinæ*; eſt enim modo piſcis, modo avis; per æſtatem ſiquidem avis eſt crocei coloris galgali inſtar, per montes volitans, more avium ſuum ſectatur nutrimentum; autumno verò finito ad mare redux in piſcem convertitur, quem hyberno tantum tempore ad delitias cum ſit ſuaviſſimi ſaporis piſcantur Indigenæ. Quæritur hujus tam admirandæ metamorphoſeos cauſa. Dico itaque, ſupponendo primò hoc naturalibus principiis minimè repugnare, cum quotidiè hujuſmodi transformationem in inſectis intueamur, cujus & cauſam in XII. *Libro Mundi Subterranei* quàm fuſiſſimè expoſuimus; Videmus enim pleraſque erucas in volatiles papiliones tranſmutari, aquaticos vermes ex feſtucis excluſos in perlas mox ac aërem ſubierint, quadruplici alarum remigio conſpicuos

ſpicuos aërem tranare ; Innumera hujus farinæ adducere poſſem, ſi ea *citato Libro* non fuſè proſecutus fuiſſem.

Sed dicet forſan quiſpiam, id in inſectis facilè concedi poſſe, at non in perfectis animalibus. Contrà dico, in perfectis quoque animalibus hujuſmodi metamorphoſes ſpectari ; Quid enim aliud ſunt Scoticæ anates prius, quàm vermes, quæ tamen cum tempore aſſumptis alis & pennigero indutæ habitu in anates aut anſeres tranſmutantur, cujus cauſam *citato loco* vide ; piſces quoque in volucres, uti & quadrupedia in piſces tranſmutari, non deſunt hiſtoriæ, quæ id atteſtentur. Certè *Albertus* nomine & re *Magnus l.* 24. *in Aſtoiz* aſſerit, eſſe animal marinum, cui nomen *Abides*, quod cum reliquis piſcibus in mari natales habeat, cum verò ſenuerit, mutatâ formâ terreſtrem aſſumere, & terram incolere, terreſtriumque animalium more veſci, mutatoque nomine, quod primò dum piſcis adhuc erat, *Abides*, modò terreſtris animalis aſſumptâ formâ *Aſtoiz* appelletur. E contrà in Oceano Orientali quadrupes eſſe, quod in ſenectute omnibus mutatis membris in Piſcem degeneret; teſtanturque *Conimbricenſes lib.*1. *de Gen. & Corrupt. q.* 17. *art.*1. apud *Japones* in Inſula, quam *Gotum* vocant, animal quoddam eſſe, corporis magnitudine & figurâ ſimile cani, vel ut alii narrant, lupo ; quod primò quidem in terra vivit, deindè conſtituto à natura tempore, mare incipit frequentare, ubi aſſiduo natatu exercitatum pelagoque commiſſum, omnibuſque membris in formam piſcis compoſitis in belluam marinam tandem convertitur. Sed hæc ad veritatem rei atteſtandam ſufficiant. Quomodo itaque piſcis crocei in avem accidat metamorphoſis, exponendum reſtat. Dico itaque hunc piſcem ex eorum eſſe numero, quæ amphibia dicuntur; cujuſmodi ſunt illi volantes piſces, quos hirundines marinas vocant, quorum forma adeò volucri ſimilis eſt, ut vix diſtingui poſſit; Croceos itaque piſces uti inſignem ad volandum à natura diſpoſitionem obtinuerit, ità facilè quoque in volucrem converti poſſe, nullus ſanè phyſiomyſtarum facilè negaverit; Verùm cum difficile ſit concipere, quomodò piſcis in pennigerum animal degenerare poſſit, niſi ingenti mutatione in ſe facta, de cauſa hujus paulò altiùs philoſophandum duxi.

Ex quadrupede fit piſcis animal aquaticum.

Quomodo crocei piſcis transformatio fiat.

Multi putant ex hiſtoriis perſuaſi, transformationem unius ſpeciei in aliam fieri ex promiſcuo coitu unius cum altero; alii vi imaginationis, ut fit in notis à gravidis mulieribus, fœtibus impreſſis: alii alias cauſas adinvenerunt, quæ tamen ſine magna difficultate defendi non poſſunt. Ad primum quod attinet, coitu hujuſmodi transformationem fieri non poſſe, indè deducitur, quod ovipararum cum viviparis coitus, ſive modum, ſive tempus, ſive denique genetica inſtrumenta ſpectes, ob naturæ repugnantiam à nemine phyſiologorum concedatur. Latet itaque aliud quidpiam, quod hunc monſtruoſum effectum cauſet. Quod ut detegerem, multus fui in examinandis omnibus hujus piſcis crocei circumſtantiis, donec unus è Patribus noſtris, qui nonnullis annis in Inſula Sinica, quam *Hainan* vocant, commoratus, mira mihi de raris Naturæ effectibus in ea conſpicuis retulit: Inter alia de hoc piſce croceo verum eſſe aſſeruit, qui præterquam in hoc Sinico mari non capitur. Sed jam ad rem.

Diximus paulò ante, de nidorum à certis aviculis in *rupibus Hananinis* fabricatorum multitudine: Cum itaque croceus piſcis maximè circa iſtum tractum verſetur, neque alio præterquam ovorum tempeſtate maris ruptorum cibo alatur: hinc ego ob naturalem quandam inclinationem & ſympathiam, quam ad hujuſmodi volucres habet, ex ovorum intra rupes diffuſorum materia, quæ ſeminis hujus animalis vices explet, devoratione fieri exiſtimo, ut approximante

Quænam fit plaſtica vis in pennas piſcem animans.

Vere

Vere vis ſpermatica hujus piſcis ſeſe paulatim exerat, atque ad volandum ſollicitet, & quoniam plaſtica ad aves pennis inſtruendas facultate ſemen ovorum præditum eſt, accidere quoque, ut ea ſeſe in piſce exerente, branchias quibus longis conſtat, in alas paulatim expandat, ſquamiſque in plumas unà cum cauda tranſmutet. Atque hoc pacto volucrem fieri, galgali adinſtar flavi coloris, quia ipſe à flavo colore, quo imbuitur, piſcis croceus dicitur. Quomodò verò Autumno prætereunte denuò in piſcem mutetur, dicendum reſtat.

Notum eſt, temperamento mutato totum mutari; contingit itaque ut adveniente Hyeme, virtute formatice avis deſtructa, ſive ob humoris abundantiam, ſive alia de cauſa volucris id quod primò fuerat, eſſe appetat, atque adeò nativam maris ſtationem repetens decedentibus plumis, tum naturali maris facultate, tum plaſtica videlicet ſeminis virtute, quâ piſcem primò formaverat, ſeſe paulatim exerente, in ſquamas branchiaſque denuò convertat, donec redeunte Verno tempore jam novo ovorum ſemine introſumpto, ei ad volandum appetitus innaſcatur, & tandem denuò volucris fiat perpetua quadam viciſſitudinis pericycloſi. Quod verò hoc aliis piſcibus non contingat, cauſa eſt temperamenti diverſitas, quod metamorphoſeos hujuſmodi uti incapax eſt, ita quoque in actum deduci minimè poteſt. Quod verò hæc transformatio ex ſemine volucris in ovis latente fiat, patet ex iis, quæ de anatum Scoticarum origine *Lib.* XII. *Mundi Subterranei* tradidimus, & in hominibus ſubindè ſimilem tranſmutationem contigiſſe, hiſtoriæ narrant. Dominicus Leo de Arte Med. l. 6. c. 2. apud Petrum Damianum: *Robertus*, inquit, *Gallorum Rex propinquam ſibi copulavit uxorem, ex qua ſuſcepit filium, anſerinum per omnia collum & caput habentem, ſed & hominem fuiſſe fertur, cujus totum corpus alitum more, plumis veſtiebatur; at plumæ ut humano corpori adnaſcantur, fieri non poteſt, ſine virtute formatrice ſeminis alicujus volucris in ovis latente; neque vis hæc exercere ſe potuit, ſine humani cum volucris ſemine miſtura quacunque tandem ratione peracta: Cum nefarii homines vel in ipſam naturam injurioſi & crudeles Magiſtro Diabolo, ea adinveniant, quæ nobis exponere non licet.* Si itaque hoc in homine, multò magis in brutis ſimili naturæ temperamento præditis factu poſſibile putem, ad quæ omnia à nobis *citato loco* fuſiùs deducta, Lectorem remitto.

Homo anseri ſimilis.

7. In provincia *Quantung* referunt, piſcem ſpectari, quem *Vaccam Natantem* vocant, hunc in terram exire & ſæpè cum domeſticis vaccis pugnare ac cornu petere; at ſi diutiùs extra aquas perſtiterit, cornu ejus molleſcere omni duritie deſtitutum, undè in aquas redire coactum piſcem denuò evadere priſtina duritie cornu recuperata. Qualecunque ſit hoc animal, ego id inter amphibia numerandum cenſeo, ſpeciemque eſſe vitulorum marinorum, quas Phocas appellant, aut Roſmarorum dentibus prælongis ſævorum, ſolo cornu, quo præ reliquis ſub hujuſmodi Climate ſingulari Naturæ beneficio potiuntur, differentem: Cur verò cornu in aëre molleſcat, in aqua verò indureſcat, ex temperamento illius cornu dependet; cum plurima ſint quæ extra aquam molleſcant, intra aquam verò indurentur; de quibus in V. & VII. *Libro Mundi Subterranei*, de diverſis aquarum ſaliumque, & quæ ex hiſce componuntur, facultatibus fusè egimus.

Vacca marina piſcis.

8. In provincia *Xenſi* Veſpertiliones reperiri dicit *Atlas*, quæ corporis mole gallinam aut anſerem æquent, undè & à *Sinis* in ſingulares menſarum delicias quæruntur, eo quod eorum caro gallinarum ferculis longè preferatur. Vide quæ ſuprà *de Veſpertilionibus ſeu Cattis volantibus* in Regno *Mogorum* fuſiùs egimus.

Veſpertiliones prægrandes cibo apti.

9. Rurſus in provincia *Quantung* mon-

Monſtrum marinum 4 oculorum & ſex pedum.

ſtrum marinum reperitur, τετρόφθαλμον, id eſt, *quatuor oculis*, & ἑξαπȣ̃ς, id eſt, *ſex pedibus inſtructum*, hepatis figuram utrumque repræſentans, quod uti ex oſtreis vitam tolerat, ita quoque uniones ſubindè evomere videtur. Ego quantum ex comparatione unius cum altero comperire licuit, dicerem ſane ex eorum eſſe genere, quos araneos marinos vocant; ſunt enim teſtudini ſeu torpedini prorſus ſimiles quoad formam, quatuor aut etiam pluribus oculis in dorſo inſtructis, ſex verò pedibus, teſtudineis pedibus haud abſimilibus, natant & non gradiuntur. Ad hanc claſſem referri puto illos piſces, quos *Atlas* dicit in provincia *Quamſi* in montis caverna reperiri quadrupedes & cornupetas, quoſque *Sinæ* ſuperſtitioſi Draconis delicias vocant, quos ideò occidere nefas morte piandum cenſent. Hoc in tractu pariter dicunt, animal reperiri, quod capite volucrum, cauda piſcem referat, quæ omnia in ſupramemoratis alatis piſcibus, quos *Rondones*, id eſt, *hirundines*, à capite χελιδονομόρφῳ vocant; unde quæ *Sinis* mira videntur, noſtris nautis vulgaria ſunt, utpote quæ in Oceano ubivis ferè obvia ſpectentur, & nos in Muſæo noſtro unum intra Rhomborum cyclum appenſum exhibemus, utpote cujus natura ſit, ad eam ſe partem, undè ventus ſpirat, convertere.

Piſces cornupetæ.

Cancri in ſaxum converſi.

10. Rurſum *Atlas* hoc in tractu fert Cancros reperiri, qui ubi aqua relicta aërem ſubierint, ſtatim figura antiqua conſervata in lapidem convertantur duriſſimum; & ratio patet, cum omnia illa quæ ex ſalino temperamento conſtituuntur, intra aquam diſſipatis ſalinis corpuſculis mollia ſint, extrà verò ſiccitate aëris condenſati in lapideam maſſam transformentur, quæ omnibus lapideſcentibus communia ſunt; Quod verò alibi cancris id non contingat, cauſa eſt, quod ille locus, in quo ſimiles cancri reperiuntur, lapidifico ſucco vel vapore non abundet; Hujus enim facultate, quidquid humiditate affectum offenderit, id in lapidem convertit. Exhibemus & nos in noſtro Muſæo hujuſmodi Cancros non in *China*, ſed in noſtrorum fluminum mariſque ripis inventos, in lapides converſos: neque enim quicquam fere eſt, quod ubi in lapidificum hunc vaporem inciderit, in lapidem non commutetur. Vide quæ de hiſce ampliſſimè egimus *Libro* V. *Mundi Subterranei*, *Itinerario Hetruſco*, *cap. de Conchylibus*, ubi quæcunque circa hanc materiam rara ſunt, deſcripta reperies.

CAPUT X.

De Serpentibus Chinæ.

Serpentum magnitudo.

AD Serpentes quod attinet, illi in Provincia *Quamſi*, uti *Atlas* dicit, adeò ingentis longitudinis reperiuntur, ut nonnulli eorum decem perticas æquent, id eſt, triginta pedes geometricos, quibus ſi groſſities reſpondeat, vix majores dari, exiſtimare quis poſſet; Idem teſtatur Flora Sinenſis: *Gento*, inquit, hoc enim ſerpentis nomen eſt, *ſerpentum omnium in* Quamſi, *in* Haynan *Inſula*, *in* Quantun, *facilè maximus reperitur*, *cervos integros exugendo & diminuendo devorat*, *non adeò venenoſus*, *colore cineritio variegatus*, *longus* 18, *aut etiam* 24 *pedum*, *famelicus è dumetis proſilit*, *caudæ innixus in altum ſe erigit*, *& cum feris æque atque hominibus acriter luctatur*, *ſubindè ex arbore inſidiosè in hominem inſilit*, *& complexu interimit*; *fel illius contra oculos morbidos* Sinis *eſt pretioſum*: Idem teſtatur *Marcus Paulus Venetus*, qui in provincia *Carrajam* ait, ſerpentes reperiri tantæ vaſtitatis, ut nonnulli in longitudine

M. Paul. Venet. de Serpentum in Carrajam magnitudine.

tudine

tudine denos passus, & in grossitie decem palmos contineant, & quoniam passus geometricus quinque pedibus constat, certe longitudo hujus Serpentis ad 50 pedes pertingeret, atque adeò Quamsianos Serpentes 20 pedibus superaret. Si verò communes trium pedum passus contineat, tunc iis, qui in *Quamsi* reperiuntur, prorsus æquarentur: Sed audiamus M. Paulum propriis verbis illos describentem: *Nascuntur in provincia* Carrajam Magno Cham *subjecta serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossitiei decem palmos: Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorum loco ungulas* (*melius* ungues) *habent in modum unguium leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum & oculi prægrandes, ut duorum panum æquent quantitatem; os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire valeant, dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt; nec est homo aliquis, aut animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicam, adire queat. Capiuntur verò in hunc modum; Solet is serpens interdiù latitare in cavernis subterraneis aut specubus montium, nocte verò egreditur circumiens terram, & potissimum aliorum animalium latibula lustrat, quærens cibum, quem devoret, nec formidat ullius bestiæ genus; devorat enim bestias magnas & parvas, leones & ursos, & ubi ventrem exsaturaverit, redit ad speluncam suam; cum verò terra illa sit multum sabulosa, mirum est, quantam foveam corporis sui pondere in arena imprimat, putares dolium aliquod vino plenum per sabulum devolutum. Venatores itaque belluæ insidiantes interdiù figunt multos palos, in sabulum fortes, & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, hosque sabulo tegunt, ne à Serpente videri possint, multosque infigunt, maximè eo in loco, ubi belluam in vicino latitare norunt; & quandò noctu more solito ad pabulum egreditur, accidit ut per cedentem arenam reptando & vastam corporis molem trahendo, pectus in alicubi latentem sudem ferream incidat, quo penetratis visceribus, dum infixus sauciatusque, indè se extricare nequit, venatores inibi latitantes, accurrentes draconem interficiunt, & fel ejus extractum magno vendunt pretio; est enim medicinale, ita ut si quis à rabido cane læsus fuerit, si vel modicum, quantum est pondus denarii, de illo biberit, statim sanetur; & mulier in partu laborans hujus fellis gustu protinus partum acceleret; Rursus qui hæmorrhoidas aut ficum anus sustinuerit, hujus fellis unctione intra paucos dies convalescat; Carnes verò hujusmodi serpentis vendunt in cibum, nam libenter eâ vescuntur homines.* Hucusque Marcus Paulus Venetus; ex quibus patet, hujusmodi Serpentes Draconibus adnumerari posse, innoxios tamen, & sine veneno, cujusmodi Atlas in provincia *Chekiang* esse dicit: Verba ejus sunt: *Prope* Caihoa *mons est* Cutien, *in quo Tigrides & Serpentes maximi, minimè tamen noxii vivunt, illæ cum alibi in circumvicinis regionibus ferocissimæ sint, at hîc ita mansuescunt, ut nulli omnino noceant, serpentes verò etiam veneno carent.* Si quis causam quærat, Dico totum i[...] ex naturali montis aërisque dispositio[...] dependere: Constat enim ex natur[...]lium rerum historia, locos complures reperiri, in quibus nec herba, nec animal ullum venenatum vivere possit, quemadmodum in *Europa* de *Hybernia* & *Insula Melitensi* certò constat: Si enim ex *Sicilia* casu unà cum fœno serpens aut bufo inferatur, is simul ac aërem Insulæ senserit, eum protinus mori necesse est; idem de *Hybernia* recensent authores & Indigenæ; verùm uti id in *Hybernia* privilegio particulari Sancti Patricii precibus obtento, ita hoc S. Pauli patrocinio adscribitur; cujus luculentissimum signum est, quod ante Divi Pauli adventum Insula serpentibus lethiferis non caruerit, & cum una quoque ex viperis, uti in *Actibus Apostolorum* legitur, ejus manui sine ullo tamen nocumento adhæserit, Incolæ eum, ceu Numen quoddam, & humana conditione majus, eò quod à tam pestiferis serpentibus nil pateretur, adorandum censuerint; Sed de super-

Medica vis horum Serpentum.

Cur *Melita & Hybernia* venenosis animalibus careant.

Cc 2

ſupernaturalibus hujuſmodi effectibus non hìc tractamus; Sed quæritur, utrum locus verè detur, in quo noxia animalia venenum naturaliter deponant, ut in *Chinæ* ſupranominata provincia de ſerpentibus dictum fuit. Dico quod ita. Cum enim venenoſorum animalium terreſtrium proprium ſit, omne quod in terreſtribus glebis virulentum eſt, in ſe veluti in burſas quaſdam vivas attrahere; certè ubicunque terrenum fuerit ex ſe & natura ſua à venenoſis qualitatibus alienum, ſerpentes ſine veneno eſſe neceſſe ſit, uti in *Samo* & *Lemno* Inſulis fertur accidere;

Cur in nonnullis locis ſerpentes non vivant, aut ſi vivant, veneno careant.

cum enim terra iſtiuſmodi venenis omnibus contraria ſit, quam & ideò *Turcæ* magno pretio vendunt, & Sigillata vulgò dicitur; certò colligitur ſerpentes ibi morari non poſſe, & ſi morantur, veneni tamen omnis expertes eſſe. Pari pacto naſcuntur in nonnullis montibus herbæ quædam ſerpentibus oppidò contrariæ; undè rurſus, vel non poſſunt ibi conſiſtere vel ſi conſiſtant, veneno carent; undè concludo, ſimile quid in montibus *Xuntien* evenire, quo ſerpentes à venenis immunes exiſtant.

Tigrides manſuetæ in nonnullis locis, & cur?

Ad Tigrides, quæ in dictis montibus manſueſcere dicuntur, quod attinet; Dico idem contingere, quod in Tauris furioſis, quorum cornibus caprificus alligata, eum ad manſuetudinem, ſi fides *Plinio* habenda, reducit; quod idem accideret, ſi in loca incideret caprificis conſerta; exhalatio ſiquidem caprifici ſuâ acrimoniâ conceptam bilem diſſipat, unde ad mediocritatem reducta bile Taurus ex furioſo fit manſuetus. Plantas itaque, uti in Tauris caprifici, ita quoque in Tigridibus manſuefaciendis plantæ dari poſſunt, quæ hunc in ferociſſimis belluis effectum præſtent; dici enim vix poteſt, quàm mirificis effectibus hujuſmodi ſpecificæ rerum qualitates κτ̀ τὴν συμπάθειαν præſtent. Verùm de hiſce in *Libro* VIII. *Mundi Subterr.* fuſiùs actum vide.

Serpentum virulentia & antidotum.

Sunt & nonnulli alii ſerpentes in *Chi*-*na*, veneno irremediabili pollentes; quorum primus *Cabra de Cabelo*, id eſt, *Serpens capillatus* dicitur, de cujus lapide in Regno *Mogor* jam ampliſſima mentio facta eſt; alter adeò lethifero toxico turget, ut intra paucas horas hominem interimat; ita *Flora Sinenſis*; ſummo tamen in pretio habetur, ob medicamentorum, quæ inde componuntur, præſtantiam. Compoſitio ita inſtituitur: totus ſerpens amphoræ, quæ nobili & generoſo vino repleta ſit, immergitur, ita ut capite ſolo conſtrictum per medium operculi foramen exſtet; hoc peracto igne ſuppoſito uſque ad ebullitionem ferveat vinum, & ſerpentis venenum paulatim in vaporem reſolutum totum per os expiret, caro deinde reciſo capite infirmis datur, & unicum illud pretioſum contra omnia venena antidotum conſervatur.

Teſtudines alatæ.

Teſtudines in Sinico Oceano adeò grandes reperiuntur, ut *Atlante* teſte, eminùs ſpectantibus ſcopuli videantur. *Flora Sinenſis* in Regno *Honan* teſtudines reperiri, ſubinde viridi, nonnunquam cæruleo colore imbutas; Eſſe quoque nonnullas, quæ pedibus alas adjunctas habeant, ut hoc pacto tardiſſimum progreſſum alarum velocitate compenſent. Ego quidem, quantum conjecturare poſſum, pennigeras alas hiſce adnatas non facile aſſererem, cum hoc natura teſtudinum, ex primis naturæ principiis repugnare videatur, ſed teſtudines viſcoſum quendam liquorem circa pedes emittere, ut in Figura patet, qui cum tempore in cartilagineas veluti branchias quaſdam extendatur, quarum ope non tam volare, quàm ſaltando progreſſum promovere videatur, cum ſubindè multa in vulgus ſpargantur, quæ ſenſati ac longâ experientiâ viri docti, ubi ea ſtudioſiùs examinaverint, aliter omnia, ac fama ferebatur, reperiunt. Atque hæc ſunt, quæ de rarioribus *Chinæ* animalibus comperi, ut proinde Dei Opt. Max. admirabilem in rebus omnibus diſpoſitionem & ſapientiam admirari, & laudare non ceſſemus.

CAPUT

X xx

CAPUT XI.

De Lapidum Mineraliumque in China *admirandis.*

IN Lapidibus Mineraliumque Oeconomia non minora Naturæ ludibria reperiri, *Atlas Sinicus* cæterique Scriptores testantur. In provincia *Huquang* ad montem *Xeyen* post lapsas potissimum pluvias, lapides reperiuntur, quæ hirundines dicuntur; has enim ita exprimunt, ut præter vitam nihil ipsis desit, imò inter eas mares & fœminas ex colorum varietate Medici distinguant, iisque ad medicamenta conficienda utantur. Ego supposita narrationis veritate, dicerem sanè non à Natura hoc eas corporis habitu è saxis efformatas esse, sed dum vivæ essent, & in terræ fissuris laterent, succo seu vapore petrifico in lapidem conversas fuisse, quas deinde imbrium pluviarumque aqua ex meatibus terræ fluxu suo evolutas in conspectum det; cujus rei varia animalium tum hominum quadrupedumque, tum volucrium in lapides conversorum exempla vide *Libro* VIII. *Mundi Subterranei.*

Hirundines lapideæ.

Narrant Geologi *Sinæ* Lapidem in *Xensi* provincia reperiri, qui juxta incre-

Lapis ad incrementum & de-

cremen-tum Lunæ crefcens & decre-fcens.

incrementum decrementumve Lunæ crefcit, inæftimabilis apud eos pretii, fed & hunc eundem effectum præftare apud nos Sileniten, plerique tradunt Naturalium rerum Scriptores. Ego dico, effe Talci fpeciem, five lapidem fpecularem, quem fummo ftudio fæpè obfervavi, non folùm ad Lunæ fplendorem lucere, fed & veluti in fpeculo quodam Lunæ five plenæ, five dichotomæ, five fextilis figuram perfectè exhibere; undè de Lunari hoc lapide juxta phafes Lunæ, nunc crefcente, nunc decrefcente fabulam natam effe putem; dum enim figuram Lunæ fub quacunque phafi veluti in fpeculo exhibet, fimplices reali lapidis incremento decrementove, phantafmate illo illufi id adfcripferunt, quod non nifi in fpeculari lapide ἀνακαμπτικῶς, five reflexo Lunæ radio repræfentatur; & indè patet, quod lapis femper fibi fimilis, nulla in fe mutatione facta, quacunque Lunæ phafi, in quacunque tandem rerum exhibitione perfiftat.

Terra *Quei.*

Illic quoque terra reperitur, quam *Quei Sinæ* vocant; mineralis terra candidiffima mirificè à mulieribus ad fucum appetita, cofmetica fiquidem virtute pollet, aqua diluta, & hoc pacto ad nævos maculafque corporis extergendas mirè opportunam tradunt, unde Sinico nomine *Quei xi*, id eft, *Nobilem fœminam* vocant. Ego ceruffam mineralem ex plumbo & antimonio, feu ftibio mifcellam effe puto, quæ & in multis *Europæ* locis reperitur; ut proinde nil in hoc admiratione dignum occurrat.

Lapis Vaccinus.

Lapis in provincia *Xantung* è vaccarum ftomacho educitur, lutei coloris, magnitudine fubinde ovum anferinum æquat, foliditate Bezoartico cedit; levioris enim fubftantiæ eft, & illo præftantioris virtutis à Medicis judicatur. Oftendimus nos in Mufæo noftro fimilem ex vaccæ ftomacho eductum, qui tamen minimè ex terreftri fubftantia compofitus videtur, fed ex minutiffimis fibris herbarum, quæ indigeftam hanc molem confumpto fucco in ftomacho boum convolutam in globum fuperinductâ fubfufcâ pelle, efformant, quem ego eundem effe puto, quem *Bellonius* lapidem fellis vocat *l. 3. de ani*: aut quem *Arabes* هرزي *Harazi* appellant.

Bombyces.

Non dicam hìc de laboribus, quos in Bombycum & Serici cultura adhibent *Sinæ*; unde tanta byffi fericique copia provenit, ut toti Orbi fufficere jure poffit; unde non fine ratione eam, quam *Ptolomæus* Sericam vocat regionem, aliam non fuiffe, quàm *Chinam* conjicio. Eminet inter cæteras hifce provincia *Chekiang*, utpote quæ bis quotannis bombyces educit, eorumque culturam bis mille & octingentis annis ante noftræ Salutis adventum prifcos exercuiffe, *annales* eorum referunt.

Saxum ἀνθρωπόμορφον.

In provincia *Kiamfi* ad montem *Yangkiu* mirabile faxum confpicitur, quod à Natura vel arte in humanam figuram adaptatum varios, pro varia aëris futuri temperie, colores induere fcribunt *Sinenfes Geologi*; ex his enim futuram five ferenitatem, five pluvias fe prædicere poffe fibi perfuadent; Ego ea thelefmata Magica effe puto, cujufmodi plura in *China* fpectantur, à Magis, Magiftro Satana ad fuperftitiones propagandas conftituta; & ab *Arabibus* طلسمات *Thalefmat* dicuntur. Sed progrediamur ad mirabilem naturam Afbefti paulò exactiùs defcribendam.

Afbeftus, igne inconfumptibilis.

Atlas Sinicus ait, in *Taniu Tartariæ* Regno fupra lapides nafci herbam quandam, quæ ab igne non confumatur; hæc enim in ignem projecta, rubefcit quidem, & aliquo modo ignefcit, at educta ex igne mox priftinum candorem recuperat, nonnihil in cinericium declinantem; non adeò in longum excrefcit, fed fub forma capillaris excrefcentiæ, fragilis & imbecillis confiftentiæ, aquæ impofita in lutum abit, ftatimque confumitur. Atque hæc eft defcriptio herbæ afbeftinæ; in qua ego infignem errorem

rem noto, dum herbam illi putant, quod nos pura lapideæ ſubſtantiæ filamenta aſſerimus: per abuſum itaque vel imperitiam hominum, qui dum lapidis hujus effloreſcentiam ſpectant, herbam ex lapide excreviſſe inconſultà naturâ arbitrantur. Hic abuſus quoque Latinos inter Authores comperitur, dum filamenta hujuſmodi linum dicunt, non quod revera linum hujuſmodi ex vegetabilium œconomia depromptum ſit, ſed quod inſtar lini filari & texi poſſit. Eſt itaque fuſtis hujus herbæ nihil aliud, quàm effloreſcentia quædam ex lapide asbeſto, qui in *Tartariæ* regionibus paſſim reperitur, evibrata; non ſecus ac mineralium, ſalium effloreſcentias ἐξανθήματα, ſive *arbores metallicas* per κατάχρησιν appellare ſolemus. Habeo & ego magnam hujus Aſbeſti ſive Amianti, ut vocant, in Muſæo noſtro copiam; cujus filamenta digitis ſoluta prope propius herbarum fibras exprimunt, è quibus contuſis, & certo modo præparatis chartam confici, quæ literis exarata, & in ignem conjecta, ſtatim conſumpto atramento chartam candidam exhibebat, novis literis inſcribendis aptam. Quomodò verò, aut quo arcano artificio id in fila duci queat, in XII. *Libro Mundi Subterranei* tanquam magnum & paucis notum ſecretum innui.

Aſbeſti ſive Amianti mirabilis proprietas.

Meminit hujus mineralis quoque Marcus Paulus Venetus lib. 1. Itinerarii ſui, cap. 47. *Eſt*, inquit, *in provincia* Chinchin (quod eſt *Tartariæ* Regnum) *mons, in quo inveniuntur mineræ chalybis & Salamandræ, de hac fit pannus, qui in ignem projectus non comburitur. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, uti quidam è ſociis meis Vir ſingulari præditus induſtria curioſior, nomine* Turcus *me edocuit, qui in provincia dicta mineralium operi præfuit. Invenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia, & hæc ad Solem conſiccata in mortario æneo conteruntur, deindè lavantur, & quidquid terrarum illis adhæſerit, ſubmovetur; demùm fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atque in pannum contexuntur; & quando pannos illos volunt dealbare, projiciunt eos ad horam integram in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur nive candidiores, haud ſecus purgant eos, ſi maculas aliquas contraxerint, nam alia præter ignem lotura illis non adhibetur. De Salamandra verò ſerpente, qui in igne vivere dicitur, nihil explorare licuit in Orientalibus Regionibus. Ajunt tamen* Romæ *mappam quandam haberi ex Salamandra contextam, in qua ſudarium Domini involutum retinetur, quam Rex quidam* Tartarorum *Romano Pontifici miſit.* Hæc de Aſbeſto Marcus Paulus Venetus, ubi per Salamandram non intelligitur, uti ſimpliciores credere videntur, ſerpens, qui in igne paſſim vivere dicitur, ſed de Asbeſto ſive Amianto, quod in igne non ſecus ac Salamandra ſine ulla noxa perduret, κατὰ τὴν μεταφορὰν dictum velim. Quamvis etiam quæ de Salamandra animali in igne incorruptibili, pyrauſtiſque dicuntur, fabuloſis veriùs, quàm veris hiſtoriis adſcribenda putem; Cum, uti in VIII. *Libro Mundi Subterr.* docuimus, nullum animal in valido igne ſine ſui corruptione exiſtere poſſe: undè igitur fabula originem duxerit, aperiam.

M. P. Venet.

Salamandra cur dicatur Aſbeſtus.

Salamandra ex eorum numero, quas Lacertas vocant, ſpecies quædam eſt; Lacerta videlicet nigra & aureis maculis inſignita, cæterum animal muco & viſcido humore aſpectu horridum & nauſeà plenum, vel ex eo capite, limacum inſtar, tardiſſimi progreſſus; hoc in *Germania* ſæpius me vidiſſe memini, quod vix niſi poſt frequentes imbres ex humidis & lutulentis ſpecubus exire ſolet, Germanicè Mollen vocantur. Hoc itaque animal cum frigidiſſimi juxta ac humidiſſimi temperamenti ſit, & totum quaſi ex mucore conſtitutum, ſi quis ſupra carbones accenſos impoſuerit, id illos nimia ſua humiditate viſcoſitate plenâ ſtatim extinguat, quod idem fieri in limacibus expertus ſum: Si quiſpiam verò

Salamandra quid?

verò illos in ignem validum projecerit, is eas non ſecus ac alia combuſtibilia in cinerem protinùs converti reperiet; Quod idem Franciſcus Corvinus in Salamandra ei ex *America* tranſmiſſa ſe expertum eſſe teſtatus eſt. Quod verò *Marcus Paulus Venetus* dicat de Salamandra contexta & *Romæ* detenta, in qua Sudarium Chriſti involutum ſit, de eo nihil hucuſque comperire licuit, & ſi foret, id non de Salamandra lacerta, ſed de aſbeſtina tela, quæ per ſimilitudinem quandam Salamandra dicitur, intelligendum foret.

Eſt in provincia *Kiamſi* ad Borealem ripam *Po* fluminis urbs *Jaocheu*, aquarum fluminumque irrigatione pulchra, amœna & cumprimis delicioſa. Hæc Urbs, id ſola, quod in totius Orbis admiratione & ambitione eſt, poſſidet; ſuntque vaſa illa pretioſiſſima, quæ *murrhina* ſeu *porcellana* vocant, à Regibus & Principibus tantopere æſtimata, de quorum materia magna inter Authores lis & controverſia: Sunt qui terram quandum mineralem poſt centum annorum durationem ſubterraneam, ſuam nanciſcatur perfectionem; Non deſunt, qui fabulis quoque propudioſis annexis, ex neſcio qua materia eam oriri velint, ſed Patres noſtri experientiâ ſenſatâ oculari-que docti, quænam illa ſit materia, quis eam elaborandi modus & ratio, tandem detecta varietate nos ab omnibus falſitatis conceptæ erroribus liberarunt, & inter cæteros curioſiſſimus Martinius, qui hoc argumento in ſuo Atlante Sinico fol. 37. ſcitè ſanè proſequitur his verbis: *At quod maximè eam commendat, eſt elaboratio & copia ſcutellarum Sinenſium, quas* Porcellanas, *neſcio undè petito nomine vulgò vocant: quæ nullibi in toto Regno fiunt præſtantiores, quàm in pago* Feulcang *civitatis: Licet enim alibi terram ex qua fortè confici poſſint, habeant, nullo modo ad eas accedunt, quæ in hoc pago fiunt, imò quod admiratione dignum, terram ex qua eas efformant, non ex hujus provinciæ ſolo hauriunt, ſed ex* Kianguan *provinciæ urbe* Hoeicheu *advectam accipiunt, nec ibi, licet tanta illius adſit terræ copia, ullo modo effingere illas queunt; ſunt qui id aquarum temparaturæ adſcribant. Ex hoc ergò hujus urbis pago omnes ſcutellæ illæ, ac vaſa Sinenſia ſunt, quæ à ruſticis rudibuſque hominibus figlina arte elaborantur, eodem modo, quo* Faenſes *in* Italia: *Coloris varii ſunt, licet omnes ex ſubtiliſſima illa argilla, ac aliquantulum diaphana conſtent, quæ colore illiniuntur croceo, variiſque Draconum figuris illuſæ ſunt, Regio deſtinantur palatio; pro vulgo fiunt rubræ, luteæ ac cæruleo colore, ad quem effingendum glaſtum à* Sinis *adhiberi ſolet, quod ibi magnâ reperitur copiâ, præcipuè in Auſtralioribus Provinciis, quo etiam ad tingendas veſtes utuntur. Quàm verò rara ac præclara vaſa hîc fiant, longum eſſet referre, nullam formam, nullum florem, figuramve finges, qui non eandem ex porcellana argilla apud illos admittat: quanta verò horum vaſorum ſit copia, facilè quivis colliget ex ea, quam quotidiè videmus in* Europa *noſtra. At miror, undè hic increbuerit rumor, ex ovorum teſtis, aut contuſis conchulis marinis præparari hanc materiam, idque ex relatione quorundam centum annorum ſpatio repoſitam ab avis pro ſucceſſuris nepotibus: planè rerum gnaris ridicula ſunt hæc, & merè commentitia, namque omnia ex terra, quæ ad hunc pagum ex urbe vicina* Hoeicheu *advehitur, figlina arte fiunt; terra autem illa non pinguis, ut creta eſt, ſed veluti arenula pellucida quam macerant, & aſperſâ aquâ in maſſam cogunt, quin & ex fractis vaſculis denuò fruſta comminuunt, atque iterum nova vaſa efformant, ſed hæc ad priorem vix accedunt nitorem aut pulchritudinem; quod prætereà hæc vaſacula commendat, eſt, quod edu-liorum etiam ferventium vim innoxia patiuntur, imò, quod magis mirandum, fruſta inter ſe claviculis æreis filoque conſuta liquorem continent, nec tranſmittunt: hujus ſutoriæ artis periti totam paſſim* Sinam *obambulant, ii ad foraminula efformanda ſubtiliſſimum adhibent terebellum* (Vulgo *dril* vocant) *cujus cuſpis ex adamante eſt, quali hyalo ſculptores apud nos ferè utuntur, aut ii potius qui apud* Mediola-

Vaſa Porcellana.

P. Martinus Martinius de vaſis Porcellanis.

diolanenſes *cryſtallum montanam perforant*. Hæc P. Mart.

Minerarum in *China* copia.

Montes *Sinarum* omni mineralium metallorumque genere referti ſunt; nec deſunt, qui auri argentique mineras fœcundiſſimas habeant, quamvis edictis Regiis eas excolere non permittatur, eo quod ob virulentas, ut ajunt, terræ exhalationes foſſores innumeris paſſim morbis expoſiti avaritiam tandem morte luant, vitam autem hominum auro pluris fieri debere par eſſe. Undè aureis ſolummodo contenti ramentis, quæ ex fluminum fontiumque limo educunt, cæterùm fodinarum ſcrutinio cum vitæ tot hominum periculo incumbere ſupervacaneum eſſe exiſtimant.

Fodinæ non coluntur à *Sinis*.

Alchymiſtæ Sinenſes.

Chimici tamen, ut ubique locorum, ita & in *China* potiſſimùm auri ſiti torti, artem ſuam tametſi impoſturis fucisque infamem, tantis tamen verborum ampullis depingunt, ut etiam maximis potentiſſimiſque Regni Magiſtratibus artis veritatem perſuadeant, dum non aureos ſolummodo montes, ſed & immortalitatem in hac vita ſtultæ plebi arte ſua pollicentur, quorum tamen idem prorſus, qui *Europæorum* ſcopus eſt, ſplendidè mentiri, & plus æquo credulos avaroſque iſtiuſmodi offuciis fallere & dementare.

Primus Alchymiæ profeſſor in *China*.

Eſt in provincia *Suchuen* parvus Lacus *Yotan* ad urbem *Pukiang* ſitus, vel ex hoc nomine celebris, quod Hoangtius Alchymiæ primus profeſſor hic chryſopœiæ operam dederit, 2500 ante Chriſti adventum annis. Verùm cum hujuſmodi veriùs nugas, quàm antiquitates in *Libro* XI. *Mundi Subterranei* quàm ampliſſimè confutatas exhibuerimus, illùc Lectorem remittimus. Imperium tamen auro cæteriſque metallis dives eſſe, ſuprà dictum eſt, & multitudo thermarum, ſalium omnis generis, communis, nitri, aluminis, vitrioli, ſulphuris, & ſubterraneorum ignium copia id facile convincit, unde varii iſti aquarum nigrarum, viridium, flavarum, rubearumque, quibus tinguntur, colores, ubique paſſim occurrunt.

Fons inſolitus.

Eſt & in provincia *Honan* fons, cujus extima aquarum ſuperficies cùm frigidiſſima ſit, ſi tamen paulò profundius manum immerſeris, calidam ferventemque aquam ſis reperturus, cujus rei cauſam uti *Sinæ* ignorant, ità facilè quoque admirantur. Certè plures hujuſmodi me in *Italia* vidiſſe memini, & potiſſimum in Lacu *Albuneo Tyburtinæ* Urbi vicino, in cujus ſuperficie aqua perpetuò friget, profundior verò contrà ſemper fervet: Ratio hujus facilè aſſignatur: cum enim ſuperficies frigidi ambientis aëris beneficio continuò perfletur, eam frigidam manere neceſſe eſt, interno calore externi efficacia veluti retuſo, habetque veluti caloris ſui gradus quoſdam, ita ut in fundo aqua ſit calidiſſima, in medio calidiuſcula, & deinde tepida, & ultimò tandem frigida. Sed de hiſce vide quæ in *Itinerario* noſtro *Hetruſco* & *Latio* de hiſce fuſius egimus.

Lacus *Albuneus Tyburtinus*.

Unum hoc loco apponam, quod niſi Patrum Noſtrorum oculari teſtimonio comprobatum eſſet, παράδοξον meritò videri poſſet. Sunt in provincia *Xanſi* putei ignei non ſecus ac aquei apud nos, qui paſſim in dicta provincia viſuntur, magnoque compendio ac ſumptuum parſimonia ad cibos coquendos adhibentur. Hoc autem pacto procedunt: Putei orificium ita clauditur, ut præter ollam aut cacabum nihil aliud admittat, eo fine, ne calor per laxiora foramina diſſipatus obturatis ſtrictè terminis magis magiſque intendatur, atque ita nullo pæne labore cibos intra breve tempus Indigenæ excoquere conſueverunt. *Atlas* ait, *Audivi quandoque hunc ignem craſſum eſſe, neque admodum lucentem aut diaphanum, calidus quidem eſt, ſed ligna injecta non comburit, quin & in tuborum majorum concavitate collectus conſtrictuſque facilè circumferri poſſit, & cum libuerit, ad coquendum eo uti quis valeat, ſiquidem aperto in tubo foramine, erumpens ignis res leviores facilè elixat, donec exſpiraverit miro ſanè Naturæ artificio: Si res ita ſeſe habeat,*

Puteorum igneorum mira vis.

neque enim ipse coram vidi, adeoque fides sit penes Authores Sinicos, quos in iis quæ comperi, rarò fallaces inveni. In tota hac Provincia carbo ille effoditur, qualis ferè apud Belgas Leodiensis *est, ea ad alendum ignem & hypocausta calefacienda Boreales* Sinæ *passim utuntur, prius contusos perfringunt (lapides enim ingentes & nigerrimos effodiunt) tum aquâ perfusos miscent, massasque conficiunt; difficulter quidem ignem concipiunt, at conceptum semel diutissimè vegetum urentemque fortissimè retinent. Fornaces in hypocaustis Sinicis uti in* Germania *ex lateritio opere fiunt, & nonnunquam ad modum lectuli exstructæ, adeò ut in cœnaculis non fornacem, sed lectum te videre credas, & illis etiam ad incumbendum sat commodè hybernis temporibus servit.* Hucusque Atlas.

Similes putei & in *Europa* inveniuntur.

Ad igneos itaque puteos quod attinet, Dico illos nihil aliud esse, quàm canales seu caminos ex profundissimis terræ visceribus, id est, è pyrophylaciis, ita enim in nostro *Mundo Subterraneo* vocamus ignis Subterranei receptacula, quorum orificium in superficie terræ eminens non potest non præstare dictum in coctione ciborum effectum, ob vaporum halituumque perpetuò indè exspirantium intentissimum calorem. Neque quispiam putet, in sola *China* hujusmodi Naturæ prodigia spectari, cum in pluribus *Italiæ* & *Siciliæ* locis ea passim obvient, potissimùm hujusmodi in Puteolano Vulcani foro, seu Campis Phlagræis, quam & Sulphaturam vocant, me observasse memini; Siquidem hujusmodi canales

nales

nales adeò ardentem exſpirant ventum, ut ſi quis orificio ejus ollam carne refertam imponeret, intra quadrantis horæ ſpacium haud dubiè carnem optimè coctam ſit reperturus. Nihil itaque inter noſtros & *Sinicos* ignium puteos differentiæ eſt, niſi quod nos hujuſmodi Naturæ beneficium in culinæ uſum non convertamus, *Sinæ* verò data hac oportunitate ad ſumptibus in lignis cremandis parcendum, inſigni ſanè emolumento utantur: Idem igitur accidit in igne quod de Æolio Cæſiorum monte diximus in *Itinere Hetruſco*, cujus frigidiſſimum ventum cives per canales non ſecus ac aquam per rivos, quiſque in domum ſuam ad refrigerandos tum fructus, tum potum æſtivo tempore, deducunt; ita quoque *Sinæ* igneum hunc ſubterraneum calorem per diviſos veluti canales rivorum inſtar ad ciborum cocturam derivare conſueverunt, atque adeo res non tam mira, quàm inſolita nobis eſſe videtur. Vide Figuram in qua A pyrophylacium ſubterraneum AB, AC, AD, canales pyrogogi, orificia E, F, C ſupra quæ ollæ ponuntur.

ATHANASII KIRCHERI
CHINÆ ILLUSTRATÆ
PARS V.
DE ARCHITECTONICA,
Cæterisque Mechanicis Artibus *Sinensium.*

PRÆFATIO.

ETsi Sinæ *non eam obtineant Scientiarum Speculativarum notitiam, ut cum* Europæis *comparari queant, earum tamen sunt capacissimi, uti ex Cursu Philosophico Conimbricensium in Linguam Chinicam converso patet, cujus subtilitates ita facilè comprehenderunt, ut nostris non cedant; Mathemata quoque etsi præter Astronomiam & Calculatoriam vix reliquas species nôrint, continuò tamen usu à nostris Patribus exercitati, librisque impressis ita profecerunt, ut admirationi omnibus fuerint, imò quidpiam nobis etiam altius sapere velle videantur. Nihil olim ne nomine quidem de Geometria, Optica, Musica, Statica, Horologiographia, nihil de causis Naturalium, abditarumque rerum virtutibus nôrant, nostrorum tamen editione librorum adeò illuminati fuerunt, ut & ipsi nonnihil de occulta Philosophia in lucem edere paulatim attentarint; Quemadmodum verò nihil Ethica & Politica ad vitæ humanæ felicitatem conducibilius censent, ita huic omnes maximè operam dant, hanc excolunt solam tanto studio & assiduitate, ut qui majorem hujus notitiam assecutus fuerit, illum ad majores Imperii dignitates capessendas aptiorem judicent: Comprehendunt autem sub illa Ethicam & Oeconomicam tum ad privatos, tum ad domesticos mores formandos aptam, sive Monarchicam Politicam ad publicum regimen conducibilem. Ultimam hujus Politicam, dici non potest, quantoperè excolant, quanto & quàm miro ordine ad Imperium adeò vastum ab omni rebellione immune conservandum,*

Cultus scientiarum apud *Sinas.*

Cultus Politices maximus apud *Sinas.*

dum, leges ſuas diſponant; quanta cura ad Rerumpublicarum adminiſtrationem intendant; undè evenit, ut Regnum ubique locorum ſit cultiſſimum; Et quia Agricultura meritò primum locum, ex qua ſalus populorum dependet, obtinet, huic unicè ita ſtudent, ut vix locus ſit, qui non ſummâ induſtriâ excolatur. Secundò eſt mercimoniorum ingens negotiatio, quâ ſit, ut totius Imperii incolæ, quâ terrâ, quâ fluminibus, quibus totum irrigatur, innumerabili navium multitudine inter ſe negotientur. Quod ut quàm commodiſſimè fiat, pontes ubique locorum admirabili ſtructura ſplendidi, ſunt obvii; Si quandóque aſperiores montium anfractus occurrerint, incredibili ſumptuum laborumque expenſa viæ publicæ ſtratis lapidibus ad commodam ultrò citróque commeantium opportunitatem exſtructæ ſunt, & ne fluminum diverticulis cæteriſque impedimentis itinerantium commoditas retardaretur, miro artificio canales extruxerunt, de quibus ſingulis ordine nonnihil dicendum.

CAPUT I.

De Pontibus reliquiſque prodigioſis Sinenſium *Fabricis.*

VTi nihil ad negotiationes ritè perficiendas Pontibus commodius eſt, ita quoque univerſum Imperium tot admirandis Pontium fabricis ſplendet, ut hac in re nulli in Orbe terrarum Nationi cedere videantur, tanto ubique numero, ut in nonnullis primæ magnitudinis urbibus *Nanquin*, & *Hancheu* aliiſque ad decem millia numerentur, & *Paulus Marcus Venetus*, quæ de *Quinſai* Urbis pontibus narrat, Noſtrorum relationibus prorſùs conſentiant. Sed de hac Urbe vide in præcedentibus fuſiùs actum.

I. Primi Pontis *Loyang* dicti in provincia *Fokien* ſtructura omnem admirationem ſuperat, quem Præfectus quidam nomine *Çayang* extruxit, ejus longitudo ultra 360 perticas protenditur, latitudo ejus ſeſquiperticam obtinet, priuſquam pons extrueretur, navibus patebat tranſitus, ſed ob æſtus vehementiam naufragiis infamis, undè pons hic fabricatus, in cujus fabricam inſumpta ſcribuntur quatuordecies centena aureorum millia, de quo ita ſcribit Atlas: *Jacet* Loyang *pons ad Urbis* Barrolybicum *ſupra* Loyang *flumen exſtructus, dicitur etiam* Vangan *pons, hunc ædificavit Urbis Præfectus dictus* Çayang, *ejus longitudo ultra trecentas & ſexaginta perticas protenditur, latitudo autem ſeſquiperticam obtinet, priuſquam pons ſtructus eſſet, navibus patebat tranſitus, ſed quotannis propter æſtus vehementiam quamplurimæ cum ipſis vectoribus mergebantur, optabat* Çayangus, *ut hominum, ac præſertim ſuorum ſaluti & incolumitati conſuleret, pontem exſtruere, ſed cum ad hoc opus hominum vires nullo modo intelligeret ſufficere, videretque maximam aquæ altitudinem, fundamentis jaciendis minimè aptam eſſe, invocato maris ſpiritu petiit, ut æſtum contineret, obtinuitque* (ſi credere fas eſt) *poſtquam maria omnia fuêre pacata, atque uno ac viginti diebus ceſſavit æſtus, tum demum fundamenta jacta, inſumptaque ad quaterdecies centena aureorum millia*: Hæc Ille. Sed nos relictis fabulis ad pontem

Pons urbis *Loyang*.

verè omni admiratione digniſſimum veniamus: Bis ego eum, ait *Atlas*, non ſine ſtupore inſpexi, atque accuratè notavi omnia: totus ex eodem ſecto nigricanteque eſt lapide, nullum habet arcum ſeu fornicem, ſed pilas ex lapidibus ingentibus ſtructas ſupra trecentas, omnes maximi navigii figuram habent, utrimque in angulum acutum deſinentem, ut minus aquæ vim ac alliſionem ſentiant: in ſuprema lapidum coagmentatione à pila ad pilam quinque, iique omninò æquales lapides ſpatium quod in latum eſt, occupant: Lapis quivis ad duodeviginti latus eſt paſſus meos communes, quos ibi modeſtè inambulans ad menſuram adhibebam, & duos omninò latus, ac totidem altitudo ſeu craſſities obtinet: Sunt ergò ſimiles omninò & æquales ibi ingentes illæ lapideæ, ut ſic dicam, trabes mille & quadringentæ, ſtupendum omninò opus, non ex eo tantum, quod pilis impoſitæ tot hujuſcemodi moles ſint, ſed vel maximè quod tot tantæque adeóque æquales uſpiam reperiri exſcindique potuerint: ne verò tranſeuntes delabendi ullum ſubeant periculum, podia ex eodem lapide utrimque cum leonibus ſuis baſibus inſiſtentibus adſtricta ſunt, ſimiliaque plura addita ornamenta; ſed notandum me illic tantùm deſcribere pontis hujus partem, eam nimirum, quæ eſt inter *Logan* oppidum & caſtellum ſupra ipſum pontem ædificatum, illo enim ſuperato alia pars pontis ſequitur ſuperiori haud multò minor, cæterùm totus æqualis. Quod ad ſumptus attinet, parvi hi fortè cenſebuntur ab *Europæis* pro tanto opere, verùm illud hìc conſiderandum eſt, maximam operarum partem apud *Sinas* gratis ſervire debere cum publicum quid exſtruitur, eorum verò quibus ſtipendium ſolvitur, adeò exilis eſt merces, ut unius *Europæi* ſtipendium hìc facile pro decem ſit ſatis. Hujus pontis mentionem quoque facit *Paulus Marcus Venetus*, dum *Xartem* urbem deſcribit.

300 Pilis conſtat.

II. Spectatur & in provincia *Queicheu* pons *Tienſem*, eò quod à cœlo factus videatur, ſic dictus, eximium ſanè Naturæ opus, ſiquidem ex uno conſtat lapide ſupra torrentem *Tanki*, cujus latitudo perticas duas, longitudo viginti adæquat. Ego putem olim hunc locum monte clauſum fuiſſe, ſed torrentium impetu & violentia cum tempore roſum excavatumque pontem hunc reliquiſſe, uti in multis quoque Alpeſtribus *Helvetiorum* locis cum admiratione ſpectantur.

Pons *Tienſem* ex uno lapide.

III. In provincia *Xenſi* pons videtur à Duce exercitus *Chang leang*, ad montium aſperitates, voragines & præcipitia ſuperanda, ingenti opere extructus, in quo extruendo totus Exercitus ad multa centena hominum millia deſudaſſe feruntur; ſecti integri montes, exſurgentibus utrimque quaſi ad perpendiculum montium ſectorum parietibus adeò altis, ut in cœlum attolli videantur, unaque ipſa via lumen ab alto illapſum admittat, alicubi lignis, trabibus, aſſeribuſque ſtratis de monte ad montem pontes ſtruxit, intra ipſas montium rupiumque commiſſuras exterebratis exciſiſque foraminibus, quibus impoſitæ trabes ſuſtentantur, præcipuè ubi torrentes ex montibus delapſi quaſi viam ſternunt, quorum ſemitas ſæpè ſecutus eſt, alibi ubi valles latiores ſunt, columnæ adhibitæ, atque hujuſmodi pontibus tertia ferè itineris pars conſtat, tantâ autem ſubindè per intervalla ſunt altitudine, ut fundum voraginis aſpicere vix audeas; Viæ latitudo quatuor equitum capax eſt, & ne viatoribus per præcipitia fortè ex pontibus dilabendi aliquod immineret periculum, addita ſunt utrimque podia fulcraque ferrea aut lignea, vocaturque *Cientao*, id eſt, *pons fulcrorum*, ob compendium itinerum, quod cum ex civitate *Hanchung* ad Metropolim *Siganfù* iter 20000 ſtadiorum per ambages facere cogerentur, id per hujuſmodi montes non niſi 80 ſtadiorum intervallo conficiant, exſtructus.

Pons mirabilis.

IV. Ali-

Pons Volans, ex monte ad montem unico ar-

Zzz

Pons Volans, ex monte ad montem unico arcu extructus 400 cubit. altitud. 500 cubit.

IV. Alius pons in hac eadem provincia *Xenſi* prope *Chogan* ad ripam *Fi*, ſpectatur, prioribus non minùs mirabilis; ſiquidem de monte ad montem unico extructus arcu, cujus longitudo 40 Sinenſium perticarum, id eſt, quadringentorum cubitorum eſt; altitudo verò ſeu perpendiculum uſque ad flumen Croceum, qui ſub ponte tranſit, 50 perticarum eſſe fertur; undè *Sinæ* eum Pontem Volantem vocant. Quâ verò arte is conſtructus fuerit ſub unico arcu, quibus in extruendo ſuſtentabant, videant noſtrates pontium ſtructores. Nos hîc Figuram poſuimus, ex qua facile fabricæ ratio patebit. Similem huic ex monte ad montem conſtructum in *Gallia* prope *Nemauſam* vidi, qui tres contignationes habet; prima quaternis arcubus conſtat, curribus tranſitur, altera duodenis arcubus inſtructa equitibus etiam tranſitum dat, tertia 36 arcubus ſpectabilis, aquæductui ſervit; & à veteribus *Romanis* conſtructus, dicitur vulgò *le pont du Gardon*, ſupra fluvium enim hujus nominis conſtructus eſt.

In provincia *Junnan* ſupra profundiſſimam vallem, per quam torrens rapidiſſimo aquarum fluxu atque impetu volvitur, pons ſpectatur, quem *Mingus Hamæ* familiæ Imperator anno Chriſti 65. condidiſſe fertur, non lateritio opere, aut ingentium ſaxorum coagmentatione, ſed craſſiſſimis ferreis catenis ad annulos hamis unciſque ex utraque montium parte ita firmatos, ut ſuperimpoſitis aſſeribus pontem extruxerit; catenæ ſunt 20, quarum unaquæque 20 perticarum, id eſt, 300 palmorum longitudinem habet, quem cum plures ſimul tranſeunt, pons titubat ac hinc indè movetur, non abſque tranſeuntium metu ruinæ perculſorum, horrore & vertigine; ut proindè ſatis mirari non poſſim Sinenſium Architectorum dexteritatem, quâ ad itinerantium commoditatem tot ac tam ardua opera attentare ſint auſi.

Si porrò de montium præruptorum pontibus in planiora loca deveneris, vias publicas ingredieris, quæ meritò omnes in admirationem trahunt, quadratis lapidibus adeò ſtratas, ut per urbem te incedere credas; ubi verò tranſitum negare videbatur montium aſperitas, ibi tamen non defuit ingenium, neque eos cum facilitate tranſeundi modus, dum reſciſſis hinc indè rupibus, abruptiſque ac ſolo æquatis montium cacuminibus, impletis vallium concavis, magno faciendi per univerſam Regionem itineris compendio, incredibili hominum multitudine adlaborante, viam aperuerunt. In hujuſmodi viis publicis, certis intervallis, ad ſingulos nimirum lapides, ſeu metas milliarias, quæ decem ſtadia Sinica continent, diſpoſiti curſores, quorum ope breviſſimo tempore diplomata, nec non Regia præfectorum edicta celerrimè perferuntur; ad ſingulas octenas metas unius diei itinere erectæ domus publicæ, *Cun quon*, & *Yeli* vocant, ad quas Præfecti ac Magiſtratus divertunt, Regioque ſumptu excipiuntur tabellâ præmiſsâ, quâ de eorum adventu dignitateque reddantur certiores, præſcriptis dierum, quibus ad quælibet loca venturi ſunt, numeris. Fluminum quoque ripæ non ſecus ac viæ regiæ adornatæ ſunt, arbore nulla aliove impedimento, niſi ad quinque cubitorum ab aquis diſtantiam relicto, nè remuleo pertrahentes naves ibidem retardentur; quin & littora multis in locis quadratis ab imo lapidibus erecta ſunt, interpoſitis, ſicubi neceſſitas poſtulaverit, lapideis plurimorum arcuum pontibus, ut horum operum magnificentia veteres *Romanos* ſi non ſuperare, ſaltem æquare videantur; tantus eſt omnium ad boni publici emolumenta procuranda ardor & ſtudium.

Ardua Opera.

Metæ milliariæ.

Nihil hîc dicam de ſplendore & magnificentia navium earumque infinita penè multitudine, quæ in toto Imperio in nullo non flumine deſunt, tanto numero,

Navium innumerabilis multitudo.

mero, ut Patrum Nostrorum testimonio, pluresne homines in navibus, an præsertim in mari vicinis Regnis, & urbibus degant, meritò quispiam dubitare possit. Sed de hisce vide *Trigautium, Samedum, Atlantem, Marinum* aliosque.

Architectura ædium.

Ad Architecturam ædium quod attinet; Intra mœnia privatorum domus haud admodum operosæ, commodorum illi magis quàm splendoris aut ornatus curam gerunt, omnes utplurimum una contignatione constant, plures incommoditatis causa, & in ascendendo per scalas laborem pertæsi nolunt; undè quod in altitudine ipsis deest, id in longitudine recompensant; undè mirum non est tantæ vastitatis urbes in *China* reperiri, si enim contignationes v. gr. ædium Romanæ Urbis, aut Parisinæ in longitudinem extenderentur, certè majorem in Orbe terrarum reperiri non posse crederem; solius Collegii Romani sex contignationes in longum dispositæ ad quingentos quinquaginta passus geometricos pertingerent, id est, dimidium milliaris Italici & 50 passus insuper expleret, ut interim sileam hortos, templa, scholas, atria, quæ in planum disposita vastam urbem constituerent; nitor prætereà urbium *Sinensium Europæorum* non adæquat, cum nullas plateas versus fenestras admittant, omnibus intus vergentibus, haud secus ac apud nos Monasteria Monialium. Domus divitum splendidæ, & diffusæ, reliquas superant ædes Magistratuum sive Mandarinorum, quæ verè palatia dicere possis. In singulis Metropolitanis Urbibus 15, aut 20, aut sæpè plures sunt, in Urbibus reliquis utplurimum octo, in minoribus quatuor, formâ omnes similes, nisi quod unæ aliis pro majori præfecti dignitate majores sint, omnia Regiis sumptibus ad præfectorum vel militarium vel togatorum habitatione extructa, neque solùm palatia hisce navesque suis suppeditat Imperator *Sinarum*, sed & omnem necessariam supellectilem & victum & famulos. Majora palatia quatuor aut quinque habent atria cum totidem domibus in fronte atriorum; In frontispicio cujusque portæ tres, maxima media est; utrumque portarum latus marmorei leones armant; ædes in varia habitacula pro varia habitantium conditione dispartitæ. Primum hoc atrium aliud sequitur, ad cujus terminos capacissima aula est, ingentibus suffulta columnis, *Tang* dicitur, in ea jus dicit Præfectus, utrimque tabelliones & cursores publici suas habent ædiculas haud incommodas; Post hoc sequitur aula interior priori nobilior, nomine *Sutang*, id est, *secreta*; intra hoc soli amicissimi ad colloquium & salutationes admittuntur: Sequitur tandem porta maxima & domus Præfecti uxorum liberorumque, habitationi percommoda & ornamentis splendida, adjacent nemora, horti, lacus, similiaque ad voluptatem amœnitatemque allectamenta. Hoc tamen omnia sive domus, sive palatia incommodi habent, ut quemadmodum omnia ex ligno ferè constructa sunt, ita quoque incendio alicubi exorto nisi obstetur, integræ sæpè urbes exiguo temporis spatio in cineres rediguntur; uti *Pekino* accidit, quæ urbs post *Nankingum* omnium vastissima à Rebelle & Tyranno ad initium irruptionis *Tartarorum* quadriduano incendio consumpta fuit, à *Tartaris* tamen quadriennali fabricatione in pristinum dignitatis statum restituta. Artificium Architecti maximè in polyzoniis turribus, fanisque extruendis ponunt; de quibus in præcedentibus, ubi ex polyzoniis unam ad vivum expressimus, & revera fabricæ sunt in admirationem trahentes quotquot eas curiosiùs intuentur; putarunt quidam è nostris Turrim Babylonicam simili modo extructam fuisse, de quo nos volente Deo suo tempore & loco. Claudam tandem de Sinicis fabricis argumentum celeberrima illa, quæ tertiam ferè *Sinarum* Imperii partem circumit, murorum fabrica; opus sanè

Cur urbes in *China* tam vastæ sint.

ex

ex iis, quæ humanâ potentiâ extructa ſunt, jure ſuo maximum; Ità autem res habet.

Murus Sinenſis.

Murus Chinenſis.

De quo ita Atlas Sinicus. *Hujus*, inquit, *muri celebris quidem, ſed adhuc obſcura, uti video, apud eos fama eſt; is non unam ſed quatuor omninò provincias, ſeu potiùs Regna ambitu ſuo cingit, quamquam mihi quidem hactenus de eximia ejus exiſtimata longitudine ſemper aliquid demendum viſum eſt: nec enim, quod trecentas leucas Germanicas ſuperet invenio, ex quibus* 15. *uni Gradui pares; tota enim illius longitudo à Sinici maris, in quem* Yalo *fluvius ex* Tartaria *Orientali influit, ad uſque* Kin *civitatis montes, propè ripas* Crocei *fluminis, non excedit gradus viginti, licet illud, quod deeſſe ob parallelorum coarctationem videtur, abundè ſuâ inflexione & curvitate compenſet. Nuſquam interrupta ejus continua ſeries, præterquam ad Boreales partes Urbis* Siuen *provinciæ* Pequing, *ubi exiguum ſpatium tenent horridi & inacceſſi montes, qui firmiſſimum murum nectunt, & ubi* Croceum *fluvium ad ſe fauces admittit reliqua flumina minora; ab exteris ſubingredientia regionibus arcubus hinc indè fornicibuſque ſuper extructis adinſtar pontis admittit, cætera totus ſibi conſtans ac ferè uniformis non per planitiem*

Longitudo.

modo, quæ in hiſce partibus rarior eſt, nec per montium crepidines tantum, ſed & qua ipſos montes tranſcendit; certis intervallis altiores habet turres, portas etiam

quaſdam ad exeundum, ubi neceſſitas poſtulat, & illis caſtella vicina munitiſſima tum ad muri cuſtodiam, tum ad militum habitationem aptè diſpoſita, ut in Mappa videre eſt; habuit enim aluitque ad ejus cuſtodiam, qua longè ab Ortu in Occaſum patet Imperator Sinicus, haud minus quàm millionem ut vocant militum, ſeu decies centena millia.

1000000 cuſtodum muri.

Altitudo ejus.

Muri altitudo 30 *Sinenſium cubitorum eſt, Latitudo duodecim, & ſæpius quindecim:* Sinæ *quidem* Vanli ching *vulgò dicunt, hoc eſt,* decem millium ſtadiorum mœnia, *quo numero ingentem & prodigioſam muri longitudinem denotant, cum enim* 250 *Sinica ſtadia gradum unum Æquatoris conſtituant, extenderetur illius longitudo ad gradus omninò* 40, *qui longius ſpatium occupant, quam tota hæc extrema* Aſia *in longitudinem excurrat.*

Author muri quis & quo tempore.

Inchoavit hoc opus Xius *Imperator* Chinæ *imperialis familiæ auctor, qui Sinicos Imperatores omnes, & operum magnitudine, & rerum geſtarum ac bellicâ gloriâ vel æquavit, vel ſuperavit. Hic poſtquam totam jam* Chinam *devictâ* Chevâ *familiâ ſubjeciſſet Imperio, ex Regulo factus Imperator* Tartaros *ipſos multis magniſque cladibus afflixit; ut autem futuras eorum impoſterum in ipſam* Chinam *irruptiones reprimeret, murum hunc magnum extruxit; aggreſſus opus anno ſecundo ſui Imperii ſupra vigeſimum, qui fuit ante Chriſtum natum ducenteſimus decimus quintus; quinque annis totam abſolvit fabricam, incredibili hominum allaborantium multitudine; Nam ex denis tres viros adeſſe per totam* Sinam *delectu habito voluit, variis in partibus Regni extructio cœpta, & quinquennii ſpatio incredibili velocitate abſolutâ tantâ operis firmitate ex meris videlicet ſilicibus lapidibuſque, ut ſi alicubi clavus infigi poſſet per lapidum commiſſuras, morte luerent, qui partem illam fabricaſſent; ad ſinum maris in quo illius initium per aliquot ſtadia aquas ſubit, ſcribunt* Sinæ *ad hæc ſub aquis jacienda fundamenta quamplurimas naves non lapidibus, ſed crudi ferri maſſis plenas fuiſſe demerſas; his innixus fundamentis aſſurgit Occaſum verſus &* Leatung *regionem, mox excurrit ad* Peking, *indè* Xanſi & Xenſi *provincias munit, non rectà ſemper progrediens, ſed quandoque deflectens juxta varium locorum ſitum, opus ſanè mirificum, ingens, & omni admiratione dignum, ad hæc uſque tempora ferè ſine labe aut noxa contra tot temporum injurias perſiſtens. Hæc Atlas.*

Cum itaque muri longitudo 20 graduum intercapedinem includat, is ad 300 milliaria Aſtronomica ſeu Germanica ſe extendere facilè comprobabitur, ut ſpacium illud inter *Gedanum Pruſſiæ*, & *Caletum Galliæ* portum facilè ſit æquaturum; vel ſi juxta Meridiani gradus negotium ordiamur; ſpacium inter *Gedanum* & *Meſſanam Siciliæ* murus ille ſit facilè comprehenſurus. Quæ res prorſus paradoxa, & omnium opinione incredibilis videtur. Undè mirum non eſt, quod de ejus ſtructura memorant *Sinæ*, integros lapideos montes in fabricam exciſos conſumptoſque; in cæmentum deſertum arenoſum evacuatum. Fecit hujus muri quoque mentionem *Naſirodinus Aſtronomus Perſa apud Golium* qui non menſura milliarium, ſed 23 dierum intervallo ejus longitudinem definit his verbis:

Quanta longitudo muri comparata ad *Europæ* ſpatia.

Naſirodinus Aſtronomus Perſa.

قد حلت مدينه طمغاري
وبلاد طمغاري هي بلاد الخطا
ويزعم المسفرون السور داير
علي بلادهم وضياعهم وساير
عبارهم مسيرة ثلثه عشرون
يومًا في طول من الغرب الي
الشرق ۞

Inclyta evaſit Urbs *Thangazi:* Sunt autem Regiones *Tangazi* eædem quæ *Cathajorum*, exiſtimant qui illuc fecerunt iter, murum cingentem urbes eorum & oppida reliquaſque manſiones in longum, ab Occaſu in Ortum exporrigi 23 dierum itinere; quæ menſuræ ſuperius adductæ non correſpondet; verùm cum *Naſirodinus* ea tantùm ex relatione mercatorum, qui vaſtum hujus muri in Ortum interval-

tervallum noſſe non poterant, didicerit, condonandum illi eſt; cum 60 dierum ſpatio 300 milliaria Germanica non facilè conficiantur, poſito ſingulis diebus curſorem quinque tantùm eorum continuato itinere conficere. Sed hæc de mirandis *Sinenſium* fabricis dicta ſufficiant.

Reſtat admirandi ſanè artificii canalis, quam *Sinæ* ad commodam navigationem ad Regiam *Pekin* incredibili ſumptuum magnitudine conſtruxerunt. Verùm ut operis excellentiam Lector propius cognoſcat, *Atlantis* verba, quibus eum amplè deſcribit, apponam.

De Canalis Jun *artificioſa ſtructura.*

Canalis Sinenſis *Jun* dicti deſcriptio.

Mirantur multi *Batavorum* in foſſis cataractiſque adornandis, ad itinerantium ex una in aliam civitatem exſtruendis induſtriam; ſed mirari deſinerent, ſi canalem *Jun* in *Sina* ejuſque admirandam ſtructuram vidiſſent, de quo ita *Atlas*. „ Eſt provincia *Xantung* una ex nobilioribus provinciis, cujus divitias maximè „ commendat *Jun* fluvius, cujus arte effoſ„ ſus eſt alveus, Canalis tota *China* celeber„ rimus, per quem ex toto ferè Imperio „ naves merceſque in *Regiam Pequinenſem* „ tendunt. Incipit ingens hæc foſſa ad Bo„ ream *Socien* Civitatis in ipſa ripa *Crocei* „ *fluvii*, ex quo undequaque advenientes „ naves in *Jun* fluvium deducuntur, indè „ ad *Cining* uſque pertingit, mox ad *Lincing* civitatem, ubi in *Quei* fluvium aquas „ effundit in eo Canali; quia multis locis „ aqua pro majoribus navibus tranſmittendis humilior eſt, ſupra viginti catara„ ctas numeravi, quadrato ſectoque lapi„ de, ac egregio firmoque opere ſtructas, „ relicta porta navium capace, quam ma„ gnis craſſioribuſque aſſeribus claudunt, „ ac aquas detinent, mox illius rotæ be„ neficio ac machina facili negotio ſubla„ tis, & aquæ & navibus tranſitum præ„ bent, donec ad ſecundam cataractam „ eodem ſanè ordine ac methodo, atque itá deinceps per reliquas tranſmittantur; in medio autem itinere, priuſquam ad *Cining* veniatur, ex lacu *Cang* per cataractam maximam, aquæ quantum volunt, immittunt, ſimulque lacum ne nimium diffluat fundumque aqua diſſolvat, tempeſtivè claudunt; perpendiculum enim aquæ in lacu vicina adjacente regione altius eſt, quare intra exiguum terrarum ſpatium octo ad minimum cataractæ ſunt, *Tung pa* vulgò dictæ, quia nimium aquæ ex lacu profluentis pre-mentiſque impetum ac pondus comprimunt & ſuſtinent, cum autem naves ad ipſum lacum perveniunt, ne ipſum lacum enavigare cogantur, ad ripam ipſius lacus foſſam ſeu canalem utrimque aggeribus egregiè munitum duxêre, quo facto naves omnes faciliter tranſeunt. Sanè ſi hæc coram ſpectarent Architecti *Europæi*, viderentque hujus aquæductus longitudinem aut aggerum altitudinem & craſſitiem, aut cataractarum ex mero lapide ſecto ornatum & firmitatem operis, haberent, quo Sinicam admirarentur induſtriam, vixque alia à natione tam naviter exanthlatos labores; adſunt ad ſingulas cataractas viri, quibus publico ære parata ſolutione incumbit remulco alligatas naves protrahere, donec cataractas pertranſierint. Extenditur autem hic canalis ad aliquot centena millia paſſuum, uti mihi retulerunt, qui eum totum tranſierunt. “

Splendor interior ædium.

Reſtat ut interiorem domuum palatiorumque nitorem & ornamenta exponam, quo ſanè *Europæos* longè ſuperare videntur; cum enim pleræque domus interiores partes & ſupellex Vernice illa Sinica ſplendida & nunquam ſat ab *Europæis* laudata, illita ſint omnia, itá quoque adinſtar ſpeculi ſplendent omnia, parietes, menſæ, ſedes, feneſtræ, & ne ſola vernice nigra omnia illita videantur, in omnis coloris genera ita attemperare norunt, ut nobiliſſimis picturis impleant omnes domûs angulos, potiſſimum volucrum ad vivum expreſſarum

imaginibus Draconum qui Imperii Sinici insignia sunt, nec non Deorum Dearumque simulacris, ità dextrè depingunt, ut & admirationem ingenerent ad primum aspectum intrantibus; & oculos summâ amœnitate picturarumque nitore unà perfundant. Verùm ut qualisnam sit illa Vernix, ex qua materia, quomodò præparetur, & an à nobis præparari possit, restat explicandum.

Gummi seu Vernix Sinica qualis, & quomodò præparetur in provincia *Chekiang*.

Chekiang provincia montibus collibusque exasperata, etsi reliquis sive Urbium magnitudine, sive frequentiâ populi, aut feracitate comparari nequeat, duas tamen præ omnibus magni lucri & emolumenti merces producit, quibus universum Imperium beat. Primum; ingens, quam producit, est papyri copia, quâ melioris notæ in *China* non reperitur. Alterum est gummi illud, quod *Ciè* vocant, quod stillat ex arboribus, & haud absimile est lachrymæ, quam therebinthus apud nos fundit; æstate colligitur purgaturque à *Sinis*, & quo volunt colore inficiunt; optimum quod aureo flavescit colore, judicatur, proximum quod nigerrimum; cùm nondum siccatum est, venenatam quandam emittit exhalationem, cui inassueti intumescunt, & pallescunt vultu: Nam remedio, quod ipsi soli norunt, non statim adhibito, in phtisin lapsi, lentâ paulatim tabe moriuntur; remedium tamen sub initium morbi facilè paratum habent, antidotum infallibile. Res materiales istiusmodi gummi, sive vernice illitæ, tardè nisi in humido sint loco, siccantur; ubi tamen exsiccata fuerint, nunquam amplius liquefactum defluit; quàm autem res sit elegans, jucunda ac splendida, jam dudùm *Europa* ex capsulis, quæ ex *Sinis* quotannis adducuntur, didicit: Et quamvis multi ex *Europæis* hucusque allaboraverint, Vernicem similem præparandi, nemo tamen hucusque inventus fuit, qui perfectionem artis attigerit; venit tandem *Romam* ex Ordine Sancti Augustini, Pater Eustachius Jamart, Ordinis S. Augustini Religiosus, qui Vernicem tam dextrè apparare novit, sive propriâ inventione, sive ab aliis ipsi communicato invento, nescio, ut in rerum eo tinctarum à *Sinarum* artificio, nitore rerum & splendore in nullo discrepare visus sit. Verùm ut is mecum multoties de novarum arcanarumque rerum repertis, quàm familiarissimè amicissiméque versatus est, ità quoque reciprocâ arcanorum communicatione, illud suæ Vernicis secretum communicare non est dedignatus: utitur ipse gummi quodam, si non idem cum Sinico, saltem non disparis conditionis, quod *Gummi Laccæ* vulgò vocant, & ex arboribus *Indiæ* colligitur, non ut nonnulli ridiculè sibi persuadent, à formicis collectum actuatumque; sed arbori à Natura insitum; colorem ei admiscet, sanguinem Draconis vocant, ex quibus deindè tincturam extrahit, per menstruum spiritus vini sæpius rectificati; atque hoc pacto nitidissimas politissimasque res conficit. Verùm cum multi hujus arcani desiderio teneantur, ego totius rei processum sincerè & germana fide & candore, ad boni publici emolumentum, ne unà cum pereunte authore, & ipsum intereat, prodendum duxi. Ita autem res se habet.

Signa bonitatis Gummi seu Vernicis Sinicæ quæ?

Gummi istiusmodi venenosum est.

Inventio nova vernicis Sinicæ in *Europa*.

Confectio Vernicis pro poliendis variis rebus.

1. Recipe *Gummi Laccæ benè purgatum* (de quo infrà) *hoc ponatur in vase vitreo ne frangatur, sat capaci.* A.

2. *Huic superaffundatur Spirit. Vini optimè rectificatus ad quatuor digitorum eminentiam.*

3. *Uno vel duobus diebus digeratur, indies liquorem in vase spatula agitando, ne gummi vitro adhæreat.*

4. *Hoc peracto, illud per linteum transcoletur, identidem digitis exprimendo in vitreum aliquod stricti oris vasculum.*

5. *Hoc*

5. *Hoc in digestione pones in loco calido, vel balneo cinericeo moderato per 24. circiter horas.*

6. *Et comperies Vernicem intentam supernatare limpidam prorsùs & diaphanam, quam per inclinationem decantabis.* Atque hæc est Vernix rebus poliendis destinata.

Purgatio Gummi Laccæ.

H. Gummi Laccæ ubi variis quisquiliis mixtum repereris, ejus purgatione opus est; ità autem procedes.

1. *Separandum est gummi à ramulis suis, quibus accrevit.*

2. *Hoc separatum in mortario contundendum non omninò in pollinem farinaceam, sed in pulverem granitum.*

3. *Ponatur hic pulvis in crassiori panno,* Pezzo *vocant, eique adjungantur aliquot fragmenta saponis, seu smegmatis puri & defæcati; deindè hoc intra concham aquâ limpidâ refertam integrâ nocte immersum relinquatur.*

4. *Postero die exemptus sacculus unà cum imposita materia agitetur tam diù donec rubedo, seu tinctura rubra exeat, quæ addito nonnihil aluminis absque tamen sapone, ad varios usus conservetur: quod verò in sacculo manet, est vernix illa purgata, quam deindè in usum in Recipe* A. *præscriptum applicabis.*

De modo imbuendi baculos cæteramque supellectilem.

Vernix rubra.

B. Recipe *Lachrymam Sanguinis Draconis melioris notæ, quam dissolves in Vernice illa, quæ in fundo sacculi remansit juxta 4. punctum, operationis* H. *id est, colore rubro imbuenda sit materia ligni; tum lachryma Sanguinis Dracon: miscenda est Vernici dictæ, & baculus imbuendus,* de quo paulò infrà pluribus.

Vernix nigra.

C. *Fit pro fundamento nigro color niger ex ossibus combustis, & quàm optimè contritis; & subigatur vernice in fundo sacculi repertâ.* Uti paulò ante monuimus.

Modus procedendi in praxi.

1. *Fiat cistula seu baculus ex ligno lævi, & quàm exactissimè politus, & si quidem variè maculatum velis, sic age. Accipe cerussam in pollinem redactam, quam subiges Vernice* A.

2. *Hoc peracto hujusmodi mixturâ tertiò illinies cistam aut baculum, sive quodcunque aliud materiale, ità tamen ut prima illitio non fiat per liquorem nimis crassum, sed peroptimè dilutum; Secunda illitio instituenda erit per liquorem paulò densiorem; & Tertia per adhuc densiorem, & deindè materiale ad siccandum sepone, siccatum verò pumiceo pulvere per cribrum seu setacetum prius colato, usque ad polituram perfricabis.*

3. *Maculæ depingantur cum vernice nigra* C; *& si maculæ siccatæ jam non benè comparuerint, aut perfricatione abrasæ fuerint, denuò tinctas ad siccandum sepone, & hoc semper quater aut quinquies cum dicta Vernice* A; *deindè denuò pumice perfricandus baculus siccatus, usque dum politè sese exerant maculæ testudinaceæ.*

4. *Bacillus denique ita politus purgatusque ultimam subibit tincturam Vernicis* H. *tertiò aut quartò, deindè denuò pulvere pumiceo poliendus est, & denuò flagni adusti perfricatione opus absolvitur, quæ fit panno madefacto prius.*

Ad Baculum Venturini colore imbuendum.

Sic age. 1. *Accipe fila aurea, per prælum subtilissimè traducta, quibus passim textores & acupictores utuntur, latitudinis minimæ; ità ut propè in pulverem ex subtilissima scissione redigantur, non tamen in pulverem impalpabilem, sed qui corpus habeat.*

2. *Vernix crassa misceatur rubro vel violaceo colore.*

3. *Accipe sedimentum Vernicis, & eâ imbuatur baculus, deindè aspergatur adhuc humidus*

midus vernice baculus pulvere hoc aureo, & ubi ſiccatus fuerit.

4. *Accipe Vernicem colore Sang. Dracon. mixtam, & illines eâ baculum, & ubi ſiccatus fuerit denique repetes illitionem, deindè ſiccato, vernicem* A. *dabis, & deindè pulvere pumiceo & ſtanni combuſti reliquam polituram ultimam abſolves.*

Nota, non omnem colorem Vernicem ſuſtinere; Cæruleo enim colore alia vernix imbuenda eſt, quam multi præſcribunt. Atque hæc de Vernice Sinica ſufficiant.

De aliis Inventionibus à Sinis *uſitatis.*

Multa præthereà in *China* reperta ante noſtras in *Europa* inventiones, ſpectantur, & ad tria potiſſimum revocantur. Primum eſt Typographiæ inventum, quod in quo conſiſtat, explico.

Typographia Sinenſium in quo à noſtra differat.

Certum eſt *Europæam* inventionem præſtare *Sinicæ*, eò quod *Sinenſes* non ſecùs ac apud nos imagines, ſuos libros imprimant; Librum enim edituri, tot tabulas ligneas habere oportet, quot in libro folia ſunt; ex hiſce primum incipiunt incidere, & deindè ex prima tabula literis inciſa tot imprimunt exemplaria, quot exemplaribus opus habent; deindè procedunt ad ſecundam, & ſic de cæteris: Atque hoc pacto integras ſæpè domos tabulis Typographicis implent; & ideò valdè differt à noſtra Typographica inventione, in qua non ſingulæ voces, uti *Sinica* lingua poſtulat, ſuis inciduntur peculiaribus tabulis, ſed literæ, ut vulgò notum eſt, juxta Alphabeticam diſpoſitionem ex receptaculis, ſingulis literis correſpondentibus collectæ, in voces & periodos formantur; deindè impreſſo folio, denuò diſſolutæ literæ, ſingulæ ſuis redduntur cellulis; quæ res & minoris laboris eſt, & univerſale Artis combinatoriæ opus. De hoc itaque invento, uti *Sinis* olim nihil unquam innotuit, ita quoque Typographicum inventum *Europæ* primò, eo modo, quo dixi, competit; imaginum enim imprimendarum ratio uti inventionis nomen non meretur, ità quoque & *Sinica* Typographia; cum natura doceat in tabulis inciſarum imaginum rimas, ubi atramento oppletæ fuerint, preſſurâ adhibitâ in charta imaginem inciſam relinquere.

Pyrii pulveris inventio.

Alterum eſt Pyrii pulveris inventio, quam primùm ante nos in *China* detectam fuiſſe, negare non poſſum; Cum Patrum Noſtrorum teſtimonio in variis Imperii provinciis ingentis magnitudinis tormenta, potiſſimùm *Nankini* ab immemorabili tempore fuſa ſe vidiſſe memorent; etſi ad eam perfectionem, ad quam *Europæi* pertigerunt, & in admirandis pyrabolicæ artis operibus demonſtrant, nunquam acceſſerint; Certum tamen eſt, in fuſoria arte *Sinenſes* eſſe inſignes, quod tum ex ingentibus fuſorum operum, tum ſtatuarum, tum tormentorum molibus, quæ paſſim in omnibus civitatibus occurrunt, patet.

Magnitudo campanarum Pekini.

Et ut reliqua taceam, habentur *Pekini* tantæ magnitudinis campanæ, ut earum reſpectu, totius *Europæ* maximæ pumiliones dici poſſint; & nè hyperbolicis verborum ampullis uti videar, literas, quas ea de re P. Joannes Gruberus Sinenſis Miſſionarius ad me non ità pridem dedit, apponendas duxi, ut ex iis, quid de *Sinarum* ingenio ſentiendum ſit, patefiat.

Epiſtola P. Gruberi ad Authorem.

Petit ut ſibi quædam ibi petita tranſmittam, quod libenter facio. Ex obſervationibus P. Henrici Buſæi ac etiam meis altitudo poli Agrenſis *eſt* 26°. 43'. Dellienſis *verò* 28°. 39'. *utriuſque verò longitudo exacta eſt*, 4h. 16'. 16''. *id eſt, diſtantia ab Urbis Romanæ Meridiano. Altitudo poli* Surratenſis *à me exactè obſervata eſt* 21°. 10'. *Longitudinem ejuſdem colligat ex Ecclipſi Lunari, quæ contigit anno* 1657. *in Decembri, ad cujus initium ſiniſtrum genu Orionis ſive Regel. tranſivit juſtè Meridianum, uti ipſe*

ipse observavi, atque hanc observationem in Europam *transmisi, quam tamen intercidisse puto.*

Reperi tandem in uno libro toties Romæ *quæsitam epistolam P. Ferdinandi post meum* Pekino *discessum ad me in* Singanfù *missam, in qua describit illas prodigiosas campanas* Pekini *inventas, quam hic de verbo ad verbum descriptam Vrᵃ. Revᵃ. transmitto.*

Extractum ex Epistola P. Ferdinandi Verbist, ex Pequino *ad P. Gruberum data in* Siganfù *commorantem.*

Jam à quatuor vel quinque diebus, quatuor Regni Gubernatores decreverunt Campanam maximam ex *Chumi Leû* demittere, & aliam majorem & meliorem ejus loco substituere, quarè statim miserunt ad P. Joannem Adamum, ut hujus rei curam vellet suscipere; magnum profectò onus & ipsi Campanarum ponderi æquale, ex quo tamen maximus etiam honos & magnum planè pondus accedet authoritati Reverendi Patris, si res felicem, uti omninò spero, consequatur effectum; Res profectò magna est, & dignissima, quam *Europa* sciat, quamque propterea breviter quoque hìc subjungo. Olim anno Christi 1403. factus est Rex *Sinarum* nomine *Yumì lò*, ille scilicet, qui primus etiam aulam *Nankinensem Pekinum* transtulit, hic ut sibi nomen æternum apud posteros relinqueret, varias campanas ære fusas prodigiosæ magnitudinis reliquit, omnes penè ejusdem magnitudinis & ponderis, & prætereà una ferrea, quæ una cum octo ære fusis adhuc hìc extat. *P. Athanasius Kircherus in sua Musurgia fol.* 522. adfert maximas *Europæ* campanas; *sed has meritò superat* (inquit P. Athanasius) *Erfordiensis omnium campanarum regina*; de qua paulò ante habet hæc verba: *Campana Erfordiensis totius non dicam Germaniæ, sed totius Mundi maxima.* Hæ autem campanæ Pekinenses supradictæ singulæ sunt 120000 librarum, quarum unaquæque est pondere *Europæo* apothecario 16 unciarum. P. Joannes Adamus nesciebat illas hìc esse, sicut nec alii nostri vicini, quia jacent in angulo urbis remotissimo à domo nostra plusquam leucâ distante, alioquin erat res dignissima quam Vrᵃ Reverentiæ viderent. Ego statim eò excurri, & vidi septem uno loco, id est, ipsi *Chumi leû* proximò jacentes, omnes pulcherrimè fusas formâ nostrâ Europæâ, præterquam quod infimi orificii labium vix habeant repandum aut reflexum, & superius versus ansam non claudantur tam angusta conoide sicut Europææ, quare etiam ex hac parte multum superant Europæas; & quoniam *P. Athanasius* campanæ Erfordiensis, quam etiam prodigiosam appellat, mensuras in libro suo *Pag.* 522. adfert, ego hic rudi saltem modo mensuras etiam appono unius, quam ego ipse mensuravi in eodem, ubi jacent, loco, & ex opposito adfero campanæ Erfordiensis mensuras à *P. Athanasio* allatas, atque redactas ad cubitos & pondus Sinicum.

Incredibilis campanæ Pekinensis magnitudo.

Campanæ Pekinensis.

Mensura partium campanæ.

1. Altitudo inclusâ curvaturâ est 12 cubitorum.
2. Diameter orificii sive basis, 10 cubitorum. 8. digitor.
3. Crassities campanæ 9. digitor.
4. Peripheria exterior orificii mensurata per diametrum duntaxat ter sumpta, id est, omissa ⅐ diametri, est 39 cubitor. & 6. digit.
5. Pondus 120000 Librarum.

Campanæ Erfordiensis.

Altitudo inclusâ curvaturâ est 8 cubit. 5 digit. ½

Diameter 7. cubit. 1. digit.

Crassities 6. digit. & ¾

Peripheria secundum mensuras à *P. Athanasio* allatas, est 26 cubitor. 1. digit.

Pondus 25400 Librarum.

Diame-

„ Diameter proxima anſæ in Campa-
„ na Pekinenſi, ſive manubrio, ubi ſcili-
„ cet Campana ad verticem claudi incipit,
„ eſt cubitorum 8. digit. 5. Peripheria
„ manubrii cylindracei inflexi, eſt trium
„ cubitorum, adeóque craſſities ejus ſive
„ diameter eſt unius cubiti circiter. Alti-
„ tudo perpendicularis manubrii extantis
ſuprà verticem Campanæ, eſt trium cu- “
bitorum. Cubitus Sinicus dividitur in “
decem digitos, quorum novem æquiva- “
lent pedi noſtro geometrico. *Hæc ſunt* “
excerpta ex literis P. Ferdinandi, quæ utrum aliquandò inſervire poterunt, Vr

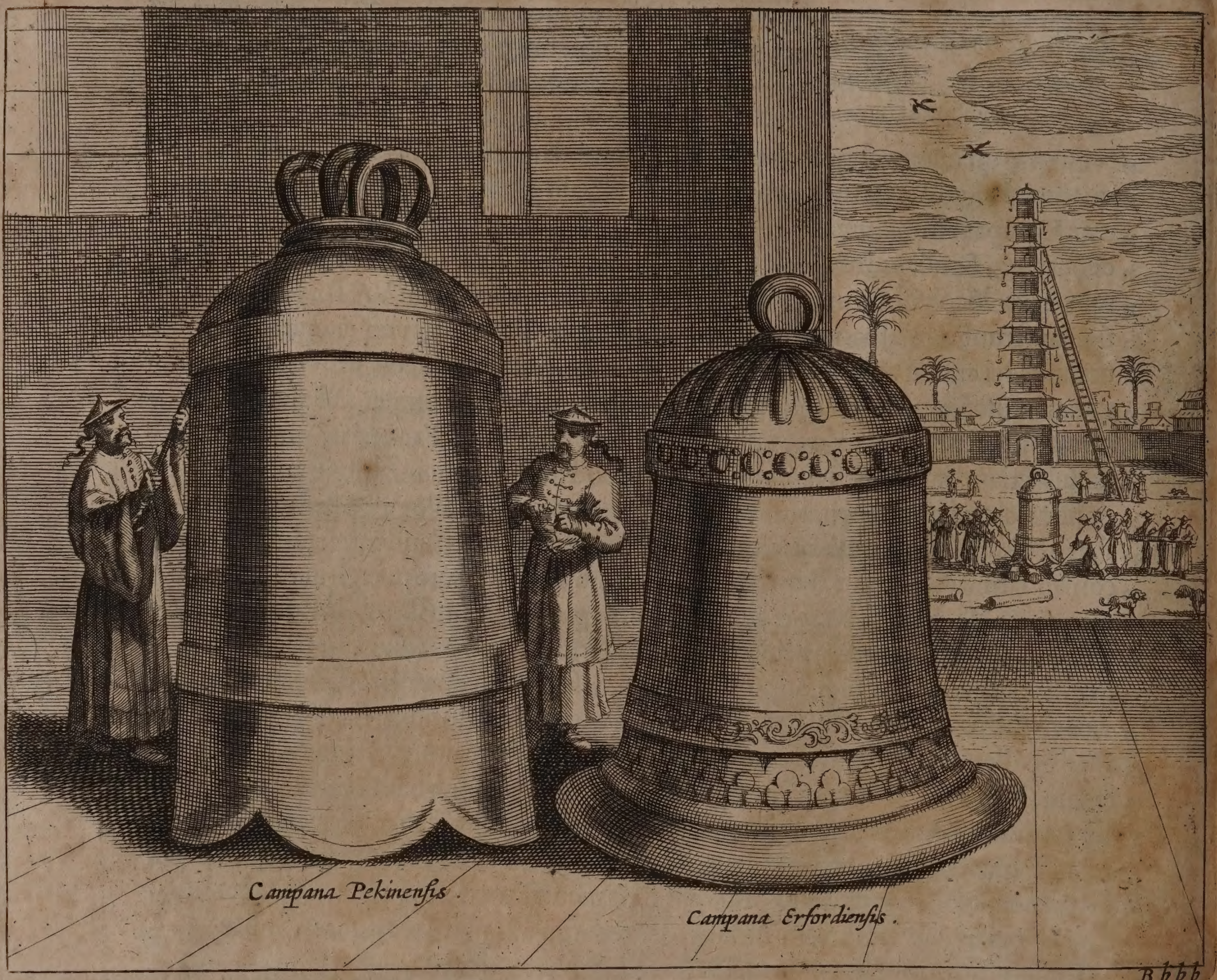

Hæc Vræ. Revæ: pro interim tranſmitto, proximâ vice effigies illas miſſurus, atque hiſce me in Sacroſancta Revæ. Vræ ſacrificia preceſque animitus commendo. Datum Venetiis 10 May. 1664.

ATHA-

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS VI.

DE SINENSIUM LITERATURA.

NUllam ferè esse Gentem adeo Barbaram, nullam Nationem ita incultam, quæ non suis ad conceptus sibi invicem manifestandos characteribus utatur, experientia temporum nobis innotuit. Non loquimur hîc de literis & characteribus certo quodam Alphabeto constitutis & definitis, sed de characteribus significativis, integrum alicujus rei certæ conceptum involventibus. Et his præ reliquis Orbis terrarum gentibus, tres usas esse Nationes constat, videlicet Sinenses, Brachmanes, *&* Mexicanos; *Nos relictis binis ultimis Nationum characteribus, ab* Sinis *exordium auspicabimur.*

CAPUT I.

Characteres Hieroglyphici Sinensium.

Prima Literarum inventio, quando.

SInenses ex *Annalium* suorum temporumque concatenatione, primam literarum inventionem ponunt trecentis ferè annis post Diluvium; quarum primus institutor & Rex fuit nomine *Fòhì*: ita habetur in *Libro de successione Regum*. Et prima characterum forma habetur in libro de formandarum literarum ratione, quem dum hæc scribo, mihi communicavit negotiorum causa ex *Sinarum* Regione *Romam* profectus R. P. Michael Boym Polonus è Soc. JESU, tùm linguæ Sinicæ, tùm rerum omnium ad dicti Regni mores & consuetudines pertinentium peritissimus; à quo quàm plurima ad *Sinensium* legendi atque scribendi rationem spectantia oretenus excepi; ex quibus ea tantùm, quæ instituti mei propria sunt, describam; reliqua quæ *Sinarum* Regnum ejusque politicam, atque linguæ rationem concernunt, Lector curiosus copiosissimè descripta reperiet *in Dilucidatione summaria rerum Sinicarum* à memorato Patre uberrimè & curiosissimè concinnata.

Dixi trecentis ferè poſt diluvium annis, eodem ferè tempore, quo filii *Noëmi* Mundo dominabantur, in univerſi Mundi fines imperium propagantes, primam literarum inventionem ab Imperatore *Fohi* detectam fuiſſe, qui haud dubiè eam à Noëmica ſtirpe acceperat. Nam uti *in primo Tomo Oedipi* relatum fuit, *Cham* primus ex *Ægypto* in *Perſiam*, & hinc in *Bactriam* colonias ſuas transtulit, quem & eundem cum *Zoroaſtre Bactrianorum* Rege conſtituimus; *Bactriana* autem ultima *Perſidis* Regio, *Mogolico* ſeu *Indoſtanis* Regno contermina, ea loci opportunitate ſita eſt, ut ex ea facilè in *Chinam*, ultimam habitati Orbis terrarum Nationem, colonias; atque unà prima literarum elementa, quæ à Patre *Cham*, & *Mercurio Triſmegiſto Neſraimi* filii ſui Conſiliario, primoque hieroglyphicorum inſtitutore, tametſi imperfectè didicerant, transferre potuerint. Certè ut ad hoc credendum inducar, magni momenti argumentum ſunt veteres iſti *Sinenſium* Characteres, hieroglyphicorum in omnibus æmuli. Primò ſiquidem ex omnibus rebus mundialibus primos *Sinas* characteres ſuos conſtruxiſſe, tùm ex *Chronicis ipſorum* patet, tum ipſa characterum forma ſat ſuperque demonſtrat; ſiquidem non ſecus ac *Ægyptii* ex animalibus, volucribus, reptilibus, piſcibus, herbis, arborumque ramis, funiculis, filis, punctis, circulis, ſimilibuſque characteres ſuos, aliâ tamen & aliâ ratione diſpoſitos formabant. Poſteriores verò *Sinæ* rerum experientiâ doctiores, cum magnam in tanta animalium, plantarumque congerie confuſionem viderent; Characteres hujuſmodi variè figuratos, certis punctorum linearumque ductibus æmulati, in breviorem methodum concinnarunt, quâ & in hunc uſque diem utuntur. Quorum quidem tantus eſt numerus, ut hodie è ſummorum Literatorum numero non habeatur, qui ad ſummum octuaginta characterum millium notitiam non poſſederit; atque adeò, quantò quis plurium literarum cognitionem habuerit, tantò cæteris doctior habeatur. E quibus tamen decem millia ad idioma perdiſcendum, ut tolerabiliter converſari poſſit, ſufficiunt. Porro literas *Sinæ* nulla ratione in Alphabeti morem, uti cæteris Nationibus conſuetum eſt, diſpoſitas, neque voces, ex literis & ſyllabis compoſitas habent; ſed ſinguli characteres ſingulis vocibus & nominibus reſpondent, adeoque tot characteribus opus habent, quot res ſunt, quas per conceptum mentis exponere volunt; ut ſi totum *Calepinum* in eorum idioma quis vertere attentaret, tot diverſos & differentes characteres habere oporteret, quot voces ibi differentes ſunt. Neque enim aut declinationibus, aut conjugationibus utuntur; cùm hæc omnia, uti paulò poſt videbitur, in ipſis characteribus implicentur; atque adeò magna memoria præditum eſſe oporteat, cui vel ad aliquam ſaltem mediocrem eruditionem *Sinis* propriam pertingere ſit animus, ut proinde non immeritò illi, qui per ſummos labores, & poſt totum vitæ tempus in characteribus addiſcendis impenſum, ad ſummam eruditionem pervenerunt, primos in Regni adminiſtratione gradus tituloſque ſortiantur.

Cham primus coloniarum in ultimum Orientem traductor.

Primi *Sinenſium* Characteres ex omnibus rebus compoſiti.

Multitudo literarum Sinicarum.

Literæ *Sinenſium* ſingulæ ſingularum rerum conceptus notant.

CAPUT

CAPUT II.

Veterum Sinicorum Characterum Anatomia.

DIximus in præcedentibus, *Sinas* primævos characteres ſuos ex omnibus rebus, quæ viſui objiciuntur, aſſumpſiſſe, atque ex vario tantùm harum rerum congeſtarum ordine & diſpoſitione mentis ſuæ conceptus manifeſtâſſe. Hinc igneæ naturæ argumentum tractaturi, ſerpentibus, aſpidibus, & draconibus utebantur, qui tali aut tali ordine & diſpoſitione digeſti, tale & tale quid ſignificabant. In aëreis rebus deſcribendis, volucrum variâ diſpoſitione; in aqueo argumento, piſcibus; in Vegetabili natura deſcribenda floribus, foliis, ramis; in Sideribus, punctis ſeu circulis, quorum ſinguli ſingulas ſtellas exprimebant, utebantur; in reliquis indifferentibus argumentis ligna, globos, fila certâ lege diſpoſitâ adhibebant. Verùm ut hæc luculentiùs pateant, hic primævos veterum *Sinarum* Characteres apponendos duxi, ut differentiam illorum à modernis, & hieroglyphicis Ægyptiorum luculentiùs videat curioſus Lector. Moderni enim non ampliùs figuratis ejuſmodi characteribus uſi videntur, ſed certis quibuſdam ductibus linearum, qui figuratarum literarum Antiquis uſitatarum propè referrent, uti in ſequentibus Figuris apparet, in quibus litera A eoſdem ductus imitatur quos figurata litera B veterum. Idem apparebit in litera C modernorum, comparata ad literam veterum D, uti E ad F, & G ad H, & I ad K, quarum utraque flumen ſignificat ex certa diſpoſitione piſcium, quam moderni per literam I ex ſimilibus literarum ductibus efformatam imitantur.

Quis uſus Literarum Sinenſium.

Hujuſmodi itaque characteres figuratos, quâ diſpoſitione diverſorum animalium figuratas primævi ad conceptus ſuos manifeſtandos ordinabant, eâdem poſteri non quidem animalium, ſed certis linearum punctorumque tractibus, exhibe-

exhibebant, uti dictum eſt, qui mos in hunc uſque diem permanſit, ut videre eſt in Figuris paulò ante propoſitis A B, C D, E F, G H, I K, ubi loco ramorum, foliorum, piſcium certo ordine diſpoſitorum, moderni certis tractibus utuntur, ſimilibus tamen, & quodammodo parallelis. Sed ad inſtitutum noſtrum revertamur.

CAPUT III.

Characterum antiquiſſimorum Chinenſium *explicatio.*

I Literarum forma.

PRimævi *Sinæ*, uti dixi, *Ægyptios*, à quibus deſcendebant, ſecuti, ſcripturam ſuam non literarum compoſitione, ſed figuris, ex variis rebus naturalibus compactis, peragebant, quibus quot conceptus rerum, tot ſigna diverſa reſpondebant. Primus *Sinarum* Imperator *Fòhì* certum quoddam characterum genus invenit, ex ſerpentibus & draconibus confectum, quo uſum ferunt *Annales Sinici*; unde & *Liber*, quem *de rebus Mathematicis* & *Aſtrologicis* conſcripſit, *Draconum liber* dicitur: Characterum formam hìc apponimus, ſignanturque literis A B C

I. Imperator *Sinarum* *Fòhì*.

Draconum liber.

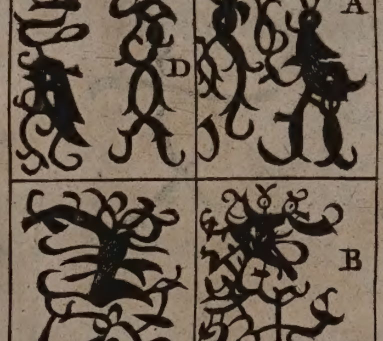

D E, qui quidem characteribus modernis *Sinarum*, numero 3 ſignatis, ſic explicantur: *Fòhì xì lùm xù*, hoc eſt, *Fòhì Draconum liber.* Vides hìc ſerpentes mirè intricatos, & in formas varias, pro diverſitate rerum, quas illis ſignificabant, transformatos; tametſi vix ſint inter *Sinas* qui eorum notitiam habeant, utpote nimia vetuſtate deperditorum.

Secunda priſcarum literarum forma ex agriculturæ rebus deſumitur concinnaturque, quo priſcus *Sinarum* Rex nomine *Xìm Nûm*, in deſcribendis rebus ad agriculturam pertinentibus uſus eſt, & nomina *Sinica* numero 4 ſignata ſatis indicant, ut ſequitur: *Chum xu xìm Nûm ço*, id eſt, *agriculturæ literas xìm Nûm Rex fecit*, id eſt, ſimilibus ſcripturis uſus eſt; characterum forma ſignatur literis F G H I K, & hoc ordine legi debent, uti ſequitur 1 colum.

II Literarum forma, qua Rex *Xìm Nûm* utitur.

Tertia literarum forma, ex alis Avis, quæ *Fum hoam* dicitur omnium quam oculus ſpectare poteſt, pulcherrimæ, vario pennarum alarumque ſitu conſtructa eſt, atque hiſce notis uſus eſſe *Xau hoam* Imperator priſcus, librumque de volucribus hiſce literis concinnatum ſcripſiſſe dicitur. Ita characteres Sinici numero quinto ſignati exprimunt *Fum xù xan hoam çò*, id eſt, *Librum Fum hoam*, *Xan hoam fecit*, & hiſce ac ſimilibus characteribus conſcripſit; characteres priſci ſignantur literis L M N O P, & hoc ordine legi debent; moderni verò characteres Sinici eos explicant eo modo quo dictum eſt. Vide binas columnas, ult. & penult.

III Literarum forma, qua Imperator *Xau Hoam* uſus eſt.

Quarta

II. Forma. IV. Forma. III. Forma.

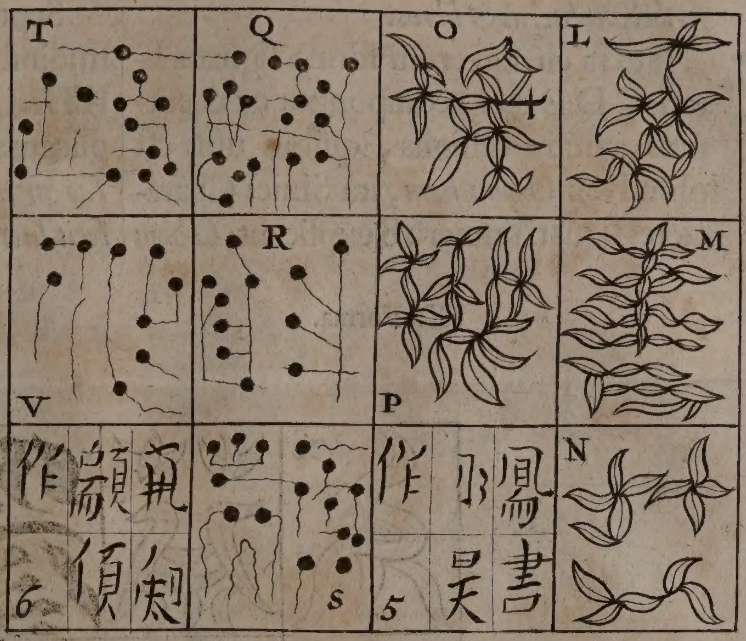

E eee

IV Literarum forma.

Quarta priscorum characterum forma exhibetur signis Q R S T V, ex ostreis & vermiculis constructa, ita Sinici characteres signati numero 6, totidem literis eos explicant: *Li teù chuen kim çò*, hoc est, *notæ ostrearum & vermiculorum, quos Chuen kim Rex fecit*, & librum hisce & similibus exaravit. Vide columnas binas suprà exhibitas.

VII. Forma. VI. Forma. V. Forma.

F fff

V Literarum forma.

Quinta characterum vetustorum forma exhibetur literis X Y Z A B, ex herbarum radicibus composita; & hisce prisci utebantur, in literis & libris conscri-

conſcribendis, atque hoc pacto eos explicant Sinica nomina ſignata numero 7 *Kim yun hoam ty chuen*, id eſt, *literæ quibus ſcribebant literas & libros.*

VI Forma Characterum. Sexta characterum forma ſignata literis C D E F G, componitur ex decurtatis avium veſtigiis, quibus uſus eſt olim Rex *Choam ham*, ita Sinici Characteres ſignati numero 8 explicant; *Choam ham miao cye chi*; id eſt, *Choam ham ex avium decurtatis veſtigiis deſcripſit libros.* Figura in præcedenti pagina exhibetur.

VII Forma Literarum. Septima characterum forma, ex teſtudinibus conſtructa ſignatur literis H I K L M; quos invenit *Yao* Rex. Sic explicant nomina Sinica ſignata numero 9: *Yao yn quey çò*, id eſt, *Yao Rex per teſtudines fecit literas.*

IX. Forma. VIII. Forma.

VIII Forma Literarum. Octava forma characterum ſignatur literis N O P Q R ex avibus & pavonibus, ita indicant Sinicæ literæ numero 10 ſignatæ; *Su gney niao cyò chuen*, id eſt, *Su hiſtoriæ per avium & pavonum literas deſcribebantur.*

IX Forma Literarum. Nona characterum forma ſignatur literis S T V X Y, & ex herbis, alis, & faſciis conſtructa videtur, ità Sinicæ notæ numero 11 ſignificant. *Cha yè fi mien çò*, id eſt, *herbarum, alarum, faſciarum literæ.*

X Forma Literarum. Decima characterum forma ſignata literis Z A B C D, ſic à Sinicis literis 12 numero ſignatis exponitur: *çò xi ho ki ven*, id eſt, *has literas çò author tabularum quarundam recordandi gratia componebat.* Vide ſequentem figuram.

XI Forma Literarum. Undecima characterum forma ſignata literis E F G H I, exhibet notas ſtellarum & plantarum, ità explicant Sinici characteres numero 13. *çu guey ſym ſo chuen*, id eſt, *de çu guey, literæ plantarum & ſtellarum.*

XII Forma Literarum. Duodecima characterum forma literis K L M N O ſignata, vocantur literæ edictorum olim uſitatæ, ità docent Sinica nomina numero 14. *Fu chuen tay venchi*, id eſt, *literæ edictorum, privilegiorum, & magnarum compoſitionum.*

Decima

XII. Forma. XI. Forma. X. Forma.

H hhh

XIII. Forma.

Decima tertia characterum forma ſignata literis PQRST exprimit literas numeri 15. *Yeu çau chi cyen tao.*

XIV. Forma.

Decima quarta forma ſignata literis VXYZABCD ſunt literæ quietis, lætitiæ, ſcientiæ, diſcurſus, obſcuritatis, claritatis, ita exponit numerus 16. *Ngan lochi ſu yeu min ſym quey.*

XIV. Forma. XIII. Forma.

I iii

Decima

XVI. Forma. XV. Forma.

K kkk

XV Forma Literarum.

Decima quinta literarum forma ſignata E F G H I ex piſcibus compoſita fuit; ita numerus 17 explicat, *Ngun kiam mien lien cyeù*, id eſt, *obſcuri fluminis*, & *piſcium ſquamatorum coacernationis literæ*.

XVI Forma Literarum.

Decima ſexta literarum forma ſignata literis K L M N O, uti legi non potuit, ita nec compoſitio, & ſtructura literarum innoteſcere valuit.

Atque hæ ſunt formæ literarum veteribus *Sinis* uſitatarum, quas hic fuſiùs exponendas duxi, ut correſponſus cum hieroglyphicis luculentiùs pateret. Quòd verò manum adpictam cum penicillo intueris, ſcias *Sinenſes* non uti noſtratibus calamis, neque atramento, verùm in lapide marmoreo tantillum de nigro colore atterunt ad imbuendum penicillum, quem eâ ratione, cum ſcribunt, aut potiùs cùm pingunt, digitis tenent, uti in præſenti Figura apparet. Plura de hujus linguæ proprietate, uti & varia lectionis peragendæ ſpecimina, vide in *Opere de Monumenti Sinici vetuſtiſſimi interpretatione*; nolui enim hic plura addere, ne Lectorem curioſum diutiùs detinerem, & quia dicta hucuſque abundè declarant Sinenſium Characterum ab Hieroglophycis differentiam, convenientiamque.

CAPUT

CAPUT IV.

Differentia inter Sinenses & Hieroglyphicos Ægyptiorum *Characteres.*

DIximus in præcedentibus, verisimile esse, posteros *Chami* coloniis in ultimam usque *Sinarum* Regionem propagatis unà quoque & literas propagasse; non tamen tantò, quantò *Ægyptiorum* hieroglyphica, mysteriorum apparatu adornatas, sed quantum sufficiebat ad conceptus mentis exponendos, rudi Minerva comparatas. Certè inter Sinenses characteres Crux, quæ tanto apud *Ægyptios* honore habetur sæpissimè spectatur, uti Figura O docet, quæ non secus ac apud *Ægyptios* de- Crux denarium numerum notat apud *Sinas*.

10 decem xë 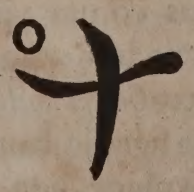

narium numerum significat, perfectionis symbolum. Huic si subjiciant aliam

lineam, ut in N comparet, efficitur character qui *terram* significat. Si aliam

Terra *hé*

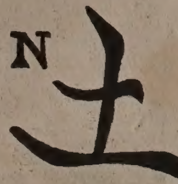

Rex *uàm*

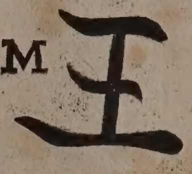

Petragemma *yú*

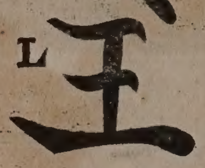

lineam superiùs inferiori parallelam, ut in M comparet, adjiciant, efficitur character qui *regem* significat. Si lineolam, ut in L apparet, adjiciant huic Figuræ, character efficitur qui *gemmam* significat. Qui tres ultimi Characteres, uti in suo genere perfectionem quandam indicant, ita non incongruè per Crucem constituuntur.

Et tametsi non secus ac *Ægyptii* ex variis animalium, vegetabilium, instrumentorumque congerie, sensa mentis suæ exposuerint; magna tamen inter utramque scribendi rationem differentia extitit. *Ægyptii* enim hieroglyphica nequaquam in communi conversatione adhibebant, neque licitum erat unicuique eadem addiscere, sed qui ex lege & instituto politico ad id deputabantur; neque enim temerè, aut ἀλόγως animalium figuris utebantur, sed per occultas eorum virtutes & operationes, summa in natura rerum, uti ex toto Opere *Oedipi nostri Ægyptiaci* patet, mysteria significabant. Præterea literæ hieroglyphicæ non simplices voces, aut nomina, sed integros conceptus ideales involvebant; ita Scarabæum intuentes, non animal, aut Solem præcisè, sed occultas operationes, quas non tantum Sol materialis in hoc sensibili mundo, sed & archetypus in intelligibili mundo efficit, intelligebant. Quæ omnia in Sinensium characterum structura deficiunt; cùm hi præcisè solùm ad vocum nominumque simplices conceptus indicandos, nullo alio sub iis latente mysterio instituti sint. Non nego tamen, *Sinas* subinde diversorum characterum significata ita adaptare, ut indè ingeniosæ allusionis significatio emergat, quæ tamen ad subtilitatem, hieroglyphicorumque argutas allusiones minimè accedunt, uti ex sequentibus literarum compositionibus patet, ubi character C, idem significat, quod *afflictum esse*, & componitur ex duobus characteribus B & A, quorum B *cor*, A verò *portam*

Sinensium literarum & hieroglyphicarum differentia.

Compositio Characterum.

Porta

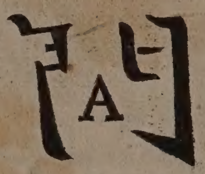

Cor *sin*

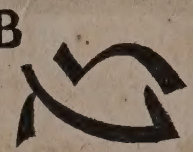

Afflictus *muén*

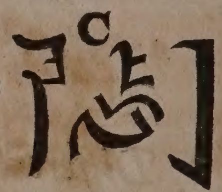

Homo *gîn*

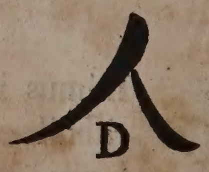

significat; quasi dicerent, *portam cordis clausam esse*; homo enim dum in afflictione constitutus est, omnes spiritus intra cordis portam concentrari sentit, unde timor, metus, afflictio. Iterum dum hominem perfectum indicare volunt, characterem F formant, qui ex characteribus D & E, quorum D hominem,

Rex *uam* E 王 | Sol *gě* K 日

Perfectus *teiuên* F 全 | Luna *yuě* I 月

liuên Amore alicujus captus, Mulier, filum, verbum. G

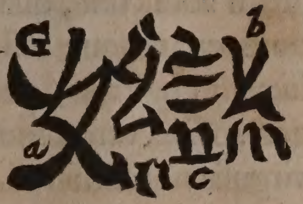

Claritas *mîn* H 明

nem, E verò Regem significat, componitur; quo indicare volunt, Regem inter homines solum perfectum esse. Rursus character G hominem indicat amore alicujus captum, & ex characteribus tribus componitur, quorum unus *a* mulierem, alter *b* filum, tertius *c*, verbum indicat; indicaturque hoc ipso, quod sicuti filo seu chorda res attrahimus materialiter, & verbo moraliter homo hominem, sic mulier virum. Hoc pacto character H idem significat quod *claritatem*; componiturque ex characteribus I & K, quorum ille *Lunam*, hic *Solem* indicat, quasi omnis ab hisce Luminaribus Mundi claritas scaturiat. Innumeros alios hujusmodi characteres habent *Sinæ*, ex diversorum characterum coagmentatione compositos, quibus non sine ingenio ad arcanas rerum significationes alludunt, quos consultò omittimus.

CAPUT V. & *Ultimum.*

HIs itaque expositis, ne quicquam circa hoc argumentum scitu dignum omisisse videamur, nonnihil quoque de Sinicæ linguæ ratione discurrere hoc loco visum fuit, præsertim cùm non tam mea voluntate quam aliorum complurium instantibus precibus ad id præstandum solicitatus adigar.

Difficultas in addiscenda lingua Sinica.

Cum itaque lingua Sinica mirum in modum æquivoca sit, unumque verbum sæpè decem, sæpè viginti res differentes, sola accentûs diversa prolatione enunciata, significet; illa suprà quàm dici potest, difficilis redditur, & non nisi summo labore, intenso studio, & cum mille reflexionibus addisci potest ab exteris.

Lingua Mandarina.

Mandarina toti Regno communis est, ejusque principalis usus est in curia & aula Regis, quæ sunt *Paquini*, & *Nanchini*, estque in toto Regno eadem, quæ in *Hispania* Castellana, & in *Italia* Toscana.

Vicinæ Chinæ nationes intelligunt scripturam Sinicam, non tamen idioma.

Characteres toti Regni *Sinarum*, uti & *Japoniæ*, *Coreæ*, *Conchinchinæ*, *Tonchini* communes sunt; idioma diversissimum est: hinc *Japones*, *Conchinchinæ*, *Coreæ* & *Tunchini* gentes, libros & literas hoc characterum genere scriptas intelligunt quidem, sibi tamen mutuò loqui, ac se invicem intelligere loquentes non possunt; non secus ac figuræ numerorum toti passim *Europæ* usitatæ ab omnibus intelliguntur, tametsi voces, quibus pronunciantur, diversissimæ sint; characteres enim signa sunt conceptuum rerum omnibus communium. Hinc aliud est, nosse charecteres Sinicos, aliud Si-

nicâ linguâ loqui; poſſet enim externus quidam bonâ memoriâ præditus, & ſtudio conjuncto, ad ſummam eruditionem ex librorum Sinicorum lectione pervenire; tametſi neque loqui, neque loquentes intelligere poſſet. Quia tamen idioma in Dei cauſa negotiantibus Apoſtolicis Viris omninò neceſſarium eſt; hinc juxta Muſicas notas, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *ſol*, *la*, aſcenſus deſcenſuſque Sinicorum accentuum in pronunciatione obſervatorum, quibus in linguæ difficultate ſuperanda juvarentur, P. Jacobus Pantoja primus notas invenit; quas ſupra Europæo modo ſcriptas dictiones Sinicas, ſequenti modo exprimunt ∧, —, ∖, /, ∪. Prima nota, quinque Sinicorum accentuum ∧ reſpondet Muſico *ut*, & ſonus ſeu enunciatio Sinicè vocatur *chŏ pîm*, quaſi dicas, *prima vox prodiens æqualis*. Secunda nota — reſpondet muſico *Re*, & ſonus Sinicè vocatur *pîm xim̄*, quaſi dicas, *clara vox æqualis*. Tertia nota ∖ reſpondet Muſico *Mi*, & ſonus Sinicè dicitur *xām xìm*, id eſt, *alta vox*. Quarta nota / reſpondet Muſico *Fa*, Sinicè dicitur *Kiú xìm*, id eſt, *abeuntis alta vox*. Quinta nota ∪ reſpondet Muſico *Sol*, Sinicè dicitur *gĕ xìm*, id eſt, *ingredientis propria vox*. Sic verbi gratia unica dictio, *ya*, ſcripta Europæis literis; notis quinque ſuperioribus effecta enunciari debet diverſis vocibus & accentibus, quemadmodum conſcribitur à *Sinicis* diverſis characteribus.

Dens	*yâ*	牙
Mutus	*yā*	啞
Excellens	*yà*	雅
Stupor	*yá*	訝
Anſer	*yă*	鴉

De quibus vide *novam noſtram Polygraphiam* anno 1663. *Romæ* editam.

Ut ſignificationes diverſas eadem pronunciata dictio ingerat auribus audientium, oratio verò paulatim prolata Muſices referat ad tactus tempora. Ex monoſyllabis dictionibus (nulla enim apud *Sinas* polyſyllaba) ordinatam harmoniam. Figuras quinque vocalium ſeu accentuum ſuprà poſitorum expreſſimus hìc, ut vides.

Dictarum notarum ope exteri linguam addiſcunt, quanto tamen cum labore quantiſque reflectionibus, faciliùs eſt cogitare, quàm calamo depingere. *Sinæ* verò hujuſmodi accentuum virgulis non utuntur, ſed ad hujuſmodi pronunciationes, uti ferè omnes nationes à pueritia aſſueſcunt, quanquam illorum literati quamlibet literam accentu ſibi debito pronunciandam non ſolùm in actu exercito, verùm & in actu ſignato ſciant & doceant. Mirantur autem *Europæos* pronunciata verba eorum, literis Latinis ſcribere poſſe, & tam genuinè repræſentare; & cùm, uti diximus, & ſuo & noſtro Alphabeto careant, quilibet ipſorum character prima litera eſſe poteſt, & media, & ultima, cùm unaquæque vocem, & dictionum integram ſignificet, quæ quidem vocis magnam habent ſignificationum pro diverſitate literarum & pronunciationis diverſitatem. Iterum prima litera v. g. *Chùn* in lingua Mandarina aliter, aliter in *Japonia*, aliter in Regnis differentibus pronunciatur, tametſi idem ſemper ſignificet. Sic qui videt hanc literam, format conceptum *çūm*, quod idem eſt ac *revereri*; & ſic de aliis; & hinc eſt quod dixi, qui unam 尊 ipſorum linguam unà cum literis novit, non ſolùm totum Regnum *Sinarum*, verum multa alia ſcripta peragrare poterit.

CON-

CONCLUSIO OPERIS.

HÆc sunt quæ de Regni *Sinarum* & adjacentium illi Regnorum admirandis, Curioso Lectori communicanda duxi. Innumera alia hoc loco adduci poterant, verùm cum alii de iis jam uberrimè egerint, ea non iteranda censui, vel ex hoc capite; quod potior instituti nostri ratio foret, non vulgo nota, nec ab aliis jam tradita, sed rariora quædam & reconditiora, tum in vasto illo Imperio; tum in reliquis vicinioribus Orientis *Indiarumque* Regnis à PP. NN. observata, in unum volumen congerere, congesta in lucem publicam evulgare; ne, quæ tanto labore, per immensos Oceani, Terrarumque longè latéque diffusos districtus à PP. NN. observata, & scriptis commissa fuerunt, illa, aliis majoris momenti negotiis intentis Patribus, injuriis temporum consumpta perirent; Jussu itaque eorum hoc opus qualecunque tandem sit, occepi, digessi, & ea qua fieri potuit, fide ac diligentia publicæ luci commisi. In quo si quidpiam dignum, nec non Christianæ Religioni & Reip. Literariæ fructuosum emerserit, id non tam meo ingenio, laborumque assiduitati, quam dictorum PP. liberalitati, & in promovendis literis & scientiis zelo cumprimis adscribi velim. Vale Lector, & σφάλματα si quæ occurrerint, excusa.

OMNIA

Ad M. D. G. Virginisque Matris honorem & gloriam.

INDEX
RERUM & LOCORUM
MEMORABILIUM.

Numerus Paginæ index est, Literæ *a* & *b* Columnam primam & secundam denotant.

A.

ABides animal marinum 200. a.
Acsu oppidum Regni Cascar 64. a.
Accentus Sinici 12. a. b. 236. a.
Adami Lapsus 29. a.
Ægyptus à Cambyse subacta 151. a. valde superstitiosa ibid. & seq.
Agra Mogoris Regia 66. b. à quo fundata 77. b.
Alexander VII. P. O. M. respondet Helenæ Sinarum Reginæ & Pan Achilleo 102, 103
Alexander Magnus cur dictus Dhulkarnain 44. a. quando mortuus ibid. b.
Amasea Ponti Urbs 86. b.
Americæ inventio prædicta 35. a. ea Ferdinandus Cortesius potitur ibid. a. b.
Amida Japoniorum numen 138. respondet Horo Ægyptio Numini 139. a. Harpocrati parallela 141. a.
Amphipolis Phrygiæ urbs 86. b.
Ananas, vide Fam po lo nie.
Ancheran Regio 63. b.
Annus Alexandræus 44. b.
Anni Græcorum quales 44. a. eorum cum annis Christi accommodatio ibid. a. b.
Anates fornacibus exclusæ 198. a.
P. Antonius Ceschius 163. b.
Apostolorum & Sacerdotum Christi vita 30. a.
Apis Ægyptiorum Numen à Cambyse occiditur 151. a.
Aquila quale lignum 182. a.
Ararat mons 86. b.
Arbor fructum sine foliis producens 187. a. bis in anno fructus ferens 188. a. sævum producens 189. a. b.
Argon Tartariæ Regnum, ubi Christiani Thomæi 48. a. 92. a.
Arseron Armeniæ minoris aspera urbs 86. b.
Asbestus igne inconsumptibilis 206. b. mirabilis 207. a.
Asia superior quid 92. a.
Asion Gaber Maris Rubri portus 58. b.
Astronomiæ Sinicæ origo 108. a. monumenta combusta ibid. b. instauratio ibid.
Athec fl. unde ortus 49. b. urbs 63. a.

B.

BAchara urbs ad fl. Oxum 87. b.
Bactra Academia Regni Usbec 87. a.
Badda, aliter Necbal, urbs 65. b.
Balascia, hodie Corasina 89. b.
Balch Regia Usbec 86. b.
Balzra qualis Armeniorum portus 88. b.
Barantola Regnum, Saracenis Boratai, incolis Lassa, 51. a. ejus Rex Pater Cœlestis dicitur, & à Monarcha Tartaro-Sinici Imperii veneratur 50 a b.
Barhautaur Indianorum Idolum 159. a.
Barilia vasa unde conficiantur 185. a.
S. Bartholomæus Apostolus populos Armeniæ Majoris fide Christi imbuit 92. b.
Battana Regni Bengalæ civitas 66. a. 77. b.
Bazainum Indiæ urbs 163. b.
Begarger Regio 48. b.
Belech civitas Regni Turcheftan 52. b.
Belor mons altissimus 48. b. Regnum ibid. 49. a. 65. b.
Benares urbs populosa ad Gangem 66. a. Academia Brachmanum celebris 77. b.
Bestiarum cultus 143. b. & seq. Triumphalis currus 195. a. b.
Bhavani Indianorum Deastra 161. a.
Bietala arx ad finem urbis Barantolæ 74. b.
Bombyces in Prov. Chekiang abundantes 206. b.
Bonzii Pagodum sectatores blasphemant Euangelium 31. b. in Honam Prov. insurgunt 40. b. persequuntur Patres 99. b. Idola Chamis adorant 138. a. b. eorum dolus 107. a.
Brachmanes in hunc diem Pythagoricam vitam ducunt 148. a. 152. a. Originem sumunt ex Cechian sive Xaca 154. a. septem fingunt maria 155. a. Θεομόρφωσιν ab Ægytiis hauserunt 155. b. Araneum Mundi originem statuunt 156. a. vocantur & Gymnosophistæ, ibid. varias habent sectas ibid. & seq. utuntur literis quas Arcanas vocant 162. & seq. eorum Dii 154. & seq.
Briareus Centimanus 143. b. quid per eum Græci intellexerint ibid.

C.

CAbala Mahumetanorum septem Mundos voluptuarios statuit 155. b. Saracenorum

rum ex Brachmannum *disciplina desumpta est* 155. b.
Cabra de Cabelo *qualis serpens & ubi* 204.b.
Cabul *urbs*, Mogoris *jurisdictioni subjecta* 63. b.
Ca çum neñ meñ *Sinarum Rex & Euangelii propagator* 41. b.
Cadamendù *Metropolis Regni* Necbal 65. b.
Calcià *urbs Regionis* Ancheran 63. b.
Calamina *quis locus* 53. a. *legendum* Calurmina ibid.
Calambà *lignum* 182. a. *crescit in rupibus montium inaccessis*, ibid. b. *ejus pretium* ibid.
Calendarium Sinicum 108. a. *variè correctum* 109. a. *emendatur à Patribus* ibid. *à Joanne Terentio* 110. a. b. *à Joanne Adamo Schall* 111. a.
Calicut *Indiæ Regnum* 148. b.
Caliphus *Babylonius fame necatur* 94. b.
Calurmina *Malabaricè quid* 53. a.
Camassonum *Idolum* 135. b.
Cambalù *civitas* 60. a, *Regia Magni* Cham 90. a.
Campanæ Pekinensis magnitudo 222. b. 223. a. *ejus & Erfordiensis mensura* 223. a. b.
Campition *Tangutici Regni Metropolis* 89. b.
Camsana *Sinensis Regni urbs* 154. a.
Camul *munita urbs* 64. a.
Cancri cruce insigniti 35. b. *in saxum conversi* 202. b.
Cansangui *mons lapideus* 63. b.
Caozum *Rex* Olo puen *Episcopum constituit* 40. b.
Caparangue *Urbs Regni* Tebeth 49. a.
Caphurstan *Christianorum urbs* 91. b.
Caracatai *desertum* 64. a.
Carcha, *hodie* Jarcha 89. b.
Cascar *Regnum* 63. b.
Casmir *Provincia* Mogoris *deliciosa* 84. a. 91. b.
Catalogus Librorum à Patribus in Chinensis Ecclesiæ incrementum conscriptorum 117. b. & seqq. *Familiarum, virorum, & tributorum* Chinæ 167
Catechistæ apud Sinas *qui* 121. a. *quid facere debeant* ibid.
Cathaii, *aliter* Sinæ.
Cathaium *qualis Orbis plaga* 47. a. *nil aliud quam* China *est* 60. a. & seq. *describitur ab* Haythone 90. b.
Catti Volantes utrum dentur verè & quales sint 84. *sunt delicatum edulium* 85. a,
Caucasus ejusque altitudo 47. b.
Cave *Turcarum quid præstet* 180. a.
Caydu *Rex* 36. b.
Cecialath *mons* 63. b.
Centaba *Regionis* Begarger *urbs maxima* 48. b.
Cervus odoratus Sinis Xechiam 190. b. & seq.
Ceù *quid Sinicè* 60. b.
Chà *herbæ facultates & usus* 179. & seq.
Cham *primus coloniarum in ultimum Orientem traductor* 226. a.
Chan *Tartarorum Imperator convertitur ab* Haythone *Armeniæ rege* 93. a. *respondet Regi Armeniæ ad postulata* 93. b. & seq.
Characteres Sinensium *ex omnibus rebus compositi sunt* 226. a. *Veterum* Sinarum *quales* 227. a. b. *Hieroglyphici Sinensium & Ægyptiorum qualiter differant* 233. a. *qui componantur* 234. b.
Chekiang *Provincia* CHINÆ *abundat papyro & vernice* 220. a.
Chiarkar *urbs ferro dives* 63. b.
Chin *Lacus in Prov.* Junnam 175. b.
CHINA *Regnorum omnium maximum* 3. a. *ubi sita* ibid. *à suis sub quadrati figura exprimitur* ibid. *varia sortitur nomina* ibid. a. b. *dividitur in quindecim Regna* ibid. b. 4. a. *difficilis in eam aditus* 5. a. *Imagines S. S. colit* 30. b. *Euangelium in decem ejus Provinciis prædicatur* 31. b. *à Tartaris* Catajum *dicitur* 62 b. *Orthodoxæ fidei in ea restauratio* 93. a. *mirificè à natura & arte munita est* 164. a. b. *patria lingua* Cunghoa *vocatur* 165. a. *quanta* ibid. *regitur à Literatis & Philosophis* 166. a. *habet urbes magnas & splendidas* ibid. b. *Familiarum & virorum in ea numerus* ibid. *quales habeat reditus* ibid & seq. *quot urbes* 168. a. b. *abundat Europæis fructibus* 185. b. *alit Elephantes, Tigrides, Ursos* 190. a. *est Serica Regio Ptolomæi* 206. b. *Mineris abundat* 209. a.
Chines *Pyramides* 134. b.
Chisung *herba ventos & tempestates demonstrans* 177. a.
Chorasan *urbs* 87. a.
CHRISTUS *quando natus* 44. b.
Christiani heretica pravitate quando infecti 92. b.
Christiana Lex unde in Chinam *provenerit* 2. b. *apportatur in* Chinam *atque divulgatur* 30. b. *interturbatur* 31. b. *reviviscit denuo* ibid. *quo tempore* Chinæ *illata* 34. b. 42. a. *introducitur per Societatis* JESU *Religiosos* 97. a. 99. a. *approbatur à Rege* Sinarum 106. a. Vide *Euangelium.*
Christianæ Legis variæ revolutiones 4. a. 5. a. 97. a. *excellentia* 30. b. *effectus* 32. b. *vestigia in* China *&* India 55, 56
Chung *Lacus in Provinc.* Fokien 175. a.
Cialis *urbs Regi* Cascar *subjecta* 64. a.
Cientao *quid Sinicè* 214. b.
Cientang *fluvius ingens* 62. b.
Cinge *Dux in Imperatorem electus à Scythis* 50. b.
Cin Hoam Sinarum *monumenta Astronomica combussit* 108. b.
Cio

Cio *mons* CHINÆ, *imminente tempestate mobilis* 170. b.
Clemens IV. *Pontifex moritur* 88. b.
Clemenisu *Tartariæ urbs* 89. a.
Cocincinenses *quid credant* 145. & seq. *colunt Viros Illustres* 146. a. *Apotheosin quomodo peragant* ibid. b.
Cocolata *Mexicanorum quid praestet* 180. a.
Cofeucin *in* CHINA *magni nominis Astronomus* 108. b.
Colai *quales apud Sinas* 99. a. *alias* Mandarini.
Comus *Hircaniæ urbs* 86. a.
Confutius *Sinensium Hermes* 131. b. *ejus fanum & statua* 132. a.
Cortex Arboris ingens in monte Ætna 185. b.
Cotan *flumen* 63. b.
Creatio rerum 29. a.
Croceus fluvius CHINÆ, *propriè* Hoang *dictus* 165. a.
Crux in apice Monumenti Syro-Sinici 5. b. 7. a. *in Sepulchro Divi Thomæ* 5. b. *in Japonia reperta in scissa arbore* 35. a. *ferrea in* Honan *inventa* 35. b. *ejus mirus effectus* ibid. *de ea* Nicol. Trigautii *relatio* ibid. & seq. *miraculosa S. Thomæ Apost.* Meliaporæ 53. b. & seqq. *denarium numerum notat apud* Sinas 233. b.
Cubitus Sinicus *qualis* 224. b.
Cublaus *Magnus Tartarorum Imperator* 36 b. *ab aliis Magnus* Chan *dictus* 92. a. *ejus testimonium de Christo* 37. b.
Cybele Sinica, *aliter* Pussa.

D.

DÆmonis *idem semper in decipiendis animabus modus* 130. *cultus* 133. b. *in statuam compulsio* 135. b. *fraus* 147. b.
Dahasar *Idolum Gentilium Indianorum* 159. b.
Dalcan, *hodie Regnum* Visipor 90. b.
Damascus *ab* Haolono *expugnata* 94. b.
Decan *Regnum* 91. b.
Dei judicia abdita 4. b. *Filii incarnatio continetur in Monumento* 29. b. 37. b *Incarnationes, quas* Indiani *credunt, latè explicantur* 157. & seqq.
Deorum cultus in Orientalibus Asiæ *Regionibus ab* Ægyptiis 59. b. Chinensium templa 134
Descriptio Chinæ 3. a. *urbis* Cambalù 60. a. Hamcheu 61. b. *Regni* Usbec 64. a. *Murorum* Sinensium 66. a. 217. a. b. *Regni Mogorici* 79. b. Cathay *ab* Haytone 90. b. *Asiæ Superioris* 92. a. *Novizoniæ Turris* 135. a. *Idoli* Camassoni 135. b. Pussæ 141. a. *herbæ* Chà *sive* Te 179. a. b. *Rheubarbari* 183 & seq. *Canalis* Jun 219. a. b.
Deva *Rex* Tanguth, *ejusque effigies* 68. b. *munus* 72. a.
Diana *triceps* 143. a.
Divinæ Legis compendium Sino-Latinum 121 & seq.
Docào Sinarum *Rex* 31. b.

E.

ECbatana, *hodie* Tauris 86. a.
Ecclesia Copto-Æthiopica varias in Indiam *&* Chinam *traduxit colonias* 58. a. b.
Ecclesiæ Sinensis *status Lapidi inciditur* 33. b. *erectio* ibid. *Malabaricæ Breviarium Chaldaicum* 57. a. b. *Fundatores PP. Michael Rogerius & Matthæus Riccius* 97. b. *Pekinensis Epigraphe* 107. b.
Edictum Sinico-Tartaricum 105. & seq.
Elephantum pugna 79. a.
Episcopi Ecclesiæ S. Thomæ erant ex Chaldæa *&* Syria 58. a.
Equus Marinus, 192. & seq. *ejus dentes sanguinis fluxum sistunt* 193. a.
Erivan *Patriarchæ Armenorum Sedes* 86. b.
Etschmianin *S. Gregorii & Ripsimes martyrii locus* 86. b.
Euangelium prædicatur in decem provinciis Chinæ 31. b. *quomodo ad ultimos* Tartariæ *terminos propagatum sit* 90. & seqq.

F.

FAbula *de Dracone* Sinarum 32. a. 41. a. *de Draconibus subterraneis* 136. a. *de Origine* Pussæ 141. a. b. *de Gygante Magno* 146. a. *de Elephante albo* 152. a. b. *ridicula* 153. b. 155. b.
Fam kieù lym Sinarum *Rex* 30. b. *Ecclesiam exstrui curat* 31. a.
Fam Polo nie *fructus arboris* Kagiu 188. a.
Fan-yay-xu *arbor sine ramis* 86. a. b.
Fe, *seu* Fo *Jupiter* Sinicus 136. b. & seq. 172. a. 173. a.
Ficus Paradisi 187. b.
Fòhì Sinarum *Rex & literarum institutor* 225. a. 228. a.
Folia arborum ubi in hirundines animentur 178. a.
Fons insolitus in Prov. Honan 209 b.
Foqueux *Japoniorum Secta* 139. b.
Fu *quid in lingua* Sinica 60. b.
Fuen yam Sinarum *Regulus* 33. a.
Fum Hoam *aves Regiæ* 195. a. b.

G.

GAllinæ *Lanigeræ* 196. a. b.
Ganges *fl. unde oriatur* 49. b. 64. a. *ferax pretiosis lapidibus* 80.
Gavorstan *Natio Christianorum, qui S. Thomæ dicuntur* 91. a.
Gelal Edim Mahumed *Mogulum Imperii Monarcha P P. ex* India *evocat* 78 a. *In publico*

publico auditorio maxima refulgebat Majestate ibid. a. b. & seq. *dicitur habere ad quinque millia Elephantorum* 79. b.
Ghideli *urbs* 63. b.
Gialalabath *locus* Brachmanum *teloniis celebris* 63. b.
Ginseng *radix pretiosissima* 178. b.
Gog & Magog *in Sacris Literis quales Regiones* 47. b. *ab aliis* Lug & Mongug *vocantur* 48. a.
Gregorius X. Rudolpho *Imperante Pontifex electus* 86. b. *accipit literas Magni* Cham ibid.
Guzarata *minor* 91. b.

H.

HAbitus *Tartarorum* Kalmak 67. a. b. *Tartaræ Septentrionalis* 69. *Viri Aulici* 70. *Communis in Regno* Tanchut 71. *Vetulæ* 75. *Mulierum ex Regno* Coin ibid. *Juvenis* ibid. *Mulierum nobilium Regni* Tanguthici 76. *Fœminæ prope* Cuthi *urbem Regni* Necbal ibid. *Regni* Necbal ibid. & seq. *Tartari Septentrionalis* 77. *Sinico-Tartarorum Monarchæ* 113. a. *P. Adami Schall* ibid. b. *Sinicus differt à Tartarico* ibid. *Fœminarum* Sinensium 115. b.
Haipien Sinarum *Onomasticum* 12. a.
Hairati, *olim* Sicandria *dicta* 87. a.
Halepum *fortissima urbs expugnata ab* Haolono 94. b.
Hamcheû *maxima* CHINÆ *urbs* 169. a.
Han *Regis* Tanguth *effigies* 68. a. *mortuus divinis honoribus colitur* 73
Hancheu *metropolis* 61. b. *innumeris pontibus referta* 62. a. *ejus circuitus* 62. b. *est M. Pauli Veneti* Quinsai ibid.
Haoloni *zelus* 95. a. *epistola ad* Ludovicum *Regem* Franciæ ibid.
Har Indianorum *Gentilium Idolum* 162. b.
Hayma *animal* 192.
Hedonda *Regni* Marangæ *colonia* 65. b.
Helena CHINÆ *Imperatrix scribit ad Pontificem* 101.
Hemepht Ægyptiorum *Deus* 131. a.
Herba ἀειμόδεκτος 177. a. *vitam immortalem præbens* 178. b. *ad vitam perpetuò salubrem perducens* ibid. *tristitiam discutiens* 180. b.
Hiarchan Cascaris *metropolis* 63. b.
Hippopotamus 192.
Hirundines ex foliis arborum 178. a. *Lapideæ* 205. a. b.
Historia mira de puero Serpentivoro 82. b. & seq. *ex Itinerario P. Joannis à Jesu Maria* 85. a. b. *de nobili quadam fœmina* Agræ 150. b. *pueri inter ursos inventi* 194. b.
Hiueñ cum chi tao Sinarum *Rex* 31. b. *Legem oppressam restaurat* 41. a.
Hoangtius *primus Alchymiæ professor in* CHINA 209. a.
Hoang Chinæ *fluvius* 165. a.
Hociniao *Lacus ad urbem* Vuting 178. a.
Homo anseri similis 201. a. b.
Homines sylvestres 193. b. *quinam propriè dici queant* 194. a.
Hormuz *Persici Sinus urbs* 59. a.
Horarum nomina apud Sinas 61. a.
Hybernia *cur venenosis animalibus careat* 203. b.

I.

D. JAcobus *Metropolita* Indiæ & CHINÆ 57. b.
Jagarnath Indianorum *Idolum* 160. b.
Jagog & Magog *Montes* 47. b. 48. b.
Janus *quadrifrons* 143. a.
Japonii *vitam ducunt Epicuræam* 138. a. *colunt Numen Triceps* ibid. & seq. 144. *ad Pythagoræorum* μετεμψύχωσιν *accedunt* ibid. *coronas precatorias gerunt* 139. a. *Solem & Lunam adorant* 142. a. *quos ritus in colendis Idolis observent* 142. b. *bestias colunt* 143. b. & seq.
Jaspis duplex 63. b.
Idola quot Nanchini *in* CHINA 133. b. 134. a. Chamis *quæ* 139. a. Ægyptiorum Sinis *familiaria* 143. a. *variè mutata* 142. 143. *in Regno* Necbal πολυκέφαλα 144. b.
Idololatria Sinensium 131. & seq. *ex* India *in* Chinam & Japoniam *translata* 132. b. Græcorum & Ægyptiorum *in* Chinam *transmigrasse videtur* 134. a. & seq. *Japonica* 142. b. *Insularum Philippinarum* 147. b.
Jeki *Gallinarum lanigerarum species* 197. a.
Indostan *Regnum ubi situm* 132. b.
Indostani *igne se concremant* 150. a. *adhuc sectantur ritus veterum* Ægyptiorum 148. b.
Inconstantia rerum humanarum 4. a.
Indi *quæ Idola colant* 147. & seq. *Dæmonem adorant* ibid. *quas cerimonias adhibeant* 149. a. *quomodo Ignem colant* 149. b. *credunt decem incarnationes Dei* 157. & seq.
India *hodie Regnum* Magoris 41. b. *Apidem & Bovem colit* 147. a.
Indus *fl. unde ortus* 49. b. *abundat Crocodilis* 85. a.
P. Joannes Adamus Schall creatur primi ordinis Mandarinus 104. b. *visitatur à Rege* ibid. *laudatur* 106. a. & seq.
P. Joannes Terentius Calendarii emendationi sufficitur 10. a. b. *Plinium Indicum composuit* 110. b. Pekinum *evocatur* 111. a. *moritur* ibid.
Isis *qui colatur apud* Ægyptios 146. b.
Ispahan *Regia sedes Magni* Sophi 86. a.

Iter Benedicti Goës *ad* Cataium *detegendum* 63. a. b. Pekino *ad* Siningfù *urbem* 64. b. & seq. *Ex* Agra *Mogorum in* Europam 85. b. & seq. Amati Chesaud *per* Usbec *in* Chinam 86. b. M. Pauli Veneti *confusum est* 87. a. 89. a. & seq. Henrici Roth *per* Indiam 90. & seq. S. Thomæ *Apostoli ex* Judæa *in* Indiam 91. & seq. *Alexandri Valignani* 97. b.
Judæa *Sinicè* Tancin 30. b. *describitur juxtà* Sinenses *Geographos* 31. a.
Julpha *ad Araxin sita* 86. a.
Jun *Canalis* Sinensis 219. a. b.
Jupiter quî vocetur Indis 147. b.
Izbuzad *ex* Belech *oriundus* 52. b.

K.

KAgiu *arbor bis in anno fructus producens* 188. a.
Kalmuk *Tartariæ desertum* 47. b. 48. a. 65. a. 67. a. *varia habet nomina* ibid.
Kezalbax 87. a.
Kiang *fluvius* CHINÆ 165. a.
Kiehò *Sacerdos* 32. a. 41. b.
Kieñ cium Xim veñ vũ Sinarum *Rex* 32. b. *Divinæ Legis Zelotes* 41. b.
Kim kiaò *quid apud* Sinas 30. b.
Kis *quid in* Sinensi *lingua* 29. a.
Krexno *Idolum, cui titulus Pastor vaccarum* 160. b.

L.

LAcus *ferrum in cuprum vertens* 174. a. b. *tempestates ciens* 175. b. *Albuneus Tyburtinus* 209. b.
Laenses *bovem colunt* 147. b.
Leo *Mandarinus primus Monumentum Syro-Sinicum evulgavit* 6. a.
Lama *Magnus est Sacrificulorum Pontifex* 51. a. *ejus effigies* 73. *quomodo resuscitetur* 73. a.
Langur *mons idem qui* Belor 48. b. *altissimus* 75. a.
Lanzu *quid* Sinicè 133. b.
Lapis ad incrementum & decrementum Lunæ crescens & decrescens 206. a. *vaccinus in prov.* Xantung 206. a.
Lassa, *Tartaris* Barantola *Regnum Tartariæ* 48. a. 65. a.
Lazuli lapis ubi reperiatur 48. a.
Lincing *Civitas* 219. a.
Lingua Syriaca quibus olim communis 45. b. Sinarum *difficilis* 235. a. *Mandarina* ibid.
Liturgia S. Jacobi 39. b.
Literæ Brachmanum 162. & seq. *apud* Sinas *quando inventæ* 225. a. Sinensium *singulæ singularum rerum conceptus notant* 226. b. *earum usus & variæ formæ* 227, 228. & seqq. *Ægyptiorum Hieroglyphicæ non simplices voces aut nomina, sed integros conceptus ideales involvebant* 234. a.
Lop *desertum* 89. b.
Loyang *pons in Prov.* Fokien 213. a. b. *constat* 300 *pilis* 214. a.
S. Ludovici *literæ ad Regem Tartarorum* 96. a. *Munera ad* Magnum Chan ibid.

M.

MAffa *quid* 104. b.
Mahumetis *lex quantum Mundum infecerit* 92. b.
Mahumedani purgatorium credunt 39. a.
Mandarini *quales apud* Sinas 99. a. 115. b. *convertuntur ad Christum* 106. b. *cum ad Curiam accessuntur, humeris portantur* 113. b. *literis conspicui* 166. a.
Manga *fructus* 189. a.
Mangin *Regnum* 62. a.
Maranga *Tartariæ Regnum* 48. a.
Martome *Syrus Ecclesiam in* India *instaurat* 55. a.
Matxautar *Gentilium Indorum Idolum* 158. b.
Maxahad *urbs* 87. a.
Menipe *Tanguticorum numen* πολυκέφαλον 71. a. b. 72. 131. 145.
Melita *cur venenosis animalibus careat* 203. b.
Metæ milliariæ quam magnæ 215. b.
Metempsychosis creditur à Sinensibus 132. b. *est duplex* ibid. *diversimodè explicatur* 153. a. *mirum de ea exemplum* 154. a.
Missæ Sacrificium semper oblatum in Orientali Ecclesia 39. b. & seq.
Mogor *Regnum ubi situm* 79. b. *ejus incolæ triplici linguâ utuntur* 80. a. *quæ animalia in eo* ibid. *fodinis metallicis abundat* ibid. *Serpentum in eo virulentia* 80. b.
Montes in CHINA *miras habentes proprietates* 170 & seqq. *Æolii* 174. b.
Monumentum Syro-Sinicum 1. *de eo censorum & Aristarchorum quorundam judicium* ibid. a. b. *Doctrina in eo tradita Orthodoxæ Ecclesiæ conformis* 2. a. *ejus interpretatio duplex* ibid. *inventio* 5. b. *quantitas* ibid. 7. a. *evulgatio in Imperium Sinicum* ibid. *à* P. Alvaro Samedo *primò visum & descriptum* 6. a. b. *ejus meminit* Martinus Martinius 6. b. *exemplar in Collegio Romano spectatur* ibid. *exactè descriptum à* P. Michaele Boimo 7. b. & seqq. *ejus interpretatio prima* 13. & seqq. *secunda* 22. & seqq. *tertia* 29. & seqq. *in eo S. S. Trinitas continetur* 37. a. *nominum Syriacorum in eo explicatio* 42. b. 43. a. *quo anno erectum* 43. a. b. 96. a.
Monstrum marinum 4 *oculorum &* 6 *pedum in Prov.* Quantung 202. a.

Mundus

Mundus Idololatria involutus 129.
Murus Sinensis *Regni* 64. a. *cur ejus in itinere* M. Pauli Veneti *non fiat mentio* 90. a. *quam longus* 217. a. b. 218. a. b. *à quibus custodiatur* 218. a. *quam altus* ibid. *à quo & quo tempore conditus* ibid.
Murrhina vasa, Vide *Porcellana*.
Mutgari *Mogoris urbs* 65. b.

N.

NAiam *Christianus ambit Tartarorum Regnum* 36. b. & seq.
Nanchinum *Urbs* Chinæ *maxima* 169. a.
Naraen *Indianorum Idolum* 157. b. & 158. a.
Narseng *Idolum Gentilium* 159. a.
Naschevan *Armeniæ urbs* 86. a.
Nasirodinus *Astronomus Persa* 218. b.
Navigatio commoda ex Erythræo mari in Indiam 58. b.
Necbal Tartariæ *Regnum* 48. a. & *urbs Regni sedes* 65. b. *ejus Gentis mores* 75. b. 76. a.
Nesti *urbs Regni* Necbal 65. b. 75. b.
Nestoriana hæresis quando orta, & quas Regiones infecerit 92. b.
Nestoriani primum docuerunt Tartaros *characteres Chaldæos* 96. b.
Nicea *Bithyniæ urbs* 86. b.
Nidi volucrum edules 198. b. & seq.
Ni ueñ çum Sinarum *Rex & ejus virtutes* 34. a.
Nisi, *vide* Ginseng.
Nixapor 87. a.
Novizoniæ Turres 135. a.
Nysa *à quo condita* 59. b.

O.

OChus *Medorum Regia* 86. a.
Olò puen *primus* Sinensium *Apostolus* 30. b. & seq. 40. b.
Omyto, *vide* Amida.
Ophir *qualis propriè Regio* 58. b. *est nihil aliud quam* India 59. a.
Ormus, *vide* Hormuz.
Osiris *Ægyptiorum Numen* 146. b.

P.

PAgodes *mons in* Bazaino 163. b.
Pagodes Indorum *numen* 131. 145. *quando fiant* 153. b.
Pan Achilleus *scribit ad Pontificem* 100.
Paoki *Mons in provincia* Xensi *figuram refert galli* 170. b.
Papaya, *vide* Fan-yay-xu.
Parapanisus *Ptolomæi qualis Regio* 65. b.
Parraim *aurum quid* 59. a.
Parvan *Mogolici Regni oppidum* 63. b.
Passaur *urbs* 63. a.
Pekinum *Sinarum Metropolis* 66. a. 169. a. *vastitate Provinciam præ se fert* 106. b.
Peli *lacus* 174. a.
Pesce muger 193. b.
S. Petrus Episcopus Sebastes Infidelibus de Sacrificio Missæ respondet 40. a.
Pertica quam magna apud Sinas 215. a.
S. Philippus *Asiam Superiorem Euangelio imbuit* 92. a.
Phut *pueri dæmoniaci effigies* 71.
Pinus insolitæ crassitiei 185. a. b.
Piscis Croceus mutatur in avem 199. a. & *quomodo* 200. a. b.
Pisces cornupeta in Prov. Quamsi 202. a.
Po-lo-nie *arbor* 185. b.
Polythæia Ægyptiorum Græcorumque adhuc durat 130.
Porcellana vasa unde & quomodo conficiantur 208. a. b.
Pons Loyang *mirabilis in Prov.* Xensi 214. b. *volans propè* Chogan 215. a. *in Gallia, vulgò* le pont du Gardon *ibid.* *in Prov.* Junnan ibid.
Presbyter Joannes quis & ubi habitaverit 47. & seq. *nunquam fuit in Africa* 50. b. *cur Imperator* Abassinorum *sic dictus* ibid. *est potentissimus Asiæ Rex* 51. a. *Sedes ejus in Regno* Tanchut 52. a.
Prodigia conversiones rerum ut plurimum præcedunt 35. a.
Provinciæ Imperii Sinici 4. a.
Providentia Divina in resuscitatione perditæ fidei 5. b. *in detecto Monumento* 35. a.
Prussia *Bithyniæ urbs* 86. b.
Psammossires *Reges Persiæ* 59. a.
Putei ignei in Prov. Xansi 209. b. *in Europa* 210. a. b.
Pucian *oppidum* 64. a.
Pussa *Sinarum Deastra* 136. b. *ejus effigies* 140. *quid mysticè significet* 141. b. 143. b.
Pusu *herba vitam immortalem præbens* 178. b.

Q.

QUanglang *arbor farinacea in prov.* Quamsi 177. b.
Quei *herba tristitiam discutiens* 180. b.
Quei *terra mineralis in prov.* Xensi 206. a.
Quei *fluv.* 219. a.
Queyu *mons* CHINÆ *mirabilis* 170. b.
Quinsai *urbs admirandæ magnitudinis* 61. b. *ejus Etymon* ibid. *circuitus* 62. b.

R.

RAmzandar *Indianorum Idolum* 158. a.
Ravi *fl. undè ortus* 49. b.
Redoc *frigidissima Regio* 64. b. 77. a.
Reges Persiæ cur Psammosfires *dicti* 59. a.
Regum S. Euangelii in Sinarum *Imperio successio* 40. & seq. *Sinico-Tartarorum exequiæ* 107. a. *mores* 112. b. 114. a.
Rheubarbarum *herba* 183. & seq. Sinicè *vocatur* Tayhuam 184. b.
Rivus Autumno cæruleo tinctus colore, reliquis mensibus limpidus 175. a.
Rosa bis singulis diebus colorem mutans 176. a. b.

S.

SA çum neñ meñ Sinarum *Rex & ejus virtutes* 32. b.
Sacerdotum Sinensium *habitus* 38. a. *Surianorum hæresis* 55. b. *fanum* 58. a. *Ægyptiorum transmigratio in* Indiam 151. b.
Salamandra cur dicatur Asbestus 207. b. *quid* ibid.
Samarcanda *Regia Magni Tamburlanis* 52. b. 64. b.
Samabugi *miles montium* 139. b.
Sarcil *Provincia* 63. b.
Sarpanil *desertum* 63. b.
Saxum ἀνθρωπόμορφον *in Provincia* Kiamsi 206. b.
Scyllæum Promontorium sub humani capitis figura se conspiciendum præbet 173. b.
Sectæ Sinensium *tres triplici hominum statui correspondent* 131. a. *primæ author* Confutius ibid. b. *secunda vocatur* Amida, *apud Japones* Xaca *&* Amidabu 132. a. *Tertia plebeja est &* Lanzù *appellatur* 133. a.
Serapis *triceps* 143. a.
Serpens Capillatus, Lusitanis Cobra de Cabelo 81. 204. a. b.
Serpentes in Prov. Quamsi *ingentes* 202. a. *in* Carrajam *quales* ibid. b. & seq. *cur in nonnullis locis non vivant, aut veneno careant* 204. a. *in quibusdam* Chinæ *locis virulenti* 204. a. b.
Serpentini Lapidis miræ virtutes 80. b. & seq. *mentio apud P. Boimum* 82. a.
Simii in CHINA *diversæ speciei* 194 & seq.
Sinai *mons* 58. a.
SINÆ *curiosi* 5. b. *antiquitatis amantissimi* 7. a. *Denarium numerum Crucis figura notant* 36. a. *quid de purgatorio sentiant* ibid. *in quot horas diem naturalem dividant* 61. a. *res iis Riccii tempore invisæ quænam* 98. a. b. *diligentes in temporum computu* 108. a. *Planetarum motum ignorant* ibid. *ut & longitudinem & latitudinem Regionum* 109. b. *errant in Geographia* ibid. & seq. *multitudinem Mundorum & Metempsychosin credunt* 132. b. *Pythagoræorum moribus addicti* 133. a. *quot colant Idola* 133. b. *Pyramides adorant* 135. a. *nonnulli Dæmones consulunt* 136. a. *utuntur Oreomantia* ibid. *Literati Numina sua falsa in tres ordines dividunt* 136. b. *Draconem colunt* 137. b. *Sapientes credunt rerum omnium sempiternum & invisibile principium* 142. a. *Artes Mechanicas summo in pretio habent* 169. a. *Literati nullam aliam scientiam sectantur, quam Politico-Moralem* ibid. 212. *in observatione montium superstitiosi* 170. a. *non colunt fodinas* 209. a. *sunt Alchymistæ* ibid. *cum Publicum quid exstruitur plerumque gratis servire debent* 214. a. *Vernicem quomodo præparent* 220. a. b. *pulverem pyrium ante Europæos invenerunt* 222. b. *primævi scripturam non literarum compositione, sed figuris peragebant* 228. a. *in scribendo non calamis nostratibus sed penicillo utuntur* 232. a. b.
SINARUM *idioma valdè limitatum* 11. b. 12. a. *oratio pro defunctis* 38. b. *ignorantia* 98. b. *Regis filius cum matre baptizati* 99. b. *Regis Edictum Sinico-Tartaricum* 105. & seq. *mores* 114. a. b. & seq. *Monarchia rectè constituta* 115. a. *Primates rarissimis ingenii speciminibus devinci debent* 116. b. *Catechistarum officium* 121. a. b. *Tres Sectæ* 131. a. b. & seq. *Deorum templa* 134. *Regis deliciæ* 165. b. *Rex totius Monarchiæ absolutus Dominus* 166. a. *Medicorum peritia* 169. a. b. *ingenium & mores* ibid. *Architectura* 216. a. b. *ædium splendor interior* 219. b. & seq. *Typographia qualis* 220. a. *Characteres Hieroglyphici* 225. & seq. *lingua qualis* 235. & seq. *accentus musicas referunt notas* 12. a. 236. a.
Siganfu *maxima* Xensi *urbs* 6. a. *obsessa à* Tartaris 60. b.
Sihu *Lacus* 62. a. *ejus litora cultissima* ibid.
Siningfù *urbs* 64. b.
Smyrna *urbs Asiæ minoris* 86. b.
Sò çum Sinarum *Rex & ejus virtutes* 33. a.
Socien *Civitas in ripa Crocei Fl.* 219. a.
Socieu *urbs Sinensis* 64. a.
Soldadia *Armeniæ portus* 87. b.
Sum xu *animal domesticum* 194. a.
Sympathiæ mira vis 83. a.

T.

TAchia *conjux Imperatoris* Chei 115. a.
Tai çum veñ vù Sinarum *Rex, & ejus virtutes* 32. b. 41. b.
Taipe *mons tempestates excitans.* 174. a.
Tanchut *Tartariæ Regnum* 48. a. 68. b. *in eo execrandus mos* 70. a.

Tanga-

Tangazi *quales Regiones* 218.b.
Tarphan *Regnum* 64.b.
Tartarorum *legatio ad* Innocent. IV. *Pontif.* 96.a. *irruptio Rei Christianæ progressum turbat* 103.a.b. *Numen* Natagai 146.a. *stultitia* 151.b.
Tartaræ *septentrionalis effigies* 69
Tarut *exilio S. Joan. Chrysostomi nota urbs* 86.b.
Tauris *creditur esse antiqua* Ecbatana 86.a.
Te, *vide* Chà
Tenduc, *vide* Tanchut
Teng *viminis genus mirabile* 181.a.
Terra Sancta ab Haolono expugnata 94.b.
Testudines alatæ in Regno Honan 204.b.
Thangeran *Regnum* 63.b.
S. Thomas *Apostolus ubinam martyrio affectus & quandò* 53.a. 54.a.b. *Ejus mentionem faciunt Syriaci Codices* 56.b.57. *varia suscepit itinera* 91. & seq.
Tibeth *sive* Tebeth *Tartariæ Regnum* 48.a.b.
Tiensem *Pons ex uno lapide* 214.b.
Tigris quale animal 82. b. *frequens apud Bengalenses* ibid. *in quibusdam locis mansueta & cur* 204.a. *ejus pili in barba venenosi* 82.b.
Tor Sinai *castrum* 58.a.
Trinitas S S. continetur in Monumento 37.a.
Tunchonfung *avicula ex flore nascens* 198.a.
Tung pa *Sinicè cataracta* 219.b.
Turcheſtan *Regio, Persis* Usbec 52.b.
Turphan 64.a.b.
Typographia Sinensium *qualis* 222.a.

V.

VAcca *monoceros* 192.a. *marina* 201.a.
Vangan, *vide* Loyang.
Var Indiæ *Regnum Bovem adorat* 147.a.
Vernix Sinica *qualis, & quomodo præparetur* 220. & seq.
Vesicaria herba quid 141.b.
Vespertilio Cattus Volans dictus 84. *in prov.* Xensi *cibo aptus* 201.b.
Vimen mirabile 181.a.
Vocales Sinicæ 12.b.
Urbes Chinæ, *quot & quales* 168. & seq. *totius Mundi maximæ* 169.a.
Usbec *Regnum* 57.b. 64.a.
Usu Sinensis *Sacerdos* 33.a.
Vum liè Sinarum *Rex vitam laqueo terminat* 104.a.

X.

XAca *Japoniorum Idolum* 139.b. *ejus discipuli* ibid. *novæ Idololatriæ primus in* India *fundator* 152.a. 80 *millia discipulorum aggregavit* 152.b. *confunditur cum Mercurio Trismegisto* 154.a.
Xan Hoam *priscus* Sinensium *Imperator* 228.b.
(S.Franc.) Xaverii *Zelus in conversione infidelium* 97.a. *mors* ibid.
Xenxus *Japoniorum secta* 138.a.
Xechiam *animal* 190. & seq.
Xim liè Sinarum *Rex* 40.b.
Xim Nûm *priscis* Sinarum *Rex qua literatura usus est* 228.b.
Xius *Imperator muri* Chinensis *auctor* 218.a.
Xun che Muen *Pekini porta* 106.a.

Y.

YA *dictio monosyllaba varias apud* Sinas *significationes habet* 12.b.
Yotan *lacus ad urbem* Pukiang 209.a.

Z.

Ζωολατρεία 130.

TYPOGRAPHI
LECTORI
SALUTEM.

POstquam hoc Opus, Benevole Lector, maximam partem typis impressum erat, nobis ab Auctore missa fuit subsequens hæc Serpentis Cobra de Capelos *dicti, accurata descriptio; sed cum suo loco,* Pag. *nimirum* 81. *ob prædictam rationem inseri non posset, satius judicavimus hîc eam curioso exoticorum animalium Indagatori, pro nostro in Rempubl. Literariam studio, exhibere, quàm penitus supprimere. Tu æqui bonique consule ac vale.*

Serpens dicitur *Cobra de Capelos*, non quod pilis capillisque instructus sit, uti multi falsò sibi persuaserunt, sed quod in superiori capitis parte habeat veluti tegmen quoddam adinstar pilei plani, quod & prout concitatur, surgit, versatile. Refert P. Sebastianus d'Almeida hæc dum scribo ex *India* Romam advena, hujusmodi serpentes per totam *Indiam* passim reperiri; qui verò lapides *Cobra de Capelos* dictos intra se generant, non nisi in Diensi territorio reperiri, hujus quam *Pag.* 81. vides formæ, in inferiori maxilla SS. Literam natura ei insculpsit, quo fine hucusque incognitum est. Hunc serpentem priùs contusum, variisque junctis materiis, lapidem conficiunt *Jogues*, qui sunt Eremicolæ idololatræ, quos & *Santonos* vocant, artificialem, æquæ ad extrahenda venena, cum naturali efficaciæ, & roboris.

FINIS.

ELEN-

ELENCHUS
LIBRORUM
A
P. ATHANASIO KIRCHERO
E SOCIETATE JESU
EDITORUM.

Quorum, qui non amplius reperiuntur, appoſita ✠ denotat.

✠ 1. MAgneſia ſive Concluſiones experimentales de effectibus Magnetis, edita *Helio-poli*, Anno 1630. in 4.

✠ 2. Gnomonica Catoptrica, ſive Horologiographia reflexa, quà per ſpecula totius Primi Mobilis doctrina, horarumque ductus in interioribus Domus parietibus delineati, radio reflexo demonſtrantur. *Avenione* Anno 1634. in 4.

✠ 3. Specula Melitenſis Encyclica, hoc eſt, Syntagma novum Inſtrumentorum Phyſico-Mathematicorum. *Meſſanæ* Anno 1638. in 8.

4. Prodromus Coptus, in quo tum linguæ Coptæ, ſive Ægyptiacæ, quondam Pharaonicæ origo, ætas, viciſſitudo, inclinatio; tum hieroglyphicæ literaturæ inſtauratio, novâ methodo exhibentur. *Romæ* Anno 1636. in 4.

5. Ars Magnetica, quà Magnetis natura, ejuſque in omnibus uſus explicatur, ac prætereà è viribus Magneticarum Motionum in Elementis, Lapidibus, Plantis, Animalibuſque elucefcentium, plurima nova hucuſque per varia experimenta recluduntur. *Romæ* primò in 4. dein *Coloniæ*. Ultimò iterum *Romæ* pluribus aucta Anno 1654. in folio.

6. Lingua Ægyptiaca reſtituta, quà Idiomatis primævi Ægyptiorum Pharaonici, vetuſtate temporum pænè collapſi, ex abſtruſis Arabum monumentis, inſtauratio continetur. *Romæ* 1643. in 4.

7. Ars Magna Lucis, & Umbræ in II. Tomos diviſa, quà Lucis, & Umbræ in Univerſa Natura Vires effectuſque nova reconditiorum ſpeciminum exhibitione, ad varios rerum uſus panduntur. *Romæ* Anno 1646. in folio; quæ nunc *Amſtelodami* recuditur.

8. 9. Muſurgia, ſive Ars Magna Conſoni, & Diſſoni, quà Muſicæ Theoricæ, & Practicæ ſcientia traditur: Conſonique & Diſſoni vires effectuſque mirabiles in Natura, in omni pænè facultate demonſtrantur. Opus in II. Tomos diviſum. *Romæ* Anno 1650. in folio.

10. Obeliſcus Pamphilius in foro Agonali (vulgò *Piazza Navona*) erectus; in quo Veterum Theologia hieroglyphicis involuta ſymbolis detecta, è tenebris in lucem aſſeritur. *Romæ* Anno 1650. in folio.

Oedipus Ægyptiacus in quatuor Tomos diviſus, quorum

11. Primus dicitur Templum Iſiacum, quo ad originis, progreſſus, durationis Ægyptiacæ ſapientiæ, ac Hieroglyphicæ inſtitutionis notitiam portæ reſerantur. *Romæ* 1652. in folio.

12. Secundus dicitur Gymnaſium Ægyptiacum, quo veterum Hæbreorum, cæterorumque Orientalium recondita ſapientia, temporum injuria perdita, per contextum ſacrarum ſculpturarum demonſtrata inſtauratur. *Romæ* 1653. in folio.

13. Tertius variarum Artium veteribus Ægyptiis uſitatarum Claſſes continet, & ſunt Arithmetica, Geometrica, Muſica, Aſtrologia, Mechanica, Alchimia, Magia, Theologia Ægyptia hieroglyphicis exhibita.

14. Quartus dicitur Theatrum Hieroglyphicum, quod eſt Obeliſcorum, cæterorumque Hieroglyphicorum monumentorum, quæ tum Romæ, tum in Ægypto, ac celebrioribus Europæ Muſæis adhuc ſuperſunt, interpretatio. *Romæ* 1654. in folio.

15. Iter Extaticum cœleſte, ſive Mundi Opificium, quo Cœli ſiderumque tam errantium, quam fixorum natura, vires, proprietates, compoſitio, & ſtructura ſub ficti raptus integumento ad veritatem exponitur. *Romæ* Anno 1656. in 4. poſtea à P. Gaſpare Schot variis commentationibus illuſtratum, proſtat *Norimbergæ*.

16. Iter

16. Iter Extaticum Terrestre, sive Geocosmi Opificium, quò Terrestris Globi structura, arcanarumque in ea partium constitutio, figmento ad veritatem composito exponitur. *Romæ* 1657. in 4.

17. Scrutinium Physico-Medicum, sive de Peste, quo ejusdem origo, causæ, signa, prognostica, insolentesque in malignantis Naturæ effectus, & appropriata remedia demonstrantur. *Romæ* 1658. in 4.

18. Diatribe de Crucibus Neapolitanis, quæ ibidem tum supra vestes hominum, tum potissimum supra Lini supellectilem, paulò post ultimum Vesuvii incendium comparuerunt. *Romæ* 1661. in 8.

19. Polygraphia sive Artificium linguarum, quo cum omnibus totius Mundi Populis & linguis, unusquisque, licet non alia quàm materna lingua instructus correspondere posse demonstratur: cum multis aliis ad Steganographiam Trithemianam pertinentibus arcanis. *Romæ* 1663. in folio.

20. 21. Mundus Subterraneus, in quo universæ Naturæ Majestas & divitiæ, summa rerum varietate exponuntur, abditorumque effectuum causæ in totius Naturæ ambitu duobus Tomis demonstrantur. *Amstelodami* 1664. in folio.

22. Historia Eustachio-Mariana, quà Vita, Genealogia, & Locus Conversionis S. Eustachii, nec non Ecclesiæ tam in Urbe, quam in eodem Conversionis loco, Deiparæ, & S. Eustachio à Constantino Magno dedicatæ describuntur. *Romæ* 1665. in 4.

23. Arithmologia sive de occultis Numerorum mysteriis, qua origo, antiquitas, & fabrica Numerorum exponitur, eorumque abditæ proprietates demonstrantur, & fontes superstitionum hoc tempore currentium aperiuntur, & acriter confutantur. *Romæ* 1665. in 4.

24. CHINA monumentis quà sacris, quà profanis, nec non de admirandis Artis & Naturæ in triplici ejus regno spectaculis, aliarumque rerum memorabilium tum de China, tum de Tartaria, vicinaque India enarrationibus illustrata. Opus ob incognitarum hucusque rerum novitatem, rarum, & curiosum. *Amstelodami* 1667. in fol.

25. Obelisci Ægyptiaci præterito anno intra rudera Minervæ effossi Interpretatio hieroglyphica; novâ methodo tradita. *Romæ* 1666. in folio.

Libri, jam prælo parati, qui post enarratos luci, Deo volente, dabuntur, sunt

26. Ars Combinatoria sive Ars magna sciendi; qua Ars Lulliana restituitur, & ad omnes Artes & scientias facili methodo addiscendas, nec non de quocumque argumento proposito, discurrendi porta aperitur. *Amstelodami* II. Tomi in folio.

27. Ars Analogica, quæ de quovis proposito themate, per rerum naturalium analogismos sive symbolicos conceptus, tum expeditè scribendi, tum amplè dicendi materia subministratur. *Amstelodami* in folio.

28. Iter Hetruscum, quo Hetruriæ tum priscæ, tum tempore Reip. Rom. tum posteræ, origo, situs, natura, politica, Catastrophæ, monumenta sacro-profana, nec non Naturæ admiranda, triplici ratiocinio, Politico-Physico-Geographico describuntur & explanantur. *Amstelodami* in folio.

29. Latium Priscum, quo ejus origo, situs, Natura, urbes, montes, lacus, monumenta veterum, æquo cum præcedenti passu curiosè describuntur. *Amstelodami* in folio.

30. Splendor Domus Joanniæ, quæ est una ex perillustribus & antiquissimis Hispaniæ familiis.

31. Geometria practica combinata, in usum Principum elaborata.

32. Arca Noë, una cum Turri Babylonica; qua Architectura utriusque exponitur, prior in 3. libros distinguitur & res ante diluvium, in diluvio, & post diluvium peractas curiosis quæstionibus exponit.

33. Ars Veterum Ægyptiorum hieroglyphica, qua Sacerdotum priscorum in Obeliscorum, simulacrorum, aliorumque monumentorum hieroglyphicis symbolis, disponendis, ordinandis, & singula cum singulis combinandis, ratio, modus & methodus, à nemine, quod sciam, hucusque tentato artificio verè & genuinè exponitur, & Hieroglyphica sapientia restituta, jure dici potest.

Nota ad Lectorem.

Quicunque corpus integrum horum Operum hactenus impressorum desideraverit: is ea à Dom. *Joanne Jansonio à Waesberge*, & *Elisæo Weyerstraet*, Amstelodami Magnificis Librorum Kircherianorum Impressoribus & Bibliopolis, ad unum omnes obtinere poterit.

Juxta Exemplar ROMÆ, Typis Varesii. SUPERIORUM PERMISSU.

~~Ontbreekt ... [illegible]~~
~~Sp[illegible]~~

Kircher.

front. 1 portr., 2 krtn, 23 pltn, versch. ~~pltn~~ i.d. tekst

front., 1 portr., 25 pltn, talr. pltn i.d. tekst.

B, C, E, H, V,
Aa, Aaa, Aaa,
Bb, Cc, Dd, Ee,
Ff, Gg, Hh, Ll,
Yy, Yyy2, Pp,
Aaa, Bbbb,
Ggg, Zzz,